

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Psikoloji Anabilim Dalı
Sosyal Psikoloji Bilim Dalı**

**FARKLI KİMLİK GRUPLARINDA YER KİMLİĞİ,
YERİN ANLAMLARI VE KÜLTÜRLENME SÜREÇLERİ**

DOKTORA TEZİ

Pelin KARAKUŞ

DANIŞMANI: Prof. Dr. Melek GÖREGENLİ

İZMİR-2014

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne sunduğum "**Farklı Kimlik Gruplarında Yer Kimliği, Yerin Anlamları ve Kültürlenme Süreçleri**" adlı doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Pelin KARAKUŞ





T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



DOKTORA
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Pelin KARAKUŞ

Numarası : 92080004080

Anabilim Dalı : Psikoloji

Tez Başlığı (Türkçe) : Farklı Kimlik Gruplarında Yer Kimliği, Yerin Anlamları ve Kültürlenme Süreçleri

Tez Başlığı (İngilizce) : Place Identity, The Meanings of Place and Acculturation Process in Multiple Group Identities

Tez Savunma Tarihi : 03.07.2014

Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık: -

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Melek Göregenli
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi (Tez İzleme Komitesi Üyesi)

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Sezen Zeytinoglu
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi (Tez İzleme Komitesi Üyesi)

Unvan, Adı, Soyadı : Yrd. Doç. Dr. Gülgün Meşe
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Nilgün Toker
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Prof. Dr. Serket Işık
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle

Oy çokluğuyla

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Doktora programlarında düzeltme alan öğrencinin 6 (altı) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

Önsöz

Öncelikle hem öğrencilik yaşamım hem de hayatımın diğer alanlarında gerek fikirleriyle gerekse emekleriyle her zaman yanımda olan ve bana yol gösteren sevgili hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Melek Göregenli'ye teşekkür etmek istiyorum. Sosyal Psikoloji alanında akademik bir çalışmanın, genel olarak dünyadaki ve yaşadığımız ülkedeki toplumsal olaylara ilişkin ilgi ve merak duygumuzu kaybetmedikçe, sosyal dünyayı iyi yönde değiştirebilme sorumluluğunu taşıyarak, emek ve sabır göstererek mümkün olacağını kendisinden öğrendim.

Tez çalışmamın her aşamasında gerek barışçıl ve eşitlikçi dünya görüşleri ile gerekse bilgi ve değerli yorumlarıyla çalışmamı şekillendiren ve süreç içinde bana gösterdiği içten ve dostça yaklaşımlarından dolayı sevgili hocam ve tez izleme komitesi üyesi Prof. Dr. Sezen Zeytinoğlu'na teşekkür ediyorum.

Eğitim hayatım boyunca ve tez çalışmam sırasında desteğini hep hissettiğim sevgili hocam ve tez izleme komitesi üyesi Yrd. Doç. Dr. Gülgün Meşe'ye yapıcı eleştirilerinin yanı sıra dostluğu ve güler yüzlü yaklaşımından dolayı teşekkür ediyorum.

Psikoloji alanındaki eğitimimi Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde aldığım için kendimi şanslı görüyorum. Burada diğer değerli hocalarıma da başta Prof. Dr. Nuri Bilgin olmak üzere Prof. Dr. Sonia Amado'ya, Doç. Dr. Mert Teközel'e, Doç. Dr. Mediha Korkmaz'a ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Koyuncu'ya da teşekkürleri sunmak istiyorum.

Son olarak sevgili aileme ve canım arkadaşlarıma da bu süreci benimle birlikte yaşadıkları için teşekkür etmek istiyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa
No:

Önsöz	2
Tablo Listesi	6
Şekil Listesi	8
Grafik Listesi	9
Kısaltmalar	10
GİRİŞ	11
1.BÖLÜM: TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ OLGUSU	14
1.1.Kavram Olarak Göç ve Göç Tipleri	14
1.2.Türkiye’de İç Göç Hareketleri	17
1.3. Türkiye’de 1980 Yılı Sonrasında Yaşanan İç Göçlere İlişkin Araştırma Örnekleri	20
1.3.1. 1980 Sonrası Dönemdeki İç Göç Hareketlerinin Rotası	21
1.3.2. 1980 Sonrası Dönemdeki İç Göç Hareketlerinin Nedenleri	23
1.3.3. 1980 Sonrası Dönemdeki İç Göç Hareketlerinin Sonuçları	24
1.3.3.1. Temel İnsan Hakkı İhlalleri	24
1.3.3.2. Ekonomik Sorunlar	25
1.3.3.3. Kente Uyumla İlgili Yaşanan Sorunlar	26
1.3.3.4. Psikolojik, Sosyal ve Politik Sorunlar	28
1.3.3.5. Beslenme ve Sağlık Sorunları	29
1.3.3.6. Kadınların Göç Sonrası Deneyimleri	30
2.BÖLÜM: SOSYAL PSİKOLOJİ BAKIŞ AÇISIYLA GÖÇ	33
2.1. Kültürlenme	34
2.1.1. Kültürlenmenin Üç Temel Yapı Taşı	35
2.1.2. Kültürlenme Teorisinde Yönlülük ve Boyutluluk Sorunsalı	36
2.1.3. Kültürlenen Gruplar	37
2.2. Kültürlenmeye İlişkin Teorik Yaklaşımlar	38
2.2.1. Göçmenlerin Kültürlenme Stratejileri ve Başat Grubun Kültürlenme Beklentileri	39
2.2.2. Etkileşimli Kültürlenme Modeli	43
2.2.3. Kültürlenmeye İlişkin Uyum Modeli	46
2.2.4. Genişletilmiş Göreceli Kültürlenme Modeli	48
2.3. Çok-kültürlülük ve Çok-kültürlü İdeoloji	50
3.BÖLÜM: ÇEVRE PSİKOLOJİSİ BAKIŞ AÇISIYLA GÖÇ	57
3.1. Yer Kimliği	57

	Sayfa No:
3.1.1. Yer Kimliğinin Sosyal ve Kültürel Boyutu	61
3.1.2. Yer Kimliğinin Politik Boyutu	64
3.2. Yer Değişirme ve Yer-Kimlik İlişkisi	66
3.3. Homojen ve Heterojen Çevrelerde Yer Kimliği	69
4.BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KURAMSAL MODELİ VE BENZER ARAŞTIRMA ÖRNEKLERİ	73
4.1. İç Göç Bağlamında Kültürlenme ve Kent Kimliği	73
4.2. Araştırmanın Kuramsal Modeline Benzer Araştırma Örnekleri	76
4.3. Araştırmanın Kuramsal Modeli	85
5.BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ VE UYGULANMASI	88
5.1. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmanın Amacı, Yöntemi ve Uygulanması	88
5.1.1. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmanın Amaçları	88
5.1.2. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmanın Yöntemi	89
5.1.3. Göçmen Örneklem	89
5.1.4. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmada Kullanılan Araçlar	92
5.1.4.1. Sosyo-demografik Sorular	93
5.1.4.2. Göç Deneyimine İlişkin Sorular	93
5.1.4.3. Kentsel Deneyime İlişkin Sorular	93
5.1.4.4. Etnik köken ve dille ilişkili Sorular	93
5.1.4.5. Kültürlenme Ölçeği	94
5.1.4.6. Kent Merkezi Kullanım Ölçeği	95
5.1.4.7. Kent Kimliği/Kente Bağlılık Ölçeği	96
5.1.4.8. Ölçek güvenilirlikleri	97
5.1.5. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmanın Uygulanması	99
5.1.6. Göçmenlerle Yürütülen Araştırma Verilerinin Analizi	100
5.2. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırmanın Amaçları, Yöntemi ve Uygulanması	101
5.2.1. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırmanın Amaçları	101
5.2.2. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırmanın Yöntemi	102
5.2.3. Başat Grup Örneklemi	102
5.2.4. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırmada Kullanılan Araçlar	104
5.2.4.1. Sosyo-Demografik Sorular:	105
5.2.4.2. Kentsel Deneyime İlişkin Sorular:	105
5.2.4.3. Kent Kimliği Ölçeği	105
5.2.4.4. Çok Kültürlü İdeoloji Ölçeği	105
5.2.5. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırmanın Uygulanması	106
5.2.6. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırma Verilerinin Analizi	107
6.BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI	108
6.1. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmanın Bulguları	108
6.1.1. Göçmenlere Yönelik Temel Betimsel Bulgular	108

	Sayfa No:
6.1.1.1.Göç Deneyimlerine İlişkin Temel Betimsel Bulgular	109
6.1.1.2.Göçmenlerin Kentsel Deneyimlerine İlişkin Temel Betimsel Bulgular	118
6.1.1.3. Ölçek ve Madde Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel Sonuçlar	121
6.1.1.4. Ölçek ve Madde Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiler	123
6.1.2. Göçmenlerin Kültürlenme Stratejileri	125
6.1.2.1. Kürt Göçmenlerin Kültürlenme Stratejileri	125
6.1.2.2. Türk Göçmenlerin Kültürlenme Stratejileri	134
6.1.3. Kent Merkezi Kullanımı ve Kente Bağlılık	141
6.1.3.1. Kürt Göçmenlerin Kent Merkezi Kullanımları ve Kente Bağlılık Düzeyleri	141
6.1.3.2. Türk Göçmenlerin Kent Merkezi Kullanımları ve Kente Bağlılık Düzeyleri	144
6.2. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırmanın Bulguları	147
6.2.1.Çok-Kültürlü İdeoloji Ölçeği'nin Faktörel Yapısının İncelenmesi	147
6.2.2.Başat Grup Üyelerinin Kente Bağlılık Düzeylerinin Çok-Kültürlü İdeolojileri ile İlişkisi	149
6.2.3.Başat Grup Üyelerinin Çok-kültürlü İdeolojilerinin Çeşitli Sosyo-Demografik Değişkenlerle İlişkileri	150
6.2.4.Başat Grup Üyelerinin Kente Bağlılık Düzeylerinin Çeşitli Sosyo-Demografik Değişkenlerle İlişkileri	151
6.3.Göçmen ve Başat Grup Üyelerinin Kente Bağlılık Düzeylerinin Karşılaştırılması	153
6.3.1.Cinsiyet, Başatlık-Göçmenlik, Etnik Kökenin Önemi, Kentte Yaşama Süresi ve Kente Bağlılık İlişkisi	155
7.BÖLÜM: TARTIŞMA	159
8.BÖLÜM: KAYNAKÇA	182
EKLER	206

Tablo Listesi	Sayfa No:
Tablo 1. Kültürlenme sürecine giren gruplar	38
Tablo 2. Göçmenlerin cinsiyet dağılımı	90
Tablo 3. Göçmenlerin yaş dağılımı	90
Tablo 4. Göçmenlerin eğitim durumu	91
Tablo 5. Göçmenlerin gelir durumu	91
Tablo 6. Göçmenlerin meslek dağılımı	92
Tablo 7. Göçmenlere uygulanan soru formunun alt bölümleri	92
Tablo 8. Kente bağlılık ölçeği açımlayıcı faktör analizi sonuçları	98
Tablo 9. Ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları	99
Tablo 10. Alan araştırması öncesinde uygulama yapılması hedeflenen mahalleler ve katılımcı sayıları	100
Tablo 11. Başat grup üyelerinin yaş dağılımı	102
Tablo 12. Başat grup üyelerinin İzmir’de yaşama süresi	103
Tablo 13. Başat grup üyelerinin eğitim durumu	103
Tablo 14. Başat grup üyelerinin gelir durumu	104
Tablo 15. Başat grup üyelerinin meslek dağılımı	104
Tablo 16. Başat grup üyelerine uygulanan soru formunun alt bölümleri	105
Tablo 17. Göç deneyimleri	109
Tablo 18. Kürt göçmenlerin göç etme nedenleri	112
Tablo 19. Türk göçmenlerin göç etme nedenleri	113
Tablo 20. Kürt göçmenlerin İzmir’i seçme nedenleri	114
Tablo 21. Türk göçmenlerin İzmir’e göç etme nedenleri	115
Tablo 22. Kürt göçmenlerin yaşadıkları ilçeyi seçme nedenleri	116
Tablo 23. Türk göçmenlerin yaşadıkları ilçeyi seçme nedenleri	117
Tablo 24. Göçmenlerin yaşadıkları ilçeler	118
Tablo 25. Göçmenlerin İzmir’de yaşama süreleri	118
Tablo 26. Farklı ilçelerde yaşayan göçmen katılımcıların kent merkezine ilişkin algıları	119
Tablo 27. Katılımcıların kent içinde kendilerini İzmirli hissettikleri yerler	121
Tablo 28. Kürt göçmenlerin ölçek ve madde puan ortalamaları	122
Tablo 29. Türk göçmenlerin ölçek ve madde puan ortalamaları	122
Tablo 30. Kürt göçmenler için ölçek ve madde puan ortalamaları arasındaki korelasyonlar	123
Tablo 31. Türk göçmenler için ölçek ve madde puan ortalamaları arasındaki korelasyonlar	124
Tablo 32. Kürt göçmenlerin kültürlenme stratejileri puan ortalamaları - Bağılantısız örneklem için T testi sonuçları	126

	Sayfa No:
Tablo 33. Kürt göçmenlerin kültürlenme stratejileri puan ortalamaları-Tek yönlü varyans analizi sonuçları	128
Tablo 34. Kürt göçmenlerin asimilasyon stratejisi regresyon katsayıları	133
Tablo 35. Kürt göçmenlerin ayrılma stratejisi regresyon katsayıları	134
Tablo 36. Türk göçmenlerin kültürlenme stratejileri puan ortalamaları-Bağılantısız örneklem için T testi sonuçları	134
Tablo 37. Türk göçmenlerin kültürlenme stratejileri puan ortalamaları-Tek yönlü varyans analizi sonuçları	136
Tablo 38. Türk göçmenlerin asimilasyon stratejisi regresyon katsayıları	140
Tablo 39. Türk göçmenlerin ayrılma stratejisi regresyon katsayıları	141
Tablo 40. Kürt göçmenlerin kent merkezi kullanımları regresyon katsayıları	144
Tablo 41. Türk göçmenlerin kent merkezi kullanımları regresyon katsayıları	147
Tablo 42. Çok-kültürlü ideoloji ölçeği açılımlayıcı faktör analizi sonuçları	148
Tablo 43. Başat grup üyelerinin ölçek toplam ve alt ölçek puan ortalamaları	149
Tablo 44. Çok-kültürlü ideoloji ve kente bağlılık ilişkisi	150
Tablo 45. Başat grup üyelerinin çok-kültürlü ideoloji ölçeği toplam puan ortalamaları	151
Tablo 46. Başat grup üyelerinin kente bağlılık ölçeği toplam ve alt ölçek puan ortalamaları	152
Tablo 47. Tüm katılımcıların kente bağlılık ölçeği toplam ve alt ölçek puan ortalamaları – Bağılantısız örneklem için T testi sonuçları	154
Tablo 48. Tüm katılımcıların kente bağlılık ölçeği toplam ve alt ölçek puan ortalamaları – Tek yönlü varyans analizi sonuçları	155

Şekil Listesi

Sayfa
No:

Şekil 1. Etnokültürel grupların stratejileri ve başat grubun beklentileri

40

Grafik ListesiSayfa
No:

Grafik 1. Cinsiyet ve kente bağıllık düzeyine göre Kürt göçmenlerin asimilasyon stratejisi puan ortalamaları	131
Grafik 2. Cinsiyet ve kente bağıllık düzeyine göre Kürt göçmenlerin ayrılma stratejisi puan ortalamaları	131
Grafik 3. Cinsiyet ve kente bağıllık düzeyine göre Kürt göçmenlerin bütünleşme stratejisi puan ortalamaları	132
Grafik 4. Göç memnuniyeti ve göç etme niyetine göre Türk göçmenlerin asimilasyon stratejisi puan ortalamaları	138
Grafik 5. Göç memnuniyeti ve göç etme niyetine göre Türk göçmenlerin ayrılma stratejisi puan ortalamaları	138
Grafik 6. Göç memnuniyeti ve göç etme niyetine göre Türk göçmenlerin bütünleşme stratejisi puan ortalamaları	139
Grafik 7. Cinsiyet ve göç memnuniyetine göre Kürt göçmenlerin kent merkezi kullanımı puan ortalamaları	142
Grafik 8. Cinsiyet ve göç memnuniyetine göre Kürt göçmenlerin kente bağıllık puan ortalamaları	143
Grafik 9. Göç memnuniyeti ve geri dönüş isteğine göre Türk göçmenlerin kent merkezi kullanımı puan ortalamaları	145
Grafik 10. Göç Memnuniyeti ve geri dönüş isteğine göre Türk göçmenlerin kente bağıllık puan ortalamaları	146
Grafik 11. Cinsiyet ve köken-başatlık/göçmenlik değişkenine göre tüm katılımcıların aidiyet alt boyutu puan ortalamaları	156
Grafik 12. Cinsiyet ve köken-başatlık/göçmenlik değişkenine göre tüm katılımcıların gelecek alt boyutu puan ortalamaları	157
Grafik 13. Cinsiyet ve köken-başatlık/göçmenlik değişkenine göre tüm katılımcıların karşılaştırma alt boyutu puan ortalamaları	157

Kisaltmalar:

Akt. : Aktaran

ark. : Arkadaşları

Bkz. : Bakınız

Ort.: Puan ortalaması

Örn. : Örneğin

Ss : Standart sapma

vb.: Ve benzeri

GİRİŞ

Göç olgusu, günümüzün en önemli sosyal olgularından bir tanesidir. Tüm dünyada göç, giderek yeni biçimler alarak, ülkelerin kendi içinde kırsal-yoksul bölgelerden büyük kentlere göç ya da dış göçler biçiminde artarak devam eden çok boyutlu bir olgu haline gelmiştir. Bu araştırmanın konusu olan iç göçler açısından bakıldığında, Türkiye’de, 1950’li yıllardan bu yana yaşanan iç göç hareketlerinin çeşitli nedenleri olmakla birlikte daha çok ekonomik ve siyasi nedenlere dayandığı ve süreç içinde büyük insan gruplarının ülke içinde daha iyi ya da güvenli yaşam koşullarının olduğu büyük kentlere göç ettikleri söylenebilir.

Sosyal bilim alanında göç olgusunun dünyada 1950’li yıllardan başlayarak, Türkiye’de ise 1960’lı yıllardan itibaren ağırlıklı olarak çalışılmaya başlandığı görülür. Ülkedeki tarihi ve siyasi gelişmelere paralel biçimde, özellikle de “ülke içinde yerinden edilme” konusunda gerçekleştirilen çalışmalar 2000’li yıllarda yoğunluk kazanmıştır. Son 15 yıllık dönemde Türkiye’nin en yoğun göç alan şehirlerinde gerçekleştirilen bu çalışmalar daha çok sosyoloji ve siyaset bilimi alanında ve sivil toplum örgütlerinin öncülüğünde gerçekleştirilmiştir. Psikoloji alanında ise göç ve göç süreçleriyle ilgili olgulara 1970’lerin sonlarına doğru kültürlerarası psikoloji alanı içinde yer vermeye başlanmıştır. “Göçün insani bir olay olmasına karşın, bu konuda yapılan psikolojik çalışmaların daha çok yeni olması ironiktir; bu noktada psikolojinin birey odaklı oluşunun, sosyal bir fenomeni ele alma üzerindeki etkileri görülebilir” (Kağıtçıbaşı, 2012: s.320).

Kültürlerarası psikolojide göç sürecinin dinamik ve etkileşimsel niteliğine değinen kavram “kültürlenme”dir. Literatürde farklı biçimlerde tanımlanan bu kavramın en genel ifadesiyle, farklı kültürel özelliklere sahip birey ya da grupların birbiriyle temas etmesi sonucunda ortaya çıkan karşılıklı kültürel ve psikolojik değişimleri içerdiği söylenebilir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, iki farklı kültürel yapının varlığı, kültürlenme deneyiminin yaşanabilmesi için temel bir koşul olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle kültürlenme araştırmasındaki en temel öncüllerden biri,

birey ya da gruplar arasında kültürel farklılıkların var olduğunu ortaya koymaktır. Kültürlerarası psikoloji alanında yürütülen araştırmalara bakılacak olursa, genel olarak kendi ülkesinden başka bir ülkeye göç eden uluslararası göçmenlerin kültürlenme pratiklerini anlamaya yönelik araştırma geleneğinin hakim olduğu görülecektir. Oysaki iç göçlerde de gruplararası kültürel farklılaşmanın düzeylerine bağlı olarak değişen benzer süreçler yaşandığı yakın zamanlı araştırmalarda ortaya konmuştur. Bu çalışmalarda (Berry, 2010; Göregenli, 2014; Yağcıoğlu, 2005) ülke içinde kırsal alanlardan kentsel alanlara göç edenlerin kültürlenme sürecine girdikleri ve bu sürecin, ulus aşırı göç sonrasında yaşanan kültürlenme sürecine benzer psikolojik ve kültürel özellikleri olduğu ifade edilmiştir.

Kültürlenme literatüründe özellikle 1990'lı yıllardan sonra sosyal psikoloji alanında gruplararası ilişkiler bağlamında gerçekleştirilen çalışmalar ise kültürlenme sürecinin etkileşimsel doğasına vurgu yaparak, göç alan yerlerdeki çoğunluk ya da başat grup olarak tarif edilebilecek yerlilerin genel olarak göçe, göçmenlere ve göçmenlerin kültürel uyum pratiklerine yönelik tutumlarının bu süreçte önemli rolü olduğunu göstermiştir. Artık günümüzde kültürlenme sürecinin, hem azınlık hem de çoğunluk grubu üyelerinin karşılıklı beklentileri ve etkileşimlerine dayalı gruplararası ilişkiler bağlamında karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi gerektiği bilinse de, bu bakış açısıyla yürütülen araştırma sayısının oldukça az sayıda olduğu belirtilmelidir. Öte yandan göç psikolojisini araştıran çalışmalarda, göç edilen yerin mekansal yapı ve özelliklerinin yarattığı ve göçmenler açısından oluşturduğu değişimin genellikle ihmal edildiği; bu konunun daha çok Çevre Psikolojisi alanında davranışın “doğal, kültürel ve ekolojik bağlamı” içinde incelenmesi gerektiğini öne süren yaklaşımlarla ele alındığı görülmüştür.

Yukarıda kısaca özetlenen düşünceler çerçevesinde, bu araştırmanın kuramsal çerçevesi, daha önce literatürde çok az sayıda çalışmada ele alınmış değişkenleri kapsamaktadır. Kültürel uyum sürecini kentin fiziksel yapısının ve kentli yurttaşların bu yapıyla kurdukları ilişkinin nasıl etkilediği, çevre psikolojisi kapsamında daha önce ele alınmış olsa da, kültürlerarası psikoloji yaklaşımıyla, çevre psikolojisi yaklaşımını

bütüncül bir biçimde ele alan çalışmalar yok denecek kadar azdır (Örn. Göregenli, 2014). Araştırmanın teorik kapsamını, sosyal psikolojinin alt disiplinleri olan kültürlerarası ve çevre psikolojisi alanları oluşturmaktadır. Literatür incelemesi sonucunda bu konuda yapılan önceki çalışmalar incelenmiş ve bu araştırmanın koşullarına uygun yeni bir teorik model oluşturmaya çalışılmıştır.

Bu genel amaç doğrultusunda farklı boyutlardaki yerleşim birimlerinden farklı nedenlerle İzmir'e göç eden kişilerin, göç ettikleri yeni kentsel çevrede mekansal ve kültürel uyumları; kendini kentin yerlisi olarak tarif eden başat grup üyelerinin göçe ve göçmenlere yönelik tutumları ile kentle kurdukları ilişkilerin çeşitli sosyal psikolojik değişkenlerle ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır ve İzmir'de iki ayrı alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu iki alan çalışmasından elde edilen bilgiler kendi içinde değerlendirilmekle birlikte, her iki çalışmada da ortak olan sosyal psikolojik yapıların karşılaştırmalı değerlendirilmelerine de yer verilmiştir.

Türkiye'de iç göç bağlamında, hem göçmenler hem de kentin yerlileri bakımından ortaya çıkan gruplararası süreçleri anlamamıza katkıda bulunacağı düşünülen bu teorik çerçevenin, aynı zamanda büyük kentlerin gerek fiziksel gerek sosyal yapılanmalarında etkili olacak yerel politikaların ve kentsel planlama ilkelerinin geliştirilmesinde uygulamalı bilgiler vereceği düşünülmektedir. Psikoloji alanının katkısına ihtiyaç duyulan bu çok yönlü konunun, benzer teorik modellerle yapılacak yeni çalışmalar eşliğinde farklı kimlik gruplarının eşit biçimde kenti yaşama ve deneyimleme hakkını kazanmaları açısından faydalı olacağına inanılmaktadır.

1.BÖLÜM: TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇ OLGUSU

Bu bölümde öncelikle göç kavramı ve farklı göç hareketleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. İlerleyen alt bölümlerde ise bu araştırmanın konusu olan Türkiye’de 1980 yılı sonrasında yaşanan iç göç hareketlerinin tarihsel arka planı ve çeşitli disiplinlerden araştırma örnekleri sunulmuştur.

1.1.Kavram Olarak Göç ve Göç Tipleri

Göç olgusu, günümüzün en önemli sosyal olgularından bir tanesidir. “Toplumsal varoluşun her boyutunu etkileyen göç, kendi karmaşık dinamiklerini geliştiren bir süreçtir” (Castell & Miller, 2008: s.30). Göç olgusu, nedenleri ve sonuçları ile birlikte “göç veren yerleşim, göç eden kişiler ve göç alan yerleşim” zincirinde ele alındığında bu sürecin durağan bir olgu olmaktan çok bir süreç olduğu” (İçduygu & Sirkeci, 1999: s.249); “toplumsal ve ekonomik değişim süreçlerinin hem sonucu hem de nedeni olarak değerlendirildiğinde bu sürecin kendine özgü bir doğası olduğu” dikkati çekmektedir (İçduygu & Ünalın, 1997: s.39). Göçün bu dinamik yapıdaki karmaşık doğası olguya ilişkin farklı disiplinlerce önerilen yaklaşım ve tanımlamalara öncülük etmiştir. Özünde disiplinler arası bir araştırma geleneğine dayanan göç araştırmaları sosyoloji, ekonomi, coğrafya, demografi, psikoloji ve hukuk gibi farklı alanlarda üretilmiş bilgiler ışığında ilerlemektedir.

Göçe ilişkin farklı disiplinlerce önerilen tanımlamalara bakıldığında ortak unsurlar olarak “yer ve zaman” boyutunun ön plana çıktığı görülür (İçduygu & Sirkeci, 1999; Özcan, 1999). Bu temel boyutların yanı sıra göçün nedenlerini de kapsayan bir tanım öne süren Yalçın (2004) olguyu şu şekilde kavramsallaştırmaktadır: “Ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi” (s.13). Yalçın’ın bu kapsamlı tanımının nedenler üzerine kurulu olup süreç ve sonuç ayaklarını dışarıda bıraktığını belirten Tezcan (2008) ise bu nedensel tanıma ek olarak göçü, “bireysel ve kolektif kimliklerin yeniden inşa edildiği; üretim ilişkilerinin ve

sınıfsal pozisyonların değiştiği; yeni formel ya da enformel iş kollarının ortaya çıktığı ve tüm bu toplumsal ilişkilerin dönüşerek tekrarlandığı bir sınıf atlama arzusu hareketi” (s.8) olarak tanımlamaktadır. Bu tanımın göçün nedenlerini, göç sürecinde yaşanan değişimleri ve göçün sonuçlarını dahil etmesi sebebiyle olguya ilişkin kapsamlı bir tanımlama sunduğu, ancak göç kararının dayanağının “bir sınıf/statü atlama arzusu” olarak nitelendirilmesinin indirgemeci bir bakış açısı olduğu söylenebilir.

Göç literatürüne bakıldığında, “göçün daha çok gönülsüz ve çok çeşitli etkenlerin etkisiyle gerçekleştirilen bir eylem olduğu kabul edilmektedir” (İçduygu, Sirkeci & Aydınęün, 1997: s.216). Göçlerin hemen tamamı ister ekonomik, siyasal, etnik, dinsel sebeplerden kaynaklansın, zorunlu nitelik taşır (Kaya ve ark., 2009) ve “yaşadığı yerleri terk etmek durumunda kalan herkes için yeni kurulacak hayat bir zorunluluktur” (Mahçupyan, 2008:s.6). “Gönülsüzlük bağlamında bir hareketliliğin varlığı da göçten, ilgili yazın içinde olumsuz bir olgu olarak da söz edilmesine yol açmaktadır” (İçduygu, Sirkeci & Aydınęün, 1997: s.216).

Göç olgusunun bu çok boyutlu yapısı göz önünde bulundurulduğunda, göç üzerine gerçekleştirilecek araştırmalarda göç sürecinin bu çeşitli unsurları arasında bağ kurmanın önemine değinen İçduygu ve Ünalın’a göre (1997) bu çerçevede hem kuramsal hem de çözümsel amaçlarla, üç noktanın vurgulanması gerekir: “ilk olarak, göç sürecini hem nedenlerini hem de sonuçlarını içine alan bir bütünsellik içinde görmek, bu bütünselliğe tarihsel ve toplumsal bir bakış açısıyla yaklaşmak ve son olarak da göç süreci içindeki bu farklı unsurların birbirlerine göreceli konumlarını, diğer bir söyleyişle göç eden bireylerin, yola çıktıkları ve vardıkları yerlerin konumlarını bu bütünsellik ve tarihsel bakış açısı içinde değerlendirmek gereklidir” (s.40).

Göç hareketleri kabaca, aynı mahalle içinde çok kısa mesafeli olabileceği gibi, ülke sınırları dışına uzanacak bir eksende uzun mesafeli de (köy, kasaba ve kentler

arası göçler ve sınır ötesi göçler) olabilmektedir (Knox & Marston, 2010; Yalçın, 2004). “Göçler, mesafeye, göçün gerçekleştiği yerlere ve sürekliliğine göre sınıflanabileceği gibi, göçe yol açan nedenlere göre de ayırt edilebilirler” (Tümertekin & Özgüç, 2012: s.289). İç ve dış göç ayrımı, bu tanımsal farklılıkların bir yönünü yansıtmaktadır. Bu ayırmada temel olan göçün ülke sınırları içinde kalması veya bu sınırların dışına taşmasıdır (İçduygu & Ünalın, 1997). “İç göç (*internal migration*), ulusal sınırlar içerisinde bir yerleşim (yönetim) biriminden diğer bir yerleşim birimine ikamet etmek amacıyla gönüllü ve gönülsüz (zorunlu) olarak gerçekleşen göç şeklinde tanımlanabilir. İç göçler genellikle geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere, kırsal alanlardan kentsel alanlara, küçük yerleşmelerden büyük yerleşmelere, istikrarsız ortamlardan istikrarlı ortamlara vb. yönelen bir nitelik taşımaktadır. Dış göç (*international migration/ immigration*) ise, ulusal sınırlar dışında, ülke içindeki yerleşim biriminden, ülke dışındaki yerleşim birimine, yani bir ülkeden diğer bir ülkeye yerleşmek veya çalışmak amacıyla, gönüllü veya gönülsüz (zorunlu) biçimde, genellikle uzun süreliğine gerçekleşen göç hareketi olarak tanımlanmaktadır” (Üner, 1972: s.21).

“İç ve dış göçlerin birçok nedeni olabilir ama çoğu genellikle ekonomik koşulları iyileştirme ya da yaşanan yerdeki politik koşullardan, örneğin savaş ya da baskıdan kaçmak amacıyla gerçekleşmektedir” (Knox & Marston, 2010: s.107). Göçle ilgili farklı disiplinlerce yürütülen çalışmalara bakıldığında, göç kararının alınış sürecinin göç hareketlerinin sınıflandırılmasında önemli olduğu görülmektedir. “Gönüllü ya da isteğe bağlı göç (*voluntary migration*), kişilerin kendi istek ve iradeleriyle, daha fazla ekonomik olanaklara, daha iyi yaşam şartlarına, iş imkanlarına ve çeşitli sosyal imkanlara ulaşmak amacı ile gerçekleştirdikleri yer değiştirmelerdir. Türkiye’de 1950’lerden sonra tarımda makine kullanımının artması sonucunda hızlanan ve kırsal alanlardan kente yönelen göçler bu kapsamda değerlendirilebilir. Zorunlu göç (*forced migration*) ise, bireylerin, kendi istek ve iradeleri dışında, devlet veya bağlı kurum ve kuruluşlar ya da devlete muhalif gruplar tarafından uygulanan

baskı, zorlama ve şiddet yoluyla, buldukları yerleşim biriminden göçe zorlanmaları veya göç ettirilmeleridir” (Tümtaş, 2007: s.8-9).

Zorunlu olarak yapılan göçlerde de ülke sınırları, tanım yapmak için önemli bir ölçüttür. “*Mülteciler*, ciddi insan hakkı ihlalleri sonucunda yaşadıkları ülkeyi terk etmek durumunda kalan kişilerdir” (Allen, Vaage & Hauff, 2006: s.198). “*Sığınmacılar*, kendi ülkesinde herhangi bir adli kovuşturma veya ceza davası nedeniyle başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve ülke dışına göç eden kişiler olarak tanımlanmaktadır” (Allen ve ark., 2006: s.199). “*Konuklar* ise belirli bir amaçla, belirli bir süre ile yer değiştiren, seyahat eden kişilerdir. Konuk gruplara örnek olarak turistler, gezginler (*travelers*), öğrenciler ve kurum aracılığıyla çalışmak amacıyla (*expatriates*) yer değiştiren gruplar verilebilir” (Bochner, 2006: s.181). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyon’unun 1998 yılında kabul etmiş olduğu “Yol Gösterici İlkeler” kapsamında (2005), aynı ülke içinde siyasi nedenlerle yaşadıkları yerleri terk etmek durumunda olan grupların göç hareketi “*ülke içinde yerinden olma*” (*internally displacement*) olarak tanımlanmaktadır. “*Ülke içinde yerinden olmuş kişiler*” (*internally displaced people*) ise; “zorla ya da zorunda kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların, yaygın şiddet hareketlerinin, insan hakları ihlallerinin veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerin sonucunda veya bunların etkilerinden kaçınmak için, uluslararası düzeyde kabul görmüş hiçbir devlet sınırını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişiler ya da kişi gruplarıdır” (Akt. Ünal, 2008: s.72).

1.2. Türkiye’de İç Göç Hareketleri

“Tarihte göçten etkilenmemiş bir ulus bulunmamakla birlikte, bazı ulusların tarihinde bu olgunun önemli bir yeri vardır” (Danış & Üstel, 2008: s.3). Türkiye’nin, iç ve dış göç süreçleri bakımından değerlendirildiğinde hem tarihsel hem de sosyal ve kültürel bir tecrübeye sahip bir ülke durumunda olduğu görülecektir. “Tarih boyunca iç göçler yaşamış, dışa göç vermiş, dıştan göç almıştır: İşçi göçlerine tanıklık etmiş,

mülteci akınına uğramış, mevsimlik göç ve militarist zora dayalı göçler vb. yaşamıştır” (Gün, 2006: s.27). Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuyla birlikte ulus devletin inşasında mekansal stratejilere önemli roller verilmesi iç göç hareketliliğini önemli ölçüde arttırmıştır. Bu stratejilerden belki de en önemlileri başkent Ankara’ya taşınması ve Anadolu’nun tümüne yayılan ‘*anavatan*’ düşüncesidir (Bkz. Balta & Eke, 2011; Tekeli, 2011). Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanı ile birlikte bazı Kürt kökenli gruplar yeni rejimin politikalarından rahatsız olmuş ve bu ulus-devlet anlayışına karşı çıkmak amacıyla tepki göstermişlerdir. “Şeyh Sait ve Dersim İsyancıları” bu dönemde ortaya çıkmıştır (Yüksel, 2007). “İsyanlara karşı devletin aldığı iskan kanunu çerçevesinde Türk kültürüne bağlılık açısından nüfusun mekansal yayılımının düzeltilmesi” (Tekeli, 2011: s.161), “Kürtlerin ülkenin diğer yörelerine, çoğunluğu oluşturmayacak bir biçimde dağıtılması ve Türklerin Kürt yörelerine yerleştirilmesi” gerekmektedir (Yüksel, 2007: s.95). Bu stratejik planda temel olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da anadili Kürtçe olan nüfusun bulunduğu alanlarda Türk kültürlü nüfus yoğunluğunun artırılması hedeflenmektedir (Tekeli, 2011). “1920’li ve 1930’lu yıllardaki bu isyanlar sonrasında yaşanan sürgünler ve 1934 tarihli İskan Kanunu bağlamında gerçekleştirilen zorunlu iskanlar, her ne kadar sayısal olarak 1980 sonrasında yaşanan zorunlu göçe nazaran az olsa da, Cumhuriyet döneminde ağırlıklı olarak Kürt nüfusunun yerinin zorla değiştirildiği vakalar olarak anılmaktadır” (Kurban, Yüksek, Çelik, Ünal & Aker, 2008: s. 21).

1950’den 1980’e kadar geçen dönemde ise bir yandan tek partili bir siyasal yaşamdan çok partili bir siyasal yaşama geçilmesi (Tekeli, 2001), öte yandan Türkiye’de tarım sektöründe yaşanan modernleşmeye bağlı çok hızlı bir kentleşmenin yaşanmaya başlaması göç hareketliliğinde önemli değişikliklere neden olmuştur. Bu dönemi, “emek gücünün kentleşmesi” olarak adlandıran Şengül (2009), tarım sektöründe modernleşmenin bu sektörde ihtiyaç fazlası emeğin ortaya çıkmasına neden olduğunu; özellikle büyük kentlerin, 1950’lerin başlarından itibaren ve 1960’larla 1970’lerde hızlanarak süren bir biçimde, bu fazla nüfusun hedefi olduğunu ifade etmektedir. Bu dönemdeki göçe farklı bir bakış açısı getiren Tezcan (2008) ise

“yaşanan göçün geleneksel sosyolojik açıklamaların itici ve çekici güç temaları etrafında açıklamanın yetersiz kaldığını; göçün nedenleri üzerine yapılan analizlerin, göçün etkisi, göçmenin kentle ilgili, kentlinin göçmenle ve göçmenin göçmenle ilgili yargılarını ikincilleştirici bir etkisi olduğunu” vurgulamıştır (s.6).

1980’li yıllarda kentleşme pratiklerinin iç göç hareketliliğini hızlandırmasının yanı sıra bu dönemde iç göç sürecini etkileyen en önemli olgunun, 1980’lerin ortasından 1990’ların sonuna dek yaşanan ve ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri’ndeki nüfusu etkileyen ‘ülke içinde yerinden edilme’ olgusu olduğu söylenebilir (Güvenç, Teselli & Barut, 2011; Kaya ve ark., 2009; Kurban ve ark., 2008). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’ndeki 14 ilde ve bu illerden yoğun göç almış 10 il ile diğer 57 ilden seçilen yaklaşık 6000 hanehalkından oluşan bir örneklem üzerinde yürütülen Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması (TGYONA) bulguları, “1986-2005 döneminde 14 ilin kırsal yerleşim yerlerinden güvenlik nedenleri ile göç eden tahmini nüfus büyüklüğünün en az 728.000; en çok da 946.400 olabileceğini” göstermektedir (HÜNEE, 2006: s.61). “Birleşmiş Milletler, yerinden olmuş nüfusun tanımlanmasında çıkış noktası olarak ‘sürekli yaşamakta oldukları yerleri terk edenler’ ifadesini kullanmaktadır. Bu nedenle, 14 ilin kentsel yerleşim yerlerinden güvenlik nedenleriyle göç edenler de sayısal büyüklük tahminlerinde dikkate alındığında, göç eden nüfusun tahmini büyüklüğünün 953.680 ile 1.201.200 arasında olabileceği görülmektedir. Bu sonuçlar, 14 ilden 1986-2005 döneminde güvenlik nedenleriyle meydana gelen göçlerin yaklaşık yüzde 80’inin kırsal çıkışlı; yüzde 20’sinin ise kentsel çıkışlı olduğunu göstermektedir” (HÜNEE, 2006: s.61). Öte yandan “Türkiye’deki yerinden olmuş kişilerin sayısı konusunda, uluslararası kuruluşlar ile yerli ve yabancı STK’lar 1 ile 3-4 milyon arasında rakamlar dile getirmektedir. Çoğunlukla belirli bir veriye dayanmayan bu tahminler, daha çok bölgede 80’li yıllardan beri yaşanan silahlı çatışmalar ve güvenlik sorunlarından etkilenen tüm nüfusu belirtmek amacıyla kullanılmaktadır” (Ünalın, Çelik & Kurban, 2008: s.75).

1.3. Türkiye’de 1980 Yılı Sonrasında Yaşanan İç Göçlere İlişkin Araştırma Örnekleri

“Türkiye’de göç olgusu 1960’lı yıllardan itibaren ağırlıklı olarak çalışılmaya başlanmıştır” (Özcan, 1997: s.78). Ülkedeki tarihi ve siyasi gelişmelere paralel olarak özellikle de zorunlu göç konusunda gerçekleştirilen çalışmaların 2000’li yıllarda yoğunluk kazandığı söylenebilir. Zorla yerinden edilme sürecinin önemli oranda kırsal yerleşim alanlarını etkilediği göz önünde bulundurulduğunda, sosyoloji ve siyaset bilimi alanlarda gerçekleştirilen çalışmalarda kırdan-kente göç ve zorunlu göç olgularının çoğu zaman birarada ele alındığı görülür.

Son 15 yıllık dönemde Türkiye’nin farklı şehirlerinde gerçekleştirilen bu çalışmalara bakıldığında ağırlıklı olarak sivil toplum örgütleri öncülüğünde yürütülen çalışmalar (Barut, 2001; Çağlayan, Özar & Doğan, 2011; Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2006; 2010; Güvenç ve ark., 2011; TESEV Ülke İçinde Yerinden Edilme Araştırma ve İzleme Grubu, 2008; Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği - TMMOB, 1998; 2004) ile Sosyoloji ve Siyaset Bilimi alanlarında gerçekleştirilen çalışmaların (Arı, 2010; Kaya ve ark., 2009; Işık ve Pınarcıoğlu, 2002, Mutlu, 2009; Tümtaş, 2007; Ünverdi, 2002) yer aldığı görülmektedir. Bu alanlar dışında gerçekleştirilen diğer çalışmalar arasında ise “TGYONA” verilebilir. Bu çalışmaların büyük bir çoğunluğu Türkiye’de zorunlu göçe maruz kalmış insanların göç öncesi ve göç sonrasında yaşadıkları sosyal, ekonomik, kültürel sorunları ve uğradıkları temel insan hakkı ihlallerini ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların yanı sıra özel olarak kadınların, kız çocuklarının ve gençlerin zorunlu göç sonrasında yaşadıkları deneyimleri inceleyen çalışmalar da (Arı, 2010; Mutlu, 2009; Ünverdi, 2002) bulunmaktadır.

Yukarıda sözü edilen bu çalışmalar belirli alt bölümler halinde, benzeyen ve farklılaşan bulguları temelinde sınıflandırılarak aşağıda sunulmuştur. Bu çalışmalar sırasıyla: 1) 1980 Sonrası Dönemdeki İç Göç Hareketlerinin Rotası; 2) 1980 Sonrası

Dönemdeki İç Göç Hareketlerinin Nedenleri 3) 1980 Sonrası Dönemdeki İç Göç Hareketlerinin Sonuçları olmak üzere üç ana alt başlık altında incelenmiştir.

1.3.1. 1980 Sonrası Dönemdeki İç Göç Hareketlerinin Rotası

1980 sonrası dönemde zorla yerinden edilme süreci, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ni etkilemiş ve bu sürecin bu bölgelerde "Kürt Sorunu"na dayalı çatışma ve gerginliklerin yaşandığı dönemde en yüksek noktaya ulaştığı bildirilmiştir (Güvenç ve ark., 2011). Önemli oranda kırsal yerleşim alanlarını etkileyen ülke içinde yerinden edilme süreci, kırsal yerleşim alanlarından topluca kaçış biçiminde yaşanmıştır (Barut, 2001; Güvenç ve ark., 2011).

Barut (2001) Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nden 1991-2000 yılları arasında gerçekleşen göç hareketinin % 79'unun "Diyarbakır, Van, Mardin, Batman, Siirt ve Hakkari" illerinden gerçekleştiğini belirtmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin nüfus açısından en büyük kentlerinden biri olan Diyarbakır, bölgede yaşanan yerinden edilme olgusunun yükünü en ağır şekilde yaşayan ve zorunlu göçün yöneldiği bölgedeki en önemli il konumundadır (Barut, 2001; Yüksek, 2008). Diyarbakır Kalkınma Merkezi (2006) raporuna göre göç edenlerin büyük kısmı (%88) Diyarbakır iline bağlı ilçe merkezi ve köyler ile merkez köylerden; geri kalanı ise "Mardin, Bingöl, Elazığ, Muş ve Bitlis" illerinden göç etmişlerdir.

Diyarbakır'da yürütülen bir diğer araştırma raporuna göre bu şehre yerleşen göç mağdurları, yaşadıkları ekonomik olumsuzluklar nedeniyle kendilerine yeni bir takım gelir kaynakları yaratma arayışıyla yaz aylarında ülkenin batı ve kuzey kısımlarına kitlesel göç ettiklerini bildirmişlerdir (Kaya ve ark., 2009). Diyarbakır, zorunlu göçün en yoğun yaşandığı il olmakla birlikte kırsal bölgelerinden ve ilçe merkezlerinden batı ve güneydeki büyük kentlere zorunlu ve ekonomik nedenlerle göç veren bir şehir durumundadır (Barut, 2001; Yüksek, 2008).

Zorunlu göç sonrasında Diyarbakır dışında yeni yerleşim yeri olarak seçilen diğer şehirlere bakıldığında ise en ağırlıklı olarak "İstanbul, İzmir, Bursa, Mersin ve

Adana” şehirlerinin seçildiği görülmektedir (Arı, 2010; Çağlayan ve ark. 2011; Güvenç ve ark., 2011; Kaya ve ark., 2009; İçduygu & Ünalın, 1999; Mutlu, 2009). Kaya ve arkadaşları (2009) Mersin’de gerçekleştirdikleri derinlemesine mülakat ve odak grup görüşmeleri sonucunda, göçe zorlanan kişilerin, bu şehri tercih etmelerinin belli başlı nedenleri arasında “konutların ucuzluğu, barınma imkânlarının fazlalığı, iklim koşulları, narenciye ve tarımın gelişmiş olması, akrabaların varlığı, coğrafi yakınlık ve bir liman kenti olmasının” yer aldığını bildirmişlerdir.

Zorunlu göç hareketinin Türkiye’de gerçekleşen iç göç hareketlerinden farkını ortaya koyan önemli bir nokta da, göç sonrası yeni yerleşim biriminin seçilmesinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin iyi bir yaşam olanağı, iş bulma gibi yerleşim etkenlerinden çok, memleketten akraba-tanıdıkların oluşu, memlekete yakınlık nedenleri, yeni yerleşim alanının seçilmesinde daha ağırlıklı rol oynamaktadır (Barut, 2001).

Türkiye’nin farklı şehirlerinde gerçekleştirilen göç çalışmaları (Barut, 2001; Çağlayan ve ark. 2011; Çelik, 2008; Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2006; 2010; Kaya ve ark., 2009; Tezcan, 2008) göç edilen şehrin ve göç edilen şehirde yerleşilecek mahalle ya da semtin seçiminde daha önceden orada bulunan akrabaların ve hemşehrilerin önemli bir etkisi olduğunu göstermiştir. Göç sonrası yerleşim çoğunlukla akrabalarla birlikte yaşamaya ya da birden fazla ailenin birarada yaşamasına dayalıdır. Tezcan (2008: s.51) Gebze’de gerçekleştirdiği göç çalışmasından hareketle “hemşehriliğin aynı şehirde yaşayanlar için değil aynı mekandan göç edenler için kullanılan bir üst kimlik haline geldiğine” dikkat çekmiştir. Yazar, “hemşehrilik ve akrabalık ilişkileriyle Gebze’ye gelen göçmenlerin, iş, aş, barınak gibi temel ihtiyaçlardan, tayin koşullarını düzenleme, kamuda etkin kişi bulmaya kadar hayatın hemen her alanında kendi dayanışma ağlarını kullandıklarını” (s.187) ifade etmiştir.

Öte yandan “zorla yerinden edilme ve yol açtığı sonuçlar, bazı durumlarda göç edilen ilk yerde yerleşememeye, bu nedenle yeni bir göç hareketinin daha yaşanmasına

yol açmaktadır. Önce siyasi nedenli olan zorunlu göçler, daha sonra ekonomik nedenli yeni göçlere neden olabilmektedir” (Çağlayan ve ark., 2011: s.44).

1.3.2. 1980 Sonrası Dönemdeki İç Göç Hareketlerinin Nedenleri

Türkiye'nin farklı şehirlerinde (Örn. İstanbul, Diyarbakır, Mersin, Batman, Hakkari) ülke içinde yerinden edilen göç mağdurları ile ilgili gerçekleştirilen araştırma bulguları göçün nedenlerine ilişkin ortak veriler sunmaktadır. Göç mağdurlarının ifadelerinden hareketle çözümlenen nedenler göçe doğrudan yol açan ve göçü dolaylı olarak etkileyen nedenler olarak ikiye ayrılabilir. Göçe doğrudan zorlayan nedenler sırasıyla şu şekildedir: Olağanüstü Hal ve uygulamaları; koruculuk baskısı/dayatması; can güvenliği korkusu; çatışmalar sonucu, güvenlik gerekçesi ile köy-mezra boşaltma ve yakma; yayla yasağı uygulaması ve gıda ambargosu (Aker, 2008; Barut, 2001; Çelik, 2008; Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2006; 2010; Güvenç ve ark., 2011; Kaya ve ark., 2009, Tümtaş, 2007).

Göçü dolaylı olarak etkileyen nedenler ise yukarıda sayılan birincil nedenlerin birer sonucu olarak şu şekilde sıralanabilir: geçim sıkıntısı, eğitim olanaklarının yokluğu, sağlık sorunları (Barut, 2001; Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2006; 2010). Yukarıda sözü edilen şehirlere ekonomik nedenli göçün arka planında büyük çoğunlukla çatışma ortamı yatmaktadır. Diyarbakır Kalkınma Merkezi'nin (2006) raporuna göre köylerinde temel geçim kaynağı hayvancılık olan ailelerin büyük çoğunluğunun, en önemli geçim kaynaklarının ortadan kaldırılması şehirlere göçü zorunlu hale getirmiştir.

Mersin'deki göçmen gruplarıyla gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise (Tümtaş, 2007) göçmenlerin etnik kimliklerine bağlı olarak göç gerekçelerinin öncelik sırasının değiştiği bulunmuştur. Bu çalışmada zorunlu göç gerekçeleri, Kürtlerin göç gerekçeleri arasında en yüksek orana sahip iken, kendini Türk olarak tanımlayanlarda göç nedeninin “iş, tayin vb.” nedenler ile oluşan ekonomik gerekçeler olduğu görülmüştür. Başka bir ifade ile Mersin'e göç eden Türkler ile Kürtlerin göç

gerekçelerinin sıralamasında Türkler için öncelikli olan ekonomik gerekçelerin Kürtler için tali olduğu ifade edilmiştir.

1.3.3. 1980 Sonrası Dönemdeki İç Göç Hareketlerinin Sonuçları

Türkiye’de zorunlu göçe maruz kalmış kişilerle göç öncesinden başlayarak ve göç sonrasını da kapsayacak şekilde yaşadıkları deneyimler üzerinde duran farklı çalışmalar, zorunlu göç mağdurlarının ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik sorunlar yaşadığını ortaya koymuştur. Bu bölümde sözü edilen bu çalışma bulguları, “temel insan hakkı ihlalleri”, “ekonomik sorunlar”, “yeni yerleşim yerine uyum sorunları”, “sosyal ve politik sorunlar”, “beslenme-sağlık sorunları” ve son olarak “kadınların göç sonrası deneyimleri” olmak üzere kategorilere ayrılarak sunulacaktır. Her bir kategori altında bu konuda gerçekleştirilmiş araştırma bulguları, benzeyen ve farklılaşan yönleri ile aşağıda sunulmuştur.

1.3.3.1. Temel İnsan Hakkı İhlalleri: Göçün, göç edenlerin isteği dışında gerçekleşmesi, zorunlu nedenlere dayalı olması ve göç edilen bölgelerdeki çatışmalı ortam, göç edenlerin temel yurttaşlık hakları konusunda kayıplarının oluşmasına yol açmaktadır (Barut, 2001; Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2006; 2010; Kaya ve ark., 2009; Güvenç ve ark., 2011). Zorla yerinden edilme sürecinin bedensel zarar, mal kaybı ve manevi zarar boyutlarıyla önemli oranda mağdur kitle yarattığı görülmüştür: konut hakkı, çocukların eğitime katılım hakkı ve çocuklara zorunlu ilköğretim sağlama yükümlülüğü, sağlık hakkını kullanma ve sağlık hizmetlerine erişim hakkı, çalışma hakkı, çalışma koşulları ve sendikal örgütlülük konusundaki haklar ciddi olarak ihlal edilmiş, hak kayıpları yaşanmıştır (Güvenç ve ark., 2011). Öte yandan 2004 yılında çıkarılan “Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması” Yasası temelinde yakınlarını kaybeden, köyü yakılan ve boşaltılan, evleri, arazileri, hayvanları, ağaçları, bağ ve bahçeleri zarar görenler arasında AIHM’e başvurmuş ancak hala tazminatlarını alamamış ailelerin sayısının oldukça yüksek olduğu rapor edilmiştir (Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2010; TESEV, 2008).

1.3.3.2. Ekonomik Sorunlar: Farklı araştırma bulguları zorunlu göçe maruz kalanların çok büyük bir bölümünün, göç sonrasındaki yaşamlarında ekonomik güçlükler yaşadığını göstermiştir (Barut, 2001; Çağlayan ve ark., 2011; Çelik, 2008; Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2006, 2010; Kaya ve ark., 2009). Zorunlu göç mağdurlarının göç sürecinde ve sonrasında yaşadıkları ekonomik sorunların iki şekilde ortaya çıktığına değinen Çelik (2008), bu sorun alanlarını şu şekilde dile getirmektedir:

İlkinde köy halkına köyü boşaltmaları için belli bir süre tanınmıştır. Bu durumda halk eşyalarının en azından bir kısmını alabilmiş ve hayvanlarını satabilmiştir. Ancak mağdurlar satılan mal varlıklarını çoğunlukla yarı fiyatına ya da çok daha düşük fiyatlara satmak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Eşyaların taşınması durumunda tüm eşyaların alınması genelde çok mümkün olmamış, eşyaları taşıyacak araç ya da hayvan bulmak oldukça zor olmuştur. İkinci durumda göç sürecinin başlangıcında herhangi bir süre tanınmadan köy birdenbire boşaltılmış, evler yıkılmış ya da yakılmıştır. Bu durumda halk eşyalarının hiç birini alamamış, çoğunlukla –telef oldukları için – hayvanlarını da satamamıştır. Her iki durumda da mağdurların önemli ekonomik kayıpları olmuştur (s.179).

Göç sonrasında yaşanan ekonomik sıkıntılara bakıldığında ise en temel sorunun, göç mağdurlarının göç öncesinde daha çok tarım ve hayvancılıkla uğraşıyor olmasının, şehir yaşamında bu kişileri işsiz bırakmasıdır (Çelik, 2008; Kaya ve ark., 2009). Örneğin Diyarbakır’ın farklı mahallelerinde yaşayan zorunlu göç mağduru ailelerin büyük çoğunluğu, günü birlik bir yaşam sürmekte, günü kurtarma mücadelesi vermektedir. Göç mağdurlarının zaman içinde yaşam standartlarında bir iyileşme olması beklenirken, tam tersine, derinleşen ve süreklilik kazanan bir yoksulluk, yoksulluk ve terk edilmişlik durumu söz konusudur (Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2010).

Kaya ve arkadaşlarının (2009) Mersin’de yürüttükleri çalışmada da işsizlik, Mersin’in genelinde bir problem olarak tanımlanmakla birlikte özellikle zorunlu göç mağduru ailelerin yaşadıkları mahallerde oldukça yaygın bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Yazarlar Mersin’e özellikle Doğu bölgelerinden zorla göç etmek durumunda kalan kesimin, daha önce aynı bölgelerden göç etmiş insanlara kıyasla, hem ekonomik

açından hem de eğitim seviyesi olarak en zayıf halkayı temsil ettiğini vurgulamışlardır (Kaya ve ark., 2009).

Kaya ve arkadaşlarının (2009) zorunlu göç sonrasında İstanbul'a yerleşen kişilerle gerçekleştirdikleri araştırmada ise görüşme yapılan semtlerin tamamında gençlerin çok büyük bir oranda fason üretim yapan, sağlıksız çalışma koşullarında faaliyet gösteren tekstil atölyelerinde ve konfeksiyonlarda çalıştıkları tespit edilmiştir. Görüşme yapılan göç mağdurlarının aktardıklarına göre 9-30 yaşları arasındaki kuşak tekstil sektöründe, 30-40 yaşları arasındaki erkekler ise inşaat sektöründe istihdam edilmekte, öte yandan daha yaşlı kuşaklar ise sayıları belirsiz olan kahvehanelerde vakitlerini geçirmektedirler (Kaya ve ark., 2009).

Zorunlu göç sonrasında İstanbul'a yerleşen nüfusun yaşadıkları ekonomik mücadeleye farklı bir bakış açısı getiren Işık ve Pınarcıoğlu (2002) ise İstanbul'un Sultanbeyli mahallesinde yaşanan yoksulluk üzerine gerçekleştirdikleri araştırmada, "yoksulluğa statik bir olgu olarak değil de bir süreç olarak bakarak, bireylerin, ilişki ağları içerisinde kendi varlık koşullarını değiştirebilme, refahlarını arttırabilme yeteneklerini betimlemeye çalışmış ve bu süreci 'nöbetleşe yoksulluk' olarak adlandırmışlardır. Yazarlar, 1980 sonrasında zorlu koşullarında kent yoksullarının pasif birer izleyici konumunda kalmadıklarını, girdikleri ilişki ağları ile enformel kazanç yolları geliştirmek durumunda oldukları"na dikkati çekmişlerdir (s.333).

1.3.3.3 Kente Uyumla İlgili Yaşanan Sorunlar: Zorla yerinden edilme süreci önceki bölümlerde de dile getirildiği üzere önemli oranda kırsal yerleşim alanlarını etkilemiştir. Göç öncesinde geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlayan bu kitlelerin zorla yerinden edilme sürecinde de ciddi mal kayıpları yaşamaları göç ettikleri kentte çoğunlukla kentin çeperlerinde yaşamalarına neden olmaktadır. Kaya ve arkadaşları (2009) kent içindeki yerleşim yerlerinin fiziksel olarak kent merkezinden uzak olmasının, genel olarak bu göçmen gruplarının kent merkezi ile ilişkisinin zayıf olduğunu gösterdiğini belirtmişlerdir.

Örneğin Diyarbakır Kalkınma Merkezi'nin (2006) araştırma raporuna göre Diyarbakır'a yerleşen zorunlu göç mağdurlarının büyük bir çoğunluğu kent ile ilişkiye geçmekten ve yeni modern bağlar kurmaktan korkmaktadırlar. Bununla birlikte Diyarbakır'a göç eden aileler, ev dışından sağlamak zorunda oldukları ihtiyaçlarını genelde mahalle içindeki bakkallardan satın alma yoluna gitmektedir. Bunun önemli bir nedeni de mahalle bakkallarının borçla mal satmasıdır. Genelde mahalle sakinleri sadece sağlık sorunlarının giderilmesi ve iş arayışları amacıyla mahalle dışına çıkmaktadır (Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2006).

Benzer biçimde Barut'un (2001) Diyarbakır, Van, Batman, İstanbul, İzmir ve Mersin illerinde zorunlu göç mağdurlarıyla gerçekleştirdiği araştırmanın kentsel yaşama uyumla ilgili ortaya koyduğu sonuçlara göre, göç öncesi genellikle tarım-hayvancılığa dayalı etkinliklerle yaşamını sürdüren yurttaşların göç sonrasında kentsel yaşama "gündelik işçi, niteliksiz hizmet işçisi vb." olarak katılması, yurttaşların kentsel olanaklardan yararlanma, kent yaşamı içinde dönüşmelerini, içinde yaşadıkları toplumla da bütünleşmeleri neredeyse olanaksız hale gelmektedir. Yazar, bu durumun, büyük kentlerde, kentsel yaşam standartlarının çok altında ve içe kapalı adeta kendisi köy olmayan yeni köysel alanlar yaratmakta olduğunu ifade etmiştir. Sonuçlara göre göç edenlerin, göç sonrası yerleştikleri mahallerini mecburiyet dışında gezme-eğlenme amaçlı terk etme durumu % 15.1'dir. Göç edenlerin, göç sonrası yerleştikleri kentsel alanı (kendi mahalleri dışında kalan yer-bölgeleri) tanıma-bilme durumları, bu soruyu yanıtlayanlar çerçevesinde değerlendirildiğinde % 40'tır. Göç edenlerin % 59.4'ü ise ancak kentsel alanın ihtiyaç duydukları bölgelerini bildiklerini ifade etmiştir.

Ünal (2008), İzmir'in Bornova ilçesinde (Altındağ, Çamdibi ve Yeşilova) yaşamakta olan Bulgaristan, Yunanistan ve Boşnak göçmenleri ile gerçekleştirdiği çalışmada ise, göçmenlerin göç edip yerleştikleri yerlerde bir güven ihtiyacı duyduğu, göçmen mahallelerini ya da semtlerini bir tür güvenlik alanı, kendine benzeyen kişilerle bir arada olmanın sağladığı rahatlıkla alışkanlıklarını sürdürebilme alanı olarak algıladıklarını ifade etmiştir. Göçmenler arasında aile, hemşehri, arkadaş gibi

geleneksel cemaat ilişkileri güçlüdür. Bu tür akraba, hemşehri ilişkilerine dayanan gruplaşmalar/kümeleşmeler birey ile toplum arasında bir tampon kurum olarak işlev görmektedir.

İzmir'in Karşıyaka ilçesindeki Onur ve Yamanlar mahallelerinde gerçekleştirilen bir diğer göç çalışması sonuçlarına göre bölgede yaşayanların büyük bir çoğunluğu kendini kentli ve bununla birlikte İzmirli olarak görmemektedir. Kentte yaşama süresi arttıkça, kendini kentli görme oranı yükselmektedir (Ünverdi, 2002).

1.3.3.4. Psikolojik, Sosyal ve Politik Sorunlar: “Göçle birlikte, dile, kültüre, zamana ve mekana dair yaşanan kırılmaların etkilerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. İnsanları yaşadıkları yerlere bağlayan manevi bağların, anıların, bitki örtüsünün, hayvanların, mezarların, o yere ait anonim hikayelerin, söylencelerin, ezgilerin geride bırakılmasının yol açacağı tahribat, maddi kaynakların kaybedilmesi kadar etkilidir” (Çağlayan ve ark., 2011: s.43).

Zorunlu göç, sadece insanların yaşamakta oldukları yerle olan bağlarını ve hayatlarının akışını parçalamakla kalmamıştır. Bu sürece çoğunlukla süregelen bir hal alan ekonomik ve/veya politik baskıların etkisiyle ailelerin parçalanması da eşlik etmiştir. Siyasi baskı, anne babayı köyü terk etmek zorunda bırakırken, ekonomik olanaksızlıklar çocukların köyde bırakılmasına neden olmuştur. Zorunlu göçle beraber yaşanan güvenlik kaygısı ve politik baskılar, aile fertlerinin süreli ya da süresiz olarak birbirinden kopmasına da neden olmuş/olmayı da sürdürmektedir (Çağlayan ve ark., 2011).

Çelik (2008) Batman'da zorunlu göç mağdurlarıyla yaptığı çalışma sonucunda “göç mağdurları arasında sıklıkla paylaşılan psikolojik sorunların ‘depresyon, anksiyete, psikosomatik belirtiler, yas tepkileri, özgüven eksikliği, ailelerde ilişki problemleri, şiddet uygulama ve çeşitli korkular ve aşırı üzüntü’ olduğunu ifade etmiştir. Bütün bu psikolojik sorunlar ve zorunlu göç arasında Batman genelinde bire bir bağlantı kurulmasının zor olduğunu hatırlatan yazar, özellikle Batman şehir

merkezinde ve geri dönüş yapılan köylerdeki görüşmelerinde ortaya çıkan tablonun, bu psikolojik sorunların çoğunun mağdurlar tarafından yaşandığı gerçeğini ortaya koyduğunu” vurgulamıştır (Çelik, 2008: s.187).

1.3.3.5. Beslenme ve Sağlık Sorunları: “Göç sonrası sağlık sorunları, göç sırası ve sonrasında yaşanan zorluklar nedeniyle ve/veya göç sonrasında getirdiği maddi zorluklarla birlikte analiz edilmelidir” (Çelik, 2008: s.184). Diyarbakır’da göç sonrası yoksulluk ve yoksunluk içinde sürdürülen bir yaşamın, göç edenlerin sağlık sorunlarını giderek arttırdığını, salgın hastalıkları yaygınlaştırdığını ifade eden Barut (2001), özellikle anne-çocuk sağlığı alanında çok ciddi problemler ortaya çıktığını ve 00-04 yaş çocuk ölüm oranının giderek arttığını vurgulamıştır.

Diyarbakır’a göç sırasında insanlar ulaşım ve mal varlıklarının taşınması ile ilgili bir yardım almadığı gibi, kente yerleşme sürecinde de yalnızlığa terk edilmişlerdir. Barınma yeri bulma, beslenme, sağlık hizmetleri ve çocukların eğitimi gibi konularda kamu kurumları üstlerine düşen görevleri yerine getirmemiştir. 1990’larda göçün en yoğun ve acılı yaşandığı dönemde sivil toplum kuruluşları da yok denecek kadar azdır. Mevcut olan sivil toplum kuruluşları da daha çok hukuksal alanda çalışan, insan hakları dernekleri ve barolardan oluşmaktadır (Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2006). Kamu kurumlarının yardımları, kira yardımı, kömür yardımı, market fişi, beyaz eşya, konut onarımı gibi yardımlar olup çoğunlukla tek defaya mahsus verilmektedir. Bu yardımlar, bir devletin yoksulluk ya da başka tür risk altındaki vatandaşa verdiği, yaşlılık ve engelli maaşı gibi hak temelli ödemeler değildir. Yardım programlarının süreleri bittiğinde kesilme olasılıkları yüksektir. Örneğin, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Müdürlüğü’nün dağıttığı birçok yardım türü ancak merkezden ödenek geldikçe yapılabilmektedir. Hatta bazı yardım türleri için kamu kurumları devletin açtığı proje çağrılarında katılmakta ve ancak projeleri kabul edildiği takdirde yardım dağıtabilmektedirler (Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2010).

1.3.3.6. Kadınların Göç Sonrası Deneyimleri: “Göç sonrasında yaşanan deneyimler, ortak yönler taşımakla birlikte farklılıklar da içermektedir. Göç edildiğindeki yaş dönemine, aile içinde kaçınıcı çocuk olduğuna, evli ya da bekar olmaya kadar deneyimi farklılaştıran çeşitli etkenler vardır. Cinsiyet ise bu etkenler arasında en önemlilerinden ve aynı zamanda diğer etkenleri (yaş, eğitim, çalışma durumu) kesen bir nitelik taşımaktadır” (Çağlayan ve ark., 2011: s.156).

Bu konuda farklı şehirlerde gerçekleştirilen çalışmalar (Arı, 2010; Çağlayan ve ark., 2011; Diyarbakır Kalkınma Merkezi, 2006; Mutlu, 2009; Yılmaz, 2008) kadınların ve kız çocuklarının zorunlu göçü toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden dolayı erkeklerden farklı bir şekilde yaşadığını göstermektedir. Bu çalışmaların ortak ve önemli çıktularından biri kadınların büyük bir bölümünün, hem kent merkezine uzak mahallelere yerleşme, çevreyi tanımama ve hem de dil bilmeme nedeni ile özellikle de göç ettikleri ilk yıllarda tam bir eve kapanma durumu yaşadığıdır. Özellikle büyük şehirlere göç eden ve dil engeli nedeniyle yakın çevresiyle de ilişki kuramayan kadınların sosyal izolasyonu çok daha yüksektir (Çağlayan ve ark., 2011; Mutlu, 2009, Yılmaz, 2008).

Diyarbakır Kalkınma Merkezi'nin (2006; 2010) raporlarına göre Diyarbakır'a çevre illerden zorunlu göçle gelenlerin cinsiyetlerine göre kent için sosyal hareketliliklerinin belirgin biçimde farklılaştığı görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre erkekler için yaşadıkları yerdeki ya da yakın mahallelerdeki kahvehaneler en önemli sosyal mekânlar iken kadınların sosyal ilişkilerinin genelde ev içinde veya yakın komşu ve akrabalarla sınırlı kaldığı görülmüştür. Ayrıca görüşülen kişiler, kentin nispeten daha yüksek gelirli olan ve çalıştığı kesimlere gidemediklerini, Ofis gibi semtleri kendilerine yabancı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu durumun, özellikle gençlere belirli bir mekâna kısıtlanmışlık ve hapsolünmüşlük hissi yarattığı ifade edilmiştir.

Çağlayan ve arkadaşlarının (2011: s.63) özel olarak kadınların ve kız çocuklarının İstanbul'a zorunlu göç sonrasındaki yaşantılarını inceledikleri çalışmada

“kadınların büyük bir bölümünün hem çok hazırlıksız bir şekilde gelmiş olma, hem kentin en ücra varoşlarında yerleşme, çevreyi tanımama ve hem de Türkçe bilmeme nedeni ile göç ettikleri ilk yıllarda tam bir eve kapanma durumu yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Yakın çevrede dayanışma içinde bulunulacak, aile içi dinamiklere kadınların lehine müdahale ederek kadınlara destek verebilecek akrabaların olmadığı durumlarda, kadınların eşe bağımlılığı artmakta ve bu bağımlılık aile içi şiddet durumlarında, bir çaresizliğe yol açmaktadır”.

Çalışmanın kadınların göç sonrası yaşadıkları engellere ilişkin ortaya koyduğu önemli sonuçlardan bir diğeri ise genç kadınlar arasında dil engeli olmasa dahi aile baskısı nedeni ile eve kapanma durumunun yaşanmasıdır. Bu konuda en katı denetim yeni evli genç kadınlar üzerinde kurulmaktadır. Ayrıca kadınların evin dışındaki dünyaya tümüyle yabancı olmaları, bu dünyada çocuklar için yol gösterici ya da gözetici rol oynamalarını da imkansızlaştırmıştır” (Çağlayan ve ark., 2011: s.64). Diyarbakır ve İstanbul’a yerleşen zorunlu göç mağdurları arasında özel olarak kadın ve gençlerle görüşen Mutlu (2009), gençlerin aileleri ile yaşadıkları anlaşmazlıkların cinsiyete göre belirgin bir farklılık gösterdiğini vurgulamaktadır. Genç kadınlar arasında özel olarak yaşanan sorunların başlıcaları sokaktaki kılık ve kıyafetlerine ve geçirdikleri süreye dikkat etmek zorunda kalmalarıdır.

Eğitim ve çalışma durumunun kadınların evden çıkmalarını kolaylaştırıcı bir etkisi olduğu söylenebilir (Çağlayan ve ark., 2011;Yılmaz, 2008). Kent yaşamına katılımda cinsiyetler arasında belirgin bir eşitsizliğin varlığına dikkat çeken Yılmaz (2008), kadının kent yaşamına katılımının sağlanması için sosyo-ekonomik ve kültürel dönüşümlerin zorunlu olduğunu dile getirmektedir. Toplumsal dönüşümde önemli bir dinamik olarak eğitim, kadının ev dışında ücret karşılığı çalışabilecek bir meslek kazanmasında ve kentsel yaşamın pek çok alanında daha fazla yer almasında önemli işlevleri yerine getirme potansiyeline sahiptir. Bununla birlikte “genç kadınlar açısından aile ve mahalle dışına çıkma kanallarından birinin de siyasi parti ve dernek etkinliklerine katılmak olduğu belirtilebilir. Ancak bu kanal da daha çok belirli günler ve etkinliklerle sınırlıdır”. (Çağlayan ve ark., 2011: s.65-66).

Ülke içinde yerinden edilen ailelerin liseye giden çocuklarının yoksulluğunu, İzmir ve Diyarbakır'da, nasıl deneyimlediklerini inceleyen Arı (2010), özel olarak bu çocukların lise eğitiminden beklentilerini ve eğitimleri önündeki engelleri, bölgeler arası farklılıklar temelinde anlamaya çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, İzmir'de kadın öğrencilerin eğitim önceliği konusunda erkeklere kıyasla daha dezavantajlı olduğu görülmüştür. Eğitime devam etmek isteyen bazı kadın görüşmeciler, aile desteği almadan okumaya devam etmeyi göze aldıklarını ifade etmişlerdir.

Türkçe bilmiyor olma aynı zamanda temel sosyal haklardan, örneğin sağlık hizmetleri, faydalanamamayı da beraberinde getirmektedir (Mutlu, 2009). Örneğin "Batman'a yerleşen göç mağduru kadınlar, dilden kaynaklanan sıkıntılar ve kültürel özellikler nedeniyle daha çok geleneksel yöntemlerle tedavi yoluna gittiklerini belirtmişlerdir. Bu da kadın mağdurların şehir merkezlerinde yaşadıkları önemli mağduriyet alanlarından bir diğeridir" (Çelik, 2008: s.184).

2.BÖLÜM: SOSYAL PSİKOLOJİ BAKIŞ AÇISIYLA GÖÇ

Göç olgusu, sosyal psikoloji alanında, farklı kültürel grupların karşılaşması sürecinde gruplararası ilişkiler bağlamında tartışılmakla birlikte daha çok kültürlerarası bir yaklaşımla ele alınmıştır. Kültürlerarası psikolojide göç sürecinin dinamik ve etkileşimsel niteliğine değinen kavram “kültürlenme (*acculturation*)”dir.¹ Kültürlerarası psikoloji yaklaşımıyla gerçekleştirilen kültürlenme araştırmaları, esas olarak göçmenlerin göç sonrasında yaşadıkları kültürel değişimlere ve sürekliliklere odaklanırken sosyal psikoloji alanında gruplararası ilişkileri inceleyen çalışmaların başat grubun göçmenlere yönelik tutumları üzerinde durduğu söylenebilir.²

Kültürlenme, sosyal bir vakum içinde değil, grup içi ve gruplararası ilişkiler temelinde gerçekleşmekte (Liebkind, 2001) ve kültürlenme psikolojisi giderek bağlamsallaşmaktadır (Horenczyk & Ben-Shalom, 2006). Günümüzde kültürlenme sürecinin gruplararası ilişkiler temelinde karşılıklı beklentiler ve etkileşimlere dayalı olduğu artık biliniyor olsa da, çok az sayıda çalışmada bu karşılıklı ilişkilerin sistematik bir biçimde incelediğini görülmektedir. Bu bölümde öncelikle kültürlenmenin kavramsal ve kuramsal arka planına değinilerek, sosyal psikoloji alanındaki kültürlenme araştırmalarında, yukarıda sözü edilen farklı teorik yaklaşımlar tanıtılmıştır. İlerleyen bölümlerde ise günümüzde kültürlenme araştırmalarında sıklıkla rastlanan “çok-kültürlülük” (*multiculturalism*) ve “çok-kültürlü ideoloji” (*multi-*

¹ Türkçe literatürde yer alan bazı yayınlarda “acculturation” kavramı, “kültürleşme” olarak Türkçeleştirilmektedir. Berry’nin kültürlenme kuramından hareketle bakıldığında bu olgunun teorik olarak baskın olan ve olmayan gruplar arasındaki değişimin karşılıklı olduğu varsayılmaktadır. Ancak konuyla ilgili gerçekleştirilen araştırmalarda da görüleceği üzere, gruplar arasındaki olası güç farklılıkları nedeniyle daha çok göçmen grupların kültürlenme sürecine girdiği ve çoğunluk grubun tutumlarının bu süreçte göçmen grupların tercihlerini etkileyen yapılar olduğu görülmektedir. Türkçe literatürdeki “kültürleşme” kavramı daha çok karşılıklı bir sürece işaret etmesi nedeniyle, bu çalışmada “acculturation” kavramı “kültürlenme” olarak Türkçeleştirilmiştir.

² Kültürlenme literatüründe “göçmenler (immigrants), azınlık grup (minority group); göçmen grup (migrant group), başat olmayan grup (non-dominant group) kavramları göç sonrasındaki gruplararası karşılaşma sürecinde sayısal, ekonomik ve politik açıdan düşük güce sahip grupları; başat grup (dominant group), çoğunluk grup (majority group) ve yerliler (natives) ise toplum içinde daha güçlü konumda olan grupları temsil etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu çalışmada da yazının bütününde kavramsal tutarlılığı sağlamak amacıyla “göçmenler veya azınlık grup” kavramları ile “başat veya çoğunluk grup” kavramları birbirini yerine geçecek şekilde kullanılacaktır.

cultural ideology) kavramlarına yer verilerek, bu alandaki temel çalışmalardan örneklerden sunulmuştur.

2.1.Kültürlenme

Günümüzdeki kültürlenme araştırmalarına bakıldığında en yaygın biçimde yer verilen tanımın Redfield, Linton ve Herskovitz'in (1936) bu alanda klasikleşen kavramsallaştırması olduğu dikkati çekmektedir.³ Yazarlara göre kültürlenme, “farklı kültürlerle sahip bireylerden oluşan grupların birbiriyle ilk elden/doğrudan, süreğen bir biçimde ilişki kurmasıyla gruplardan birinin ya da her ikisinin kültürel örüntülerinde değişimlerin meydana gelmesidir” (Akt. Sam, 2006:s.11).

Berry (2003; 2005) ise kültürlenmeyi, iki veya daha fazla kültürel grubun ve bu gruplara dahil bireylerin birbirleriyle temas etmesi sonucu oluşan karşılıklı kültürel ve psikolojik değişimleri içeren bir süreç olarak tanımlamaktadır. Sam (2006: s.11) ise daha yalın bir ifade ile bu olguyu, “farklı kültürel arka planlara sahip birey ya da grupların birbiriyle ilişki kurması sonucunda ortaya çıkan değişimlerin tümü” olarak kavramsallaştırmaktadır. Berry, Kim, Monde & Mok (1987) kültürlenme sonucunda ortaya çıkan değişimleri beş kategori altında toplamışlardır: İlki yaşanacak yeni bir yer, yeni bir ev, artan nüfus yoğunluğu gibi *fiziksel değişimlerdir*. İkincisi: yeni hastalıklar, yeni beslenme alışkanlıkları gibi *biyolojik değişimlerdir*. Üçüncüsü ise kültürlenme kavramının da özünde yatan mevcut politik, ekonomik, teknik, dilsel, dini ve sosyal kurumlarla ilgili *kültürel değişimlerdir*. Dördüncüsü iç grup dış grup aidiyetlerinin, başat olan ve olmayan grup örüntülerinin yeniden kurulmasını içeren *sosyal değişimlerdir*. Son kategori ise bireyin yaşadığı *psikolojik değişimlerdir* (örneğin davranışsal ve zihinsel değişimler). Kültürel değişimler, birtakım içsel düzenlemelerle ertelenebilmekte veya başat kültürel yaşamın geleneksel biçimlerine uyum sağlamama yönünde reddedilebilmektedir. Değişimin birtakım içsel düzenlemelerle ertelenebilir olması kültürlenmenin reaktif doğasını vurgulamakta;

³ Kültürlenmenin kökleri Antik döneme kadar uzanmakla birlikte İngiltere'de bu kavramı ilk kez kullanan Powell (1880; 1883) kültürlenmeyi, “kültürlerarası bir öykünme sürecinde meydana gelen psikolojik değişimler” olarak tanımlamıştır. Kültürlenme psikolojisi alanında ise Rudmin, G. Stanley Hall'un (1904) bu konuya değinen ilk psikolog olduğunu belirtmiştir (Akt. Sam, 2006: s. 13).

başat kültürle benzerlik sağlanmanın kaçınılmaz olduğu fikrine karşı çıkmaktadır (Berry, 2005; 2013).

Psikoloji biliminin birey davranışlarına yönelik güçlü ilgisi, kültürlenme sonucunda ortaya çıkan değişimlerin, birey ve grup düzeyinde ortaya çıkan değişimler olmak üzere ikiye ayrılmasına öncülük etmiştir (Sam, 2006). Bu çerçevede, “kolektif ya da grup düzeyinde kültürlenme” ile “psikolojik ya da birey düzeyinde kültürlenme” olarak iki farklı kavram tanımlayan Graves (1967) grup düzeyindeki kültürlenmenin grubun kültüründe yaşanan değişim; psikolojik kültürlenmenin ise bireyin psikolojisinde meydana gelen değişim anlamına geldiğini ileri sürmüştür (Akt. Berry, 1997). Bu çalışmada da grup düzeyinde kültürlenme ve bu sürecin uzun vadeli çıktıları üzerinde durulması sebebiyle psikolojik kültürlenme ve birey düzeyinde yaşanan değişimler konu kapsamı dışında bırakılmıştır.⁴

2.1.1.Kültürlenmenin Üç Temel Yapı Taşı

Sam (2006), Redfield ve arkadaşlarının (1936) kültürlenme tanımında üç temel yapı taşı olduğunu belirtir. Bunlar sırasıyla “temas” (*contact*), “karşılıklı etki” (*reciprocal influence*) ve “değişim” (*change*)’dir. Sam’ın (2006: 14-16) kavramsal çerçevesinden hareketle her bir yapı taşı içerdiği bazı önemli alt öğeler ile aşağıda özetlenerek tanımlanmıştır:

“**Temas:** Kültürlenmenin en temel önkoşulu, en az iki kültürel grubun ya da farklı kültürel gruplara ait bireylerin ilk elden dolaysız bir biçimde karşılaşması sonucunda birbirlerine süreğen şekilde temas etmeleri, birbiriyle ilişki kurmalarıdır. Modern toplumlarda çok sayıda farklı temas etme biçimi (örneğin aynı apartmanda yan yana dairelerde yaşamak, internet iletişimi ya da kitle-iletişim araçları) bulunmakla birlikte, burada ayırt edici olan iki nokta temasın “süreğen ve ilk elden” olmasıdır. Bu noktada kültürlenmenin, birey ya da grupların, aynı zaman ve mekanda birbirleriyle etkileşime geçmesini gerektirdiği söylenebilir. Ayrıca, bu etkileşimin belirli bir zaman dilimini kapsamaması gerekir. Burada sorulması gereken sorular, kültürlenmenin oluşabilmesi için

⁴ **Grup düzeyinde kültürlenme** sosyal yapılar ve kurumlardaki değişimler ile kültürel pratiklerde yaşanan değişimleri içermektedir Bu değişimler, grubun sosyal yapısında olabileceği gibi politik örgütlenişinde veya ekonomik yapılanışında da gerçekleşebilir **Psikolojik kültürlenme** süreci ise davranışsal değişimler (örneğin konuşma biçimi, giyim kuşam, yemek alışkanlıkları vb.) olabileceği gibi; belirsizlik, anksiyete ve depresyon gibi sonuçlar yaratabilen kültürlenme stresi gibi kısa vadeli sonuçlarını içermektedir (Berry, 1990; 2005).

ne kadar bir süreye ihtiyaç olduğu ve süregelen ilişkinin bir değişimle sonuçlanıp sonuçlanmadığıdır.

Karşılıklı etki: Redfield ve arkadaşlarının kültürlenme tanımındaki ‘bir grubun ya da her iki grubun da kendi kültürel örüntülerinde yaşadıkları değişim’ ifadesi gruplar arasında karşılıklı bir etkiyi gerekli kılmaktadır. Kuşkusuz, gruplar arasındaki güç farklılıkları (ekonomik güç, askeri güç) bir grubun diğeri üzerindeki etkisini arttırabilir. Ancak, örneğin bir grup (örneğin başat grup) diğeri (örneğin azınlık/göçmen grup) üzerinde daha fazla etkide bulunduğu yalnızca azınlık grubun değişim yaşayan grup olduğunun düşünülmesi hatalı bir bakış açısidir.

Değişim: Dinamik bir süreci ve bu süreç sonucunda ortaya çıkan, kalıcı bir çıktıyı ya da sonucu içeren değişim, bir anlamda kültürlenme araştırmasında hem sürecin kendisine (örneğin değişimin nasıl ortaya çıktığı) hem de değişenlerin neler olduğuna odaklanmayı gerektirir” (s. 14-16).

2.1.2.Kültürlenme Teorisinde Yönlülük ve Boyutluluk Sorunsalı

Kültürlenme araştırması ve teorisindeki temel iki konu, kültürel değişimin hangi yönde cereyan ettiği (*directionality*) ve bu değişimin tek bir boyutta mı yoksa birbirinden bağımsız iki boyut üzerinde mi (*dimensionality*) gerçekleştiği sorularına yanıt aranması ile ilgilidir (Miller, Wang, Szalacha & Sorokin, 2009; Sam, 2006; Stevens, Pels, Volleberg & Crijsen, 2004).

Değişimin tek yönlü (*uni-directional*) olduğunu savunan yazarlar (Örn. Gordon, 1964) bir grubun, yerleşik gruba benzeme yönünde değiştiğini; Çift yönlü (*bi-directional*) olduğunu savunan yazarlar ise (Örn. Teske & Nelson, 1974) temas eden iki birey ya da grubun birbirlerini karşılıklı biçimde etkilediklerini ileri sürer (Akt. Sam, 2006:s.17).

Stevens ve arkadaşları (2004) kültürlenmenin tek boyutluluğu (*unidimensionality*) veya çift boyutluluğu (*bidimensionality*) üzerine geliştirilen yaklaşımlara bakıldığında, bu iki yaklaşım arasındaki temel farkın azınlık grubu üyelerinin kendi öz kültürleri ile başat kültüre ilişkin yönelimlerinin birbiriyle ilişkili olduğu yönündeki farklı varsayımlardan kaynaklandığını belirtmiştir. Tek boyutlu kültürlenme yaklaşımında (örneğin, Gordon, 1964) kültürlenmenin, öz kültürün başlangıç noktası kabul edildiği ve bu noktadan varış noktası olarak tarif edilen başat

kültüre doğru uzanan tek bir çizgi üzerinde yer aldığı varsayılmaktadır (Akt. Stevens ve ark., 2004). “Bu düşünce biçiminde bireylerin kendi kültürel özelliklerini kaybederek başat kültüre benzeyecek şekilde yeni kültürel özellikler kazandıkları varsayılmaktadır. Diğer bir deyişle, birey yeni kültürel özellikler kazandıkça eski kültürel özelliklerini kaybetmektedir” (Sam, 2006: s.17). Örneğin bireylerin, başat kültürün dilini kullanma konusunda yetkin hale geldikçe kendi dillerini giderek unutacakları beklenmektedir (Arends-Toth & van de Vijver, 2006).

Çift boyutlu bakış açısını savunan yazarlar ise (Örn. Berry, 1997; Berry, Kim, Power, Young, & Bujaki, 1989) öz kültür ile başat kültürü, birbirinden bağımsız iki yapı olarak görmekte; yeni kültürün kazanılması ile öz kültürün sürdürülmesinin birbirini karşılıklı biçimde dışlayan yapılar olmadığını öne sürmektedirler.

Bu iki boyut açısından bakıldığında bireyin her iki kültürden az ya da çok birtakım özelliklere sahip olması mümkündür (Sam, 2006). Son yıllarda, araştırmacılar çift boyutlu kültürlenme modelini daha fazla desteklemektedirler. Çift boyutlu kültürlenme modelleri arasında en yaygın biçimde kullanılan ve yararlanılan model, Berry'nin kültürlenme modelidir (Stevens ve ark., 2004).

2.1.3.Kültürlenmiş Gruplar

Çok-kültürlü bir toplumsal yapıda farklı din, dil ve etnik köken vb. özelliklere sahip çeşitli gruplar yer almakta ve her bir grup farklı kültürel bağlamları temsil etmektedir. Bu çeşitliliği anlamının bir yolu farklı kültürel arka plana sahip insan gruplarının neden bir arada yaşadığını açıklayan faktörlere (tarihi ve güncel) bakmaktır. Burada ön plana çıkan üç boyut vardır: İlk olarak, birarada yaşama durumu gönüllü olarak veya buna zorlanıldığı için gerçekleşebilir. İkincisi bazı gruplar kendi topraklarında yaşamaya devam ederken, bazı gruplar kendi yaşam alanlarından çok uzaklarda yaşamak zorunda kalmış olabilir (yerleşik veya göçmen). Son olarak da, bazı insanların çok-kültürlü bir toplumsal yapıda yaşamaları süreklilik gösterirken, bazı insanlar geçici olarak bu yapıya dahil olabilirler (Bkz. Tablo 1). Bu üç boyut (gönüllü-zorunlu; yerleşik-göçmen; kalıcı-geçici) doğrultusunda tanımlanan bu

gruplar; büyüklük, güç, sahip oldukları haklar ve kaynaklar açısından farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar da bu grupların kültürlenme sürecine nasıl uyum sağlayacakları konusunda önemli rol oynamaktadır (Berry, 1990).

Tablo 1. Kültürlenme sürecine giren gruplar*

<i>Hareketlilik</i>	<i>Gönüllülük</i>	
	<i>Gönüllü</i>	<i>Zorunlu</i>
<i>Yerleşik</i>	Etnokültürel gruplar	Yerli gruplar
<i>Göçmen</i>		
Kalıcı	Göçmenler	Mülteciler
Geçici	Geçici süreli ikamet edenler	Sığınmacılar

* Kaynak: Berry (2006: s.30)

Berry (1990) yukarıda sözü edilen üç boyuta bağlı olarak ortaya çıkan grupları şu şekilde ayırt etmektedir:

“**Mülteciler** ve **göçmenler** göreceli olarak diğer kültürel grupla kalıcı bir ilişki kurmaktadır ve göç etmiş kişilerdir. Ancak göç eden bu kişiler gönüllü olma ve olmama boyutunda farklılaşırlar. Karşı kültürel grupla kurulan ilişki mültecilerde gönüllü olmadan, göçmenlerde ise gönüllü olarak gerçekleşmektedir. Benzer olarak, bir ülkede **konuk** olarak bulunanlar ile **sığınmacılar** karşı kültürle geçici olarak ilişki kurarken, yerliler veya etnokültürel grupların kültürel olarak sürekli bir ilişkileri vardır. Konuk olarak başka bir ülkede bulunanlar ile sığınmacılar da göçmen olarak nitelendirilebilirler ancak bu iki grup gönüllülük temelinde farklılaşırlar. Konuk olarak bir ülkede bulunan kişiler gönüllü; sığınmak amaçlı bulunanlar ise gönüllü olmadan bunu yapmaktadırlar. **Etnokültürel gruplar** (ethnocultural group) ve **yerli grupların** (indigenous group) her ikisi de yerleşiklerdir ancak yerli grupların kültürel iletişimi gönülsüz iken, etnokültürel grupların kurdukları kültürel iletişim gönüllü olarak gerçekleşir. Kültürlenme araştırmasında bu grupların değişen tutum, amaç, değer ve becerileri de göz önünde bulundurulmalıdır” (s.18).

2.2.Kültürlenmeye İlişkin Teorik Yaklaşımlar

“Belirli bir toplum içinde doğmuş ve yetişmiş insanlar kültürel olarak farklı bir toplumda yaşamlarını nasıl sürdürmektedirler?”; “İnsanlar kendi davranışsal repertuarlarını kültürel açıdan farklı bir bağlama taşıdıklarında neler yaşamaktadır?” Sam ve Berry (2006: s.3) bu soruların psikoloji alanında kültürlenme araştırmalarının temelini oluşturduğunu ifade etmiştir. “Bu alandaki çalışma bulguları, insan

davranışlarının genel olarak sosyo-kültürel bağlama adapte edilebildiğini göstermiştir” (Sam & Berry, 2006: s.4).

Kültürlerarası psikoloji alanında gerçekleştirilen kültürlenme çalışmaları, göçmenlerin kültürel uyumlarındaki değişimler (Schmitz, 1995; van Oudenhoven & Eisses, 1998) ve kültürlenmenin yarattığı stres düzeyiyle ilişki olarak farklı kültürlenme stratejileri (Berry ve ark., 1987; Sands & Berry, 1993; Schmitz, 1994; Ward & Kennedy, 1993; 1994) üzerinde dururken; sosyal psikoloji alanında gruplararası karşılaştırmalara dayanan çalışmalarda başat grubun göçmen gruplarına ilişkin tutumları (Örn. Acker & Vanbeselaere, 2011; Kosic & Phalet, 2006; Rodriguez, Zagefka, Navas & Cuadrado, 2014; Safdar, Dupuis, Lewis, El-Geledi & Bourish, 2008; Zagefka, Brown & Gonzalez, 2009; Zagefka, Brown, Broquard & Martin, 2007) vurgulanmaktadır.

Kültürlenme sürecini, hem azınlık hem de çoğunluk grubu üyelerinin karşılıklı beklentileri ve etkileşimlerine dayalı gruplararası ilişkiler bağlamında karşılaştırmalı olarak değerlendiren çalışmalar oldukça az sayıdadır (Örn. Arends-Toth & Van de Vijver, 2003; Nesdale & Mak, 2000; Piontkowski, Florack, Hoelker & Obdrzalek, 2000; Piontkowski, Rohmann & Florack, 2002; Rohmann, Florack & Piontkowski, 2006; Van Oudenhoven, Prins, & Buunk, 1998; Verkuyten & Thijs, 2002; Taylor ve Lambert, 1996; Zagefka & Brown, 2002; Zick, Wagner, Dick & Petzel, 2001).

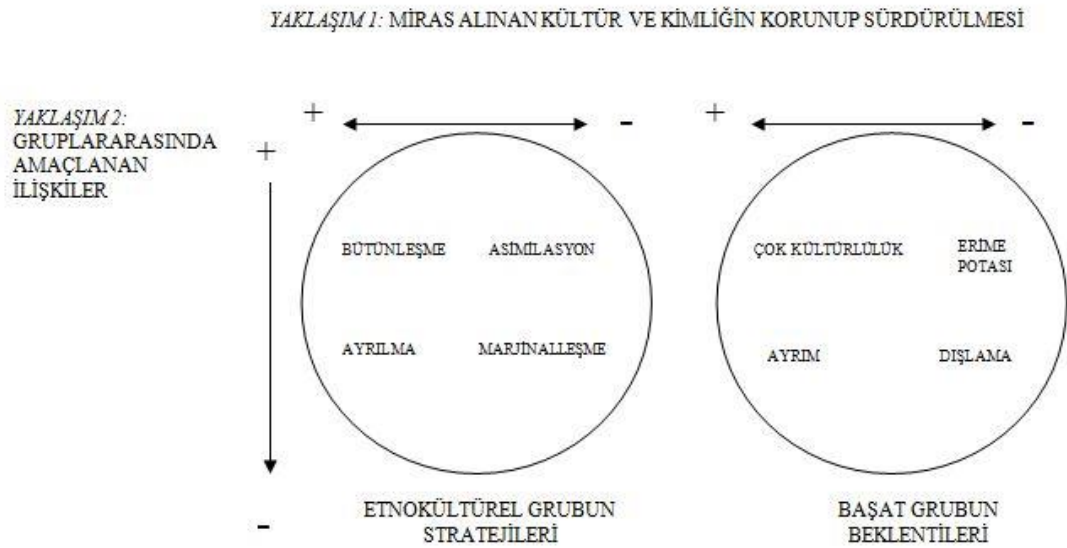
Kültürlenme psikolojisini anlamaya yönelik yukarıda sözü edilen farklı teorik yaklaşımlara ve bu farklı yaklaşımlar doğrultusunda gerçekleştirilmiş çalışmalardan bazı örnekler aşağıda sunulmaktadır.

2.2.1. Göçmenlerin Kültürlenme Stratejileri ve Başat Grubun Kültürlenme Beklentileri

Kültürlenme psikolojisinin araştırılmasında öncü ve hakim paradigmanın Berry'nin kültürlenme modeli olduğu söylenebilir. Berry ve arkadaşlarının (Berry, 1970; Berry & Annis, 1974) Kanada'da Aborjinlerin ekolojik ve kültürel değişimlerini

inceledikleri çalışmalar ile Kanadalı başat grup ile göçmen grupları arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmalar (Berry, Kalin & Taylor, 1977; Kalin & Berry, 1982) psikoloji alanında kültürlenme süreçlerinin incelendiği ilk çalışmalardandır.

Berry'nin kuramsal çerçevesinde, kültürlenme sürecindeki bireyin kendi grubuna ve diğer gruplara ilişkin yönelimleri, bir önceki bölümde de dile getirildiği üzere, çift boyutlu yaklaşım modeli üzerinde çeşitli biçimler alır. Bu yaklaşımlar sırasıyla (1) Miras alınan kültür ve kimliği koruyup sürdürme yönünde tercih ve (2) Diğer etnokültürel gruplarla birlikte, başat topluma katılım ve onunla temas kurma yönünde bir tercihle ifade edilir (Berry, 1997; 2001; 2013) (Bkz. Şekil 1).



Şekil 1. Etnokültürel grupların stratejileri ve başat grubun beklentileri

Şekil 1’de de görüleceği üzere bu iki yaklaşım birbirini dikey biçimde kesmektedir. Her bir yaklaşımdaki değişen yönelimler de solda olumlu, sağda olumsuz yönelimleri temsil edecek şekilde çift kutuplu olarak gösterilir. Solda yer alan dairesel alan göçmen veya azınlık grubun; sağda yer alan dairesel alan ise başat grubun tercih ettikleri tutumsal duruşların bir araya geldiği “kültürlerarası ilişki alanını” temsil etmektedir (Berry, 1997; 2001; 2006).

Berry'nin teorik çerçevesinde birey ya da grupların farklı biçimlerde kültürleneceklerine işaret eden kavram "strateji" kavramıdır. "Kültürlenme stratejisi" kavramı (Berry, 1997), "kültürlenme tutumları" (Berry, 1980) kavramının (*acculturation attitudes*) genişletilmiş biçimidir. Kültürlenme stratejileri iki bileşenden oluşmaktadır: günlük kültürlerarası karşılaşmalarda gelişen tutumlar ve davranışlar; bir diğer deyişle tercihler ve gerçek pratikleri içermektedir (Berry, 2006).

Başat ve azınlık gruplar için bu stratejiler farklı isimler almaktadır (Berry, 1997; 2001; 2006). Azınlık grupların gözünden bakıldığında, söz edilen iki yaklaşımın keşiminden dört kültürlenme stratejisi ortaya çıkar. Bu stratejiler aşağıda sırasıyla:

- *Asimilasyon stratejisi (assimilation)*: Azınlık grup açısından düşünüldüğünde, eğer bireyler kendi kültürel kimliklerini sürdürmek yerine başat kültürle ilişki kurmayı tercih ederlerse, bu asimilasyon stratejisi olarak tanımlanmaktadır.
- *Ayrılma stratejisi (separation)*: Bireyler kendi kültürel kimliklerini sürdürmeye önem verirken başat grupla etkileşime geçmekten kaçınıyorlarsa bu yönelim, ayrılma stratejisi olarak tanımlanmaktadır.
- *Bütünleşme stratejisi (integration)*: Bireyler açısından hem kendi kültürel kimliklerini sürdürmek hem de başat grupla etkileşime geçmek benzer öneme sahip ise bu yönelim bütünleşme stratejisi olarak tanımlanmaktadır.
- *Marjinalleşme stratejisi (marginalization)*: Son olarak, birey açısından hem kültürel sürekliliği sağlamaya yönelik hem de başat grupla kültürel etkileşime geçmeye yönelik isteklilik düzeyi düşük ise bu yönelim marjinalleşme stratejisi olarak tanımlanmaktadır (Berry, 1997: s.8).

Bir kültürlenme stratejisinin, diğerlerine kıyasla tercih edilmesi bağlama ve içinde bulunulan zaman dilimine bağlı olarak farklılaşabilir (örneğin bireyin yaşama süresi ve hangi kuşakta olduğu). Genellikle belirli bir strateji tercih edilmekle birlikte söz konusu bireyin bulunduğu yere bağlı olarak da bu strateji değişebilir (Berry ve ark., 1989). Kültürlenme süreci içinde birey çeşitli stratejileri keşfetmekte ve zaman içinde bir stratejinin diğerlerine kıyasla daha yararlı ve tatmin edici olduğuna karar verebilmektedir (Kim, 1988).

Kültürlenme stratejileri ile ilgili üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise ulusal bağlamın kültürlenme stratejilerini etkileyebilmesidir. Kültürlenmenin özgün

tanımında ilişkide olan her iki grubun da kültürlendiği belirtilmekle birlikte Berry (1974) bu yapıda üçüncü bir boyuta daha ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Bu boyut, başat grubun karşılıklı uyumun hangi düzlemde gerçekleşeceğini etkileyebilme gücüdür. Göçmen grupların ya da bu gruplara dahil bireylerin kültürlenme stratejilerinin oluşumu ve kültürlerarası ilişkilere ne şekilde dahil olacakları konusunda özgür iradeleri ile karar verdikleri varsayılmaktadır, ancak bu başat grubun güçlü konumu nedeniyle her zaman mümkün olmamaktadır.

Başat grup, azınlık gruplar için asimilasyon stratejisini desteklediğinde bu yönelim “*Erime Potası*” (*melting pot*) olarak isimlendirilmektedir. Başat grup azınlık açısından ayrılma stratejisini tercih ettiğinde ve grupları buna zorladığı koşulda ise bu yönelim “*Ayırım*” (*segregation*) olarak adlandırılmaktadır. Azınlık grupların marjinalleşmeleri bir strateji olarak başat grup tarafından dayatılıyorsa bu yönelim “*Dışlama*” (*exclusion*) olarak isimlendirilmektedir. Son olarak kültürel çeşitlilik başat toplumun tümünde destekleniyorsa, bu karşılık uyum stratejisini temsil eden “*Çok-kültürlülük*” (*multiculturalism*) olarak adlandırılmaktadır (Berry, 1984; 1997, 2001; 2013).

Literatürde farklı göçmen gruplarıyla gerçekleştirilen araştırma bulgularının çoğunda bütünleşmenin en çok tercih edilen ve en uyum sağlayıcı strateji olduğu, marjinalleşme stratejisinin ise en az tercih edilen ve kültürel yaşama en az uyum sağlayıcı strateji olduğu görülmüştür (Arends-Toth & van de Vijver, 2003; Berry, 1997; Kosic, 2002; Phinney, Berry, Sam & Vedder, 2006; Sam, 1995; Zick ve ark., 2001). Ayrılma stratejisinin en çok tercih edilen strateji olduğunu dile getiren araştırma bulguları da (Ataca & Berry, 2002; Piontkowski ve ark., 2000) olmakla birlikte, genel olarak “bütünleşme stratejisinin, en uyum sağlayıcı ve olumlu psikolojik etkileri olan strateji olarak tanımlandığı görülmektedir. Ancak bu öneri, ev sahibi toplumun sosyal anlamda iyi düzenlenmiş bir yapıya sahip olduğu varsayımına dayanmasına karşın bu koşulun her toplumda karşılanmadığı göz önünde bulundurulmalıdır” (Saissy, 2009).

2.2.2. Etkileşimli Kültürlenme Modeli

Berry'nin kültürlenme modelinin, bu alanda farklı teorik çerçevelerde yapılan çalışmalarla zaman içinde birtakım değişimlere uğrayarak zenginleştiği söylenebilir. Kültürlenme modeline önemli katkılar sağlayan çalışmaların başında Ward & Kennedy'nin (1994) ve Bourhis, Moise, Perreault ve Senecal'in (1997) geliştirmiş oldukları "Etkileşimli Kültürlenme Modeli" gelmektedir. Bu yazarlar, Berry'nin şematize ettiği modelde sözü edilen iki boyutun/yaklaşımın farklı noktalar üzerine odaklandığına dikkati çekmişlerdir: "kültürel süreklilik" insanların kendi gruplarının belirli kültürel özelliklerine yönelik tutumları üzerinde dururken, "temas" bu grupların dış grup üyeleri ile ilişki kurma yönündeki niyetlerine odaklanmaktadır. Boyutlar arasındaki bu tutarsızlığa çözüm bulmak amacıyla Bourhis ve arkadaşları (1997) temas boyutunu "kültüre uyum" olarak yeniden isimlendirmiş ve bu boyutun diğer grubun kültürel pratiklerine yönelik tutumları içerdiğini ifade etmişlerdir.

Başat topluluk da bir takım alt gruplardan oluşmaktadır. Bu toplum üyelerinin tutumları, kendilerini ne kadar ev sahibi topluluk üyesi olarak gördüklerine, göçmenlerle günlük yaşamda ne kadar etkileşim kurduklarına ve çeşitli sosyo-demografik özelliklerine (sosyal sınıf, yaş, cinsiyet, köken vb.) bağlı olarak değişebilmektedir. Bununla birlikte başat toplum üyelerinin, aynı göçmen grubuna yönelik kültürlenme beklentileri, içinde bulunulan demografik, ekonomik ve politik koşullara bağlı olarak da değişebilmektedir (Bourhis ve ark., 1997). Göçmenlere yönelik hükümet politikalarının hayata geçirilmesi hem başat grubun, göçmenlerin kültürlenme yönelimlerine ilişkin genel görüşünü ve tercih edilen uyum biçimlerini yansıtmakta hem de bu yönelimleri biçimlendiren, inşa eden bir rol oynamaktadır (Bourhis & Montreuil, 2013).

Bourhis ve arkadaşları (1997) göçmen ve başat toplumun çok-kültürlü bir ortam içindeki ilişkilerini biraraya getiren ortak bir teorik çerçeve sunmak amacıyla "etkileşimli kültürlenme modelini" (*The Interactive Acculturation Model-IAM*) geliştirmişlerdir. Bu modelde, göçmenlerin başat toplum içinde kullandıkları

kültürlenme yönelimleri; başat toplumun belirli göçmen gruplarına yönelik kültürlenme beklentileri ve göçmenler ile başat toplumun kültürlenme yönelimlerinin sonucunda ortaya çıkan kişilerarası ya da gruplararası ilişkiler birarada ele alınmaktadır. Bu modelde Berry ve arkadaşlarının (1989) tanımladığı dört kültürlenme stratejisine -*Bütünleşme, Asimilasyon, Ayrılma, Marjinalleşme*- beşinci bir strateji olarak “*Bireycilik*” (*Individualism*) eklenmiştir. Bu strateji, ırk, renk ya da inançlara dayalı tutumlardan ziyade kişisel değerlendirmelere vurgu yapan bir yönelim olarak tanımlanmıştır (Bourhis ve ark., 1997).

Etkileşimli kültürlenme modelinde başat toplum üyelerinin göçmenlerin kültürlenmelerine ilişkin beklentileri ise altı farklı biçimde ortaya çıkmaktadır: göçmenleri olumlu karşılayan ve onları buyur eden üç strateji; “bireycilik (*Individualism*), bütünleşmeci (*Integrationist*) ve dönüşümlü-bütünleşmeci (*transformation-integrationist*)” ile göçmenleri inkar eden ve onları görmezlikten gelen üç strateji: “asimilasyoncu (*assimilationist*), ayırmacı (*segregationist*) ve dışlayıcı (*exclusionist*)” (Bourhis & Montreuil, 2013). Yazarların başat grup üyelerinin bu yukarıda sözü edilen yönelimlerini ölçmek amacıyla geliştirdikleri “Ev Sahibi Topluluğu Kültürlenme Ölçeği” (*The Host Community Acculturation Scale-HCAS*) Kanada, Fransa, İtalya, İsrail gibi farklı kültürel ve dilsel bağlamlarda kullanılmış (Örn. Barrette, Bourhis, Personnaz & Personnaz; 2004; Safdar ve ark., 2008; Bourhis, Dayan & Sioufi, 2013) ve geçerli olduğu ortaya konmuştur.

Başat grubun yönelimleri, göçmen grubun etnokültürel arkaplanına ve milliyetine bağlı olarak farklılık göstermektedir ve bu nedenle her bir göçmen grubu için bu etkileşimlerin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir (Bourhis ve ark., 1997). Gruplararası bakış açısıyla, ev sahibi toplum üyelerinin belirli göçmen gruplarına yönelik kültürlenme yönelimlerini inceleyen Montreuil & Bourhis (2001), etnik, kültürel, dilsel ya da dinsel benzerlikler veya farklılıklar temelinde “değer verilen” (*valued*) ve “değer verilmeyen” (*devalued*) göçmen gruplarına yönelik tutumların farklılaştığını ifade etmişlerdir. Yazarlar, Kanada’nın Quebec bölgesinde yaşayan, anadili Fransızca, üniversite öğrencilerinin, ev sahibi topluluk olarak Fransa’dan gelen

göçmenlere ilişkin, bütünleşmeci ve bireycilik yönelimlerinin daha yüksek olduğunu; Haiti'den gelen göçmenlere ilişkin ise asimilasyoncu, ayırmacı ve dışlayıcı eğilimlerinin olduğunu ortaya koymuşlardır (Montreuil & Bourhis, 2001; Montreuil & Bourhis, 2004).

Bourhis ve ortak yazarların (Bourhis ve ark., 1997; Bourhis & Montreuil, 2013; Bourhis, Montreuil, Barette & Montrauli, 2009) göçmen ve ev sahibi toplum üyelerinin bu yukarıda sözü edilen farklı kültürel yönelimlerini tek bir kavramsal çerçevede birleştirdikleri teorik modele göre göçmen ve başat toplum üyelerinin yönelimleri birbiriyle uyumlu veya uyumsuz olmaları durumunda farklı ilişkiisel sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Sosyal psikolojik düzeyde bu ilişkiisel çıktılar, göçmen ve başat toplum üyelerinin kültürlerarası iletişimlerini, farklı etnik gruplar arasındaki tutumları ve stereotipleri, kültürlenme stresini ve göçmenlerle başat grup arasında mülk edinme, iş, eğitim, hukuk ve güvenlik gibi alanlarda yaşanan ayrımcı tutumları içermektedir (Bourhis & Montreuil, 2013). Bu ilişkiisel çıktılar, göçmen ve başat toplumun yönelimlerinin uyumlu ya da uyumsuz olmasına bağlı olarak şu şekilde sınıflandırılmaktadır: Uzlaşımsal (*consensual*), Problematik (*problematic*) ve Çatışmalı (*conflictual*). Bu farklı ilişkiisel çıktılar birbirinden ayrı kategoriler olmamakla birlikte, bir uçta uzlaşımsal ilişkinin, diğer uçta çatışmalı ilişkinin ve orta noktada problematik ilişkilerin yer aldığı tek bir süreklilik söz konusudur (Bourhis & Montreuil, 2013; Bourhis ve ark., 1997). Almanya'daki göçmen grupların ve ev sahibi topluluğun kültürlenme yönelimlerini etkileşimli kültürlenme modeli çerçevesinde değerlendiren Zick ve arkadaşları (2001) grupların kültürlenme yönelimleri arasındaki uyumsuzluğa dayanarak iki grup arasındaki etkileşimin problematik olarak nitelendirilebileceğini ifade etmişlerdir. Çoğunluk grup asimilasyoncu bir tutuma sahipken, azınlıkların bütünleşmeci bir ideolojiye sahip olduğunu dile getiren yazarlar, sosyal anlamda barışçıl bir ortamın sağlanabilmesi için bu bakış açılarının uyumlu hale getirilmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir.

2.2.3. Kültürlenmeye İlişkin Uyum Modeli

Etkileşimli kültürlenme modeline benzer biçimde, başat ve göçmen grup üyelerinin kültürlenme tutumları arasındaki uyum üzerinde duran Piontkowski ve arkadaşları (2002) ise “Kültürlenmeye İlişkin Uyum Modeli”ni (*The Concordance Model of Acculturation-CMA*) geliştirmişlerdir. Yazarlar, Alman, Slovak ve İsviçreli başat grup üyeleri ile Türk, Macar ve Yugoslav kökenli göçmen gruplarının kültürlenme yönelimleri arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmalarında hem başat hem de göçmen grubu üyelerinin yönelimlerinin kendi içinde farklılaştığını hem de başat-başat olmayan grup yönelimleri arasında da uyumlu ve uyumsuz etkileşimlerin olabileceğini ortaya koymuşlardır. Elde ettikleri sonuçlara göre Almanlar, Türkler için yüksek düzeyde entegrasyon ve sonrasında asimilasyon stratejisini tercih ettikleri; İsviçrelilerin Yugoslav göçmenler için öncelikle entegrasyon, ancak daha düşük düzeyde asimilasyon olmakla birlikte, ayrılma ve marjinalleşme stratejilerini de belirgin biçimde destekledikleri; Slovakların ise Macar göçmenler için dört stratejiye de benzer oranlarda destek verdikleri görülmüştür. Azınlık ya da göçmen gruplar açısından bakıldığında ise Türk göçmenlerin ağırlıklı olarak ayrılma stratejisini; Macar göçmenlerin bütünleşme stratejisini; Yugoslav göçmenlerin ise hem bütünleşme hem de asimilasyon stratejisini benimsedikleri görülmüştür. Bu çalışmanın önemli bir diğer çıktısı ise kültürlenme yönelimlerinin, “iç grup aidiyeti”, “gruplararası algılanan benzerlik”, “grupları arasındaki sınırların geçirgenliğine ilişkin algılar” ve “gruplararası ilişkiden beklenen olumlu çıktılar” ile yakından ilişkili olduğunun görülmesidir. Başat grup üyeleri, kendilerine benzer olarak algıladıkları, temas etmeleri durumunda fayda sağlayacaklarına inandıkları ve benzer biçimde başat grupla bütünleşme yanlısı olan kültürel gruplar için bütünleşme stratejisini daha yüksek düzeyde onaylamaktadır. Göçmen gruplar açısından bakıldığında ise gruplararası sınırlar geçirgen olarak algılanmadığı koşulda ayrılma veya marjinalleşme stratejisini tercih etmektedirler. Burada hangi stratejinin seçileceği konusunda iç grup aidiyetinin önemli bir rolü vardır. Kendini, kültürel grubunun tipik bir üyesi olarak tanımlamayan bireylerin

marjinalleşme; iç grup aidiyeti yüksek olan bireylerin ise ayrılma stratejisini tercih ettikleri görülmüştür (Piontkowski ve ark., 2000).

Piontkowski ve arkadaşlarının (2002) başat grup olarak Almanların, İtalyan ve Polonyalı göçmenlere yönelik tutumlarını karşılaştırdıkları bir diğer çalışmada ise kendi iç grubunun kültürlenme tutumları ile dış gruba ilişkin algılanan tutumlar arasında uyumsuzluk oldukça, dış gruba yönelik tehdit algısının yükseldiği, dış grubun daha düşük düzeyde olumlu değerlendirildiği sonucuna varmışlardır. Etkileşimli kültürlenme modeline benzer biçimde, başat ve göçmen grup üyelerinin kültürlenme tutumlarının birbirleriyle uyumlu veya uyumsuz olmasına bağlı olarak üç farklı ilişki durumun ortaya çıktığını ifade eden yazarlar, bu ilişkileri şu şekilde isimlendirmiştir: Uyumlu (*harmonic*), çatışmalı (*conflictual*) ve problematik (*problematic*).

Yazarların başat grup olarak Almanların, Türk ve İtalyan göçmenlere yönelik tutumları ile bu iki göçmen grubunun kültürlenme tutumlarını inceledikleri bir diğer çalışmada ise gruplararası olumsuz temasların, iç grup aidiyetinin, kültürel uyumsuzluğun ve temas uyumsuzluğunun gruplararası algılanan tehdit algısında önemli rolü olduğu görülmüştür. Kültürel uyumsuzluk, hem başat hem de göçmen grupların tehdit algısını yordayan en güçlü değişkendir. Her iki grupta da algılanan kültürel uyumsuzluk yükseldikçe, dış gruba yönelik sembolik ve gerçekçi rekabet algısı artmakla birlikte, başat grubun gruplararası ilişkiye yönelik kaygı düzeyinin de etkilendiği görülmüştür. Başat grup olarak Almanların, Türk göçmenlere yönelik tehdit algılarının ve kaygı düzeylerinin, İtalyan göçmenlere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Yazarlar elde ettikleri bu sonuçlardan hareketle başat ve göçmen grubun kültürlenme tutumları arasındaki uyumun, gruplararası etkileşimleri daha öngörülebilir kıldığını ve gruplararası çatışmayı azalttığını vurgulamışlardır (Rohmann ve ark., 2006).

Portekiz’de yaşayan göçmenlerle yapılan bir diğer çalışmada ise göçmenlerin kültürlenme stratejilerinin, demografik özellikleri ve başat grubun kendilerine yönelik

algıladıkları ayrımcı tutumlarla yakından ilişkili olduğu görülmüştür (Neto, 2002). Benzer şekilde Hollanda'da İranlı mültecilerin tercih ettikleri kültürlenme stratejilerinin başat toplum içinde algıladıkları ayrımcılık düzeyinden etkilediği bulunmuştur (Te Lindert, Korzilius, van de Vijver, Kroon & Arendt-Toth, 2008).

Zagefka ve ortak yazarların farklı göçmen grupları ile gerçekleştirdikleri çalışmalarda ise (Rodriguez ve ark., 2014; Zagefka & Brown, 2002; Zagefka ve ark., 2009) göçmenlerin kültürlenme tercihleri, iç grup yanlılığı, gruplararası ilişkinin olumlu veya olumsuz değerlendirilmesi ile ilişkili bulunmuştur. Almanya'da Alman başat grup üyeleri ile Rus ve Türk göçmenlerin kültürlenme yönelimleri arasındaki ilişkileri inceleyen yazarlar her iki göçmen grubunda da başat grupla ilişkilerini olumlu değerlendiren ve kendi kültürel grubuna yönelik yanlılık düzeyi düşük olan göçmenlerin bütünleşme stratejisini daha yüksek düzeyde benimsediği görülmüştür (Zagefka & Brown, 2002). Şilili başat grup üyelerinin, Mapuçe yerlilerine ilişkin tutumlarını, yerli grubun kültürlenme yönelimlerine ilişkin tercihlerini ve gruplararası ilişkilere ilişkin algılarını boylamsal bir araştırma deseniyle ele alan yazarlar, başat grup üyelerinin temas etmeye yönelik isteklilik düzeyleri arttıkça, yerlilere yönelik olumsuz duygularının da azaldığını belirtmişlerdir. Yazarlara göre bu bulgunun, farklı zaman dilimlerinde yapılan iki çalışmada da elde edilmiş olması, sözü edilen yapılar arasında nedensel (*causal*) bir ilişkiden de bahsedilebileceğini göstermektedir (Zagefka ve ark., 2009). İspanya'da çoğunluk grubunun Faslı ve Ekvatorlu (Ecuadorian) göçmenlere yönelik tutumlarının incelendiği yakın tarihli bir diğer çalışmada ise göçmenlere yönelik stereotiplerin ve tehdit algısının, göçmen grupların kültürlenme yönelimlerine ilişkin beklentiler üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Rodriguez ve ark., 2014).

2.2.4. Genişletilmiş Göreceli Kültürlenme Modeli

Kültürlenme stratejileri arasında genellikle belirli bir strateji tercih edilmekle birlikte (Berry ve ark., 1989) söz konusu bireyin bulunduğu yere bağlı olarak da bu strateji değişebilir. Özel alanlarda (örneğin ev, aile, etnik topluluk içinde), kamusal

alanlara (iş yeri, politik ortamlar) kıyasla kültürel sürekliliğin sürdürülmesine daha fazla önem verilebilmektedir (Arends-Toth, 2003; 2004; Berry, 1997; Zick ve ark., 2001).

Arends-Toth ve van de Vijver (2003; 2004) ile Zick ve arkadaşlarının (2001) çalışmalarında fiziksel yaşam alanlarının baskın grup üyeleri ve göçmenler için farklı anlamlar taşıdığı görülmüştür. Arends-Toth ve Van de Vijver'in (2003) çalışmasında Türk-Hollandalı göçmenlerin özel alanda ayrılma stratejisini, kamusal alanlarda ise bütünleşme stratejisini kullandıkları; Hollandalı ev sahibi topluluğun ise tüm yaşam alanlarında asimilasyoncu bir yöneliminin olduğu görülmüştür. Başat grup için özel alan ve kamusal alan kültürü aynı anlama gelmektedir. Azınlık grupları için özel alanın, baskın toplumdaki sosyal ve kültürel açıdan farklı bir alt sistemin parçası olabileceğini öne süren yazarlar, bu anlamda özel alanın azınlıklara, baskın topluma uyum geliştirmeksizin kültürel sürekliliği sağlamak için bir imkan sağladığını ifade etmişlerdir. Bu bulgu literatürdeki diğer sonuçlarla da (Arends-Toth ve van de Vijver, 2004; Phalet ve ark., 2000, Quarasse & van de Vijver, 2005; Zick ve ark., 2001; Taylor & Lambert, 1996) tutarlıdır.

Kültürlenme stratejilerin onaylanma ve benimsenme düzeyinin yaşam alanlarına bağlı olarak farklılık göstermesi üzerine odaklanan Navas, Garcia, Sanchez, Rojas, Pumares & Fernandez (2005) ise "Genişletilmiş Göreceli Kültürlenme Modeli"ni (*The Relative Acculturation Extended Model-REAM*) geliştirmişlerdir. Bu modele göre kültürel arkaplanın merkezi veya ikincil/periferik öğeleri, kültürlenme stratejilerinin seçiminde etkilidir. Bir kültürde çok uzun yıllar yaşansa bile değişmeyen veya yeni bir kültürle etkileşime geçildiğinde çok kısa bir süre içerisinde değişen kültürel özelliklerin neler olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu modelde bir kültürün periferik nitelikleri derken kastedilen öğeler, cinsiyet veya aile içi rollerden farklılaşarak belki de, özel hayat ve kamusal hayat ayrımında kamusal yaşama denk gelen niteliklerdir. Mesela göçmen bir birey giyim kuşam açısından ev sahibi kültür içerisinde asimile olurken, yeme içme alışkanlıkları veya kutlamalardaki ritüeller

açısından ev sahibi kültürün özelliklerine entegre olabilir ve aynı zamanda evleneceği kişiyi seçerken tamamen ayrılma stratejisini benimseyebilir.

Navas ve arkadaşlarının (2005) öne sürdüğü bu modelden hareketle, genel olarak göçmenlerin tek bir kültürlenme stratejisini benimsemedikleri; kültürlenme sürecinin yaşam alanları ve bu alanlara bağlı olarak tercih edilen farklı kültürlenme biçimleri açısından diyalektik bir süreç olduğunu ifade ettikleri söylenebilir. Navas, Fernandez, Rojas ve Garcia'nın (2007) bu modelin geçerliğini test etmek amacıyla İspanya'da yaşayan Faslı göçmenlerle gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda da, Faslı göçmenlerin özel alanlarda ayrılma; kamusal/periferik alanlarda ise asimilasyon stratejisini kullandıkları görülmüştür.

2.3.Çok-kültürlülük ve Çok-kültürlü İdeoloji

Günümüzde tüm modern toplumlar artık kültürel açıdan çoğuldur; tek bir kültür, dil ve kimlikten oluşan bir toplum bulunmamaktadır (Sam & Berry, 2006). Farklı kültürel gruplar arasında kurulan ilişkilerin büyük bir bölümü birden fazla kültürel, dilsel veya dini yapıyı içinde barındıran toplumların gelişimiyle ortaya çıkmaktadır (Berry, 2006). Öte yandan toplumların kültürel çeşitliliğinin gelecekte yok olacağı varsayılmaktadır. Bu varsayım, kültürler arasındaki ilişkinin, kültürel tahakküm ya da homojenleşmeye yol açan bir süreç değil, yeni değerler, adet ve gelenekler üreten, aynı zamanda da direnç göstermeye teşvik eden yaratıcı ve reaktif bir süreç olduğunu gözardı etmektedir (Berry, 2009; 2013).

Çok-kültürlülük, belirli bir toplumsal yapıda yer alan etnik grupların ayırt edici etnik ve kültürel özelliklerini de koruyarak bir arada yaşamalarını mümkün kılan politik bir ideolojidir (Sam, 2006). Çok-kültürlülük kavramının ilk ortaya atılışı, Kanada'da ülkeye yerleşen yeni yurttaşların, bu kültüre kendi etnik kimliklerini geride bırakarak, ayak uydurmalarının beklenildiği kültürel asimilasyon düşüncesine bir karşı duruş olarak geliştirilen siyasi bir ilkeye dayanmaktadır. Çok-kültürlülük kültürel olarak çoklu bir topluma yönelme tutumudur; yani grupların kültürel farklılıklarını kabul ederek eşit haklara ve imkanlara değer vermeleri ve bunu gerçekleştirmeye aktif

olarak girişmeleri olarak tanımlanabilir. Kültürel çeşitliliğin toplumun yalnızca demografik bir özelliği olmakla kalmaması, vatandaşların, buna, toplumun genel işleyişi açısından önem verdiğini göstermektedir (Berry, 1984; Berry & Kalin, 1995).

Berry'nin (1999) "*geniş toplum*" (*larger society*) olarak kullanmayı tercih ettiği kavram tüm etnokültürel grupların (başat ya da başat olmayan, yerli ya da göçmen) yaşamlarını sürdürebilmeleri için çoğul bir toplum anlayışı içinde yürütülen yurttaşlıkla ilgili düzenlemelere işaret etmektedir. Bu daimi olarak değişen, çeşitli müzakereler yoluyla anlaşmaya varılan karşılıklı uyum anlamına gelmektedir. Bu kesinlikle ana toplumun kurumsal düzenlemelerle hayata geçirmek istediği yaşam biçimi anlamına gelmemektedir. "Geniş toplum" kavramsallaştırması dahilinde, bütün etnokültürel gruplar, tüm hakları, güçleri ya da büyüklüklerinden bağımsız olarak, eşittir. Böyle karmaşık yapıya sahip çoğul toplumlarda, "bazı grupların diğer bazı grupları asimile etmesi gerekir" şeklinde bir düşünce biçimine yer yoktur. Ayrıca böyle bir modelde, kültürel ilişkiler tek boyutlu değil, çok boyutlu ve karşılıklıdır.

Çoğul yapıdaki toplumlarda bir arada yaşamaya yönelik bu zihniyet iki temel sosyal hedefte somutlaşır: İlki kültürel çeşitliliğin değerliliğinin kabul edilmesi, bu çeşitliliğin desteklenmesine hayati bir önem verilmesidir. İkincisi ise tüm grupların sosyal yaşama eşit bir biçimde katılmalarını sağlamaktır (Berry, 1984). Bu iki temel hedefe ulaşılabilmesi için, çok kültürlülük anlayışının tüm grupların ihtiyaçlarını karşılayabilecek sosyal değişimi sağlaması gerekir. Uyumlu bir şekilde yaşayabilmek için her grup kendi yaşam biçimlerini sürekli olarak yeniden gözden geçirmeli, yeniden değerlendirmelidir (Berry, 2011).

Başat grubun çok-kültürlülük ideolojisi de gruplar arası ilişkilerde temel bir rol oynar (Berry, 2001). Çok-kültürlülük ideolojisi başat grup üyelerinin, toplumdaki diğer gruplarla uyum sağlamak, bu gruplarla uzlaşmak için kendilerini ne şekilde değiştirmeleri gerektiğine ilişkin geliştirdikleri stratejileri içerir (Berry & Kalin, 1995; Berry ve ark., 1977). Bu stratejiler toplum içinde kültürel çeşitliliği sağlamak üzere geliştirilecek politikaların arka planını oluşturur ve bir anlamda göçmenlerin

kültürlenme süreçlerinin sınırlarını da tarif eder (Berry, 2001). Çok-kültürlü ideoloji, başat grubun, göçmenlere ve kültürel çeşitliliğe yönelik olumlu tutumlarının derecesi ile ilgili genel bir değerlendirme olarak düşünülebilir. Bu tutumlar, hem etnik grupların kültürel sürekliliğinin kabulüne hem de bu toplumsal çeşitliliğin eşitlik temelinde sağlanmasına yöneliktir. Toplum içinde birlik ve çeşitlilik arasında denge kurmayı içeren bu ideoloji, esasen çok-kültürlülüğü sağlayacak ön koşulu oluşturur (Citrin, Sears, Muste & Wong, 2001).

Kanada'da ulusal ölçekte bir katılımcı grubuyla gerçekleştirilen bir dizi çalışma (Berry & Kalin, 1995; Berry ve ark., 1977) sonucunda “Çok-kültürlü İdeoloji Ölçeği” olarak isimlendirilen bir ölçüm aracı geliştirilmiştir. Bu ölçekte yer alan ifadeler, başat grubun kültürel çeşitliliğe ilişkin olumlu ve olumsuz bakış açılarını temsil eden tutum maddelerinden oluşmaktadır. İç tutarlığı yüksek olan bu ölçeğin, “entosantrizm”, “hoşgörü” ve “göçün algılanan sonuçları”yla da anlamlı ilişkileri olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda Kanadalıların büyük bir çoğunluğunun çok kültürlü ideolojiyi, etnokültürel ve göçmen grupların birbiriyle ilişki kurmasının bir yolu olarak destekledikleri görülmüştür. İlk çalışmada örneklemin %63,9'unun; ikinci çalışmada %69,3'ünün çok-kültürlülüğü desteklediği bulunmuştur.

Berry (1996) bu ideolojinin desteklenme düzeyinin bazı sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaştığını belirtmiştir. Quebec'te yaşayan Fransız kökenli katılımcıların, özellikle de düşük eğitim ve gelir düzeyinde olanların, diğer gruplara karşı kabul düzeyinin daha düşük olduğu görülmüştür. Öte yandan Quebec dışında yaşayan Fransız kökenli katılımcıların ise bu ideolojiyi daha yüksek düzeyde (en yüksek skor) destekledikleri görülmüştür. Elde edilen bu farklılaşma şu şekilde yorumlanabilir: Quebec dışındaki Fransızlar için kültürel sürekliliği sağlayan çok kültürlü politika ve programlar, Fransız kültürünün ve kimliğinin de sürdürülmesini sağlayan politikalar olarak görülürken; Quebec içinde diğer grupların kültürel sürekliliğini sağlayan, kendi şehirlerinde Kanadalı Fransız kimliğinin baskın konumu zedeleyen bir ideoloji olarak görülmektedir (Akt. Berry, 2011).

Kültürlenme literatüründeki yakın zamanlı araştırmalarda (Arends-Toth & van de vijver, 2003; Ho, 1990; Taylor & Lambert, 1996; Zick ve ark., 2001) kültürel açıdan çoğul toplumlarda başat grubun çok-kültürlü ideolojisi ile etnokültürel gruplara yönelik kültürlenme beklentileri ve göçmen grupların kültürlenme stratejileri ile başat grubun çok-kültürlü ideolojisi arasındaki ilişkiler üzerinde durulmaya başlanmıştır. Çok-kültürlülük Batılı yönetim anlayışında önemi giderek artan bir ideoloji olmasına karşın, bu konuda yapılan çalışmalar başat ya da çoğunluk grubu üyelerinin göçmenlere yönelik genellikle olumsuz tutumları olduğunu göstermiştir (Simon & Lynch, 1999). Örneğin Ho (1990) Avustralya’da çok-kültürlülüğün çok düşük düzeyde etkili bir değişken olduğunu göstermiştir. Taylor ve Lambert (1996) Avrupalı Amerikalılar arasında kültürel çeşitliliğe genel olarak değer verilmediğini göstermiştir. Zick ve arkadaşları da (2001) Alman toplumunda çok-kültürlülüğün öne çıkan, mühim bir düşünce yapısı olmadığını dile getirmişlerdir.

Berry ve Kalin’in (1995) Çok-kültürlü İdeoloji Ölçeği’ni, Hollanda’da başat grupların ve Türk göçmen grubunun kültürlenme yönelimlerine ilişkin tutumlarını karşılaştırmalı olarak incelemek amacıyla kullanan Arends-Torh ve Van de Vajver (2003) Hollandalıların çok-kültürlülüğe ilişkin tutumlarının ne olumlu ne de olumsuz; Türk asıllı Hollandalıların ise bu ideolojiye ilişkin daha olumlu tutumlarının olduğu görülmüştür. Ayrıca Hollandalılar Türkler için tüm yaşam alanlarında bütünleşme stratejisini desteklerken; Türk-Hollandalıların kamusal alanda bütünleşmeyi; özel alanda ise ayrılma stratejisini tercih ettikleri görülmüştür. Her iki grubun da kamusal alanda Türk göçmenlerin Hollanda kültürüne uyum sağlaması gerektiği konusunda hem fikirdirler.

Göçmen grupların kültürlenme stratejileri ile başat grubun çok-kültürlü ideolojisi arasındaki ilişkilere bakıldığında ise çok kültürlülüğü açık bir biçimde yaşayan toplumlarda bireyler entegrasyon stratejisini tercih ederken; asimilasyon politikasını izleyen toplumlarda bireyler için en kolay uyum sağlama yolu asimilasyon stratejisi olarak görülebilir (Krishnan & Berry, 1992).

Moghaddam & Taylor (1987) ise göçmenlerin kültürlenme yönelimlerinin, kendilerini ne kadar çoğunluk grup tarafından kabul edilmiş olarak hissettikleri ve çoğunluk grup üyelerinden kendilerine yönelik ne düzeyde ayrımcılığa maruz kaldıklarıyla yakından ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Horenczyk (1996) kişisel tercihlere çok kısıtlı bir biçimde imkan tanındığında, göçmenlerin de strateji tercihlerinde birtakım engeller algılayabileceğini, ulusal politikalarla kişisel tercihlerin sınırlandırılmasının, stres yaşantısının ortaya çıkmasına neden olduğunu ortaya koymuştur (Diğer araştırma örnekleri için Bkz. Neto, 2002; Jasinskaja-Lahti, Liebkind, & Perhoniemi, 2007).

Kültürlenme sürecine yönelik birbirinden tamamen farklı politikalara ve tutumlara sahip olan iki ülkede, Fransa'da Paris ve Kanada'da Montreal şehrinde yaşamakta olan genç göçmen kuşağın kültürlenme pratiklerini karşılaştıran Berry ve Sabatier (2010), bu çalışmada öncelikle etnik kültürlenme stratejilerinin (tutumlar, kimlik ve davranışlar) Paris'te daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu Kanada'da çok kültürlüğünün, bir diğer deyişle kültürel mirasın sürdürülmesinin ve öz kültürün yaşatılmasının teşvik edildiği çok-kültürlü bir anlayışın olmasıyla da tutarlıdır. Göçmenlerin bütünleşme stratejisini benimseme düzeylerinin ise Montreal'de oldukça yüksek olduğu, Paris'te ise asimilasyon stratejisinin tercih edilme oranının Montreal'e göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte, Paris'te ayrılma ve bütünleşme stratejisini tercih eden göçmenlerin ayrımcılık algısının en yüksek, asimilasyon ve marjinalleşme stratejilerini benimseyenlerin ise en düşük olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bulgu, Fransa'da miras kültüre ilişkin bir özellik taşımanın ya da bu özellikleri sürdürmenin, daha yüksek düzeyde ayrımcılığa zemin hazırlayacağı şeklinde yorumlanabilir. Ayrımcılık ve hakim toplumla özdeşim kurma arasında saptanan olumsuz ilişki ise çokkültürlülük hipotezini doğrular niteliktedir.

Göregenli, Krause, Karakuş ve Südaş'ın (2013a) Türk ve Hollandalı üniversite öğrencilerinin göç ve göçmenlere yönelik görüşlerini karşılaştırmalı olarak değerlendirdikleri bir diğer çalışmada ise öncelikle bu iki gruptan “göçmen” sözcüğünden ne anladıklarını kısaca tanımlamaları istenmiştir.⁵ Türk katılımcıların pek çoğu, “göçmen”i, Türkiye’de yaşayan yabancılar olarak tanımlamaktadır. Bu kategorideki insanlar, zorunlu göç yoluyla Türkiye’ye gelenleri, yabancı bir etnik kökeni olanları ve Türkiye’ye yerleşmeyi gönüllü olarak tercih eden yabancıları içermektedir. Türk katılımcıların çoğu, bu terimi, Türkiye’deki pek çok insan grubunu düşünerek tanımlamaktadırlar. Bunun yanı sıra, bazı katılımcılar, “göçmen” kavramını farklı yerler arasında hareket eden insanlar olarak tanımlamaktadır: Ülkeden ülkeye, bir ilden diğerine hareket edenler gibi. Kültürel kimlik de, Türk katılımcılar arasında göçmenliğe dair bir başka referanstır. Bu katılımcılar, “göçmen”i, farklı bir kültür, etnisite, din ya da dille tanımlamaktadırlar. Hollandalı örnekleme ise yanıtların çoğunluğu, göreceli olarak, daha çok dikotomik bir ulusal kategorizasyon temelindedir. Katılımcıların çoğunluğu, “göçmen”i Hollandalı olmayan biri / bir yabancı olarak tanımlamaktadır. Bundan başka, dikkat çekici sayıda katılımcı da “göçmen”i, kültürel farklılıklara ve sorunlara göndermede bulunarak tanımlamaktadır. Genel olarak bu katılımcılar, “göçmen”i, Hollanda kültürüne uyum sağlamayan biri olarak tanımlamaktadırlar.

Bu çalışmada, göçmenlere yönelik tanımlamalar hakkında bilgi edinildikten sonra katılımcılardan açık uçlu bir soru ile Türk ve Hollanda toplumunun yararı için, göçmenlerin kültürlenme stratejilerinin nasıl olması gerektiğine dair görüşlerini açıklamaları istenmiştir. Katılımcıların yanıtları, üç temel bakış açısının bulunduğunu göstermiştir: 1) *Çokkültürlülük ideolojisi*, 2) *Ayrırma ideolojisi*, 3) *Asimilasyon ideolojisi*. Hem Türk hem de Hollandalı katılımcılar, göçmenlerin kültürlenme

⁵ Geniş ölçekli, ülkeler-arası araştırmalardan biri olan *Avrupa Değerler Araştırması* (ADA) 1970’lerde Avrupa Değer Sistemleri Çalışma Grubu tarafından başlatılan, değerlerdeki değişimleri anlamak amacıyla, 1981, 1990, 1999 ve son olarak da 2008’de yürütülen bir dizi araştırmayı içermektedir. Bu çalışmada, Avrupa’daki toplumsal ve politik kurumların yönetim yapısının temelinde yatan moral ve sosyal değerlerin araştırılması amaçlanmıştır. Göregenli ve arkadaşlarının (2013a) Türkiye ve Hollanda’da yürüttüğü çalışmada ise ADA’nın (2008) bazı alt bölümlerinin geçerliliğinin araştırılması ve bu araştırma bulgularından hareketle sözü geçen bu iki ülkede, coğrafya, sosyal bilimler ve sosyal psikoloji eğitimi için eğitim materyallerinin geliştirmesi amaçlanmıştır.

süreçleriyle ilgili olarak benzer görüşlere sahiptir ancak yanıtların oranları örneklemelere göre değişmektedir. Her iki örnekleme de, en baskın görüş, göçmenlerin Türk/Hollandalı toplum düzenini bozmadıkları sürece kendi kültürlerini yaşayabilecekleri anlamına gelen seperasyondur. Bununla birlikte, Hollanda örnekleme için bu görüş, Türk örnekleme göre çok daha önemli görünmektedir. Buna ek olarak, Türk örnekleme de, çokkültürlülük yanlısı olan daha fazla katılımcı bulunmaktadır. Bu katılımcılar, herkesin kendi kimliği ve kültürü konusunda özgür olduğunu dile getirmektedirler. Son olarak, her iki örnekleme de, göçmenlerin sosyo-kültürel açıdan uyum sağlaması ya da adapte olması gerektiği fikrini destekleyen dikkat çekici sayıda katılımcı bulunmaktadır (Göregenli ve ark., 2013a).

3.BÖLÜM: ÇEVRE PSİKOLOJİSİ BAKIŞ AÇISIYLA GÖÇ

Göç edilen yerin mekansal yapı ve özelliklerinin yarattığı ve göçmenler açısından oluşturduğu değişim, göç araştırmalarında genellikle ihmal edilmiş, bu konu daha çok Çevre Psikolojisi alanında yapılan çalışmalarda ele alınmıştır. Bu bölümde öncelikle psikoloji alanında insanın genel çevre deneyiminin anlaşılmasındaki temel kavramlara ve yer-kimlik ilişkisinin sosyal, kültürel ve politik boyutlarına ilişkin bilgilere yer verilecektir. Bir sonraki bölümde ise göç hareketinin yer-kimlik ilişkisi üzerindeki etkilerine değinilerek, yer araştırmasında öne çıkan temel boyutlar eşliğinde bazı araştırma örnekleri sunulacaktır.

3.1. Yer Kimliği

“İnsanın genel çevre deneyimine bugün, psikolojinin perspektifiyle bakabiliyorsak, bunu büyük ölçüde fenomenolojik yaklaşımın önerdiği mekân anlayışına borçlu olduğumuz söylenebilir” (Göregenli, 2013: s.122). Yere bağlılık konusundaki ilk çalışmalara bakıldığında ağırlıklı olarak kantitatif ve pozitivist bakış açısının hakim olduğu, ancak insanların yerle kurdukları biricik, duygusal deneyimlerin zamanla ön plana çıkması ve insan mekan ilişkisinin kültürel ve tarihi bir bağlamda ele alınması ihtiyacının doğması ile fenomenolojik yaklaşımın, çevre ve davranış çalışmalarında giderek önemli hale geldiği görülmüştür (Low ve Altman, 1992: s. 2). Pozitivist yaklaşımın, yere ilişkin sembolik anlamlar ve değerlendirmeleri, mekanın özelliklerini, yer duygusunun davranışlar üzerindeki etkilerini ihmal eden mekan anlayışına karşılık, fenomenolojik yaklaşım mekanın bireye, gruba veya ortama özgü doğasını vurgulayan bir bakış açısı sunmuştur (Hidalgo & Hernandez, 2001; Stedman, 2002). Fenomenolojik yaklaşımın öncülerinden Relph (1976) fiziksel çevrenin kendisinden, bağlılığın temeli olarak, ortamda yaşanan sosyal ilişkilere vurgu yapmış; Tuan (1980) ise mekanla ilgili olan deneyimin uzunluğuna veya etkililiğine değinmiştir.

Fenomenolojik bakış açısı, insanla mekân arasındaki etkileşimin "*niyetli*" bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır (Relph, 1976; Tuan, 1980; Graumann, 1990). Niyetli insan davranışı sonucu oluşan fiziksel çevre, birey tarafından yaşanan, tecrübe edilen bir dünya, kişiler ve şeyler dünyası olarak tanımlanabilir; bireyin bilişsel, duygusal ve davranışsal etkinlikleriyle niyete dayalı bir ilişki, çevrenin kavramsallaştırılmasında temel motifi oluşturur (Akt. Göregenli,1997).

Fiziksel çevreye bu şekilde bakılınca görgül bir araştırmada betimleme, açıklama ve çözümlenmeden daha çok önem kazanmaktadır. Nesnel gerçeklik, bağımsız olarak değil; görüldüğü gibi, görüldüğü biçimiyle var olmaktadır. Bu yaklaşıma göre temel amaç şeylerin özünün betimlenmesidir; bu bakış açısı, gerçekliğe ilişkin deneyimin aslında anlama ilişkin deneyim olduğuna işaret etmektedir. Fenomenolojik yaklaşım, çevreye ilişkin deneyimin öznel olduğu, buradan hareketle de, mekânlar, yerler ve kentlerle ilişkili deneyimin, dışarıdaki gerçeklikle değil; insanın öznel deneyiminin oluşturduğu içsel bir gerçeklikle ilgili olduğunu vurgulamaktadır (Akt. Göregenli,1997).

İnsan-mekan ilişkilerinin analizinde kullanılan başlıca kavramlar da fenomenolojik yaklaşımın kazandırdığı kavramlardır. Bunların belki de en önemlisi, daha sonraki yaklaşımların çoğuna temel oluşturan “kendileme” (*appropriation*) kavramıdır. Korosec-Serfaty (1985), bu kavramın 1960’larda Fransa’da yapılan kent sosyolojisi araştırmalarında sıklıkla kullanıldığını ve “mekânın kendilenmesi” bağlamında kullanılmadan önce, genel anlamıyla psikolojide de yer aldığını belirtmektedir (Akt. Göregenli, 1997).

Korosec-Serfaty’e göre (1985) kendileme, yapma (*making*) ve edimi (*acting*) içerdiğinden, dönüştürme ve değiştirme sürecinde ifadesini bulmaktadır. Kendilemenin, sahip olmaktan farkı, bu noktada ortaya çıkmaktadır. Yani insanların bulunduğu her yerde, kendileme kendi biçimiyle oluşmaktadır. Ayrıca kendilemenin

tek fonksiyonu şeyleri değiştirmek, dönüştürmek değil; aynı zamanda kimlik kazanmaya aracılık etmesidir (Akt. Göregenli,1997).

Kendileme, kabul etme ve niyetlilik gerektirmektedir. Çünkü kabul etme bir yatırımı da beraberinde getirir ve böylece kendileme ancak, bedeninin katılımıyla gerçekleşebilir. Kabul etme ve gönüllülüğün kendileme için gerekli koşullar olduğunu belirtmek, bu sürecin her durumda sahip olmayı gerektirmediği düşüncesini beraberinde getirir. İnsanlar, yaşadıkları kentlere, sokaklara ya da bazı genel mekânlara sahip olamayabilir; fakat onlara kendilerinden pek çok şey katabilirler; onlarda kök salabilirler (Akt. Göregenli, 1997).

İnsanlar, neden mekânı kendileme ihtiyacı duyarlar? Kendileme sürecinde ben ve diğerleri arasındaki sınırın varlığına duyulan ihtiyacın, temel motivasyon kaynağını oluşturduğu belirtilmiştir. Bu saptama; kendilemenin nerede, nasıl ve ne zaman yapılacağına ilişkin soruların yanıtlarını da içermektedir. Diğerleriyle aramızdaki sınırları belirlemek, dünyadaki yerimizi diğerlerinininkinden ayırmak, bu yolla benliğimiz ve kimliğimizin varlığı ve eşsizliğini yaşamak ihtiyacı, tamamen benlik yönelimli bir sürece işaret etmektedir (Göregenli, 1991; 1997).

Mekânla ilişkide kendileme-kimlik ilişkisinin analizi, insan-mekan ilişkilerinin anlaşılması sürecine özgün bir kavram kazandırmıştır: *Yer kimliği*⁶ (*place identity*) (Göregenli, 1991). Proshansky (1978) olguyu; “insanın doğal ve yapılandırılmış çevreyle, fiziksel dünyayla ve başka insanlarla ilişkilerinde tercihleri, beklentileri, duyguları, değerleri ve inançları tarafından belirlenen, yerin ve kişinin kimliğini yapısında birleştiren karmaşık bir örüntü” olarak tanımlamaktadır (Akt. Göregenli, 1997). İnsanın kendilik duygusu yalnızca diğerleriyle olan ilişkilerinden hareketle

⁶ Farklı teorik bakış açılarına sahip birçok yazar, insan-mekan ilişkisini, çeşitli kavramlarla anlamaya çalışmışlardır. Çevre psikolojisi literatüründe olguya ilişkin birçok kavram bulunmaktadır: Örneğin Yere bağlılık (*place attachment*); Yer bağımlılığı (*place dependence*) gibi. Bu çalışmada ise yer duygusu, tek bir araştırma geleneğine içkin olarak görülmektense, farklı disiplinlerin katkısıyla ilerleyen bir araştırma alanı olarak ele alınacak; konuya ilişkin çeşitli kavramsallaştırmaları, benzer anlamlar taşımaları sebebiyle ayrı ayrı ele alıp tanımlamak yerine olgunun doğası ve anlamı üzerinde durulacaktır.

ifade edilmemekte, aynı zamanda kişinin günlük yaşamını tanımlayan çok sayıda fiziksel ortam aracılığıyla yapılandırılmaktadır (Proshansky, Fabian & Kaminoff, 1983; Twigger-Ross ve Uzzell, 1996).

Korpela (1989), çevresel kullanımla ilgili pratikler sonucunda, insanların kendilik duygularını yaratabileceklerini, bunu güçlendirebileceklerini ve kendilerini diğerlerine açıklayabileceklerini iddia etmektedir. Yazara göre bu psikolojik yapının merkezinde “ait olma” yatmaktadır, yere aitlik-ait olma yer kimliğinin tek bir yönü değildir ancak, gerekli bir ögesidir. Bu çekirdek etrafında, kişinin yer kimliği, yerin sosyal, kültürel ve biyolojik tanımları yapılarak inşa edilmektedir. Bu anlayışa göre insanlar, içinde buldukları çevrenin imajinatif kullanıcılarıdır; *bir bağlılık ve kök salmışlık* mekanı; bir *aidiyet mekanı* yaratmak için fiziksel bağlamı tahsis eden, elverişli hale getiren aktörlerdir.

Ryden ise (1993: s.76) yer ve kimlik arasındaki ilişkiyi şu sözlerle iyi bir biçimde vurgulamaktadır; “yerle olan derin etkileşim boyunca, insanlar kendilerini o yerin kavramlarıyla, o yere göre tanımlamaya başlayabilir, bu durum daha da genişletilirse, insanlar, çevrelerini saran ortam olmaksızın, gerçekten kim olduklarını ifade edemez hale gelebilir” (Akt. Stedman, 2002).

Yer kimliğinin; insanın mekansal yaşam çerçevesinin ayırt edici özelliklerini ifade ettiğini öne süren Bilgin (1997) bir yerin kimliğini, o yere bireyler tarafından atfedilen ve o yeri diğerlerinden ayıran özelliklerin ve anlamların bütünü olarak tarif etmektedir. Benzer bir bakış açısıyla, hümanist coğrafyacı Relph (1976, s. 22) “var olan mekan içindeki yerleri, anlamların merkezi; niyet ve amaçların odak noktası” olarak kavramsallaştırır (Akt. Stedman, 2002).

Yer duygusuna yönelik çoğu kavramsallaştırmada (Örn. Proshansky, Korpela ve Rowles) yer kimliğinin bireysel boyutlarının vurgulandığı görülmektedir. Bu yönelim kişiler, kimlikler ve mekanlar arasındaki ilişkilerin kolektif doğasının üzerini örtmektedir (Akt. Hopkins & Dixon, 2006). Sosyal deneyimler için anlamlı ve tutarlı bilgiler sağlayan yer dinamikleri, sosyal psikoloji disiplini içerisinde büyük ölçüde göz

ardı edilmiş ve kimlik oluşumunun merkezi yönlerine kıyasla (aile tarihi, cinsiyet rolleri, etnik angajmanlar ve sınırlandırılmış bir çerçevedeki sosyal ilişkiler gibi) geri planda kalmıştır (Fried, 2000; Göregenli, 2013). Ancak birçok sosyal psikoloji kavramı, yer kavramlarıyla ilişkilidir ve son yıllarda bu konuda çalışan araştırmacılar (Bonaiuto & Bonnes, 2000; Bonaiuto, Breakwell & Cano, 1996; Devine-Wright & Lyon, 1997; Twigger-Ross ve Uzzell, 1996) bu ilişkinin daha fazla farkına varmaktadır. Günümüzde yer araştırmacıları, önceki yaklaşımlarda ağır basan bireyciliği kırmaya çalışarak yer kimliğinin grup temelli boyutlarına odaklanarak, yerlerin kolektif varoluşta ve ait oluşta nasıl belirgin hale geldiğini incelemeye başlamışlardır (Akt. Hopkins & Dixon, 2006).

3.1.1. Yer Kimliğinin Sosyal ve Kültürel Boyutu

Çevre psikolojisi alanında davranışın, fiziksel çevre ve kültürel bağlamla ilişkili olduğunu savunan görüşlerin, psikoloji alanındaki ekolojik yaklaşımlara (Barker, 1968; Brunswik, 1956; Gibson, 1979) dayandığı söylenebilir. Brunswik (1956) ve Gibson (1979) davranışın doğal ve kültürel habitatı içinde incelenmesi gerektiğini savunan ekolojik yaklaşımı savunan ilk araştırmacılardandır. Barker (1968) ise “Ekolojik Psikoloji” alanını kurarak, hem insan davranışını etkileyen fiziksel çevrenin rolünü vurgulamış hem de farklı kültürlerin farklı davranış ortamları olduğunu; benzer ortamlara uygun olabilecek davranışların farklı kültürlere göre değiştiğini vurgulamıştır. Altman & Chemers (1980) de davranış, kültür ve çevrenin etkileşimli olduğunu, “insanlar, kültürel çevre ve fiziksel çevre”nin bir sosyal sistem inşa ettiğini; bu parçaların birbirleriyle eklemlenmiş bir biçimde işlediğini ifade etmişlerdir.

Mekana, kişisel, sosyal ya da kültürel süreçler yoluyla anlam atfedilmesi sonucunda yer duygusu oluşmaktadır (Low & Altman, 1992). “Anlamlandırılmış mekan” olarak tanımlanan yer; hem sosyal bir boyutu hem de elle tutulan, gözle görülen, gerçek bir fiziksel temele dayanır (Lewicka, 2011). Sosyal bağlam insan davranışını şekillendirmekte, ancak fiziksel çevre de bunun için birtakım ipuçları sağlamaktadır (Ng, 1998).

Yaşam çevrelerimizden edindiğimiz enformasyonların/çevresel uyaranların içinde bulunduğumuz sosyal bağlama özgü anlamları vardır (Beck, 1970; Ittelson, 1973). Çevresel enformasyonlar, çoğunlukla fiziksel olarak dışsallaştırılmakla birlikte, mekansal olmayan; semboller, değerler ve inançlar gibi kültürel kodlarla da algılanabilir (Golledge, 1987). İnsanlar çevresel enformasyonları sahip oldukları deneyimler, değerler ve kültürel kodlar doğrultusunda dönüştürmekte ve bu enformasyonları çevrenin içsel bir temsilini oluşturmak için kullanmaktadır (Göregenli, Karakuş, Umuroğlu & Ömürüş, 2013b: s.15). Kùltürler arası bir perspektifle Rapoport (1982) çevresel anlamın, işlevden ayrı düşünölebilecek bir şey olmadığını; anlamın işlevin önemli bir yönü olduğunu belirtir. Fiziksel çevre, sahip olduğu anlamlarla kendiliğın sunumunda, grup kimliğinin oluşturulmasında ve kültürel öğrenmede kullanılmaktadır. Yazara göre fiziksel ögeler yalnızca görölebilen, sabit kültürel kategoriler yaratmakla kalmaz, birer anlamları vardır ve bu anlamlar insanların bilişsel şemalarıyla uyuşmaları temelinde çözümlenmektedir. Yazar, kurulu çevrenin anlamları üzerine olan bu çalışmasında fiziksel çevrenin, verili düzen ya da bağlama uyan bir şekilde davranılmasında yol gösterici olduğunu belirtmiştir.

Mekanın sosyal boyutu, bir diğeri anlatımla belirli mekanlara özgü sosyal bağlar çok çeşitli şekilde ifade edilebilir: Komşuluk ilişkileri ve mahalledeki arkadaş sayısı; tesadüfi sosyal karşılaşmalar; mahalledeki sosyal aktivitelere katılım ve bu aktivitelerin sıklığı; mahalle sakinleriyle olan ilişkilerin yüzeysellik ve derinlik açısından özellikleri gibi (Lewicka, 2005; 2010). İnsanlar yaşadıkları yerlerde komşularıyla ailesel, toplumsal, etnik / kültürel ilişkilerini paylaşmaktadırlar. Bu bağlar, insanlar ve yerler arasında kişisel, özel ilişkiler oluşturabilirler, evin ve sokağın ötesinde, bu ilişkiler, ait olma hissinin oluştuğı, insanların yeri sevdikleri, bağrılarına bastıkları daha geniş alanlara da yayılabilirler. Birçok toplum bu şekilde yer ve insanlar arasında gerçek, tam, katışıksız bir kimliği sürdürürler; ve bu toprağın insanlara değil, insanların toprağına ait olduğuy duygusuna ilişkin gizil bir kabuldür (Fried, 2000). “İnsanların mekan kullanımı gözlenerek inanç ve değerleri, tutum ve davranışları çıkarsanabilir. Bu sayededir ki, mekanın düzeni bir kitap gibi okunabilir”

(Bilgin, 2005: s.154). “Bu mekanlar, ortak deneyimler, ortak katılımlar, ortak semboller ve anlamlarla bilinen ve oluşturulan yerlerdir” (Relph, 1976: s.34).

Yer bağlılığının ve yer kimliğinin insanın güvenlik duygusu ihtiyacının giderilmesi, kendini ifade etme, aktarma, öngörülebilirlik ve kontrol ihtiyacının giderilmesi ve bireyler, gruplar, topluluklar ve kültürler düzeyinde kimlik oluşturma ihtiyacının karşılanması gibi işlevlerinin olduğunu söyleyen Low ve Altman (1992: s.6), bağlılık ve kimlik duygusunun oluşması ve sürdürülmesi sürecinde biyolojik, çevresel-mekânsal, psikolojik ve sosyo-kültürel faktörlerin etkili olduğunu belirtmektedir. Yazarlar yere bağlılıkla ilişkili bu faktörlerin beş kategori altında toplanabileceğini belirtir Bu kategoriler: “*Bağlılık öğeleri* (duygulanım, biliş ve etkinlik); *Farklı ölçekteki ve özelliklerdeki mekânlar/yerler* (ev, mahalle ve kent gibi); *Farklı aktörler* (bireyler, gruplar, topluluk ve kültürler); *Farklı sosyal ilişkiler* (birey, grup, topluluk ve kültürler); *Zamansal göstergelerdir* (doğrusal ve döngüsel)” (s.8).

Bununla birlikte Low (1992), yere bağlılığın kültürel temelinin altı boyutta oluştuğunu belirtmiştir:

“(1) Aile yoluyla, kuşaklar boyunca aktarılan tarihsel boyut (2) Yerle, mekânla ilişkide kayıp ya da iradi olmayan ayrılışlar nedeniyle oluşan bağlantılar (3) Mülkiyet yoluyla oluşan ekopolitik bağlantılar (4) Ruhsal veya mitolojik ilişkilerle bağlantılı kosmolojik çerçeve (5) Dinsel ve/veya seküler çerçeve ve kültürel olaylara katılım yoluyla gerçekleşen bağlantılar (6) Hikâyeler, söylenceler ve yer adlarıyla bağlantılı olarak ortaya çıkan anlatıya dayalı çerçeve” (Akt. Low & Altman: s.9).

Kuşkusuz yukarıda sözü edilen boyutların bireyler düzeyinde tezahür edişi, her birey veya grup düzeyinde öznel ve eşsiz bir deneyime dayanmaktadır. Kültürel anlamda yere bağlılık, yerle kültürün uyumlaştırılmasına yol açar. Semboller bu aşamada ortaya çıkar. Öncelikle semboller, belirli bir yerin kolektif olarak seçilmiş öğelerine işaret eder; nitelik ve durumları genelleştirir; böylece birey yönelimli bağlılıkların mekânla ilişkisi sembollerin ve duygulanımların ifade edilmesiyle oluşur.

Yerin anlamlarını “kendilik duygusu, diğer insanlar ve çevre” olmak üzere üç kutuplu bir model çerçevesinde inceleyen Gustafson (2001), anlamlandırma sürecinde

öncelikli bazı boyutların ortaya çıktığını gözlemlemiş ve bu boyutları “ayırt etme”, “değer biçme”, “süreklilik” ve “değişim” olarak isimlendirmiştir. Bu boyutlar aşağıda kısaca özetlenmiştir:

Ayırt etme: Yerler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar yerin ayırt edilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu boyut sıklıkla ‘burası’/’orası’, ‘evde’/’evin dışında’ gibi ayrımlar aracılığıyla ifade edilmektedir. **Değer biçme/değerlendirme:** Yerleri ayırt etmenin altında yatan karşılaştırmalar yerlere ve bazen orada yaşayanlara olumlu ya da olumsuz değer biçmeyi içerir. Olumlu veya olumsuz değerlendirmeler, kişilerin belirli yerlere katılımını etkileyebilir. **Süreklilik:** Yerin benlikle ilişkili olan anlamlarının önemli bir yönüdür; yaşam süresi arttıkça yer duygusu kazanılmakta ve kimlik için yer, sosyal ilişkiler, tarihi bir çevre olarak yer ve yerel gelenekler, bir demirleme noktası olarak görülmektedir. **Değişim:** Zaman içinde yerler bazen yaşanan dış olaylar veya gelişmeler sebebiyle, bazen de kullanıcıların bilinçli çabaları boyunca yeni anlamlar kazanabilirler. İnsanlar yerlere anlam verme sürecinde, sosyal ilişkileriyle, yer hakkında bilgi edinerek veya yeri fiziksel olarak şekillendirerek aktif bir rol almaktadırlar (s. 13).

3.1.2. Yer Kimliğinin Politik Boyutu

Kimlikler, insanların nerede olmayı ve diğerlerinin nerede olmalarını istemelerini etkilemektedir (Reicher, Hopkins & Harrison, 2006) ve bu anlamda, çoğu sosyal kimlik yapısının, mekansal bir boyutu bulunmaktadır (Hopkins & Dixon, 2006). “Kimlik, hep başka gruplarla ilişki içinde kurulmakta; diğerleriyle olan benzerlikler ve karşıtlıklar doğrultusunda kazanılan mekan pratikleri, söz konusu mekanın diğerlerinden farklı hale gelmesinde temel bir rol oynamaktadır” (Işık, 1994: s.27).

“Mekan, kimlikler arasındaki farklılığın oluşumuna ve görülebilir hale gelmesine ya da gizlenmesine doğrudan katkıda bulunmaktadır. Bundan dolayı, farklılığın oluşumu ve kalıcı hale gelmesi sadece toplumsal değil, aynı zamanda da mekansal bir süreçtir” (Işık, 1994: s.28). Bondi’ye (1993) göre kimlik politikaları insanların kendilik duygularını diğerleriyle ve çevresini saran dünyayla ilişki kurarak oluşturması ve ifade etmesidir; bu kimliğin akışkan bir yapısı vardır; kendilik duygumuz yalnızca zamanla değil, içinde bulunulan ortam ve yerlere bağlı olarak da

değişir. Kimlik politikaları çalışmaları, kimliğin dünyayla olan etkileşimlerimiz ve diğerlerinden aldığımız mesajlarla şekillendiğini açıkça göstermektedir. Bunun tam tersi de söylenebilir: insanların yerle kurdukları ilişki kimliklerinden ve bu kimliğin tüm politik görünüşlerinden etkilenmektedir (Akt. Manzo, 2003).

Kendilik duygusu, yerlere duyulan derin, duygusal ilişkiler, insanların kim olduklarını ve nereye ait hissettiklerini tanımlayan politik yönleri dikkate alınmadan yeterli bir biçimde anlaşılabilir (Manzo, 2003). Bu politik yönler, insanların nereye ait olduklarını, sahip oldukları hak ve özgürlükleri, nereyi “evleri” gibi gördüklerini, nereye ait olduklarını ve olmadıklarını, nereye gidebileceklerini, nereye gitmekten kaçınmaları gerektiğini belirler. Mekanlar, insanların günlük yaşamlarındaki tüm sosyal etkileşimleri, nereye dahil olabileceklerini, kamusal mekanlara kimlerin dahil edilip kimlerin dışarıda bırakılacağını, insanların birbirilerine nasıl davranması gerektiğini belirler (Hopkins & Dixon, 2006). Bu nedenle insanın yerle kurduğu ilişkileri anlamının en doğru yolu, politik boyutun da dahil edildiği bağlamsal bir model kullanmaktır. Bu bakış açısı doğrultusunda kimlik ve yer arasındaki ilişkiyi sosyal, tarihi ve politik bir düzlemde konumlayan yaklaşımlar önem taşımaktadır (Dixon & Durrheim, 2000).

Dixon ve Durrheim (2004) yer kimliği süreçlerinin, güçlü bir şekilde gruplar arasındaki ilişkilerin tarihine dayandığını; mekana dahil etme ve mekandan dışlama üzerine yapılan güç mücadeleleri açısından ideolojik olduğunu vurgulamışlardır. Yazarlara göre bu süreçler etnik ve ırkçı sınıflandırmaları yansıtırlar ve bunların sürdürülmesini sağlarlar; bölünme pratiklerini normal hale getirirler; bölgesel çıkarları ve yayılan eşitsizlikleri sürdürürler; ve sosyal mekanı düzenlemenin ve kendilemenin ayrımcı yollarını meşrulaştırırlar (Dixon & Durrheim, 2004).

Yazarlara göre yerle özdeşimin kolektif doğasına bakıldığında “yere ait olmanın” etnik ilişkilerle de yakından ilişkili olduğu; “ait hissetmenin” mekan üzerine olan politik mücadelelerin yansıması olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Aslında ait olma, sıklıkla içerdekiler ve dışarıdakiler veya bizim mekanımız onların

mekanı şeklindeki ayrımlar etrafında tanımlanır. Buna bağılı olarak, “evinde hissetme duygusunun” tümü aslında, diğlerlerinin olmamasının anlaşılmasından ve aynı zamanda diğlerlerinin yerleriyle özdeşleşmemekten kaynaklanıyor olabilir (Dixon & Durrheim, 2004).

Yere ilişkin politikaları keşfetmek, yerle ilgili olumsuz ve çelişik duygu ve deneyimleri de fark etmemizi sağlar, çünkü gitmeyi tercih ettiğimiz ve reddettiğimiz yerler daha geniş politik bir gerçeklik tarafından belirlenmektedir. Anlamı olan yerler, eğer yaşam çevresinin dışında ve toplumun çeşitli kesimleri, üyeleri tarafından kullanılıyorsa, hakların ve farklı ideolojilerin karşı karşıya geldiği birer yer haline gelebilmektedir (Manzo, 2003).

3.2. Yer Değıştirme ve Yer-Kimlik İlişkisi

Yer kimliği kimi yayınlarda, insanların kısmen farkında/bilincinde oldukları “örtük bir psikolojik yapı” olarak tarif edilmektedir. Bu bakış açısına göre yerin önemi, kişiyle mekan arasındaki bağı zarar gördüğünde veya koptuğunda tam olarak farkına varılmaktadır (Dixon & Durrheim, 2000). Günlük hayat akışında, insanlar yer kimliğinin önemini gözden kaçırma eğiliminde olabilir. Ancak, değışim veya dönüşüm anlarında; kişi ve yer arasındaki bağı tehdit edildiğinde, yer kimliğinin önemi su yüzüne çıkmaktadır. Yerin kaybı tam anlamıyla güçlü sosyal ve psikolojik tepkilere neden olmaktadır, çünkü kişinin kendilik duygusu bu nedenle zarar görmektedir (Dixon & Durrheim, 2004).

Çevre psikolojisi alanında zorunlu göçün, göç edenler üzerindeki olumsuz psikolojik etkilerine ilk kez Fried (1963) değinmiştir. Yazar, yer değıştirme deneyiminin harap edici bir üzüntü olarak tarif edilebileceğini belirtir. Yer değıştirmenin; mekansal oryantasyonda bozulma, eskiye özlem duygusu, yabancılaşma duygusu ve kişisel travma gibi kişinin duygu durumunu ciddi düzeyde etkileyen psikolojik sonuçları olmaktadır (Akt. Lewicka, 2011).

Brown & Perkins (1992) yere bağılılığın zaman içinde yavaş yavaş geliştiğini ancak çok çabuk bozulabileceğini ve sonrasında yaşanan parçalanmışlık hissini ve

kayıp duygusunun iyileşmesi ve yeni bir aidiyet duygusunun geliştirilebilmesinin uzun yıllar gerektirdiğini belirtmiştir. Zorunlu yer değiştirmeler ölüm ya da yaralanmalarla sonuçlanabileceği gibi; kişisel eşyaların ve kendilenen alanların zarar görmesi veya kaybedilmesiyle kişi üzerinde çok derin olumsuz etkileri de olabilir.

Yer kimliği, insanların kendi deneyimlerini, değerlerini, ilişkilerini mekan üzerinden ifade edebilecekleri değişmez bir referans noktası olarak işlev görmektedir (Dixon & Durrheim, 2004). Yer değiştirme ise bireylerin tanıdık oldukları çevrelerden koparılmalarıyla yere ilişkin aşinalıklarını, içerdiklik duygularını ve ait olma hislerini yıkıma uğramaktadır. (Fullilove, 1996). Yer değiştirme, yer-gönderge (referent) sürekliliğini bozarak, yerlerin, kendiliğın merkezi yönlerini sembolize etme kapasitesini yıkıma uğratmaktadır (Twigger-Ross & Uzell, 1996).

Amerika'ya zorunlu göç eden gruplarla göç öncesinde ve sonrasında görüşmeler yapan Fried (1982), zorunlu göçlerin bir yerdeki yaşama sürekliliğini bozduğunu ve insanların topluluk duygularını yitirmelerine sebep olduğunu dile getirmiştir. Yakın zamanlı bir diğer araştırmada ise Boğaç (2009) 1974'te Türkler ve Rumlar arasında yaşanan Kıbrıs Savaşı sonrasında bölgenin güney kısmından kuzeyine zorla göç ettirilen Türk kökenli Kıbrıslıların, göç sonrasındaki yeni yerleşim çevrelerine bağlılık düzeylerini incelemiştir. Yazar, savaşın ve zorla göç ettirilmelerinin üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına karşın, bu kişilerin hala terk ettikleri Paphos şehrindeki evlerini, "asıl evleri" olarak gördüklerini; yeni yerleştikleri evlere ise hala "burası benim evim" şeklinde bir aitlik hissi geliştiremediklerini ortaya koymuştur. Bu kişiler çocukluk yaşantılarının geçtiği Paphos'u ve oradaki evlerini, "gerçekten ait oldukları yer" olarak görmektedir. Bir önceki sakinlerinin (Rum kökenliler) gönülsüzce ve birçok kişisel eşyalarını da geride bırakarak terk ettikleri evlere yerleşmek zorunda kalan Türklerin, hem evlerine hem de yaşadıkları mahalleye aidiyet duyguları düşük olmakla birlikte, bu yeni yerleşim yerlerinde ve evlerinde sadece hayatta kalabilmek için yaşamayı sürdürdükleri görülmüştür. Göç eden katılımcıların yeni yerleşim yerlerinde dünyaya getirdikleri çocuklar, bir diğer deyişle genç kuşak ise evlerine ve yaşadıkları mahalleye ailelerine kıyasla daha bağlıdır.

Ancak bu kuşağın da ailelerine benzer biçimde gelecekte bu yaşam alanlarında yaşama isteklerinin düşük olduğu görülmüştür.

Zorunlu yer değiştirmenin yanı sıra, bir yere sonradan yerleşmiş olmanın/göç etmenin söz konusu yere bağlılık düzeyi geliştirilmesi üzerinde bir etkisinin olup olmadığı üzerinde duran çalışmalara bakıldığında ise yere bağlılık düzeyinin çeşitli değişkenlere (yaşama süresi, yerli veya göçmen olma vb.) bağlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Örneğin Hay (1998) farklı grupların (uzun süredir yaşayanlar, turistler, uzun süreli gezginler vb.) yere bağlılık düzeylerini karşılaştırdığı çalışmada bu grupların bağlılıklarının farklılaştığını ortaya koymuştur. Hernandez, Hidalgo, Salazar-Laplace ve Hess'in (2007) Kanarya Adası'nda yaşamakta olan yerli ve yerli olmayan grupların yaşadıkları kente, mahalleye ve adaya bağlılık duygularını karşılaştırdıkları çalışmada ise yerlilerin üç mekansal birime de bağlılık ve kimlik duygusunun, göçmenlere kıyasla daha güçlü olduğu ve yerlilerin bu üç mekansal birimlere bağlılık duygularının birbirine yakın olduğunu görmüşlerdir. Göçmenlerin ise yere bağlılık duygularının kimlik duygularına kıyasla daha güçlü olduğu anlaşılmıştır. Göçmenler için bu üç mekansal birime de bağlılık duyguları ortalama düzeyde iken, kimlik duygularının bağlılıklarına kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur. Yazarlar bu sonuçtan hareketle -en azından göçmen katılımcılar için- bağlılık duygusunun, kimlik duygusundan daha önce geliştiğini ileri sürmüşlerdir.

Amerika'nın Kaliforniya Westmister eyaletindeki "Küçük Saygon" azınlık yerleşimindeki Vietnam asıllı göçmenlerin, yaşadıkları yerle ilişkili geliştirdikleri fiziksel, sosyal, sembolik ve duygusal anlamları inceleyen Mazumdar, Mazumdar, Docuayan ve McLaughlin (2000) ise, araştırmalarında etnik yerleşimin mimari unsurlar, sosyal ilişkiler ve kamusal ritüeller bağlamında nasıl kurulduğunu incelemişlerdir. Etnik yerleşimin, göçmenlerin yer kimliğinin oluşum sürecinde önemli bir etkisi olduğunu, göçmenlerin buldukları yeni yeri benimserken ve dönüştürürken eş zamanlı olarak geride bıraktıkları yerle de ilişkilerini sürdürdükleri sonucuna varmışlardır. Karakteristik, tanıdık, geleneksel Vietnam mimari formları,

yerin Vietnamlı hissedilmesine yardımcı olmaktadır. Vietnam'ı hatırlatan mimari ve kültürel figürler “yerin Vietnamlılığı duygusunu” yaratmaktadır. Yazarlar mimari ve kentsel tasarımın göçmenler açısından yeni yerleştikleri bölgelerde oluşturdukları yer kimliğinin iki açıdan önemli birer ögesi olduğunu vurgulamaktadırlar: Unutmamak ve yaratmak.

Shamai ve Ilatov (2004) İsrail'in Lübnan sınırına yakın Kiryat Shemona kentinde yaşayan Sırp kökenli yerliler ve farklı etnik gruplara ait göçmenlerin yaşadıkları kente bağlılıklarını inceledikleri çalışmada ise yerliler için yaşama süresinin kente bağlılığın oluşması ve gelimesinde önemli bir değişken olduğu; göçmenlerin bağlılık düzeylerinde ise anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Kent, bölge ve ülke ölçeğinde bağlılıkların karşılaştırılmasına dayalı sonuçlar ise her iki örneklem grubu için de bağlılığın kent ölçeğinde en yüksek, bölge ölçeğinde düşük, ülke ölçeğinde ise en düşük olduğu görülmüştür.

3.3. Homojen ve Heterojen Çevrelerde Yer Kimliği

Yer kimliği ile ilgili gerçekleştirilmiş çalışmalar kent ve diğer yaşam çevrelerine (ev, yazlık ev, mahalle, bölge vb.) bağlılık; doğal çevre ve rekreasyon alanlarına (parklar, yapay göletler vb.) bağlılık ile diğer yerlere (kutsal mekanlar, işyerleri, sanal mekanlar vb.) bağlılık olmak üzere üç grupta sınıflandırılabilir. Farklı ölçeklerdeki mekanlara bağlılığın anlaşılmasına imkân tanıyacak bu çeşitliliğe rağmen, çevre psikolojisi alanında “yere bağlılıkla” ilgili yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğu orta ölçekli bir mekân olan “mahalleyi” ele almaktadır. Çok az sayıda araştırmada ev ve kent çevreleri ele alınmıştır (Hidalgo ve Hernandez, 2001; Lewicka, 2011).

“Günümüzün kentlerinde kolektif bir biçimde yaratılan homojen bir kültürden söz etmek mümkün müdür? Bu soruya verilecek yanıtlar, kente nereden ve nasıl baktığımızla yakından ilişkilidir” (Göregenli, 2013: s.172). Çevre psikolojisi literatürü bakış açısıyla, kente ilişkin ilk tanımlamalara bakıldığında çeşitli kavramsallaştırmaların olduğu dikkati çeker. Örneğin Lalli (1992), kenti bireysel

deneyim zenginliğinden ortaya çıkan genel semboller bütünü olarak tarif etmiştir. Milgram (1972) kentsel mekanı, insanlar için çeşitli anlamları olan alan, cadde, bina ve diğer yapılar yığını olarak tanımlar. Yazara göre kentsel alanları, kırsal alanlardan ayıran en temel iki özelliği açıklık (*openness*) ve çeşitliliğidir (*diversity*). Lynch (1960) ise kentsel alanların yollar, kavşaklar, sınırlar, alanlar ve odak noktaları gibi öğeler yoluyla insanların zihinlerinde yer aldığını belirtmekle birlikte, bir kentin içsel olarak homojen, farklı bölgelere bölünmüş olmasının o kenti daha okunabilir kıldığını ifade etmiştir.

Lynch'in (1960) kentlerin temsili ve kentlerle ilgili imaj ve davranışlar konusundaki çalışmasında, insanların kentsel temsillerinin oluşumunda, kentlerin ve çevrenin biçiminin önemli olduğunu vurgulamaktadır. İnsanların yaşadıkları kentlerden edindikleri görsel enformasyonları nasıl algıladıkları üzerine yoğunlaşan yazar, fiziksel çevrenin ve özel olarak kentlerin "okunabilirlik" (*legibility*)⁷ ve "*temsiledebilirlik*" açısından gösterdikleri özelliklerin neye bağlı olduğunu sorgulamıştır. Bu çalışma, insanların yaşadıkları kente ilişkin temsil edici imajlarının oluşabilmesi için, düzenli ve tanınabilir kentsel mekanların gerekliliğini vurgulamıştır. Bu görüş, dış dünyanın, mekânın, bilişsel olarak insan zihninde temsil edilmesi, kodlanması ve insanın dış dünyada bu temsiller yoluyla var olabildiği tezlerine dayanmaktadır.

Kenti ve kentliliği çok farklı tarzlarda yaşayan insan gruplarının bir araya gelmesi sonucunda tek bir kent kimliği yerine kolektif birer "burası noktası" olarak inşa edilen birden fazla kimlikten söz edilebilir. Bu kimlikler, insanların, içinde yaşadıkları çevrenin (evin, sokağın, mahallenin, köyün, kentin) ayırt edici özelliklerini (Bilgin, 1997) ön plana çıkartması ve kendi yaşamları, bedenleri ve etkinlikleri yoluyla yaşadıkları mekanla kurdukları ilişkiler sonucunda ortaya çıkmaktadır (Göregenli, 1997).

⁷ Lynch (1960: s.4) "okunabilirlik" kavramı ile çevreye ilişkin temsil edici zihinsel temsillerin oluşabilmesi için kentsel mekanların düzenli ve tanınabilir olması gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Tanınabilir olan sembollerin birbiriyle ilişkili bir örüntü dahilinde görsel olarak algılanabiliyor olması o çevreyi okunabilir kılmaktadır. Gifford (1987) ise bu kavramı, bir çevrenin tanınması veya zihinde düzenlenmesindeki kolaylık olarak yorumlamıştır.

Kent kimliği ya da kentsel kimliklerin, bireysel benliklerin, kimliklerin ve yer kimliklerinin, kentsel mekânlarla kurulan ilişkiler boyunca oluşan karmaşık deneyimlerin bir sonucu biçiminde ortaya çıktığı söylenebilir. Kent, bireysel deneyim zenginliğinden ortaya çıkan genel semboller bütünüdür (Bell, Fisher ve Loomis, 1978; Lalli, 1992). “Bu anlayış kentsel mekânlara yönelik deneyimin basit bir yansıması anlamına gelmemekte; kişi, grup, topluluk ya da alt kültürler düzeyinde öznel, zamansal bir sürekliliği yansıtmaktadır. Kentler; kişiler, gruplar ya da alt kültürler için tekil ve bir arada olma ihtiyacını aynı anda karşılar. Tıpkı bireysel kimliklerin oluşma sürecinde olduğu gibi, kentsel kimlikler de ötekinden farklı ve ötekiyle aynı olma süreci boyunca gelişir. Belirli bir yere ait olma, "biz" duygusunu üretir ve bu duygu aynı mekânda yaşayan bir grubun üyesi olmanın güvenliği ve konforunu sağlar. Birey ya da gruplar düzeyinde diğerinden farklı olma, aynı zamanda biricik ve tekil olma durumunu da beraberinde getirir” (Göregenli, 2013: s.188).

Sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan çeşitli grupların yaşadığı heterojen çevreler ile homojen çevrelere aidiyet düzeyinin karşılaştırıldığı çalışmalarda genel olarak mahalle içi sosyokültürel ve sosyodemografik çeşitliliğin yere bağlılık düzeyi ile olumsuz yönde ilişkili olduğu görülmüştür (örneğin Kasarda & Janowitz, 1974; Leigh, 2006; Lewicka, 2010; Greif, 2009; Stolle, Soroka & Johnston, 2008). Stolle ve arkadaşlarının çalışmasında (2008) mahallenin etnik açıdan çeşitli grupları içermesi ise mahalle sakinlerinin birbirlerine karşı güven duyguları, kolektif eylemlere katılım düzeyleri, yakın arkadaş sayısı, genel mutluluk düzeyi ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Lewicka (2010) güvenlik duygusunun, kişinin mekânla olan ilişkisinde öznel olarak geliştirdiği ve kendisini o yerde ne ölçüde güvende hissettiğiyle ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Brown, Perkins ve Brown (2003) yaşadığı mahallede kendini güvensiz hisseden, suç işlenmesinden korkan ve mekâna yönelik kişisel ve kişiler arası yaşantılar açısından kontrol isteği duyan bireylerin, yere bağlılıklarının daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Lewicka (2011) komşulara güven ve mahalle sakinleriyle ilişkilerin sıklığının, bağlılığın önemli birer göstergesi olduğu göz önünde

bulundurulacak olursa, etnik çeşitliliğin mahalle ölçeğinde yere bağlılığı düşürdüğünü ifade etmiştir. Kültürlerarası alanda çalışan Gifford ve arkadaşları ise (2009) mekânların ölçekleri büyüdüğü oranda mekâna yönelik güvenlik duygusunun da azaldığını ifade etmişlerdir. Bu çalışma sonuçlarına göre katılımcılar, yaşadıkları yere ilişkin çevresel tehdit algıları arttıkça, mekânda kendilerini güvende hissetmemeye ve mekân üzerindeki kontrol hislerini kaybetmeye başlamaktadırlar. Bu durum, bireylerin yere bağlılık düzeylerinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır. Benzer bir sonuç elde eden Liberman, Trope & Stephan (2007) mekânların yaşam çevresinden uzaklaştıkça, daha homojen ve daha soyut olarak algılandıklarını ifade etmişlerdir.

Bu bağlamda “kenti, kent olmayan diğer yerleşme ve yaşama biçimlerinden ayıran en önemli özelliği, farklı tür insanlardan oluşmasıdır; görünüşleri, tarihleri, etnik, dini ya da kimliklere ait farklı özellikleri açısından birbirine benzer insanlar bir kenti meydana getiremezler; benzerliklerin oluşturduğu gruplar ancak kentin parçalarını oluşturabilirler ve bir kentin ne kadar kent olabildiği, bu parçaların ne kadar kesiştiğine, ne kadar birbirini gördüğüne, duyduğuna, hissettiğine, bildiğine ve en çok da kabul ettiğine bağlıdır” (Göregenli ve ark., 2013b: s.8).

Kent ölçeğinde etnik çeşitlilik ve kente bağlılık arasındaki ilişkileri inceleyen çalışma bulunmamakla birlikte, Lewicka (2011) var olan araştırma bulgularına bakılarak; homojen mahallelerden oluşan heterojen kentlerin, insanların yakın çevrelerinde “barış ve güvenlik” duygusunu; uzak çevrelerinde ise “yenilik, çeşitlilik ve hareket” duygusunu birarada yaşayabilecekleri ideal bir yaşam formu olabileceğini belirtmiştir.

4.BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KURAMSAL MODELİ VE BENZER ARAŞTIRMA ÖRNEKLERİ

Farklı boyutlardaki yerleşim birimlerinden büyük kentlere göç eden kişilerin, göç ettikleri şehirlere mekansal ve kültürel uyumunu, çeşitli sosyal psikolojik değişkenlerle ilişkisi içinde inceleyen çalışma sayısı yok denecek kadar azdır. Bu bölümde öncelikle iç göç bağlamında kültürlerarası psikoloji ve çevre psikolojisi yaklaşımlarıyla gerçekleştirilen ve bu araştırmanın kuramsal çerçevesine benzeyen çalışmalar tanıtılacak; bir sonraki bölümde ise bu araştırmanın kuramsal modelinde yer alan temel değişkenler ve araştırma alanı hakkında bilgilere yer verilecektir.

4.1.İç Göç Bağlamında Kültürlenme ve Kent Kimliği

Göç çalışmalarının, farklı literatür, kavram, yöntem ve ürettiği politikalarla iç ve uluslararası göç olmak üzere iki farklı çalışma alanı olarak sınıflandırıldığını ifade eden King ve Skeldon (2010), günümüzde hem yaşanan jeopolitik olaylar ve “sınırlar”ın değişen doğası ile hem de göçmen hareketlerinin giderek çoklu, karmaşık ve katmanlı hale gelmesiyle artık iç ve dış göç hareketleri arasındaki sınırların da silikleşmeye başladığını vurgulamışlardır. Yazarlara göre iç ve dış göç çalışmaları hem teorik hem de ampirik düzeyde üç temel nokta etrafında birleştirilebilir:

1.Son yıllarda dünya genelindeki göç istatistikleri ile ülke içi istatistikler karşılaştırıldığında, bazı ülkelerdeki (örneğin Çin) iç göç rakamları, global göç rakamlarını aşabilecek oranlara ulaşmaktadır. Göçler çağı olarak anılan çağ, aynı zamanda büyük iç göçler çağı olarak da değerlendirilebilir.

2.Uluslararası sınırların yapısı değişebilir niteliktedir. Avrupa Birliği ve Schengen Ülkeleri olarak anılan politika, bu ülkeler arasındaki hareketlilik için sınırsız bir alan yaratmıştır ve bu hareketlilikler uluslararası göçü karakterize eden “pasaport, vize ve sınır kontrolü” gibi rejimleri ortadan kaldırdığı için daha çok iç göç hareketliliği olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte sınırların kendisi hareketli bir yapıdadır: sınırlar beliredebilir zaman içinde kaybolabilir. Örneğin Sovyetler Birliği ve Yugoslavya’nın dağılması iç göçmenleri birer dış göçmen haline getirmiştir.

3.İç göç ve dış göçler genel olarak aynı temel nedenlere dayanır: ülke içinde veya ülkeler arasındaki gelir, iş bulma olanakları ve gelişmişlik düzeyi ile ilgili eşitsizlikler. Dış göç bağlamında politik açıdan farklı bir yasal sisteme geçiş önemli bir fark yaratmakla birlikte, dil ve kültür farklılıkları gibi çoğunlukla uluslararası göçte birer engel olarak karakterize edilen etmenlerin, bazı durumlarda engel teşkil

etmediği; bazı durumlarda da bu engellerin iç göçlerde daha hissedilebilir olduğu görülmektedir” (s.1620-1621).

Yazarlar, uluslararası bir sınırı aşıyor olmanın önemli bir ayırddedici değişken olduğunu ifade etmekle birlikte, iç ve dış göçlerin benzer itici faktörlerle yaşandığını ve birbiriyle yakından ilişkili olduklarını ileri sürmüşlerdir. Yazarlara göre iç ve dış göçler, bazen aynı koşul ya da durumlara çözüm bulmak amacıyla birbirine alternatif çözümler olarak düşünülebilmektedir. Bazı durumlarda da iç göçler dış göçleri, dış göçler de iç göçleri doğurabilmektedir. Tek bir göç tipi üzerine odaklanmak, göç hikayesinin yalnızca bir bölümüyle ilgilenmek demektir ve elde edilen sonuçlar da kısmi ve orantısız olabilmektedir (King & Skeldon, 2010).

Kültürlenme literatürüne bakılacak olursa, genel olarak kendi ülkesinden başka bir ülkeye göç eden uluslararası göçmenlerin kültürlenme pratiklerini anlamaya yönelik araştırma geleneğinin hakim olduğu görülecektir. Oysaki iç göçlerde de gruplararası kültürel farklılaşmanın düzeylerine bağlı olarak değişen benzer süreçler yaşanmaktadır. Nitekim Berry (2010) iç göç sonrasında da göç edenlerin bir kültürlenme sürecine girdiklerini ve bu sürecin, ulus aşırı göç sonrasında yaşanan kültürlenme sürecine benzer psikolojik ve kültürel özellikleri olduğuna işaret etmiştir.

Kültürlenme araştırmalarının temeli, birbiriyle ilişkide bulunan birey ya da gruplar arasında bazı kültürel farklılıkların olduğuna ilişkin varsayım üzerine inşa edilir. Farklı bir ülkeden gelen birey ya da gruplar açısından düşünüldüğünde, sıklıkla göç eden grup ve göç alan ülkedeki başat grup arasında kültürel açıdan farklılıklar öngörülür. Kültürlenme araştırmasında önemli olan noktalardan biri de bu kültürel farklılığının varlığını ortaya koyabilmektir (Sam & Berry, 2006: s.22).

Ülke içindeki göç hareketleri temelinde düşünüldüğünde ise bu göçlerin çoğunlukla az gelişmiş, kırsal alanlardan, kentsel bir diğer deyişle daha gelişmiş noktalara doğru olduğu söylenebilir. Akand (2005) kentleşme olgusunun, gelişmekte olan ülkelerde artan bir hızla devam ettiğini; özellikle de İkinci Dünya Savaşı

sonrasında yeni ulus devletlerin ortaya çıkışıyla birlikte, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak amacıyla kırsal alanlardan kentlere doğru bir nüfus hareketliliğinin ortaya çıktığını belirtmiştir. Yazara göre kentler resmi kurumların, ticaret ve alışverişin, eğitimin, sanatın ve entelektüel yaşamın merkezi haline gelmiş; kent merkezleri her türlü aktivitenin gerçekleştiği noktalar haline gelmiş ve böylelikle kırsal alandan kent çevrelerine göç etmenin daha iyi bir yaşama ulaştıracağı şeklinde evrensel bir beklentiyi doğurmuştur (Akand, 2005).

Kırdan kente göç eden etnik gruplar da kent çevresine uyum sağlama ve bu uyum sürecinde ortaya çıkabilecek sorunlarla baş etmek durumunda kalmaktadırlar (Erman, 1998). Kentte ve kırsal alanda yaşayan insanlar arasındaki refah düzeyi farklılığı ile kent ve kır yaşamı arasındaki ikili yapının, kırdan kente ve kentler arası göçün yoğun yaşandığı Çin özelinde, iki farklı kültürün varlığına işaret ettiğini belirten Gui, Berry ve Zheng (2012), bu iki farklı kültürel yapının aynı ülke içinde yaşanan göç ve gruplararası ilişkiler bağlamında bir kültürlenme sürecine öncülük ettiğini ifade etmektedir. Yazarlar, kırsal alanlar ile kentlerin iki farklı kültürel yapıyı oluşturduğuna ilişkin görüşlerini, “sanayi”, “ulaşım sistemi”, “alt yapı sistemi”, “pazar ekonomisi”, “sosyal ağların genişliği”, “değerler” açısından gözlenen farklılıklar çerçevesinde ortaya koymuşlardır. Yağcıoğlu (2005), Bulgaristan'dan ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden İzmir'e göç edenlerin yeni kültüre uyum süreçlerini Berry ve arkadaşlarının (1989) kültürlenme modelinden hareketle karşılaştırdığı çalışmasında, ülke içinde göç edenlerin ülke dışından Türkiye'ye göç edenlerin kültürlenme pratiklerine benzer biçimlerde stratejiler geliştirdiklerini; kültürlenme teorisinin iç göç sürecinde de etkili, ayırdedici bir kavramsallaştırma olduğunu ve gelinen yerle göç edilen yerin mekansal bağlamının göç sürecinde etkili olduğunu ampirik olarak göstermiştir. Bu bağlamda kır-kent yaşamının iki farklı kültürel yapıyı temsil ettiği göz önünde bulundurulduğunda, aynı ülke sınırları içinde kırsal alanlardan kentsel alanlara göç edenlerin de uluslararası göçte yaşanan kültürlenme sürecine benzer bir kültürlenme süreci içine girdikleri söylenebilir.

4.2. Araştırmanın Kuramsal Modeline Benzer Araştırma Örnekleri

Kültürlenme literatüründe iç göç sonrasında göçmenlerin yaşadıkları kültürel değişimler ile kendini kentin yerlisi olarak tarif eden başat grubun göçmenlere yönelik tutumları üzerinde duran oldukça az sayıda araştırma bulunmakla birlikte bu örnek çalışmaların, ülke içinde göçlerin yoğun olarak yaşandığı ülkelerde (Örn. Bangladeş, Çin ve Türkiye gibi) gerçekleştirildiği söylenebilir.

Çin’de kent ve kırsal alanların iki farklı kültürü temsil ettiği fikrinden hareketle, kırsal alanlardan kente mevsimlik işçi olarak göç edenlerin kent içi yeni kültürel bağlam ve yerle ilişkilerini inceleyen Gui ve arkadaşları (2012), bu çalışmada kent kimliğini göçmen işçilerin yeni kent çevresine aşina olma ve kente ait hissetmek için bir tür angajman duygusu geliştirme sürecinin bir sonucu olarak tanımlanmaktadır. Göçmen katılımcıların, kentle kurdukları sosyal ve mekansal ilişkiler yüzeyselleştikçe (kenti tanıma ya da kenti bilme boyutları gibi) entegrasyon ve asimilasyon stratejilerini daha fazla benimsedikleri görmüşlerdir. Buna karşılık, katılımcılar kendilerini kentin bir parçası olarak hissettikçe, kent yaşamına ilişkin entegrasyon ve asimilasyon tercihi düşmektedir. Sosyal kimlik ve yer kimliği arasında yapılan kültürlenme stratejisi tercihleri arasındaki önemli bir fark entegrasyonun sosyal kimlik boyutunda, asimilasyonun ise yer kimliği boyutunda tercih edilmesidir. Bu çalışmada yazar kent kimliği kavramını kullanarak, kent kimliğini, sosyal kimlik ve yer kimliğinin birlikte oluşturduğunu vurgulamıştır. Çalışmada, entegrasyon stratejisinin, hem sosyal kimlik hem de yer kimliği açısından düşünüldüğünde kendilik değerinin ve yaşam doyumunun yüksek olmasında en etkili strateji olduğu görülmüştür. Sosyal kimlik ve yer kimliğinin geliştirilmesi biçiminde ortaya çıkan entegrasyon stratejisi diğer stratejilere kıyasla göçmenlerin iyi olma halini daha olumlu yönde etkilemektedir.

Göçmenlerin kendilerini kentin bir parçası hissetmesi bazen kentin bütünüyle olmasa da herhangi bir bölümüyle ilişki kurabilmeleriyle de mümkün olmaktadır. Bu konuda örnek bir araştırmada, kırdan kente göç edenlerin kent içindeki farklı ölçekteki

mekansal birimlere ilişkin atfettikleri anlamların nasıl ilişkilendiğini inceleyen Qian ve arkadaşları (2011) Çin'in, üçüncü büyük kenti olan ve şehir nüfusunun yarısına yakınının kır kökenli göçmen olduğu Guangzhhou şehrinde gerçekleştirdikleri araştırmada, göçmenlerin kültür merkezine aidiyet duygusu geliştirmeleri yoluyla kente de ait hissettiklerini göstermiştir. Kültür merkezine duyulan bağlılık, kente ilişkin yer duygusu geliştirmede itici/aracı bir güç olarak rol oynamaktadır. Yazarlara göre, yere atfedilen anlamlar bu yerlerin işlevsel özellikleriyle yakından ilişkilidir. Göçmenler için kültür merkeziyle kurulan ilişki, onların kendilerini gerçekleştirme ve sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kente kıyasla çok daha küçük ölçekli olan bu mekan, göçmenlerin yeri, sosyal dünyayı ve ilişkileri kişiselleştirerek yaşamalarına olanak sağlamaktadır. Kültür merkeziyle ilgili deneyimler yoluyla göçmenler, daha büyük ölçekli olan kentin, "güvenlik, konfor ve entegrasyonun mekanı olan kent" olarak temsil edilmesini sağlamaktadır. Göçmenler için özellikle de güvenlik ve entegrasyon hissi kenti anlamlandırmada kritik bir öneme sahiptir ve göçmenlerin kentle ilişki kurması da yere ilişkin deneyimlerin oluşmasında ve bu deneyimler yoluyla anlamların inşa edilerek bağlılık duygusunun gelişmesinde önemli rol oynamaktadır.

Bangladeş'te kırsal alanlardan kent merkezine göç eden Paharia etnik topluluğunun kent yaşamına uyum sürecini kültürlenme ve kültürel uyum çerçevesinde inceleyen Akand (2005), bu topluluğunun, bölgede yaşayan diğer yoksul etnik topluluklarda da olduğu gibi, tanıdık olmadıkları karmaşık kent yaşamında çeşitli zorluklar yaşadıklarını, çok kültürlü bir kent yaşamı içinde birçok yeni davranış biçimi ve yabancı kurallarla karşı karşıya geldiklerini dile getirmiştir. Paharia topluluğu kentteki topluluğa kültürel açıdan türlü şekilde uyum sağlamaya çalışmaktadır. Geleneksel ve modern kültür arasında bir asimilasyon süreci yaşanırken, aynı zamanda geleneksel kimlik inşasının ve kırsal pratiklerin sürdüğü görülmüştür. Pharia topluluğunun uzun bir zaman sonrasında kentleşmeye başladığı ancak kırsallık ya da folklorik geleneklerini de sürdürdükleri görülmüştür. Pharia topluluğunun ekonomik durumları, sosyal yapılanmaları, ritüelleri, dil pratiklerinin değişmeye başladığı, ev

düzenleri ve fiziksel koşullarının yenilendiği gözlenirken aile sistemlerinin, evlilik ve akrabalık ilişkilerinin kültürel biçimlerini korudukları görülmüştür. Akand bu bulgulardan hareketle kent çevrelerinde kültürel ritüellerden vazgeçilmediğini ancak dönüşüme uğradığı sonucuna varmıştır.

Yağcıoğlu'nun (2005) Türkiye'de gerçekleştirdiği çalışmada ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan İzmir'e göç etmiş grubun kültürlenme stratejilerinde özellikle bütünleşme ve ayrılma stratejilerini, Bulgaristan'dan göç etmiş gruba göre daha belirgin olarak tercih ettikleri saptanmıştır. Bulgaristan'dan göç eden grubun ise kültürlenme stratejilerinden asimilasyon stratejisini tercih ettiği gözlenmiştir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan göç etmiş grubun geldikleri yeni kültürel ortamda temelde kendi kültürel kimliklerini korumayı ve sürdürmeyi istedikleri, aynı zamanda yeni kültürel gruplarla da etkileşime geçmeye hazır oldukları gözlenmiştir. Bulgaristan'dan göç eden grubun ise yeni kültürel grupla ilişkiye hazır oldukları tespit edilmiştir.

Yang, Tian, van Oudenhoven, Hofstra ve Wang (2010) Çin'de yaşayan kentli bireylerin, kırdan kente göç edenlere yönelik örtük ayrımcı tutumlarında, sosyo-ekonomik düzeyin ve göçmenlerin kültürlenme uyumlarına yönelik algılarının bir arada etkili olduğunu görmüşlerdir. Düşük sosyo-ekonomik koşullardaki kentli katılımcıların, kırdan göç edenlerin bütünleşme ya da asimilasyon stratejilerini kullandığına ilişkin algıları söz konusu olduğunda örtük ayrımcı tutumlarının güçlendiği; ayrılma ya da marjinalleşme stratejilerini tercih ettiklerine ilişkin algıları söz konusu olduğunda ayrımcı tutumlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Yazarlar, bu bulgudan hareketle göçmenlere yönelik örtük ayrımcı tutumlarda psikolojik (sosyo-ekonomik düzey) ve sosyolojik göstergelerin (kültürlenme stratejilerine ilişkin algılar) birarada etkili olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Yere bağıllık, yer kimliği, yerin anlamlarının oluşmasındaki kültürel ve mimari, fiziksel arkaplanın önemini vurgulayan ve kültürlenmenin, kültürel ve mekansal bütünleşme süreci olduğuna örnek teşkil eden araştırmalar da oldukça az sayıdadır. Aşağıda bu araştırmanın teorik çerçevesine benzer araştırma örnekleri sunulmuştur.

Yere bağıllığı, kamusal alan ve kent ölçeğinde olmak üzere iki farklı mekansal birim düzeyinde inceleyen Karakuş (2007), İzmir'in yerlilerinin (bu kentte doğmuş ve kendini kentin yerlisi olarak tarif eden gruplar) "İzmir Kültürpark" alanına bağıllık düzeyleri ile kente bağıllık düzeylerinin birbiriyle yakından ilişkili olduğunu; Kültürpark'ın yerliler için ifade ettiği olumlu anlamların, kentle kurdukları bağı önemli ölçüde güçlendirdiğini ortaya koymuştur. Bu araştırmanın bir diğer önemli bulgusu ise yalnızca kent ölçeğinde değil; kentin merkezi öğelerinden sayılabilecek Kültürpark alanının da yerliler tarafından sahiplendiği; bu alanın bir anlamda İzmirililere ait, kentin simgesi haline gelmiş bir alan olarak görüldüğü ve "İzmir'e dışardan gelen gruplar" şeklinde anılan göçmenler tarafından kullanılmaya başlanarak aslında bu alanın işgal edildiği duygusunu yaşadıkları görülmüştür. Bu görüş, çoğunlukla üst yaş grubundaki, yüksek eğitilmiş ve üst gelir grubundaki erkek katılımcılar tarafından paylaşılmaktadır. Bazı katılımcıların görüşmeler sırasında İzmir Fuarı'na artık sıklıkla kırsal kesimden, doğudan göç etmiş olan kişilerin kullanmaya başladığını, bu sebeple de insan kalitesinin düştüğünü belirtirken; diğer bazı katılımcılar İzmir Fuarı'nın "kentli" insanların kullanabileceği bir alan haline gelmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu ayrımlardan hareketle başat grup olarak tarif edilebilecek yerlilerin, İzmir Kültürpark'ını, "İzmirililer"e ait bir mekan olarak gördüğü ve göçmen grupların da bu mekanın biricikliğini ortadan kaldırdığını; parka özgü olan İzmirliliğin sınırlarını ihlal ettiklerini düşündükleri söylenebilir.

İzmir'de kamusal alan ölçeğinde gerçekleştirilmiş bir diğer çalışmada (Göregenli, Karakuş & Ömüriş, 2009) ise kentin en eski tarihi çarşısı olarak nitelendirilebilecek Kemeraltı Çarşısı'ndaki işyeri sahiplerinin genel olarak çarşının fiziksel özellikleri ile diğer iş yeri sahipleri ve müşteri ilişkilerine yönelik algıları

incelenmiştir. Çarşıda mülk sahibi olan kişilerin çoğunlukla Balkan şehirleri, İzmir ve Ege Bölgesi'ndeki diğer şehirlerde doğmuş kişiler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, çoğunluk ya da başat grup olarak nitelendirilebilecek bu grupların çarşayı kendilerine ait bir mekan olarak gördükleri söylenebilir. Kemeraltı'nda en düşük düzeyde dükkan sahibi olan işletmeciler ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Karadeniz Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesinden İzmir'e göç eden kişilerdir. Çarşıya ilişkin rahatsız olunan alanlar arasında en temel sorunun "olumsuz insan ilişkileri" olduğu görülmüştür. "Kültür seviyesi düşük esnaflar ile eğitimsiz ve kalitesiz müşterilerin varlığı" başat gruplar tarafından sıklıkla dile getirilen sorun alanlarıdır. Gruplararası ilişkiler temelinde değerlendirildiğinde çarşıda iş yeri olan farklı büyüklükteki, sosyal ve etnik arka plana sahip grup etkileşiminin problematik olduğu söylenebilir.

Yer kimliği olgusunu 'sosyal kimlik yönelimi', 'ilçe merkezine uyum düzeyi' ve yaşam doyumu ile ilişkisi bağlamında inceleyen Karakuş & Göregenli'nin (2008) çalışmasında ise İzmir'in turistik bir ilçesi olan ve hem geçmişte nüfus mübadeleleri ile göç alan hem de günümüzde Türkiye'nin diğer bölgelerinden göç almaya devam eden Çeşme'de yaşayan farklı göçmen gruplarının Çeşme'ye bağlılık düzeyleri, ilçe merkezine uyum ve sosyal kimlik yönelimleri ile ilişkisi çerçevesinde incelenmiştir. İlçe merkezine uyum düzeyinin göstergeleri olarak, 'insanların Çeşme merkezine ne sıklıkta gittikleri; merkezde nasıl vakit geçirdikleri; merkezin olanaklarından ne ölçüde yararlandıkları' saptanmıştır. İlçe merkeziyle mekansal bütünleşmenin yer bağlılığı ortalamaları üzerindeki ana etkisi, yapılan analizler sonucunda anlamlı bulunmuştur; diğer bir deyişle ilçe merkezine uyum yükseldikçe yere bağlılık düzeyi de artmaktadır. Bu çalışmanın bir diğer önemli çıktısı ise sosyal kimlik yönelimi ile yere bağlılık düzeyi arasında anlamlı ilişkilerin saptanmış olmasıdır. İç göçle Çeşme'ye yerleşenlerin sosyal kimlik yönelimleri yüksek olduğunda ilçeye olan bağlılıkları da yüksek olurken; düşük olduğunda ilçeye bağlılık skorları belirgin biçimde düşmektedir. Bu durum Yugoslavya ve Yunanistan göçmenleri için söz konusu değildir.

İzmit'in doğusunda ve kent merkezinin 10 km. uzağında bulunan Alikahya Mahallesi'ne Türkiye'nin farklı bölgelerinden göç etmiş kişiler ile kentin yerlilerinin hem yaşadıkları mahalleye hem de İzmit'e bağlılık düzeylerini inceleyen Göregenli, Karakuş, Umuroğlu & Kösten (2014), İzmitlilerin bölgede yaşayan Karadeniz kökenli göçmenlere kıyasla yaşadıkları kente daha bağlı oldukları görülmüştür. Mahalleye Bağlılık düzeyi ise "mahalleye duygusal bağlılık; mahalleye ilgi; mahalleye sosyal bağlılık" olmak üzere üç alt boyut temelinde incelenmiştir. Sonuçlara göre İzmitli ve Karadenizli katılımcıların, Türkiye'nin diğer bölgelerinden bu şehre göç etmiş kişilere kıyasla mahalleye sosyal bağlılıkları daha yüksek; İzmitli katılımcıların ise göçmen gruplarına kıyasla mahalle ile ilgili konulardan bilgi sahibi olma ve sorumluluk alma konusunda (mahalleye ilgi faktörü) daha yüksek puanlar aldığı saptanmıştır. Mahalleye bağlılık, daha çok mahallenin fiziksel özellikleri ve mahallelilerle kurulan ilişkilerden etkilenmektedir.

Selçuk'ta yaşayan kişilerin, yaşadıkları yere ilişkin geçmiş, şimdi ve gelecek zamanla ilgili değerlendirmeleri ve ayrıca Selçuk'un, kenti yaşayanlar tarafından algılanışının zihinsel, bilişsel çeşitliliğinin aktarıldığı bir diğer çalışmada (Göregenli ve ark., 2013b) ise doğum yeri, cinsiyet ve yaşama süresinin, bu yere ilişkin kişisel anlamların geliştirilmesinde ve aidiyet duygusunun oluşmasında önemli rol oynadığı görülmüştür. Selçuk'un yerlileri ile Selçuk'a göç eden kişilerle gerçekleştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda kısa özetlenmiştir.

Araştırmaya katılan hem kadın hem de erkek katılımcılar, Selçuk'taki yaşamlarında en önemli olan şeyin "bu ilçede doğup büyümüş olmaları" olduğunu belirtmekle birlikte, kadın katılımcıların daha yüksek sıklıkla "ailelerinin, arkadaşlarının ve yakınlarının" Selçuk'ta olmasının, buradaki yaşamlarında en etkili faktör olduğunu dile getirdikleri görülmüştür. Selçuk denildiğinde "kendi evini ve ailesini" hatırlayanların büyük bir çoğunluğu Selçuk'ta doğup büyümüş katılımcılardır. Hem Selçuk doğumlu hem de Selçuk'a göç edenler bu ilçedeki geçmiş yaşantılar ve deneyimler, bugün ve gelecekte Selçuk'ta yaşama isteğini canlı tutmakta, katılımcıların yaşadıkları yere geçmişleriyle kök saldıklarını göstermektedir.

Selçuklu olan katılımcılar, dile getirilme sıklıklarına göre, Selçuk'un "doğal güzelliğinin", "ilçe içi ulaşımının" ve tarihi öneminin" hoşlarına giden yanları olduğunu belirtirken; göçmenlerin Selçuk'ta "insani ilişkileri", "planlı ve düzenli yerleşimini" ve "yaşam şartlarını" sevdiklerini dile getirmişlerdir.

Öte yanda Selçuk doğumlu olmayan katılımcıların yüksek oranda, kendi mahallerindeyken mutlu ve iyi hissettiklerini belirtmeleri, Selçuk'un yerlisi olan katılımcılara kıyasla kentin merkezi kamusal alanlarında daha az bulunuyor olmaları, mahalleleri yoluyla sosyalleştiklerini, daha dar bir kentsel alanda hareket ettikleri görülmüştür. Selçuk'un yerlileri açısından ilçenin "dışarıdan göç alması" bazı katılımcılar tarafından Selçuk'un hoşlarına gitmeyen bir yanı olarak değerlendirilmiştir. Söylemlerde, "Selçuk halkı" nazarında asayişin bozulmasının ve bir tehdit algısının oluşmasının "dış göçe" atfedildiği görülmektedir.

Selçuk doğumlu katılımcılar, Selçuk'ta sosyal hareketliliğin ve sosyal etkileşimin artması yönünde bir takım değişiklikler yapmak isterken, bu değişikliklerin daha çok fiziksel çevre üzerinden yapılabileceğini vurgulamış, Selçuk dışında doğmuş olan katılımcılar ise yaşam koşullarını genel olarak iyileştirecek, örneğin iş imkanlarını arttıracak yeni fabrikaların açılması gibi, bazı değişiklikler üzerinde durmuşlardır.

Türkiye'de 6 farklı şehirde (İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Gaziantep ve Diyarbakır) iç göç olgusunu, kültürel ve mekansal bütünleşme bağlamında niceliksel ve niteliksel yöntemlerle birarada inceleyen Göregenli (2014) bu çalışmasıyla göç ve entegrasyon sürecini, kentin fiziksel yapısının ve göçmenlerin bu yapıyla kurdukları ilişkinin nasıl etkilediğini, çevre psikolojisi ve kültürlerarası psikoloji yaklaşımlarından hareketle tartışarak, kültürlenme araştırmalarında disiplinlerarası bir model önerisi sunmuştur. Araştırma sonuçları, yeni bir kültürle bütünleşme sürecinde kültürel ve sosyal faktörler kadar, bu faktörlerle etkileşim halindeki mekansal faktörlerin de etkili değişkenler olduğunu ve göç edilen yerlerdeki yerli nüfusun göçe ilişkin yaklaşımının göçmenlerin kültürle ve mekanla kurdukları ilişkide önemli

olduğunu göstermiştir. Göçmenlere ve başat grup üyelerine ilişkin elde edilen bulgular aşağıda kısaca özetlenmiştir:

6 büyük şehirde göçmen katılımcıların tümünden elde edilen bulgular, göçmenlerin göç gerekçeleri arasında ekonomik koşulların yetersizliğinin en yüksek sıklıkla dile getirilen göç nedeni olduğunu göstermiştir. Evlilik-aile birleşimi, aile içi sorunlar nedeniyle yaşanan güvenlik kaygıları, eğitim ve köy boşaltmaları da dile getirilen diğer önemli nedenler arasındadır.

Göçmen katılımcılar öncelikle ayrılma stratejisini kullanmaktadır. Asimilasyon ve bütünleşme stratejisinden aldıkları puan ortalamaları ise birbirine çok yakındır. Marjinalleşme ölçeğinin onaylanma düzeyi ise en düşüktür. Etnik kökenin ana etkisi incelendiğinde ise Türk göçmenler asimilasyon stratejisini daha yüksek düzeyde onaylarken, Kürt göçmenlerin ayrılma stratejinin daha yüksek düzeyde tercih ettikleri anlaşılmıştır. Bu çalışmada kadın katılımcılar, erkek katılımcılara kıyasla asimilasyon ve bütünleşme stratejisini daha yüksek düzeyde tercih etmektedir. Cinsiyete ilişkin elde edilen niceliksel ve niteliksel bulgulara bakıldığında, kadın göçmenlerle yapılan görüşmeler, ev kadını olan ve sosyoekonomik düzey açısından göreceli olarak daha iyi konumda olan kadın göçmenlerin, erkeklere kıyasla kent içi hareketliliklerinin (alışveriş, komşu ve arkadaş ziyaretleri, çocukların gezdirilmesi vb.) daha yüksek olduğu bu anlamda kentin farklı mekanlarını deneyimleyebildiklerini göstermiştir. Erkekler ise günlük hayatlarının büyük bir çoğunluğunun iş yerinde geçmesi nedeniyle nadiren, ancak hafta sonları ve maddi koşullar elverişli olursa, kentin merkezini ve farklı mekânlarını deneyimleme imkânı bulabilmektedirler. Eğitim ve gelir düzeyi yüksek olan göçmenler Asimilasyon stratejisini; eğitim ve gelir düzeyi düşük olan göçmenler ise Ayrılma stratejisini daha yüksek düzeyde kullanmaktadır.

Günlük yaşam alanlarına ilişkin memnuniyet, kente genel bağlılık düzeyi ve asimilasyon stratejisinin benimsenme düzeyi arasında olumlu yönde, ayrılma stratejisinin benimsenme düzeyi ile arasında olumsuz yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Asimilasyon stratejisinden alınan puanları en iyi yordayan değişkenlerin

“Kente aidiyet; etnik köken; kent yaşamı ve kentin yerlileri ile ilişkilerden memnuniyet; kentin diğer kentlerle karşılaştırılması alt boyutu ve bireycilik-toplulukçuluk” olduğu görülmüştür. Ayrılma stratejisinden alınan puanları en iyi yordayan değişkenler ise; “Aidiyet alt boyutu; eğitim; kent yaşamı ve kentin yerlileri ile ilişkilerden memnuniyet; mahalle yaşamı ve mahalle sakinleri ile ilişkilerden memnuniyet ve etnik köken”dir.

Araştırma sonuçlarına göre, İzmir’de yaşayan katılımcıların mahalle yaşamı ve mahalle sakinleri ile ilişkilerden memnuniyet düzeyi, Gaziantep hariç diğer tüm şehirlerde yaşayan katılımcıların ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir. İstanbul’da yaşayan katılımcıların ise mahalle memnuniyet puan ortalamalarının, Diyarbakır hariç diğer tüm şehirlerden anlamlı düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür. Öte yandan genel olarak hem göçmen hem de yerli katılımcılarda bireycileşme eğilimi arttıkça kentteki yaşamdan memnuniyetin ve genel olarak kente aidiyet hissinin düştüğü saptanmıştır. Yerli katılımcıların sosyo-demografik değişkenler açısından da farklılık gösterdiği ve daha "şehirli-modern" özelliklere sahip oldukları göz önünde bulundurulduğunda, göçmen katılımcılara kıyasla daha bireyci oldukları görülmüştür.

Araştırmanın ortaya koyduğu bir diğer önemli sonuç ise göç edilen yerlerdeki çoğunluk topluluğun göç ve göçmenlere ilişkin yaklaşımlarının tek boyutlu bir süreç olmaktan çok etkileşimsel olduğudur. Bulguların genel olarak, ev sahibi ve göçmen grupların özelliklerinin, gruplararası kurulan ilişkilerin niteliğinin ve kentle kurulan farklı düzeylerdeki mekansal ilişkilerin, gerek çok kültürlülük ideolojilerini gerekse ayrımcılık süreçlerini etkilediğini ve bu sürecin dinamik bir süreklilik biçiminde cereyan ettiğini göstermektedir. Yerli katılımcıların çok-kültürlü ideolojiyi yüksek düzeyde desteklemeleri durumunda kente bağlılık skorlarının ve kent yaşamına ilişkin memnuniyet düzeylerinin de düştüğü saptanmıştır. Kentle kurulan aşinalık ve köklülük hisleri güçlendikçe, kent içinde farklı kültürlerden gelen grupların varlığını tanıma ve bu grupların kültürel sürekliliklerini destekleme düzeyleri düşmektedir. Kente ilişkin geliştirilen duygusal anlamlar ya da temsiller zayıfladığı durumda ise,

kent içinde farklı sosyal ve kültürel grupların varlığı daha yüksek düzeyde kabul edilmekte ve bu kültürel grupların gelenek ve göreneklerini sürdürmeleri konusunda teşvik edilmeleri gerektiği düşüncesi daha fazla desteklenmektedir. Niceliksel bulgulara göre, çok kültürlü bir toplumsal yapının yüksek düzeyde benimsenmesi, etnik köken ve kentte yaşama süresiyle anlamlı bir şekilde ilişkilidir. Yerli katılımcılar arasında Kürt kökenli katılımcıların yaşadıkları şehirdeki farklı kültürel topluluklardan oluşan çok-kültürlü bir yapıyı, Türk kökenli yerli katılımcılara kıyasla daha yüksek düzeyde destekledikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kentte yaşama süresi arttıkça, yaşanan kentin kültürel çeşitliliğini onaylama ve destekleme düzeyinin düştüğü anlaşılmaktadır. Elde edilen bu bulgulardan hareketle, yerli katılımcıların sahiplendikleri şehirdeki çok-kültürlü yapıyı desteklemelerinde, kendi etno-kültürel arka planlarının ve o kentte ne kadar süre yaşadıklarının etkili olduğu saptanmıştır.

4.3. Araştırmanın Kuramsal Modeli

Bu araştırmanın genel amacı, Türkiye’de sosyal psikoloji alanında çok sınırlı sayıda çalışmada (örneğin Gökse & Cemalcılar, 2010; Göregenli, 2014; Yağcıoğlu, 2005) ele alınmış olan iç göç olgusunu, sosyal psikoloji alanının alt disiplinleri olan kültürlerarası sosyal psikoloji ve çevre psikolojisi alanlarının bakış açılarından hareketle anlamaya çalışmak; ülke içinde ekonomik ya da diğer nedenlerle göçe zorlanan gruplar ile kendilerini “göç alan kentin yerlisi” olarak tanımlayan başat grup üyelerinin kentle kurdukları ilişkilerin kendi bağlamsal koşulları hakkında bilgi edinmektir.

Bu genel amaç doğrultusunda farklı boyutlardaki yerleşim birimlerinden farklı nedenlerle İzmir’e göç eden kişilerin, göç ettikleri yeni kentsel çevrede mekansal ve kültürel uyumları; kendini kentin yerlisi olarak tarif eden başat grup üyelerinin göçe ve göçmenlere yönelik tutumları ile kentle kurdukları ilişkilerin çeşitli sosyal psikolojik değişkenlerle ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmış ve İzmir’de sözü edilen bu iki farklı grubun katıldığı iki alan araştırması gerçekleştirilmiştir.

Bununla birlikte bu iki çalışmada hem göçmen gruplar hem de başat grupların için ortak olan sosyal psikolojik yapıların, çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle ilişkileri temelinde karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın kuramsal modelinin tanıtılmasına geçmeden önce araştırma alanı olarak seçilen İzmir şehrinin nüfus yapısı, göç aldığı bölgeler ve göç eden nüfusun çeşitli özellikleri hakkında bilgiler aşağıda sunulmuştur.

“Nüfus büyüklüğü ve sosyo-ekonomik özellikleri açısından Türkiye’nin üçüncü büyük şehri olan İzmir önemli bir sanayi ve ticaret merkezi” (Südaş & Mutluer, 2013: s.317) olmakla birlikte Türkiye’nin en yoğun göç alan şehirleri arasındadır. “Türkiye’nin kırsal alanlarında 1950 yılından sonra büyük kentlere yönelen göçler, gerek ülke bütünündeki kentsel nüfusun gerekse büyük kentlerin nüfuslarında son derece büyük artışlar yaratmıştır. İzmir de sahip olduğu tarihsel, doğal, ekonomik çekicilikleri sayesinde, büyük merkezlere yönelik bu göçlerden nasibini almış ve iller arasında göç eden nüfusun en önemli varış noktalarından biri haline gelmiştir (Işık, 2009: s.9). “İzmir’in net göçleri incelendiğinde bazı bölge ve illerin son derece önemli olduğu gözlenir. Nitekim Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nin, özellikle son 30 yıl içinde İzmir’in net göçündeki katkısı artmıştır. 1995-2000 döneminde ilin net göçünde Manisa ilk sırayı almakla birlikte (% 9,4); Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa gibi Güneydoğu illeriyle, Doğu Anadolu’dan Erzurum İzmir’in net göçünde % 25’ten fazla bir paya sahip olmuştur.” (Işık, 2009: s.9-15). “Aldığı yoğun göç ile 2013 yılında İzmir nüfusunun yaklaşık 4.7 milyon olması beklenirken ve 10 yıllık süre içinde ortalama %35’lik bir artışla 1.25 milyon daha fazla kişinin İzmir’de yaşayacağı tahmin edilmektedir” (Keyman & Tok, 2013: s.242).

“İzmir’de nüfus, ağırlıklı olarak İzmir Körfezi çevresinde toplanmıştır. İzmir’de kentsel yerleşimin çekirdeğini oluşturan Konak, Karabağlar’ın ilçe statüsü kazanması ile son yıllarda nüfus kaybetmeye başlamıştır. Karabağlar ilçesi ile birlikte, kıyı gerisinde, geçmişte ayrı birer yerleşim halinde bulunan ancak kentle bütünleşmiş olan Buca ve Bornova ilçeleri, İzmir’in en fazla nüfuslanmış üç ilçesini oluşturur.

Bunları, Karşıyaka ve yine 2008 yılına kadar Karşıyaka'ya bağlı bulunan ancak artık bağımsız bir ilçe olan Bayraklı izler. Bu altı ilçe, toplamda 2,4 milyona yaklaşan bir nüfus kitlesini barındırır” (Südaş & Mutluer, 2013: s.320). Anakent bütününe dahil olmakla birlikte göreceli olarak daha düşük bir nüfus miktarına sahip olan Balçova'nın nüfusu, özellikle 1980'lerden itibaren iç göç yoluyla hızla artarak 80 bine yaklaşmıştır (Işık, 1997). “Narlidere'nin nüfusu ise bu dönemde 65.000'i aşmıştır” (Südaş & Mutluer, 2013: s.320). “Bir liman kenti olarak İzmir, öteden beri farklı kültürlerin bir arada yaşayabildiği bir yer olmuştur ve çok kültürlü bir tarihsel mirasa sahiptir (Südaş & Mutluer, 2013: s.330). İzmir'in farklı kültürel grupları içeren bu çok-kültürlü yapısı ve Türkiye'nin en yoğun göç alan illeri arasında yer alması nedeniyle, araştırmanın kuramsal ve ampirik modeline uygun bir araştırma alanı olduğu düşünülmüştür.

Göçmenlerle yürütülen araştırmada, İzmir'e Türkiye'nin farklı ölçekteki birimlerinden göç eden farklı sosyo-demografik özelliklere (cinsiyet, yaş, etnik köken, eğitim, gelir düzeyi) ve farklı göç (göç tipi, göç dönemi, göç biçimi vb.) ve kentsel deneyimlere (kentte yaşama süresi, kent merkezi algıları vb.) sahip göçmenlerin İzmir'e bağlılık düzeylerinin (kentle kurulan aidiyet, gelecek ve karşılaştırma ilişkileri), kentsel mekan kullanımları ve göç sonrasında dahil oldukları yeni kültürel çevreye uyum sağlama sürecinde geliştirdikleri kültürlenme stratejileri (asimilasyon, ayrılma, bütünleşme ve marjinalleşme) ile ilişkili olduğu öngörülmektedir. Söz edilen tüm bu değişkenlerin birbiriyle doğrudan ve dolaylı biçimde ilişkili olduğu varsayılmıştır. Göçmenlere yönelik oluşturulan bu teorik çerçeve Ek-1'de sunulmuştur.

İzmir'de başat grup üyeleriyle gerçekleştirilen araştırmada ise kendini kentin yerlisi ve hakim kentsel kültürün bir parçası olarak tarif eden kişilerin İzmir'e bağlılık düzeylerinin (kentle kurulan aidiyet, gelecek ve karşılaştırma ilişkileri) çok-kültürlü ideolojileri, İzmir'e göç ve İzmir'e göç edenlere yönelik tutumları ile ilişkili olduğu öngörülmüştür. Başat grup üyelerine yönelik oluşturulan bu teorik çerçeve Ek-2'de sunulmuştur.

5.BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ VE UYGULANMASI

Bu çalışma iki ayrı alan araştırmasından oluşmaktadır. Her iki çalışmanın da amaçları, yöntemi ve uygulama süreçleri hakkındaki bilgiler aşağıda iki ayrı bölüm halinde sunulmuştur.

5.1. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmanın Amacı, Yöntemi ve Uygulanması

Göçmen katılımcılarla gerçekleştirilen araştırmanın amaçları, yöntemi, örnekleme, kullanılan ölçme araçları, uygulama ve veri analizi ile ilgili bilgiler aşağıda sırasıyla sunulmaktadır.

5.1.1. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmanın Amaçları

Bu çalışmanın genel amacı, Türkiye'nin farklı bölgelerinden İzmir'e göç eden farklı kimlik gruplarının kültürlenme stratejileri ve kent içi yeni fiziksel ve kültürel yaşamla kurdukları ilişkiler hakkında bilgi edinmektir. Bu çerçevede göçmenler için yanıt aranan sorular şu şekilde sıralanabilir:

- Göç sonrasında yaşadıkları kültürlenme sürecinde ağırlıklı olarak benimsedikleri kültürlenme stratejileri nelerdir?
- Kültürlenme stratejileri çeşitli sosyo-demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, etnik köken vb.), değişen göç yaşantılarına (göç dönemi, göç biçimi vb.) ve değişen kentsel deneyimlere (kentte yaşama süresi, kent merkezi kullanımları) bağlı olarak farklılık göstermekte midir?
- Kente Bağlılık düzeyleri çeşitli sosyo-demografik özelliklere (cinsiyet, yaş vb), değişen kentsel deneyimlere (kentte yaşama süresi, kent merkezi kullanımları vb.) ve farklı göç deneyimlerine göre farklılık göstermek midir?

- Kent merkezine ilişkin algıları ve kent merkezi kullanım düzeyleri çeşitli sosyo-demografik özelliklere ve göç deneyimlerine göre farklılık göstermektedir midir?
- Kültürlenme stratejileri, kent merkezi kullanım düzeyleri ve kente bağlılık düzeyleri birbiriyle ilişkili midir?

5.1.2. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma niceliksel yöntemle gerçekleştirilmiş bir alan araştırmasıdır. Araştırmaya katılan kişilerin seçiminde tabakalı ve tesadüfi örnekleme yöntemi bir arada kullanılmıştır. Uygulamalar İzmir’de yaşayan göçmen nüfusun, sosyo-kültürel özellikleri ve ekonomik koşulları ile nüfus yoğunluğunun farklılaştığı mahalleler hakkında elde edilen bilgiler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Tabakalı yöntem ile uygulama yapılacak alanlar ve hedef grupların niceliksel ağırlıklıkları belirlenmiştir. Hedef mahalle ve semtlerde ise tesadüfi örnekleme yoluyla, kişilerin araştırmaya katılmaya gönüllü olmaları durumunda yüzyüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

5.1.3. Göçmen Örneklem

İzmir’de gerçekleştirilen alan araştırmasına **137 Kadın ve 161 Erkek** olmak üzere toplam **298 kişi** katılmıştır. Yaş ortalaması **39,72 (Ss=14,26)** olan katılımcıların yaş aralığı 18 ile 80 arasında değişmektedir. Göç eden katılımcıların %52,7’si Kürt kökenli; %47,3’ü ise Türk kökenlidir.

Soru formunda katılımcılara kategorik olarak sunulan bazı sosyo-demografik değişkenler (örneğin gelir düzeyi) yüzdelerle dağılımları incelenerek her grupta temsil edici sayıda kişi yer alacak şekilde yeniden gruplandırılmıştır. Açık uçlu yanıtlanan bir dizi diğer sosyo-demografik değişken (yaş, kentte yaşama süresi, göç yılı) ise, her bir soruya verilen yanıtların yüzdelerle dağılımları incelenerek, gruplar arası istatistiksel karşılaştırmaya izin verecek şekilde kategorilere ayrılmıştır. Sözü edilen

bu değişkenlerin yeniden gruplandırılmış halleri ve yüzdelik dağılımları Kürt ve Türk göçmenler için aşağıda sunulmuştur.

Kürt ve Türk göçmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımlarına bakıldığında, her iki örneklem grubu için de cinsiyetin normal bir dağılım gösterdiği görölmektedir (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Göçmenlerin cinsiyet dağılımı (%)

<i>Cinsiyet</i>	Kürt Göçmenler		Türk Göçmenler	
	N	%	N	%
Kadın	72	45,9	65	46,1
Erkek	85	54,1	76	53,9
Toplam	157	100,0	141	100,0

Katılımcılar, yaşlarına göre gruplandırılarak üç farklı yaş grubu elde edilmiştir. Bu gruplamaya göre Kürt ve Türk göçmenlerin yaş dağılımlarının birbirine benzer olduğu görölmüştür (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Göçmenlerin yaş dağılımı (%)

<i>Yaş</i>	Kürt Göçmenler		Türk Göçmenler	
	N	%	N	%
30 yaş ve altı	60	38,2	42	29,8
31-45 yaş	49	31,2	41	29,1
46 yaş ve üzeri	48	30,6	58	41,1
Toplam	157	100,0	141	100,0

Her iki örneklem grubunda da eğitim düzeyi düşük katılımcıların oranı yüksektir. Türk kökenli katılımcıların %62,4'ü ilkokul düzeyi ve/veya eğitim almamış katılımcılardan oluşurken; Kürt kökenli katılımcılarda bu oran %54,9'tur. Her iki örneklem grubunda çoğunlukta olan ortaokul ve lise mezunlarının oranı ise Kürt kökenli katılımcılarda %40,3'lük bir dilimi kapsarken; Türk kökenli katılımcıların %31,9'luk bir bölümünü oluşurmaktadır. Yüksek eğitim almış katılımcıların oranı ise her iki örneklem grubunda %5'in altındadır (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4. Göçmenlerin eğitim durumu (%)

<i>Eğitim</i>	Kürt Göçmenler		Türk Göçmenler	
	N	%	N	%
Okur yazar değil	15	9,6	9	6,4
Okur yazar	7	4,5	5	3,5
İlkokul mezunu	64	40,8	74	52,5
Ortaokul mezunu	29	18,5	21	14,9
Lise mezunu	35	22,3	24	17,0
Yüksekokul mezunu	2	1,3	4	2,8
Üniversite mezunu	4	2,5	3	2,1
Y.Lisans/Doktora mezunu	-	-	-	-
Belirtilmeyen	1	0,6	1	0,7
Toplam	157	100,0	141	100,0

Tablo 5'ten de izlenebileceği üzere, katılımcıların büyük bir çoğunluğu alt ve orta gelir grubunda yer alan kişilerdir. Aylık toplam geliri 900 TL ve altında olan katılımcıların oranı Kürtlerde %52,2 iken; Türklerde %52,5'lik bir dilimi oluşturmaktadır.

Tablo 5. Göçmenlerin gelir durumu (%)

<i>Gelir</i>	Kürt Göçmenler		Türk Göçmenler	
	N	%	N	%
450 TL ve altı	22	14,0	12	8,5
451-900 TL arası	60	38,2	62	44,0
901-1500 TL arası	43	27,4	32	22,7
1501 TL ve üzeri	26	16,6	33	23,4
Belirtilmeyen	6	3,8	2	1,4
Toplam	157	100,0	141	100,0

Katılımcıların meslek dağılımlarına bakıldığında ise çalışan Kürt göçmenlerin ağırlıklı olarak şu meslek gruplarında yer aldıkları görülmektedir: Vasıflı ve vasıfsız işçilik (%24,2); esnaf ve zanaatkarlık (%19,7); serbest meslek sahipliği (%10,2). Türk göçmenler ise ağırlıklı olarak esnaf-zanaatkar veya serbest meslek sahibidir. Bu grupta işçi olarak çalışan katılımcılar %10'luk bir dilimi kapsamaktadır. Her iki örneklem grubunda da çalışmayan kadınların oranı yüksektir (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Göçmenlerin meslek dağılımı (%)

<i>Meslek</i>	Kürt Göçmenler		Türk Göçmenler	
	N	%	N	%
Vasıfsız İşçi	15	9,6	6	4,3
Vasıflı İşçi	23	14,6	8	5,7
Kamuda Çalışan Memur	5	3,2	3	2,1
Özel Sektörde Çalışan	3	1,9	4	2,8
Esnaf-Zanaatkar	31	19,7	47	33,3
Serbest Meslek	16	10,2	7	5,0
Emekli	11	7,0	15	10,6
İş adamı-kadını/Tüccar	1	0,6	-	-
Ev kadını	40	25,5	37	26,2
İşsiz	7	4,5	9	6,4
Öğrenci	5	3,2	4	2,8
Diğer	-	-	1	0,7
Toplam	157	100,0	141	100,0

Göçmen katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin elde edilen diğer bilgiler (Örn. Medeni durum, çocuk sayısı vb.) ise Ek-3'te sunulmaktadır.

5.1.4. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmada Kullanılan Araçlar

Alan araştırmasında yüz yüze görüşme yoluyla uygulanan soru formunun alt bölümleri, Tablo 7'de tanıtılmaktadır.

Tablo 7. Göçmenlere uygulanan soru formunun alt bölümleri

- 1.Sosyo-demografik sorular
2. Göç Deneyimine İlişkin Sorular
3. Kentsel Deneyime İlişkin Sorular
4. Etnik köken ve dil ile ilişkili sorular
5. Kültürlenme Ölçeği (Berry ve ark., 1989; Türkçe ölçek için Yağcıoğlu, 2005)
6. Kent Merkezi Kullanım Ölçeği (Karakuş & Göregenli, 2008)
7. Kente Bağlılık Ölçeği (Lalli, 1992; Türkçe ölçek için Göregenli 2013)

Soru formunda yer alan ölçekler arasında, daha önce Türkiye'de kullanılmış ve geçerlik güvenirlik çalışmaları yapılmış ölçekler (Göregenli, 2013; 2014;

Göregenli & Karakuş, 2008; Karakuş & Göregenli, 2008; Yağcıoğlu, 2005) kullanılmıştır. Soru formunun alt bölümleri aşağıda alt başlıklar halinde tanıtılmaktadır.

5.1.4.1. Sosyo-Demografik sorular: Bu sorular, katılımcıların sosyo-demografik durumları (*doğum yeri, cinsiyet, etnik köken, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve meslek*) hakkında bilgi edinmeyi amaçlayan sorulardır.

5.1.4.2. Göç Deneyimine İlişkin Sorular: Genel olarak göç yaşantısıyla ilgili bu sorular arasında katılımcıların “*göç etme kararını verme nedenleri, göç tipleri (gönüllü/zorunlu), göç zamanları, göç etme biçimleri (yalnız/aile ile birlikte), varış noktası olarak İzmir ve yerleşim için yaşadıkları ilçeyi seçme nedenleri*” hakkında bilgi edinmeyi amaçlayan kapalı ve açık uçlu sorular yer almakla birlikte katılımcıların “*İzmir’e göç etmiş olmaktan genel memnuniyet düzeyleri; memleketlerine geri dönme istekleri; başka bir şehre yerleşme isteklerinin olup olmadığı*” konusunda bilgi edinmeyi amaçlayan sorular da yer almaktadır.

Göçten memnuniyet düzeyi ve başka bir şehre göç etme isteği 7’li Likert tipinde hazırlanmıştır. Bu sorulardan bireyin yüksek puan alması, göç etmiş olmaktan yüksek düzeyde memnun olması anlamına gelirken; bir başka şehre göç etme isteği ile ilişkili maddeden yüksek puan almak, göç etme niyetinin güçlü olduğu anlamına gelmektedir. Bu bölümde son olarak katılımcılardan memleketlerine geri dönüş isteklerinin olup olmadığını “evet” ya da “hayır” şeklinde kategorik olarak yanıtlamaları istenmiştir.

5.1.4.3. Kentsel Deneyime İlişkin Sorular: Katılımcılara, kentsel deneyimleri hakkında bilgi edinmek amacıyla “*İzmir’de yaşama süreleri, kent merkezine ilişkin algıları, kentin hangi noktasında kendilerini İzmir’de gibi hissettikleri ve genel olarak ne ölçüde İzmirli hissettikleri*” sorulmuştur.

5.1.4.4. Etnik Köken ve Dille İlişkili Sorular: Katılımcılardan ayrıca etnik kökenlerinin kendilerini ne ölçüde yansıtan bir özellik olduğunu “*Etnik kökenim, hiç*

önemsemediğim bir özelliğidir” ile “Etnik kökenim, beni en çok yansıtan en önemli özelliğidir” arasında değişen tek bir madde üzerinde, 5 dereceli Likert tipi bir skalada belirtmeleri istenmiştir. Bu maddeden alınan yüksek puanlar, etnik kökene verilen önem düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Buna ek olarak katılımcılardan kendilerinin *Türkçe bilme düzeylerini* “Hiç”den “Çok”a doğru giden tek bir madde üzerinde, 7’li bir skalada değerlendirmeleri istenmiştir. Burada ölçülmek istenen Türkçe dilbilgisi düzeyinden ziyade, katılımcıların bu dille ilişkili kendi yeterliliklerine dair kişisel algılarının ölçülmesidir. Bu maddeden alınan yüksek puan, Türkçeyi kullanmaya ilişkin algısal yeterlilik düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

5.1.4.5.Kültürlenme Ölçeği (Berry, Kim, Power, Young, & Bujaki, 1989):

Katılımcılara uygulanan “Kültürlenme Ölçeği”, John W. Berry’nin kültürlenme modeline dayanan toplam 4 stratejiden (asimilasyon, ayrılma, bütünleşme ve marjinalleşme) oluşmaktadır. Ölçeğin orijinalinde her bir strateji, farklı yaşam alanlarını temsil eden 11 madde ile ölçülmektedir. Ölçek rastgele sıralanmış toplam 44 maddeden oluşmaktadır ve her bir madde 5’ li Likert tarzında düzenlenmiştir. Yukarıda sözü edilen farklı yaşam alanları arasında örneğin “evde yenilen yemekler” konusunda her bir stratejinin ifade ediliş biçimi aşağıda gösterildiği gibidir:

Asimilasyon stratejisi: *“Evde kendi yemeklerimizden çok buranın yemeklerini yemeyi tercih ederim”*,

Ayrılma stratejisi: *“Evde buranın yemeklerinden çok kendi yemeklerimizi yemeyi tercih ederim”*.

Bütünleşme stratejisi: *“Evde hem buraların hem de kendi yemeklerimizi yemeyi tercih ederim.”*

Marjinalleşme: *“Evde ne çeşit yemek yediğime aldırış etmem”*.

Bu ölçeğin Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Yağcıoğlu (2005) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ise Yağcıoğlu’nun (2005) kullanmış

olduğu ve 10 farklı yaşam alanını temsil eden 40 maddelik ölçeğine 2 farklı yaşam alanını temsil eden 8 madde daha dahil edilerek toplamda 12 yaşam alanını temsil eden “48 maddelik” bir “Kültürlenme Ölçeği” oluşturulmuştur. Bu yaşam alanları sırasıyla: *Dışarıda vakit geçirme; bayram kutlamaları; adet ve gelenekler (sünnet, düğün vb.); evde yenilen yemekler; evdeki eşya ve süslemeler; okunulan gazete-seyredilen televizyon kanalları-dinlenen müzikler; yakın arkadaşlar-dostlar; çocuk yetiştirme biçimi; çocukların öğrendiği değer ve gelenekler; evde konuşulan dil; genel yaşam biçimi; sevinç ve acıların yaşanma biçimi-ritüeller.*

Ölçeğin orijinal hali, yukarıda da belirtildiği üzere günlük yaşam alanlarının her birinin dört farklı kültürlenme stratejisi ile tekrar edildiği maddelerden oluşmaktadır. Bu çalışmada, ölçek, dahil olan tüm günlük yaşam aktiviteleri ana başlık haline getirilerek katılımcılara her bir yaşam alanında öncelikle en çok benimsedikleri strateji ve düzeyinin sorulmasının ardından diğer stratejileri benimseme düzeylerinin işaretleneceği bir hale dönüştürülmüştür. Böylelikle her bir günlük yaşam alanıyla ilgili soruların katılımcılara bir kez yöneltilmesinin ve bu yaşam alanlarıyla ilgili benimsenen tüm stratejiler hakkında bilgi edinilmesinin uygulamayı daha etkin hale getireceği düşünülmüştür.

Ölçeğin orijinal halindeki benzer biçimde her bir maddeye verilen yanıtlar, 5’ li Likert tipi skala üzerinde puanlandırılmıştır. Katılımcılardan kendilerini her bir madde için 1 “hayır” ve 5 “evet” aralığında değerlendirmeleri istenmektedir. Ölçekte her bir stratejinin ortalaması, bireysel olarak tercih edilen kültürlenme stratejisini ortaya koymaktadır. Her bir alt ölçekten yüksek puan almak, bireyin o stratejiyi daha yüksek düzeyde kullanma eğilimini ifade etmektedir.

5.1.4.6. Kent Merkezi Kullanım Ölçeği (Karakuş & Göregenli, 2008):

Katılımcıların kent merkezine ilişkin algılarının yanı sıra, merkez olarak algıladıkları ilçe ya da yeri kullanım düzeyleri ve biçimleri hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Katılımcılara “*Bir iş için gitsem bile, işim bittiğinde merkezde vakit geçiririm*”; “*Kent merkezinde düzenli olarak görüştüğüm arkadaşlarım vardır*” ve

benzeri ifadeler sunularak bu tutum maddelerinin kendilerine ne kadar uyduğunu “Hiç bana uymuyor”dan “Bana çok uyuyor”a doğru giden 5’li Likert tipi skala üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir. Bu ölçekten yüksek puan almak, bireyin kent merkezi kullanım düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

5.1.4.7. Kent Kimliği/Kente Bağlılık Ölçeği (Lalli, 1992): Lalli’nin (1992) “Kent Kimliği Ölçeği” toplam 20 maddeden oluşan Likert tipi bir tutum ölçeğidir ve “Kesinlikle Katılmıyorum”-“Tamamen Katılıyorum”a doğru giden 5’li bir skalada değerlendirilmektedir. Bu ölçeğin Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Türkiye’de ilk kez Göregenli’nin (2005) İzmir’de gerçekleştirdiği alan araştırması dahilinde yapılmış ve yazarın elde ettiği bulgular, bu ölçeğin tek boyutlu bir ölçek olarak kullanılacağı gibi, “Aidiyet”, “Gelecek” ve “Karşılaştırma” olmak üzere üç faktörlü bir ölçek olarak da kullanılabileceğini göstermiştir (Akt. Göregenli, 2013). Nitekim bu çalışma için ölçeğin geçerliğini sınamak amacıyla gerçekleştirilen “*Temel Bileşenler Faktör Analizi*” (Varimaks rotasyonu kullanılarak) sonuçları da Göregenli’nin (2005) araştırma bulgularını desteklemektedir.

Analiz sonucunda öz değeri 1’in üzerinde olan ve toplam varyansın % **70,08’ini** açıklayan 3 faktör ortaya çıkmıştır. Faktör analizi sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur. Tabloda vurgulu olarak yazılmış faktör yükleri o maddenin hangi faktöre ait olduğunu göstermektedir.

Toplam varyansın %34,10’nunu açıklayan birinci faktör (*Madde 6, 9, 13, 5, 14, 12, 8, 11, 15, 7, 10*) “**Aidiyet Alt Boyutu**” olarak adlandırılmıştır. “Aidiyet” alt boyutu, kent ölçeğinde düşünüldüğünde, bireyin yaşadığı kente köklü aidiyet ilişkileri geliştirmesi ile ilgilidir. Kişinin yaşadığı kenti memleketi olarak görmesi, kent içi alanlara (kent merkezi, mahalle ve sokaklar) aşına olması ve geçmiş yaşantılarıyla bu kentin bir anlam kazanması ile ilişkilidir. Bu alt ölçekten yüksek puan almak bireyin yaşadığı kente aidiyet düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

İkinci faktör (Madde 19, 18, 17, 20, 16) toplam varyansın %19,45'ini açıklamaktadır ve **“Gelecek Alt Boyutu”** olarak adlandırılmıştır. “Gelecek” alt boyutu ise, bireyin gelecekte de bu kentte yaşamaya istekli ve niyetli olması ile ilgilidir. Kente aidiyet duygusundan bağımsız olarak bireyin yaşadığı kentte bir gelecek tahayyülünün olup olmamasına dayanmaktadır.

Toplam varyansın %16,53'ünü açıklayan üçüncü faktör (Madde 3, 2, 4, 1) ise **“Karşılaştırma Alt Boyutu”** olarak adlandırılmıştır. “Karşılaştırma” alt boyutunda ise bireyin yaşadığı kenti diğer şehirlere kıyasla avantajlı veya dezavantajlı olarak değerlendirmesine ilişkin tutumlar yer almaktadır. Bu alt ölçekten yüksek puan almak ise bireyin gelecek yıllarda da sözü edilen kentte yaşama niyetinin güçlü olduğunu göstermektedir.

“Kente Bağlılık” ise bireyin yukarıda sözü edilen kentle ilgili tüm duygu ve düşüncelerini içeren genel bir bağlılık duygusunu ifade etmektedir. Bu ölçekten yüksek puan almak, bireyin kente genel bağlılık düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

5.1.4.8.Ölçek Güvenirlikleri: Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Tablo 9'dan da izlenebileceği gibi güvenilirlik ölçümleri, ölçeklerin kullanılabilir nitelikte olduğunu göstermektedir. Güvenirlik ölçümlerinin yanı sıra her bir ölçeğin ve alt ölçeğin normal dağılım gösterip göstermediği “Kolmogorov Simirnof Normallik Testi”; varyansların homojenliği varsayımı ise “Levene test” ile sınanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Marjinalleşme stratejisi dışında tüm ölçeklerin normal dağılım sergilediği ve varyans homojenliği kriterini karşıladığı görülmüştür.

Normal dağılım ve varyansların homojenliği, istatistiksel analizler için temel ön koşullar olması nedeniyle, Marjinalleşme stratejisinden elde edilen puan ortalamaları bu çalışmada gerçekleştirilen karşılaştırmalı analizlere dahil edilmemiştir. Kültürlenme stratejileri ile ilgili gerçekleştirilen tüm analizler üç

stratejiden (asimilasyon, ayrılma ve bütünleşme) elde edilen puan ortalamalarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesine dayalıdır.

Tablo 8. Kente bağlılık ölçeği açımlayıcı faktör analizi sonuçları

<i>Madde No:</i>	<i>Maddeler</i>	<i>Aidiyet</i>	<i>Gelecek</i>	<i>Karşılaştırma</i>
Madde 6.	Kendimi İzmirli olarak görüyorum.	0,79	0,29	0,24
Madde 9.	Bu şehirdeki pek çok şey bana geçmişimi hatırlatıyor.	0,77	0,19	0,15
Madde 13.	İzmir’de her dolaştığımda kendimi bu kente ait hissedirim.	0,77	0,33	0,30
Madde 5.	İzmir’i memleketim olarak görüyorum.	0,76	0,32	0,27
Madde 14.	Bu şehir bana gerçekten çok tanıdık geliyor.	0,74	0,29	0,22
Madde 12.	Bu kenti o kadar iyi tanıyorum ki çok eski bir fotoğrafımı bile görsem tanırım	0,74	0,15	0,06
Madde 8.	Bu şehir benim bir parçam.	0,73	0,34	0,32
Madde 11.	Bu şehre içten bir bağlılık hissediyorum çünkü burasıyla ilgili pek çok anım var.	0,72	0,36	0,19
Madde 15.	Bu şehri her gün çok yoğun duygularla yaşarım.	0,72	0,35	0,25
Madde 7.	İzmir’de kendimi evimdeymiş gibi hissediyorum.	0,69	0,39	0,29
Madde 10.	Başka bir yerde yaşayabileceğimi düşünmüyorum; eğer yaşarsam kendimle ilgili pek çok şeyden vazgeçmek zorunda kalacağım.	0,54	0,34	0,21
Madde 19.	Kişisel geleceğimde İzmir’in çok önemli bir yeri var.	0,35	0,81	0,25
Madde 18.	İzmir benim gelecekle ilgili planlarımda çok önemli bir yer tutar.	0,35	0,79	0,23
Madde 17.	İzmir’in geleceğini merak ediyorum, nasıl bir yer olacağını görmek istiyorum.	0,25	0,78	0,09
Madde 20.	Bu şehir, günlük yaşamımda çok önemli bir yer tutar.	0,51	0,65	0,25
Madde 16.	Kesinlikle İzmir’de kalmak isterim.	0,46	0,62	0,33
Madde 3.	İzmir turistlere tavsiye edilebilecek bir kenttir.	0,08	0,16	0,81
Madde 2.	Diğer illerle kıyaslandığında İzmir pek çok avantaja sahiptir.	0,21	0,17	0,79
Madde 4.	Bu şehir, diğer şehirlerin imrendiği, özendiği özelliklere sahiptir.	0,29	0,22	0,76
Madde 1.	İzmir, diğer illerde yaşayanlar tarafından “yaşanılacak” bir kent olarak görülür.	0,31	0,14	0,73
Açıklanan Varyans (%)		34,10	19,45	16,53

Tablo 9. Ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları

	Kürt Göçmenler	Türk Göçmenler
<i>Kültürlenme Ölçeği</i>		
Asimilasyon Stratejisi	.81	.80
Ayrılma Stratejisi	.82	.81
Bütünleşme Stratejisi	.56	.62
Marjinalleşme Stratejisi	.51	.65
<i>Kente Bağlılık Ölçeği</i>	.95	.95
<i>Kent Merkezi Kullanım Ölçeği</i>	.81	.78

5.1.5. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmanın Uygulanması

Alan araştırmasında uygulamaların yapılacağı hedef mahallelerin seçiminde İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 2009 yılında hazırlamış olduğu “*Önemli Göç Alan Kentler olarak İstanbul, İzmir, Ankara ve Bursa'nın Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Problemlerinin Çözümüne Destek Projesi*” İzmir Saha Araştırması Taslak Raporu kaynak alınmıştır.

Bu çalışma için yukarıda sözü edilen taslak raporda, İzmir'e diğer bölgelerden göç eden kişilerin yaşadıkları, sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı olarak belirlenen mahalleler dikkate alınmış, araştırmanın amaçları doğrultusunda hedef örneklem grubu listesi oluşturulmuştur. Uygulama alanları arasına göç edenlerin yoğunlukta bulunduğu Konak ilçesine bağlı “*Kadifekale Mahallesi*” özel olarak dahil edilmemiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin bu bölgede yürütmüş olduğu Kentsel Dönüşüm Projesi'nin ve projenin yarattığı fiziksel, psikolojik ve sosyal değişimlerin, bölgede yaşayan katılımcıların araştırmanın konusu olan “kente bağlılık, yerin anlamları ve kültürlenme biçimleri” hakkındaki değerlendirmelerini etkileyeceği öngörülmüş ve hedef mahalleler listesine alınmamıştır.

Tablo 10. Alan araştırması öncesinde uygulama yapılması hedeflenen mahalleler ve katılımcı sayıları

İlçe	Mahalle	2008 Nüfusu	Kişi Sayısı
Bayraklı	Cengizhan	14.259	20
Bayraklı	Onur	17.194	30
Bayraklı	Org. Nafiz Gürman	16.493	30
Bayraklı	R. Şevket İnce	13.265	20
Bayraklı	Yamanlar	18.471	30
Çiğli	Güzeltepe	7.560	10
Çiğli	Şirintepe	9.010	10
Bornova	Doğanlar	18.511	30
Buca	Göksu	25.619	50
Buca	İnönü	16.084	30
Buca	Kuruçeşme	11.874	20
Buca	Mustafa Kemal	13.098	20
Narlidere	İkinci İnönü	7.464	10
Toplam			310

İzmir Büyükşehir Belediye'sinin göç projesi temelinde yukarıda sözü edilen mahallelerde toplamda 310 görüşme gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Alan araştırması sonucunda göç eden kişilerle gerçekleştirilen toplam uygulama sayısı 319'dur. Hedeflendiği üzere 5 ilçede (*Bayraklı, Buca, Bornova, Narlıdere, Çiğli*) toplam 21 mahallede (*Yamanlar, Nafiz Gürman, Mustafa Kemal, Refik Şevket İnce, Onur, Kuruçeşme, Göksu, Güzeltepe, Ümit, Alparslan, İnönü, Şirintepe, Cengizhan, Yeşilbağlar, Doğanlar, Yıldız, Pınarbaşı, Ümit, Hacı Ahmet Yesevi, Fırat Mahalleleri*) yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda Türk ve Kürt kökenli katılımcılar dışındaki diğer etnik kökenli katılımcılar, istatistiksel açıdan temsil edici bir çoğunluğu oluşturmamaları nedeniyle araştırmanın veri setine dahil edilmemiştir. Bu nedenle uygulama sayısı 298'e düşürülmüştür. Katılımcıların yaşadıkları ilçelere göre dağılımları ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak sunulmaktadır.

5.1.6. Göçmenlerle Yürütülen Araştırma Verilerinin Analizi

Uygulama sonucunda soru formlarından elde edilen veriler sayısallaştırılarak SPSS İstatistik Paket Programına aktarılmıştır. Katılımcıların betimsel özellikleri ve sosyo demografik özellikleri ile tutum ölçeklerine verdikleri yanıtlar arasındaki

ilişkiler “frekans analizi”, “bağımsız örneklemeler için t testi”, “tek yönlü varyans analizi”, “çok yönlü varyans analizi” ve “çok yönlü kovaryans analizleri” ile; alt ölçeklerin birbiri ile ilişkileri ise “korelasyon analizleri” yolu ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Microsoft Office Programı Excel 2007 uygulamaları sonucunda tablo ve grafikler halinde sunulmuştur.

5.2. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırmanın Amaçları, Yöntemi ve Uygulanması

İzmir’in yerlileri ile gerçekleştirilen araştırmanın amaçları, yöntemi, örnekleme, kullanılan ölçme araçları, uygulama ve veri analizi ile ilgili bilgiler aşağıda sırasıyla sunulmaktadır.

5.2.1. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırmanın Amaçları

Bu araştırmanın amaçları genel olarak İzmir doğumlu ve kendini “kentlin yerlisi” olarak tarif eden başat grup üyelerinin kente bağlılık düzeyleri ve yaşadıkları kentin kültürel çeşitliliğine ve kentte yaşayan farklı sosyo-kültürel grupların kültürel pratiklerini sürdürmelerine yönelik düşünceleri hakkında bilgi edinmek; bu katılımcıların İzmir’e aidiyetleri ve İzmir’in çok-kültürlülüğüne ilişkin görüşleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Başat grup üyeleri için bu çalışmada yanıt aranana sorular aşağıda sunulmuştur:

- İzmir doğumlu ve kendini kentlin yerlisi olarak tanımlayan başat grup üyelerinin kente bağlılık düzeyleri çeşitli sosyo-demografik özelliklere bağlı olarak farklılık göstermekte midir?
- Başat grup üyelerinin çok-kültürlülük ideolojileri çeşitli sosyo-demografik özelliklere bağlı olarak farklılık göstermekte midir?

- Başat grup üyelerinin kente bağlılık düzeyleri, yaşadıkları kente ilişkin çok kültürlülük ideolojileri ve kente göç edenlerin kültürlenme pratiklerine ilişkin tutumları ile ilişki midir?

5.2.2. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma da niceliksel yöntemle gerçekleştirilmiş bir alan araştırmasıdır. Araştırmaya katılan kişilerin seçiminde tabakalı ve tesadüfi örnekleme yöntemi bir arada kullanılmıştır. Uygulamalar İzmir'in yerlilerinin yoğun olarak yaşadığı mahalleler hakkında elde edilen bilgiler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Tabakalı yöntem ile uygulama yapılacak alanlar ve hedef grupların niceliksel ağırlıklıkları belirlenmiştir. Hedef mahalle ve semtlerde ise tesadüfi örnekleme yoluyla, kişilerin hem kendilerini “İzmirli ve kentin yerlisi olarak” tarif etmeleri hem de araştırmaya katılmaya gönüllü olmaları durumunda yüzyüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

5.2.3. Başat Grup Örnekleme

83 Kadın ve 94 Erkek olmak üzere toplam **177 kişiden** oluşan yerli örneklem grubunun yaş ortalaması **45,17 (Ss=14,08)** ve yaş aralığı 18 ile 79 arasında değişmektedir. Bu alt örneklem grubunun tümü Türk kökenli kişilerden oluşmaktadır.

Başat grup üyelerinin yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde %20,3'ünün 30 yaş ve altında; %27,7'sinin orta yaşlı ve %52'sinin 46 yaş ve üzerinde olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 11).

Tablo 11. Başat grup üyelerinin yaş dağılımı (%)

Yaş	N	%
30 yaş ve altı	36	20,3
31-45 yaş	49	27,7
46 yaş ve üzeri	92	52,0
Toplam	177	100,0

Bu örneklem grubunda İzmir’de 10 yıldan daha kısa süredir yaşamakta olan katılımcı bulunmaması nedeniyle yaşama süresi açısından farklı bir gruplandırma yapılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre başat grup üyelerinin büyük bir çoğunluğu (%73,4) İzmir’de 30 yıldan daha uzun bir süredir yaşayan katılımcılardır (Bkz. Tablo 12).

Tablo 12. Başat grup üyelerinin İzmir’de yaşama süresi (%)

Kentte Yaşama süresi	N	%
30 yıl ve altı	47	26,6
31 yıl ve üzeri	130	73,4
Toplam	177	100,0

Yerli katılımcılar arasında ilkokul mezunu katılımcılar olmakla birlikte (%20,4), lise mezunu katılımcıların oranı %29,9; yüksekokul ve daha üst eğitim düzeyine sahip katılımcıların oranı %34,4’tür (Bkz. Tablo 13).

Tablo 13. Başat grup üyelerinin eğitim durumu (%)

Eğitim	N	%
Okur yazar	1	0,6
İlkokul mezunu	35	19,8
Ortaokul mezunu	24	13,6
Lise mezunu	53	29,9
Yüksekokul mezunu	10	5,6
Üniversite mezunu	46	26,0
Y.Lisans/Doktora	5	2,8
Belirtilmeyen	3	1,7
Toplam	177	100,0

Başat grup üyelerinin %26,6’sı aylık toplam gelirinin 900 TL ve altında olduğunu; %44,1’i ise gelirinin 900-2000 TL arasında olduğunu belirtmiştir. 2001 TL ve üzerinde geliri olan katılımcıların oranı ise %28,2’dir. Göç eden katılımcılarla kıyaslandığında, başat grubun ekonomik koşullarının daha iyi olduğu anlaşılmaktadır (Bkz. Tablo 14).

Tablo 14. Başat grup üyelerinin gelir durumu (%)

Gelir	N	%
900 TL ve altı	47	26,6
901-2000 TL arası	78	44,1
2001 TL ve üzeri	50	28,2
Belirtilmeyen	2	1,1
Toplam	177	100,0

Başat grup üyelerinin ağırlıklı olarak özel sektör çalışanları (%19,8), esnaf ve zanaatkarlar (%13,6) ile serbest meslek sahibi olan kişiler (%9,6) olduğu görülmüştür. Çalışmayan kadın katılımcılar (%20,3) ile emekliler de (%19,8) bu örneklem grubunda önemli bir bölümü kapsamaktadır (Bkz. Tablo 15).

Tablo 15. Başat grup üyelerinin meslek dağılımı (%)

Meslek	N	%
Vasıfsız İşçi	3	1,7
Vasıflı İşçi	8	4,5
Kamuda Çalışan Memur	8	4,5
Özel Sektörde Çalışan	35	19,8
Özel Sektörde Yönetici	4	2,3
Esnaf-Zanaatkar	24	13,6
Serbest Meslek	17	9,6
Emekli	36	20,3
Ev kadını	35	19,8
İşsiz	3	1,7
Öğrenci	2	1,1
Belirtilmeyen	2	1,1
Toplam	177	100,0

5.2.4. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırmada Kullanılan Araçlar

Başat grup üyelerine uygulanan soru formunun alt bölümleri, Tablo 16'da tanıtılmaktadır.

Tablo 16. Başat grup üyelerine uygulanan soru formunun alt bölümleri

1. Sosyo-demografik sorular
2. Kentsel Deneyime İlişkin Sorular
3. Kente Bağlılık Ölçeği (Lalli, 1992; Türkçe ölçek için Göregenli 2005)
4. Çok-kültürlü İdeoloji Ölçeği (Arends-Toth & Van de Vijver, 2003; Berry & Kalin, 1995; Türkçe ölçek için Göregenli, 2014)

Başat grup üyelerine, göçmen gruba uygulanmış olan Kente Bağlılık Ölçeği'nin uygulanmasının yanı sıra Çok-kültürlü İdeoloji Ölçeği uygulanmıştır. Soru formunun alt bölümleri aşağıda alt başlıklar halinde tanıtılmıştır.

5.2.4.1. Sosyo-Demografik Sorular: Katılımcıların sosyo-demografik durumları (*doğum yeri, cinsiyet, etnik köken, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve meslek*) hakkında bilgi edinmeyi amaçlayan sorulardır.

5.2.4.2. Kentsel Deneyime İlişkin Sorular: Başat grup üyelerine yaşadıkları ilçe ve İzmir'de yaşama süreleri hakkında bilgi edinmeyi amaçlayan sorular yöneltilmiştir.

5.2.4.3. Kent Kimliği Ölçeği (Lalli, 1992): Bu ölçek, göçmen katılımcılara uygulanan ölçekler bölümünde de tanıtıldığı üzere 5'li Likert tipinde düzenlenmiş ve 20 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçeğin bu çalışma için saptanan iç tutarlılık katsayı değeri .93'tür.

5.2.4.4. Çok Kültürlü İdeoloji Ölçeği: Bu ölçek, Arends-Toth ve Van De Vijver'in (2003), Berry ve Kalin'in (1995) Kanada'da kültürel açıdan çeşitli bir toplum yapısını destekleme düzeyini ve yerli katılımcıların göç edenlere ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirdikleri "*Kanadalı Çok Kültürlülük İdeolojisi Ölçeği*"nden uyarladıkları 10 maddelik "*Hollandalı Çok Kültürlü İdeoloji Ölçeği*"dir. Bu araştırmada da geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Göregenli (2014) tarafından yapılan ve Türkçeye uyarlanan 8 maddelik kısaltılmış formu kullanılmıştır. Örnek maddeler: "*Göçmen aileler, çocuklarının kendi kültür ve*

geleneklerini sürdürmeleri konusunda teşvik edilmelidir”; “*Bu şehrin yerlileri, şehre sonradan göç edenlerin örf ve adetlerini öğrenme konusunda çaba göstermelidir*”; “*Bir şehre göç edenler için en iyisi, kendi kültürel geçmişlerini geride bırakmalarıdır*”. Bu ölçekten yüksek puan almak, bireyin yaşadığı kentte farklı kültürel toplumların varlığıyla oluşan kültürel çeşitliliği ve bu farklı kültürel grupların miras aldıkları kültürel pratikleri sürdürmelerini destekledikleri anlamına gelmektedir. Ölçeğin bu çalışma için saptanan iç tutarlılık katsayı değeri .61’dir.

5.2.5. Başat Grupla Yürütülen Araştırmanın Uygulanması

İzmir doğumlu ve kendini kentin yerlisi olarak tanımlayan başat grup üyeleri ile gerçekleştirilen uygulamalar, yürütücülüğünü Prof. Dr. Melek Göregenli’nin (2014) yapmış olduğu Türkiye’nin 6 farklı şehrinde (İzmir, Ankara, İstanbul, Bursa, Gaziantep ve Diyarbakır) gerçekleştirilen “*Kente Entegrasyonun, Yer Kimliği, Bireycilik-Toplulukçuluk ve Kültürlenme Süreçleri Açısından İncelenmesi*” isimli, 111K249 No’lu TÜBİTAK projesinin İzmir alan uygulamalarından elde edilen veri setinden oluşmaktadır. Bu uygulama kapsamında tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemi ile hedef ilçe ve mahalleler belirlenerek toplamda 6 ilçenin (Balçova, Konak, Karabağlar, Karşıyaka, Buca, Bornova) merkezi bölgelerinde alan uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacının tez projesinin başat grup üyelerine ilişkin kuramsal modeli ve amaçları, bursiyer asistan olarak görev aldığı yukarıda sözü edilen TÜBİTAK projesinin konusu ve kapsamı ile benzerlik göstermesi nedeni ile İzmir’in yerlileri ile gerçekleştirilecek uygulamalar için ayrı bir alan araştırması gerçekleştirilmemiştir. Araştırmacı, TÜBİTAK projesi alan uygulamalarında İzmir de dahil olmak üzere diğer şehir uygulamalarında soru formlarının hazırlanması; araştırma ekibine soru formunun içeriği ve görüşme teknikleri hakkında eğitim verilmesi; alan çalışmalarının gerçekleştirilmesi; süpervizörlük; veri analizleri ve raporlandırılması aşamalarında bizzat görev almıştır.

5.2.6. Başat Grupla Yürütölen Araştırma Verilerinin Analizi

Uygulama sonucunda soru formlarından elde edilen veriler sayısallaştırılarak SPSS İstatistik Paket Programına aktarılmıştır. Katılımcıların betimsel özellikleri ve sosyo demografik özellikleri ile tutum ölçeklerine verdikleri yanıtlar arasındaki ilişkiler “frekans analizi”, “bağımsız örneklemler için t testi”, “tek yönlü varyans analizi”; alt ölçeklerin birbiri ile ilişkileri ise “korelasyon analizleri”; ölçek faktör analizleri “temel bileşenler faktör analizi” yolu ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Microsoft Office Programı Excel 2007 uygulamaları sonucunda tablo ve grafikler halinde sunulmuştur.

6.BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bulguları üç ana alt başlık altında sunulmuştur. İlk bölümde göçmenlerin “kültürlenme stratejileri”, “kent merkezi kullanımları” ve “kente bağlılıklarına” ilişkin betimsel sonuçlar ve bu sosyal yapıların çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle ilişkileri Kürt ve Türk göçmenler için iki alt bölüm halinde sunulmuştur. İkinci bölümde ise başat grup üyelerinin çeşitli sosyo-demografik özellikleri, kente bağlılık düzeyleri ve çok kültürlü ideolojileri arasındaki ilişkiler ile bu yapılar arası ilişkilerden elde edilen bulgular sunulmuştur. Göçmen ve başat grup üyelerinin kente bağlılık düzeylerinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle ilişkileri temelindeki karşılaştırmalı analiz bulgularına ise üçüncü bölümde yer verilmiştir.

6.1. Göçmenlerle Yürütülen Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde ilk olarak göçmenlerin soru formunda yer alan çeşitli sorulara verdikleri yanıtların betimsel sonuçları yer almaktadır. İkinci bölümde ise kültürlenme stratejilerinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle ilişkileri; üçüncü bölümde ise katılımcıların “kent merkezi kullanımları” ve “kente bağlılıkları”na ilişkin yanıtlarının çeşitli sosyo-demografik özellikleri ile ilişkileri sunulmaktadır. Son bölümde ise tüm katılımcıların kente bağlılıkları ve kültürlenme stratejilerine ilişkin regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

6.1.1. Göçmenlere Yönelik Temel Betimsel Bulgular

Kürt ve Türk göçmenlerin, göç deneyimleri (göç tipleri, göç etme biçimleri, göç dönemleri ve göç etme nedenleri), kentsel deneyimleri ve soru formunda yer alan madde ve ölçeklere verdikleri yanıtlar aşağıda sunulmuştur.

6.1.1.1.Göç Deneyimlerine İlişkin Temel Betimsel Bulgular: Katılımcıların göç hikayelerine ilişkin elde edilen bulgular, aşağıda sırasıyla sunulmaktadır.

a. Göç tipleri, göç etme biçimleri ve göç dönemleri: Bu araştırmada, “zorunlu göç” ile yaşadıkları yerleri terk etmek durumunda olan katılımcılar, 1980 yılı sonrasında, özel olarak 1990’lı yılların başında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde yaşanan siyasi çatışmalar sonucunda ortaya çıkan güvenlik kaygısı nedeniyle göç eden ve aynı zamanda bu çatışmalar nedeniyle göçe zorlanan katılımcıları temsil etmektedir.

Tablo 17. Göç deneyimleri (%)

	Kürt Göçmenler		Türk Göçmenler	
	N	%	N	%
Göç Tipi				
Gönüllü	109	69,4	104	73,8
Zorunlu	48	30,6	37	26,2
Göç biçimi				
Yalnız	13	8,3	26	18,4
Aile ile birlikte	144	91,7	115	81,6
Göç Dönemi				
1980 yılı öncesi	49	31,2	43	30,5
1980-1990	51	32,5	50	35,5
1991-1999	38	24,2	23	16,3
2000 yılı ve sonrası	19	12,1	25	17,7

Kürt göçmenlerin %30,6’sı güvenlik kaygısı nedeniyle zorunlu olarak göç ettiklerini belirtmiştir (Bkz. Tablo 17). Bu katılımcıların doğum yerleri, aile kökenleri ve İzmir’e göç etme dönemleri incelediğinde; büyük bir çoğunluğunun (%93,7) aile kökeninin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’ne dayandığı ve %56,7’lik bir bölümünün İzmir’e, ülkedeki siyasi çatışmaların yoğun olduğu 1980-1999 yılları arasında göç ettiği görülmüştür. Bu katılımcıların doğum yerleri arasında öncelikli sırayı alan şehirler belirtilme sıklıklarına göre sırasıyla: Muş, Bitlis, Erzurum, Mardin, Diyarbakır, Ağrı, Kars, Malatya, Kahramanmaraş ve Tunceli illeridir.

Türk göçmenler arasında da İzmir'e göç edişlerinin zorunlu olduğunu dile getiren katılımcılar (%26,2) yer almaktadır (Bkz. Tablo 17). Bu katılımcıların göç deneyimleri ve demografik bilgileri incelediğinde ise büyük bir çoğunluğunun (%75,6) aile kökeninin İç Anadolu Bölgesi, Ege Bölgesi ve Balkan şehirlerine dayandığı; İzmir'e göç etme dönemlerinin ise daha çok 1990 yılı öncesi olduğu anlaşılmıştır. Bu katılımcıların doğum yerleri arasında öncelikli sırayı alan şehirler ise belirtilme sıklıklarına göre sırasıyla: Çorum, Konya, Manisa, Uşak'tır.

Türk ve Kürt göçmenlerin göç deneyimlerinden hareketle “zorunlu göç” sınıflandırmasının iki grup için farklı anlamlara geldiği göz önünde bulundurulmalıdır. Türk göçmenlerin göç edişlerini zorunlu olarak tarif etmeleri, daha çok ekonomik nedenlere dayalı bir göçe zorlanmış hali iken Kürt göçmenlerin “zorunlu” olarak andıkları göç yaşantılarının ardında yaşadıkları yerdeki siyasi çatışmalar ve bu çatışma nedeniyle yerinden edilmeleri yatmaktadır. Bu nedenle göç tipine ilişkin analizler, araştırmanın da amaçları doğrultusunda yalnızca Kürt kökenli göçmenler için gerçekleştirilmiştir.

b. Göç etme nedenleri: Katılımcıların göç etme kararını alma nedenleri, yerleşim için İzmir ve yaşadıkları ilçeyi seçme nedenlerine ilişkin verdikleri yanıtlar Türk ve Kürt kökenli katılımcılar için içerik analizi yöntemi ile ayrı ayrı incelenmiş ve her iki örneklem grubunun verdiği yanıtlar, kendi içlerinde benzer yanıtlar gruplandırılarak kategorik hale getirilmiştir.

Her bir soruya verilen farklı kategorilerdeki yanıtların belirtilme yüzdesi, verilen yanıtların toplam frekans değerine göre hesaplanmış ve bu kategoriler yüzdeler oranlarına bakılarak en yüksek sıklıkta belirtilen yanıtta en az sıklıkta belirtilen yanıtta doğru gidecek şekilde sıralanmıştır. Elde edilen bu bulgular aşağıda sırasıyla sunulmaktadır.

Kürt göçmenleri göçe zorlayan nedenlere bakıldığında ekonomik sorunların ve başka bir şehirde iş bulma beklentisinin en yüksek sıklıkta (%53,1) dile getirilen göç nedeni olduğu görülmüştür. Katılımcıların önemli bir bölümü yaşadıkları geçim sıkıntısı, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunlar nedeniyle göç etmek zorunda kaldıklarını dile getirmiştir (Bkz. Tablo 18).

Kürt göçmenlerin bu soruya verdikleri yanıtların %12,4'ünü ise çatışma kökenli yerinden olma oluşturmaktadır. Göç nedeni olarak belirtilen bu yanıtlar arasında “köy yakılması, devlet, baskı, her akşam ve sabah yapılan operasyonlar vb.” ifadeler yer almaktadır. Katılımcılara bir önceki bölümde de dile getirildiği üzere göç etmelerinin zorunlu mu yoksa gönüllü mü olduğu sorulduğunda 48 kişi “zorunlu” olduğunu dile getirirken, açık uçlu yanıtlanan bu soruda “zorunlu göçün” toplam 22 kez açık olarak ifade edildiği görülmüştür (Bkz. Tablo 18).

İzmir’de yaşayan aile üyelerinin veya akrabaların yanına gelme isteği ya da zorunluluğu da göç etme nedenleri arasında yüksek sıklıkta (%10,7) dile getirilen bir diğer nedendir. Bu kategoride aile üyeleri ile birarada yaşama isteğiyle göç edenlerin; aile büyüklerinin isteği üzerine göç edenlerin ve akraba tavsiyesi üzerine göç etmeye karar veren katılımcıların yanıtları yer almaktadır. “Kan davası, aile içi çatışma” gibi sorunlar da göç nedenleri arasında önemli bir bölümü (%5,6) oluşturmaktadır. Göç kararını etkileyen diğer nedenler ve belirtilme sıklıkları Tablo 18’den takip edilebilir.

Tablo 18. Kürt göçmenlerin göç etme nedenleri (%)

		Frekans	%
1	Ekonomik nedenler ve işsizlik (<i>geçim sıkıntısı, maddiyat, iş yok, para yok, iş amaçlı, ekonomik problemler, çalışma, zorluk, yoksulluk, fabrika yok, fakirlik, gelir yoktu</i>)	94	53,1
2	Çatışma kökenli yerinden olma (<i>Köy yakılması, devlet, baskı, terör, asker, anarşi, hükümetin yaptıkları, her akşam ve sabah operasyonlar, siyasi nedenler</i>)	22	12,4
3	Akrabaların İzmir'de yaşıyor olması (<i>Yakınlarımız burada, babam daha önce gelmişti biz de yanına geldik, annem babam zamanında buraya gelmiş, teyzemin yanına geldim, ağabeyim burada okuyordu yanına geldim, babamın işi nedeniyle buraya geldik</i>)	19	10,7
4	Aile içi sorunlar (<i>kavga, evliliğin tasvip edilmemesi ile göçe zorlanma, aileler arası problemler, kan davası, akrabalar arası anlaşmazlıklar, çatışma, eşin vefatı, ev içi kalabalık yaşam</i>)	10	5,6
5	Yeni bir hayat kurma düşüncesi - keyfi nedenler (<i>Sevdiğim bir şehirde yaşamak istedim, heves, güzel şehir, yaşanacak şehir</i>)	8	4,5
6	Evlilik	7	4,0
7	Diğer kökenli yerinden olma (<i>termik santral kurulacak diye arazilerimizi aldılar, 1966 Depremi</i>)	5	2,8
8	Çocukların eğitimi (<i>Okul olmaması, çocukların şehirde yetişmesi</i>)	4	2,3
9	Memuriyet nedeniyle atama (<i>memuriyet, tayin nedeniyle</i>)	3	1,7
10	Bilmiyorum	5	2,8
Toplam		177	100,0

Türk göçmenlerin göç etme gerekçelerine bakıldığında ise, Kürt katılımcılara benzer bir şekilde ekonomik sıkıntılar ve iş bulma beklentisinin en yüksek sıklıkta dile getirilen nedenler olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 19). Aile üyeleri ile birarada yaşama isteği, akrabaların tavsiyesi üzerine göç kararını alma (%12,4) ve evlilik (%9,8) önemli diğer nedenler arasındadır.

Türk göçmenlerin göç nedenleri arasında Doğu ve Güneydoğu'da yaşanan çatışmalar nedeniyle yerinden olma durumu yer almamakla birlikte, "1966 yılı depremi ya da Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında yaşanan mübadele" sonucunda zorunlu olarak göç ettiklerini belirten katılımcılar yer almaktadır. Göç kararını etkileyen diğer nedenler ve belirtilme sıklıkları Tablo 19'dan takip edilebilir.

Tablo 19. Türk göçmenlerin göç etme nedenleri (%)

		Frekans	%
1	Ekonomik nedenler (<i>maddi imkansızlıklar, iş bulmak için, maddi olanaksızlıklar, çalışmak için, burada iş bulduk, işsizlikten buralara göç ettik, fakirdik, yoksunduk</i>)	86	56,2
2	Aile ve akrabaların bu şehirde yaşıyor olması (<i>annemin evliliği, büyüklerin bu şehirde olması, ağabeyim buradaydı, çocuklarım burada</i>)	19	12,4
3	Evlilik	15	9,8
4	Aile içi sorunlar (<i>yakınımın vefatı, baba ve amca arasında sorun çıktı, düşmandan kaçtık, boşanma, kardeşler arasında arazi paylaşımı konusunda sorun, kızım vefat etti</i>)	13	8,5
5	Şehre yönelik olumlu atıflar (<i>şehir olarak güzel, sevdiğim bir yer, kendimiz istedik, İzmir'i çok seviyorum, doğası güzel, denizi güzel, sosyal faaliyetler var</i>)	9	5,9
6	Memuriyet nedeniyle atama	4	2,6
7	Zorunlu nedenlerle (<i>1966 Depremi, mübadele</i>)	4	2,6
8	Eğitim (<i>çocukların okuması için, çocuklar istedi, üniversite</i>)	3	2,0
Toplam		153	100

Katılımcılara göç etme nedenlerinin yanı sıra göç yeri olarak İzmir'i seçme nedenleri sorulmuştur. Kürt göçmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar arasında aile ve akrabaların bu şehirde yaşıyor olması ilk sırada yer alırken; Türk göçmenlerin yanıtları arasında ilk sırayı ekonomik nedenlerin aldığı görülmüştür (Bkz. Tablo 20 ve 21). Bir diğer deyişle İzmir'e göç eden Kürt göçmenlerin göç kararını verirken daha yüksek sıklıkla bu şehirde tanıdıklarının olup olmamasını göz önünde bulundurdıkları; Türk göçmenlerin ise daha çok bu şehrin ekonomik getirilerine önem verdiği söylenebilir.

Her iki örneklem grubunda da "aile üyelerinin, büyüklerinin ya da akrabaların İzmir'de yaşıyor olması" göç kararını etkileyen önemli bir etken iken; bu yanıtların içeriğine bakıldığında Kürt göçmenlerin daha çok geçmiş yıllarda ekonomik sorunlarla İzmir'e göç eden aile büyüklerini takip ederek zincirleme bir göç hikayesine sahip oldukları; Türk göçmenlerin ise daha çok aile içi birtakım nedenlerle (çocuk bakımı, yaşlı bakımı vb.) yakınlarının yanlarına geldikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 20. Kürt göçmenlerin İzmir’i seçme nedenleri (%)

		Frekans	%
1	Aile ve akrabaların bu şehirde yaşıyor olması (<i>babam buradaydı, dedem daha önce çalışmaya gelmiş sonra anneler ve ben, babamın kararı İzmir olmuş, amcamın burada dükkkanı vardı, ablam burada evli</i>)	72	40,9
2	Ekonomik nedenler ve bu şehirdeki iş olanakları (<i>işsizlik, maddiyat, bu şehirdeki iş bağlantıları, daha gelişmiş bir şehir, geçim kaynağı fazla, sanayi gelişmiş, imkanlar, yaşam şartları uygun, ucuz şehir, daha büyük illere göre daha güzel, ucuz memleket</i>)	48	27,3
3	Tanıdıklarımızın ve hemşehrilerimizin bu şehirde yaşıyor olması (<i>Köylülerimiz burada, burada çevremiz var</i>)	16	9,1
4	İzmir’in güzel, yaşanacak şehir olması (<i>İzmir güzel, sakin bir yer, sevdiğim bir şehir</i>)	12	6,8
5	Evlilik	8	4,5
6	Sosyo-politik nedenler (<i>yaşam tarzı güzel, daha demokrat, Batıda olduğu için, büyükşehir olduğu için, ulaşımı kolay</i>)	6	3,4
7	İklimi ve coğrafyası güzel (<i>havası güzel, coğrafya güzel, sıcak hava</i>)	5	2,8
8	Memuriyet nedeniyle atama	3	1,7
9	Siyasi nedenler (<i>anarşistlerden dolayı, baskı</i>)	2	1,1
10	Diğer (<i>bilmiyorum, uzaklaşmak için, çocukların eğitimi, öğrenci olduğum için, tesadüf</i>)	4	2,3
	Toplam	176	100

Bununla birlikte her iki etnik grupta İzmir’in hem sosyo-kültürel ve sosyo-politik özellikleri hem de sahip olduğu birtakım fiziksel ve coğrafi özellikleri ile seviliyor olması, bu şehre göç etmeyi etkileyen önemli nedenler arasındadır. Diğer göç etme nedenleri Tablo 20 ve 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. Türk göçmenlerin İzmir'e göç etme nedenleri (%)

		Frekans	%
1	Ekonomik nedenler (<i>iş açısından İzmir elverişli, ticari yönden kalabalık, koşulları iyi, iş imkanı çok, iş sahası geniş, yaşam daha kolay, sebzesi meyvesi ucuz, yaşam standartları iyi, geçim kolay, iş imkanı var</i>)	65	40,1
2	Aile ve akrabaların bu şehirde yaşıyor olması (<i>aile büyüklerinin burada oluşu, eşimin isteği, ailem burada, ağabeyim buradaydı, dedemler mübadele zamanında buraya göç etmişler, aile büyüklerinin burada oluşu</i>)	44	27,2
3	Şehre yönelik olumlu atıflar (<i>hoş, yaşanacak bir şehir, güzel, meyvesi bol, sakin bir yer, havası güzel, iklimi, sıcak hava, havası suyu güzel</i>)	14	8,6
4	Tanıdıkların ve hemşehrilerin bu şehirde yaşıyor olması (<i>köylülerimiz burada, hemşehrilerimiz burada, memleketlilerimiz çevremiz burada</i>)	13	8,0
5	Evlilik	12	7,4
6	Memuriyet nedeniyle atama	3	1,9
7	Aile içi sorunlar (<i>özel sebepler, sağlık sorunları</i>)	3	1,9
8	Memlekete yakınlık (<i>Aydın'a yakın, Uşak'a yakın</i>)	3	1,9
9	Tesadüf	3	1,9
10	Olumlu sosyo-politik atıflar (<i>siyasi konumunu seviyorum, insanlarını seviyorum</i>)	2	1,2
Toplam		162	100

Katılımcılara göç deneyimleri ile ilgili yöneltilen bir diğer açık uçlu soru ise yaşadıkları ilçeyi “yerleşim yeri” olarak seçme nedenleri üzerinedir. Her iki etnik grubun da bu soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde, İzmir’de hangi ilçe ve semtte yaşanacağına ilişkin kararda “aile ve akrabaların varlığının” önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Tanıdık bir sosyal çevre ve ilişkiler ağı, İzmir’e ilk göç edildiğinde nerede yaşanacağı konusunda her iki grup için de etkili olmaktadır (Bkz. Tablo 22 ve 23).

Bu soruya en yüksek sıklıkta verilen bir diğer yanıt ise ekonomik koşulların yetersizliğidir. Her iki örneklem grubunda da yaşanılacak bölgedeki ev ve arsa bedellerinin düşüklüğü, gecekondü inşası için uygun bir alan olup olmaması ve genel olarak yaşam koşullarının maddi koşullara uygunluğunun karar aşamasında etkili olduğu görülmüştür.

Tablo 22. Kürt göçmenlerin yaşadıkları ilçeyi seçme nedenleri (%)

	Frekans	%
1 Aile büyüklerinin ve akrabaların bu ilçede yaşıyor olması	64	37,4
2 Ekonomik nedenler ve mecburiyet (<i>kiralar burada düşük, ucuz bir yer, imkanlar buraya yetti, arsa fiyatları en uygun buradaymış, gecekondular yapmak için uygun, fakir yeri, en kolay ev yapma imkanı burada, kolay yerleşim, konut yapıp yerleşebildik</i>)	32	18,7
3 Tanıdıkların ve hemşehrilerin bu ilçede yaşıyor olması (<i>köylümüz çok, tanıdıklar burada, arkadaşlar burada, tanıdıkların evine geldik, aynı köylü çok, yakın köyler</i>)	28	16,4
4 İş yeri ve okula yakınlığı (<i>işimizi burada bulduk, eşimin işi burada, okula yakın, işi burada kurduk</i>)	13	7,6
5 Evlilik	9	5,3
6 İlçenin güzelliği (<i>burayı sevdim, burayı daha güzel görüyorum, yerleşim yeri olarak güzel, rahat, nezih, sakin mahalle, manzarası</i>)	9	5,3
7 Etno-kültürel nedenler (<i>Kürt yani aynı etnik kimlikten insanların yoğun olduğu bir yer, kendi insanımızın olduğu bir yer, Doğu kültüründen insanlar çok, bütün doğulular burada, merkezden ve burjuvadan uzak, sosyetik değil, insanları güzel</i>)	8	4,7
8 Tesadüf	4	2,3
9 Bilmiyorum	4	2,3
Toplam	171	100

Her iki göçmen grubunda da yaşanılacak yerin seçiminde etkili olan bir diğer ekonomik neden ise aile üyelerinin hangi bölge ya da ilçede iş bulduklarına bağlıdır. Bu katılımcılar arasında çoğunlukla göç sonrasında sanayi bölgelerindeki fabrikalarda vasıflı-vasıfsız işçi olarak çalışan kişiler ile serbest iş kuranlar ya da esnaf-zanaatkarlıkla uğraşan katılımcılar yer almaktadır. Yaşanılacak yerin iş yerine yakınlığı zamandan ve maddi açıdan tasarruf etmeye dayalı bir diğer ekonomik koşuldur.

Tablo 23. Türk göçmenlerin yaşadıkları ilçeyi seçme nedenleri (%)

		Frekans	%
1	Aile ve akrabaların bu ilçede yaşıyor olması	45	30,2
2	Ekonomik nedenler (<i>mecburiyet, burada evler daha ucuz, burada ev yaptık, daha hesaplı, arsa fiyatları uygundu, maddi koşullar buraya elverdi, şartlarımız buraya uygundu</i>)	29	19,5
3	Tanıdıkların ve hemşehrilerin bu ilçede yaşıyor olması (<i>çevreden dolayı, köylümüz burada</i>)	17	11,4
4	İş yeri burada (<i>dükkanı burada açtık, çocuklar burada iş buldu, burada bir mekanı devraldık, işyeri buraya yakın</i>)	17	11,4
5	Tesadüf	11	7,4
6	Evlilik	9	6,0
7	İlçeye yönelik olumlu atıflar (<i>sakin bir yer, merkeze yakın, mevki olarak seviyorum, kalabalık, daha gelişmiş bir semt</i>)	8	5,4
8	İnsanları güzel (<i>buradaki insanlar benim gibi, varoş semti, dostluk ve barış semti, kırsal kesime yakın, insanlarla iletişim daha kolay, insan ilişkileri çok güzel, kendi insanlarımız burada</i>)	8	5,4
9	Aile içi meseleler	3	2,0
10	Zorunlu nedenler (<i>kentsel dönüşüm nedeniyle taşındık, savaştan kaçtık seçim şansımız yoktu</i>)	2	1,3
Toplam		149	100

Kürt ve Türk göçmenlerin bu soruya verdikleri diğer yanıtlara bakıldığında, yaşanılacak yerde aile üyeleri ve akrabaların olmasının yanı sıra benzer kültürel özelliklere sahip “diğer”lerinin varlığının da etkili olduğu görülmektedir. Tanıdıkların ve hemşehrilerin (aynı köyden göç eden diğer kişiler) varlığı, “kendi insanı” gibi algıladığı diğerlerinin varlığının göz önünde bulundurulması sınıfsal, etnik ve kültürel benzerliğin de önemli olduğunu göstermektedir. Bu yanıtlar arasında iki etnik grup açısından farklılaşan husus: Kürt göçmenler arasında benzerliğin daha çok etnik kimlik; Türk göçmenler arasında ise benzerliğin sınıf temelli olmasıdır (Bkz. Tablo 22 ve 23).

Göç sonrası kent içinde yerleşim yerinin seçiminde sosyo-kültürel ve ekonomik nedenlerin genel olarak etkili olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle, hem Kürt hem de Türk göçmenler açısından göç sonrasında yaşanılacak bölge ya da ilçe seçiminin, gönüllüğe dayalı bir karar olmaktan çok tanıdık bir çevrenin kucaklayıcılığıyla ve maddi imkanların elverdiği ölçüde mecburen verilen bir karar olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Bkz. Tablo 22 ve 23).

6.1.1.2. Göçmenlerin Kentsel Deneyimlerine İlişkin Temel Betimsel

Bulgular: Alan araştırması sırasında İzmir'in en çok göç alan bölgelerinde yaşayan ve sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı gruplarla uygulama yapılması amaçlanmıştır. Beş merkezi ilçenin farklı mahallelerinde gerçekleştirilen bu uygulamalarda, aynı ilçede yaşayan farklı etnik gruplarla (Kürt ve Türk kökenli) yüz yüze görüşme yapılmıştır. Türk ve Kürt göçmenlerin yaşadıkları ilçelere göre dağılımlarına bakıldığında ağırlıklı olarak Buca ve Bayraklı ilçelerinde ikamet ettikleri görülmektedir (Bkz. Tablo 24).

Tablo 24. Göçmenlerin yaşadıkları ilçeler (%)

<i>İlçeler</i>	Kürt Göçmenler		Türk Göçmenler	
	N	%	N	%
Buca	59	37,6	53	37,6
Bayraklı	56	35,7	67	47,5
Bornova	5	3,2	16	11,3
Narlidere	19	12,1	2	1,4
Çiğli	18	11,5	3	2,1
Toplam	157	100,0	141	100,0

Kürt ve Türk göçmenlerin büyük bir bölümü İzmir'de en az 11 yıldır yaşamakta olan kişilerden oluşmakla birlikte, bu gruplarda kentte 10 yıl ve daha kısa bir süredir yaşayan katılımcılar da yer almaktadır (Bkz. Tablo 25).

Tablo 25. Göçmenlerin İzmir'de yaşama süreleri (%)

<i>Yaşama Süresi</i>	Kürt Göçmenler		Türk Göçmenler	
	N	%	N	%
1-10 yıl	20	12,7	24	17,0
11-25 yıl	73	46,5	55	39,0
26 yıl ve üzeri	64	40,8	62	44,0
Toplam	157	100,0	141	100,0

Beş farklı ilçede yaşamakta olan bu katılımcıların “merkez” olarak kentin hangi noktasını algıladıklarına bakıldığında, farklı ilçelerde yaşayan bu katılımcıların büyük bir çoğunluğunun İzmir'in merkezi olarak Konak İlçesi'ni gördükleri

anlaşılmaktadır (Bkz. Tablo 26). Konak İlçesi dışında merkez olarak belirtilen diğer noktalar ise yaşanan ilçeye göre farklılık göstermektedir.

Tablo 26'dan da izlenebileceği üzere, Bayraklı İlçesi'nde yaşamakta olan katılımcıların %44,7'si Konak İlçesi'ni, %32,5'i Karşıyaka İlçesi'ni ve %17,1'i ise Bayraklı İlçesi'ni kent merkezi olarak görmektedir. Az sayıdaki diğer katılımcı grubu ise kent merkezinin "Bornova İlçesi" olduğunu dile getirmiştir. Belirtilen diğer yanıtlar arasında ise "kent her yeri ve kendi evim" şeklinde yanıtlar yer almaktadır.

Tablo 26. Farklı ilçelerde yaşayan göçmen katılımcıların kent merkezine ilişkin algıları

	<i>Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler</i>				
	Bayraklı	Çiğli	Buca	Bornova	Narlıdere
Konak	44,7	52,4	64,3	52,4	65,0
Karşıyaka	32,5	42,9	1,8	-	-
Bayraklı	17,1	-	-	-	-
Buca	-	-	26,8	-	-
Bornova	3,3	-	1,8	47,6	-
Narlıdere	-	-	-	-	20,0
Balçova	-	-	-	-	15,0
Gaziemir	-	-	-	-	-
Karabağlar	-	-	-	-	-
Diğer	1,6	4,8	2,7	-	-
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Çiğli'de ikamet eden katılımcıların %52,4'ü Konak İlçesi'ni merkez olarak görürken; %42,9'u Karşıyaka İlçesi'ni merkez olarak tanımlamaktadır. Buca İlçesi'nde yaşamakta olan katılımcıların ise merkez algılarının çeşitlilik gösterdiği görülmüştür (Bkz. Tablo 26). Bu katılımcıların %64,3'ü Konak İlçesi'ni merkez olarak tarif ederken, %26,8'i yaşadığı ilçeyi (Buca); %1,8'i Karşıyaka'yı; %1,8'i ise Bornova İlçesi'ni merkez olarak tanımlamaktadır.

Bornova ilçesinde yaşayan katılımcıların %52,4'ü Konak İlçesi'nin merkez olduğunu düşünürken; %47,6'sı yaşadığı ilçenin kent merkezi olduğunu belirtmektedir. Narlıdere'de yaşayan katılımcıların ise kent merkezi olarak

algıladıkları noktaların sırasıyla Konak İlçesi, yaşadıkları Narlıdere İlçesi ve yine yaşadıkları ilçeye yakın bir noktada yer alan Balçova İlçesi olduğu görülmüştür.

Katılımcıların kent merkezine ilişkin algılarına genel olarak bakıldığında, Konak İlçesi'nin kent merkezi olduğuna ilişkin yaygın bir zihinsel temsilin varlığından söz edilebilir. Katılımcıların önemli bir çoğunluğu, kentin farklı noktalarında yaşamalarına karşın, Konak İlçesi'ni merkezi nokta olarak zihinlerinde temsil etmektedirler. Katılımcıların merkez algılarındaki benzer bir diğer örüntü ise merkezi noktanın zihinlerinde “yaşadıkları ilçe” olarak temsil edilmesidir. Buca İlçesi'nde yaşamakta olan katılımcılar dışındaki diğer tüm gruplarda Konak İlçesi'nden sonra ikinci sırada belirtilen merkezi alan, yaşadıkları ilçelerdir. Bayraklı ve Narlıdere'de yaşayan katılımcıların Konak ve yaşadıkları ilçe dışında merkez olarak belirttikleri diğer noktalara bakıldığında ise yaşadıkları bölgeye yakın olan noktaları merkez olarak algıladıkları anlaşılmıştır (Bkz. Tablo 26).

Katılımcılara kentle kurdukları ilişkileri anlamaya yönelik yöneltilen bir diğer soru ise kentin hangi noktasında kendilerini “İzmir'de gibi” hissettikleri ile ilişkilidir. Bu soruya yanıt olarak katılımcılara sunulan kategoriler sırasıyla: “Kentin hiçbir yerinde”, “Yaşadığım semtte”, “Kent merkezinde” ve “Kentin her yerinde”. Elde edilen sonuçlar Tablo 27'de sunulmuştur.

Tablo 27. Katılımcıların kent içinde kendilerini İzmirli hissettikleri yerler (%)

		Hiçbir yerinde	Yaşadığım semtte	Kent Merkezinde	Her yerinde	<i>Toplam kişi sayısı ve %</i>
Bornova	N	6	5	1	8	20
	%	30,0	25,0	5,0	40,0	100,0
Buca	N	19	32	25	33	109
	%	17,4	29,4	22,9	30,3	100,0
Bayraklı	N	16	42	27	38	123
	%	13,0	34,1	22,0	30,9	100,0
Narlidere	N	5	8	3	3	19
	%	26,3	42,1	15,8	15,8	100,0
Çiğli	N	0	5	9	7	21
	%	0,0	23,8	42,9	33,3	100,0

Göçmen katılımcıların kentsel deneyimlerine ilişkin elde edilen diğer bilgiler ise Ek-3’te sunulmaktadır.

6.1.1.3. Göçmenlerin Ölçek ve Madde Puan Ortalamalarına İlişkin

Betimsel Sonuçlar: Bu bölümde Kürt ve Türk göçmenlerin soru formunda yer alan çeşitli sorulara verdikleri yanıtlardan elde edilen madde puan ortalamaları; ölçeklerden aldıkları toplam ve alt boyut toplam puan ortalamaları ile bu madde ve ölçeklerden aldıkları en düşük değerler, en yüksek değerler, standart sapma değerlerine yer verilmiştir (Bkz. Tablo 28).

Kültürlenme Ölçeği’nin üç alt boyutu (asimilasyon, ayrılma ve bütünleşme) arasında, katılımcıların yüksek puan aldıkları alt boyut, diğer stratejilere kıyasla daha fazla benimsedikleri stratejiyi temsil etmektedir. Tablo 28’de Kürt göçmenlerin bu alt boyutlardan aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde, kültürlenme süreçlerinde “Ayrılma stratejisi”ni diğer stratejilerle kıyaslandığında daha yüksek düzeyde benimsedikleri anlaşılmıştır. Katılımcıların diğer madde ve ölçeklerden aldıkları toplam puan ortalamaları ve ilgili diğer değerler Tablo 28’den izlenebilir.

Tablo 28. Kürt göçmenlerin ölçek ve madde puan ortalamaları

	N	En Düşük Değer	En Yüksek Değer	Ort.	Ss
Asimilasyon stratejisi	114	16,00	57,00	34,44	9,43
Ayrılma stratejisi	114	14,00	58,00	37,16	10,09
Bütünleşme stratejisi	114	12,00	52,00	31,63	8,38
Göç memnuniyeti	154	1,00	7,00	5,06	2,04
Göç etme niyeti	157	1,00	7,00	2,16	1,89
İzmirli hissetme	156	1,00	7,00	4,06	2,26
Türkçe bilme	156	1,00	7,00	6,00	1,24
Etnik kökenin önemi	156	1,00	5,00	3,65	1,34
Kent merkezini kullanım	154	7,00	35,00	21,54	6,79
Kente bağlılık	147	24,00	100,00	73,56	18,17

Türk göçmenler ise göç sonrası kültürlenme süreçlerinde “Asimilasyon stratejisi”ni diğer stratejilerle kıyaslandığında daha yüksek düzeyde benimsemektedir (Bkz. Tablo 29). Türk göçmenlerin diğer madde ve ölçek toplamları ve ölçek alt boyutlarından aldıkları en düşük değerler, en yüksek değerler, ortalama değerler ve standart sapma değerleri Tablo 29’da sunulmuştur.

Tablo 29. Türk göçmenlerin ölçek ve madde puan ortalamaları

	N	En Düşük Değer	En Yüksek Değer	Ort.	Ss
Asimilasyon stratejisi	113	16,00	60,00	36,77	9,50
Ayrılma stratejisi	113	12,00	57,00	35,80	9,98
Bütünleşme stratejisi	113	12,00	60,00	31,94	8,65
Göç memnuniyeti	139	1,00	7,00	5,32	2,02
Göç etme niyeti	140	1,00	7,00	2,39	2,03
İzmirli hissetme	140	1,00	7,00	4,62	2,21
Türkçe bilme	140	1,00	7,00	6,34	1,19
Etnik kökenin önemi	141	1,00	5,00	3,35	1,29
Kent merkezini kullanım	139	7,00	35,00	21,48	6,31
Kente bağlılık	131	27,00	100,00	74,81	18,48

6.1.1.4. Göçmenlerin Ölçek ve Madde Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiler: Soru formunda yer alan çeşitli değişkenler arasındaki ilişkileri değerlendirmek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi Türk ve Kürt göçmenler için ayrı ayrı gerçekleştirilmiş ve elde edilen korelasyon katsayıları Tablo 30 ve 31’de sunulmuştur.

Kürt göçmenlerin kültürlenme stratejilerinin birbirleri ile ilişkilerine bakıldığında, asimilasyon stratejisinin, ayrılma stratejisi ($r=-.80$) ile negatif yönde; bütünleşme stratejisi ile ilişkisiz olduğu görülmüştür ($r=.02$). Ayrılma ve bütünleşme stratejileri arasındaki ilişki pozitif yönde ($r=.11$) olmasına karşın istatistiksel açıdan anlamlı değildir (Bkz. Tablo 30).

Tablo 30. Kürt göçmenler için ölçek ve madde puan ortalamaları arasındaki korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Asimilasyon stratejisi	1	-.80**	.02	.32**	.03	-.34**	.44**	.22*	.12	.43**
2.Ayrılma stratejisi		1	.11	-.26**	.00	.45**	-.34**	-.24*	-.05	-.36**
3.Bütünleşme stratejisi			1	.10	-.06	.07	.07	.14	.12	.21*
4.Göç memnuniyeti				1	-.24**	-.18*	.51**	.18*	.13	.60**
5.Göç etme niyeti					1	-.05	-.18*	.08	.08	-.31**
6.Etnik kökenin önemi						1	-.17*	-.10	.02	-.04
7.İzmirli hissetme							1	.20*	.15	.64**
8.Türkçe bilme								1	.27**	.23**
9. Kent Merkezini Kullanım									1	.12
10.Kente Bağlılık										1

* $p < .05$; ** $p < .01$

Kürt göçmenlerin kültürlenme stratejilerinin diğer değişkenlerle de istatistiksel açıdan anlamlı ilişkileri olduğu görülmüştür. Öncelikle asimilasyon stratejisi göç memnuniyeti ($r=.32$), İzmirli hissetme ($r=.44$), Türkçe bilme ($r=.22$) ve kente bağlılık düzeyi ($r=.43$) ile pozitif yönde ilişkili iken; etnik kökenin önem düzeyi ile ($r=-.34$) negatif yönde ilişkilidir. Ayrılma stratejisinin ise yukarıda sözü edilen diğer değişkenlerle tam tersi yönde ilişkili olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 30).

Kürt göçmenlerin kent merkezi kullanım düzeyi ve kente bağlılık düzeyi ile arasında pozitif yönde bir ilişki olmasına karşın bu ilişki anlamlı değildir ($r=.12$).

Kente Bağlılık düzeyi göç memnuniyeti ($r=.60$), İzmirli hissetme ($r=.64$) ve Türkçe bilme ($r=.23$) ile pozitif yönde; başka bir şehre göç etme isteği ile ($r=-.31$) negatif yönde ilişkilidir. Kent merkezini kullanım düzeyi ise Türkçe bilme düzeyi arasında ($r=.27$) pozitif yönde ilişki bulunmuştur (Bkz. Tablo 30).

Türk göçmenler açısından bu değişkenler arasındaki ilişkileri değerlendirmek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda elde edilen korelasyon katsayılarına ise Tablo 31’de yer verilmiştir. Tablodan da takip edilebileceği üzere asimilasyon stratejisinin, ayrılma stratejisi ($r=-.77$) ile negatif yönde; bütünleşme stratejisi ile ilişkisiz olduğu görülmüştür ($r=-.05$). Ayrılma ve bütünleşme stratejileri arasındaki ilişki pozitif yönde ($r=.16$) olmasına karşın istatistiksel açıdan anlamlı değildir (Bkz. Tablo 31).

Tablo 31. Türk göçmenler için ölçek ve madde puan ortalamaları arasındaki korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Asimilasyon stratejisi	1	-.77**	-.05	.33**	-.23*	-.14	.46**	.18	.24*	.28**
2.Ayrılma stratejisi		1	.16	-.29**	.09	.16	-.44**	-.19*	-.18	-.25**
3.Bütünleşme stratejisi			1	.05	-.05	.17	.03	.12	.06	.03
4.Göç memnuniyeti				1	-.28**	-.06	.68**	.12	.24**	.74**
5.Göç etme niyeti					1	.00	-.18*	-.06	-.05	-.35**
6.Etnik kimliğin önemi						1	-.10	.08	.00	-.01
7.İzmirli hissetme							1	.08	.43**	.76**
8.Türkçe bilme								1	.11	.05
9.Kent merkezi kullanımı									1	.40**
10.Kente bağlılık düzeyi										1

* $p < .05$; ** $p < .01$

Türk göçmenlerin kültürlenme stratejilerinin diğer değişkenlerle ilişkileri incelediğinde ise asimilasyon stratejisinin göç memnuniyeti ($r=.33$), İzmirli hissetme ($r=.46$), kent merkezini kullanım düzeyi ($r=.24$) ve kente bağlılık düzeyi ($r=.28$) ile pozitif yönde; göç etme niyeti ($r=-.23$) ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrılma stratejisinin ise göç memnuniyeti ($r=-.29$), İzmirli hissetme ($r=-.44$) ve kente bağlılık düzeyi ($r=-.10$) ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Bununla birlikte kent merkezi kullanımı ile kente bağlılık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki

($r=.40$) olduğu görülmüştür. Elde edilen diğer korelasyonlar Tablo 31'den takip edilebilir.

6.1.2. Göçmenlerin Kültürlenme Stratejileri

Kürt ve Türk göçmenlerin etnik, kültürel ve ekonomik açıdan farklı özellikler taşımaları nedeniyle bu iki göçmen grubunun kültürlenme stratejileri kendi bağlamsal koşulları dahilinde incelenmiştir. Bir önceki bölümde de belirtildiği üzere, iki grubun ağırlıklı olarak benimsedikleri kültürlenme stratejileri farklılık göstermektedir. Kürt göçmenlerin ayrılma stratejisini daha yüksek düzeyde; Türk göçmenlerin ise asimilasyon stratejisini daha yüksek düzeyde benimsedikleri anlaşılmaktadır.

Bu iki farklı etnik grubun kültürlenme stratejilerinin kentsel deneyimleriyle ve göç sonrasında karşılaştıkları yeni kültürel bağlamla ilişkileri iki ayrı alt başlık altında değerlendirilmiştir.

6.1.2.1. Kürt Göçmenlerin Kültürlenme Stratejileri: Kürt göçmenlerin üç kültürlenme stratejisinden (asimilasyon, ayrılma ve bütünleşme) aldıkları puan ortalamalarının çeşitli değişkenlere (sosyo-demografik değişkenler, göç deneyimine ilişkin değişkenler, etnik kökenin önem düzeyi, kente bağlılık düzeyi vb.) göre farklılaşp farklılaşmadığı uygun analiz yöntemleri ile (bağılantısız örneklem için t testi ve tek yönlü varyans analizi) incelenmiştir. Analizler sonucunda elde edilen ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 32 ve 33'de sunulmakla birlikte bu bölümde istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmaların saptandığı ilişkiler üzerinde durulacaktır.

Bağılantısız örneklem için t testi sonuçlarına göre erkek katılımcıların ayrılma stratejisinden aldıkları puan ortalamaları, kadın katılımcıların puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir $t(112) = -2,044$ $p < .05$. İmkanları olsa geri dönmek istediğini ifade eden katılımcıların ise ayrılma stratejisinden aldıkları puan ortalaması geri dönüş niyeti olmadığını belirten katılımcılardan

anlamli düzeyde daha yuaksektir $t(112) = 2,196$ $p < .05$. Öte yandan geri dönüş isteği olmadığını ifade eden katılımcıların asimilasyon stratejisinden aldıkları puan ortalamaları, geri dönmeyi dileyen katılımcıların ortalamasından anlamli düzeyde yüksek bulunmuştur $t(112) = -2,402$ $p < .05$ (Bkz. Tablo 32).

Tablo 32. Kürt göçmenlerin kültürlenme stratejileri puan ortalamaları - Bağlantısız örneklem için T testi sonuçları

	<i>Kültürlenme Stratejileri</i>					
	Asimilasyon		Ayrılma		Bütünleşme	
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss
Cinsiyet						
Kadın	35,92	9,83	35,11	9,79	31,86	7,96
Erkek	33,14	8,94	38,93*	10,08	31,42	8,77
Göç tipi						
Gönüllü	35,29	9,84	36,56	10,40	31,63	9,00
Zorunlu	32,51	8,24	38,48	9,37	31,62	6,87
Göç biçimi						
Yalnız	34,30	12,13	34,50	10,66	28,40	7,77
Aile ile birlikte	34,45	9,20	37,41	10,05	31,94	8,40
Aile tipi						
Çekirdek aile	35,53	9,96	36,13	10,35	31,11	8,19
Geniş aile	32,23	7,94	39,21	9,34	32,65	8,75
Geri Dönüş İsteği						
Evet	31,95	9,49	39,59*	10,59	30,23	6,88
Hayır	36,17*	9,05	35,44	9,43	32,61	9,20

* $p < .05$

Varyans analizi öncesinde soru formunda “sürekli değişken” olarak yer alan bir dizi değişken, ortalama ve standart sapma değerlerine bakılarak, ortalama değerden bir standart sapma veya yarım standart sapma çıkartılması ve ortalama değere bu değerlerin eklenmesi yoluyla “düşük-orta ve yüksek düzey” olmak üzere üç gruba bölünmüş ve kategorik hale dönüştürülmüştür. Burada amaçlanan, değerşkenlerin, bağımlı değerşken olmalarının yanı sıra “bağımsız değerşken” olarak da farklı analizlere dahil edilmesi ve ana etkilerinin incelenmesidir. Sözü edilen değerşkenler sırasıyla: Etnik kökenin önem düzeyi; İzmirli hissetme düzeyi; Başka bir şehre göç etme isteği; Türkçe bilme düzeyi; Kent merkezi kullanım düzeyi ve Kente bağlılık düzeyidir.

Gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizleri sonucunda katılımcıların asimilasyon ve ayrılma stratejisinden aldıkları puan ortalamalarının “kentte yaşama

süresi, göç dönemi, göç memnuniyeti, İzmirli hissetme düzeyi, etnik kimliğin önem düzeyi ve kente bağlılık düzeyi” ile istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 33).

Sonuçlara göre İzmir’de 26 yıl ve daha uzun süredir yaşayan katılımcıların daha kısa süredir yaşayan katılımcılara kıyasla asimilasyon stratejisini daha yüksek düzeyde $F(2, 113) = 3,502$ $p < .05$; ayrılma stratejisini ise daha düşük düzeyde benimsedikleri görülmüştür $F(2, 113) = 6,267$ $p < .01$.

Kentte yaşama süresinin etkisine benzer biçimde, 1980 yılı ve öncesinde İzmir’e göç eden katılımcıların 2000 yılından sonra göç eden katılımcılara kıyasla asimilasyon stratejisini daha fazla onayladıkları $F(3, 113) = 3,545$ $p < .05$; 1991-1999 yılları arasında İzmir’e yerleşen katılımcıların ise kente 1980 yılı öncesinde göç eden katılımcılara kıyasla ayrılma stratejisini daha fazla onayladıkları saptanmıştır $F(3, 113) = 5,227$ $p < .01$.

Tablo 33. Kürt göçmenlerin kültürlenme stratejileri puan ortalamaları -Tek yönlü varyans analizi sonuçları

	<i>Kültürlenme Stratejileri</i>					
	Asimilasyon		Ayrılma		Bütünleşme	
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss
Yaş						
30 yaş ve altı	36,65	8,86	34,06	9,31	32,31	9,95
31-45 yaş	35,66	9,25	36,71	9,93	32,21	8,12
46 yaş ve üzeri	31,74	9,54	39,70	10,32	30,60	7,52
Kentte yaşama süresi						
1-10 yıl	29,93	5,83	42,37	9,95	32,25	6,57
11-25 yıl	33,64	8,85	38,95	9,17	31,96	8,59
26-40 yıl	36,64*	10,36	33,76**	10,01	31,12	8,79
Göç Dönemi						
1980 yılı öncesi	38,25*	10,04	32,83*	9,29	31,80	8,60
1980-1990	33,73	9,08	36,78	9,34	31,81	9,66
1991-1999	32,44	9,55	42,16**	10,28	29,92	6,99
2000 yılı ve sonrası	30,40	5,28	40,13	9,59	33,60	6,42
Göç Memnuniyeti						
Düşük	30,02**	7,02	41,60**	8,75	30,68	8,34
Orta	36,05	9,45	35,59	10,33	32,86	8,56
Yüksek	36,97	10,12	34,36	9,96	31,31	8,39
Göç Etme Niyeti						
Düşük	34,08	9,51	37,38	9,90	31,83	8,53
Orta	36,50	9,78	34,16	11,06	32,83	7,81
Yüksek	34,61	9,21	38,00	10,45	30,14	8,26
İzmirli Hissetme						
Düşük	30,16	7,39	40,58	9,65	31,03	8,12
Orta	35,96	10,41	37,24	9,54	32,64	8,44
Yüksek	39,66***	8,61	32,05***	9,14	31,80	8,85
Etnik Kimliğin Önemi						
Düşük	37,46	8,98	33,53	9,75	31,80	8,16
Orta	35,41	8,23	36,77	9,05	33,83	9,21
Yüksek	30,02**	9,10	42,02***	9,60	30,00	7,02
Kente Bağlılık						
Düşük	28,41	6,41	41,25	10,25	29,58	8,17
Orta	34,04	9,41	38,58	10,34	30,24	8,15
Yüksek	38,86***	8,92	33,06**	8,37	34,20*	8,38
Kente Uyum						
Düşük	33,15	10,03	38,04	10,84	31,27	7,84
Orta	35,02	9,33	36,54	9,33	32,19	8,89
Yüksek	36,04	8,38	37,04	9,98	32,00	8,56

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p = .000$

İzmir'e göç etmiş olmaktan düşük düzeyde memnun olan katılımcıların asimilasyon stratejisini, göç etme kararını daha olumlu değerlendiren (orta ve yüksek düzeyde memnun olanlar) katılımcılara kıyasla daha düşük düzeyde $F(2,112) = 6,717$ $p < .01$; ayrılma stratejisini ise daha yüksek düzeyde benimsedikleri görülmüştür $F(2,112) = 6,044$ $p < .01$.

Kendini yüksek düzeyde İzmirli hissettiğini belirten katılımcılar ise asimilasyon stratejisini, kendini daha düşük düzeyde İzmirli hisseden (düşük ve orta düzeyde) katılımcılara kıyasla daha yüksek düzeyde $F(2,113) = 13,851$ $p = .000$; ayrılma stratejisini ise daha düşük düzeyde kullanmaktadır $F(2,113) = 8,696$ $p = .000$.

Kente yüksek düzeyde bağlı olduğunu dile getiren katılımcıların ise asimilasyon stratejisini $F(2,107) = 11,444$ $p = .000$ ve bütünleşme stratejisini $F(2,107) = 3,418$ $p < .05$ kente daha düşük düzeyde bağlı olduğunu dile getiren katılımcılara kıyasla daha fazla; ayrılma stratejisini ise daha düşük düzeyde benimsedikleri görülmüştür $F(2,107) = 6,537$ $p < .01$.

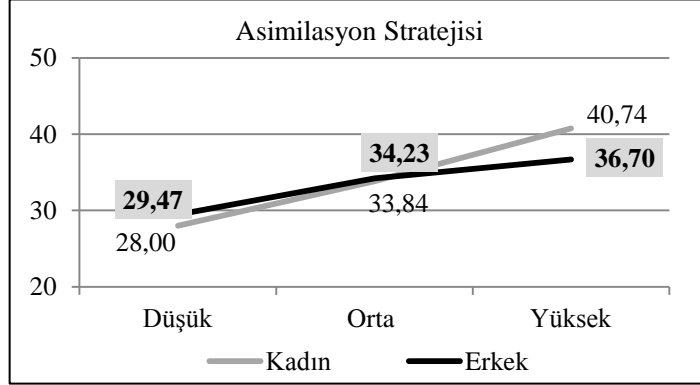
Etnik kökenin önem düzeyi, kültürlenme stratejilerinden alınan puan ortalamaları ile anlamlı düzeyde ilişkili olan bir diğer değişkendir. Sonuçlara göre, etnik kökenini yüksek düzeyde önemseydiğini belirten katılımcılar ayrılma stratejisini, etnik kimliğinin az ya da ortalama düzeyde önemli olduğunu belirten katılımcılardan daha yüksek düzeyde $F(2,112) = 8,342$ $p = .000$; asimilasyon stratejisini ise daha düşük düzeyde kullanmaktadır $F(2,112) = 7,309$ $p = .001$.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda kültürlenme stratejileri üzerinde etkili olabileceği öngörülen değişkenler ve yukarıda sözü edilen temel istatistikler sonucunda elde edilen anlamlı farklılaşmalar göz önünde bulundurularak, Kürt göçmenlerin kültürlenme stratejilerinden aldıkları puan ortalamalarının birden fazla bağımsız değişkenin etkileşimi ile farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla bir dizi çok yönlü varyans (MANOVA) ve çok yönlü kovaryans analizi (MANCOVA) gerçekleştirilmiştir.

Bu bölümde çok yönlü varyans analizi (normal dağılım, varyansların homojenliği) ve kovaryans analizinin varsayımlarını (ortak değişkenin bağımsızlığı, regresyon eğiminin homojenliği) karşılayan ve anlamlı istatistiksel ilişkilerin saptandığı analiz bulgularına yer verilmiştir.

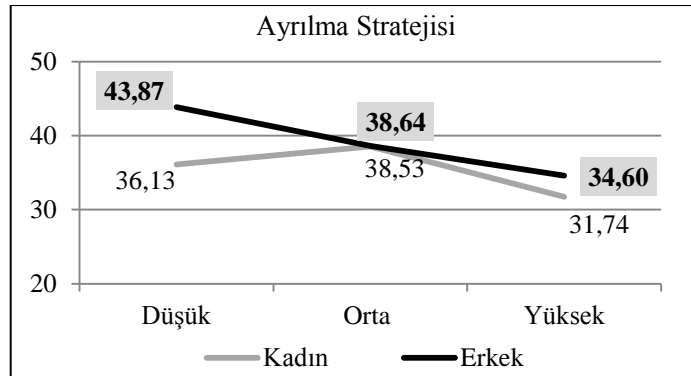
a. Cinsiyet, etnik kökenin önem düzeyi, kente bağlılık ve kültürlenme stratejileri: Kürt göçmenlerin üç farklı kültürlenme stratejisinden aldıkları puan ortalamalarının cinsiyet ve kente bağlılık düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, etnik kimliğin önem düzeyinin ana etkisi kontrol edilerek (ortak değişken olarak atanarak) incelenmiştir.

Bu amaçla 2 (Cinsiyet: kadın ve erkek) X 3 (Kente bağlılık düzeyi: düşük-orta-yüksek) çok yönlü kovaryans analizi gerçekleştirilmiştir. *Pillai's Trace* değerleri kente bağlılık düzeyinin ana etkisi $V=0.28$ $F(6,198) =5.34$ $p=.000$ ile cinsiyet ve kente bağlılık düzeyi arasındaki enteraksiyonun $V=0.16$ $F(6,198) =2.83$ $p<.05$ istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu; cinsiyetin ise ana etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma yaratmadığını göstermiştir $V=0.05$ $F(3,98) =1.59$ $p>.05$. Ana etkisi kontrol edilen ortak değişken etnik kökenin önem düzeyinin etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür $V=0.21$ $F(3,98) =8.69$ $p=.000$.



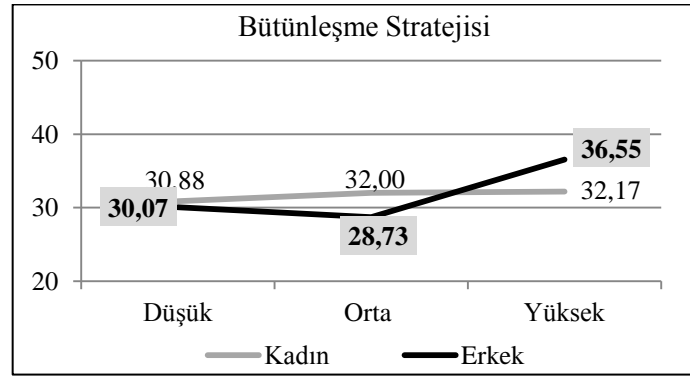
Grafik 1. Cinsiyet ve kente bağlılık düzeyine göre Kürt göçmenlerin asimilasyon stratejisi puan ortalamaları

Sonuçlara göre kente bağlılık düzeyinin, cinsiyet değişkeninin ana etkisinden bağımsız olarak asimilasyon ve ayrılma stratejisinden alınan puan ortalamaları üzerinde etkili olduğu; kente bağlılık düzeyi orta ve yüksek düzeyde olan katılımcıların düşük düzeyde olan katılımcılara kıyasla asimilasyon stratejisini daha fazla benimsedikleri görülmüştür. Kente bağlılık düzeyi düşük olan katılımcıların ise yüksek olan katılımcılara kıyasla ayrılma stratejisini daha fazla onayladıkları saptanmıştır (Bkz. Grafik 1 ve 2).



Grafik 2. Cinsiyet ve kente bağlılık düzeyine göre Kürt göçmenlerin ayrılma stratejisi puan ortalamaları

Cinsiyet ve kente bağıllık düzeyi arasındaki enteraksiyonu yorumladığımızda ise, Kürt kökenli kadın katılımcıların kente bağıllık düzeyleri yüksek olduğunda asimilasyon stratejisinden aldıkları puan ortalamaları belirgin bir şekilde yükselirken; kente bağıllık düzeyleri düşük olduğunda ayrılma stratejisinden aldıkları puan ortalamalarının istatistiksel açıdan belirgin bir biçimde yükseldiği görülmektedir (Bkz. Grafik 1 ve 2).



Grafik 3. Cinsiyet ve kente bağıllık düzeyine göre Kürt göçmenlerin bütünleşme stratejisi puan ortalamaları

Analiz sonucunda elde edilen parametrik tahmin değerlerine göre, ortak değişken olarak belirlenen etnik kökenin önem düzeyinin asimilasyon stratejisi ile negatif yönde ($b = -2,522$); ayrılma stratejisi ile pozitif yönde ($b = 3,160$) ilişkili olduğu görülmüştür. Bir diğer deyişle, etnik kökenin önem düzeyi arttıkça asimilasyon stratejisinden alınan puan ortalamaları düşmekte; ayrılma stratejisinden alınan puan ortalamaları ise yükselmektedir.

Bütünleşme stratejisinden alınan puan ortalamalarının ise sözü edilen değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür (Bkz. Grafik 3).

b. Kürt göçmenlerin “Asimilasyon” ve “Ayrılma” stratejilerini kullanma düzeylerini yordayan değişkenlerin incelenmesi: Kürt göçmenlerin “Asimilasyon” stratejisinden aldıkları puanları en iyi şekilde yordayan değişkenleri saptamak için çoklu doğrusal regresyon analizinden yararlanılmıştır. Uygun regresyon modeli belirlenirken adım adım seçim yöntemi (stepwise) kullanılmıştır.

Regresyon analizindeki bağımsız değişkenler şunlardır: “*Cinsiyet, kentte yaşama süresi, etnik kökenin önemi, Kente Bağlılık Ölçeği'nin üç alt boyutu (Aidiyet, Gelecek ve Karşılaştırma alt boyutları), kent merkezini kullanım düzeyi, göç memnuniyeti, başka bir şehire göç etme isteği ve kentin hangi noktasında İzmir'de gibi hissedildiği*”. Regresyon analizi sonucunda, bağımlı değişkeni en iyi şekilde yordayan denkleme dahil olan değişkenlerin; *Aidiyet Alt Boyutu ve Etnik Kökenin Önem Düzeyi* olduğu görülmüştür, $F(2, 101) = 20.459, p = .000$. Modelin çoklu korelasyon katsayısı .54'tür. Denkleme giren bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki varyansın % 29'unu açıklamaktadır (Bkz. Tablo 34).

Tablo 34. Kürt göçmenlerin asimilasyon stratejisi regresyon katsayıları

	Regresyon katsayıları	Standardize edilmiş regresyon katsayıları	t	p
	B	Beta		
(Sabit)	22.018	-	7.637	.000
Aidiyet Alt Boyutu	0.311	.393	4.624	.000
Etnik kökenin önem düzeyi	-2.357	-.337	-3.971	.000

Sonuçlara göre kente aidiyet düzeyi arttıkça; etnik kökene verilen önem düzeyi düşükçe, asimilasyon stratejisinin daha yüksek düzeyde kullanıldığı görülmüştür.

Kürt göçmenlerin “Ayrılma” stratejisinden aldıkları puanları en iyi şekilde yordayan değişkenleri saptamak için adım adım seçme yönteminden faydalanılarak çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Regresyon modeline bir önceki regresyon analizinde kullanılmış olan aynı bağımsız değişkenler dahil edilmiştir.

Regresyon analizi sonucunda, bağımlı değişkeni en iyi şekilde yordayan denkleme dahil olan değişkenlerin; *Etnik Kökenin Önem Düzeyi, Aidiyet Alt Boyutu ve Kentte yaşama süresi* olduğu görülmüştür, $F(3, 101) = 15.994, p = .000$. Modelin çoklu korelasyon katsayısı .57'dir. Denkleme giren bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki varyansın % 33'ünü açıklamaktadır (Bkz. Tablo 35).

Tablo 35. Kürt göçmenlerin ayrılma stratejisi regresyon katsayıları

	Regresyon	Standardize edilmiş		
	katsayıları	regresyon katsayıları	t	p
	B	Beta	t	p
(Sabit)	25.165	-	9.547	.000
Etnik kökenin önem düzeyi	3.066	.403	4.850	.000
Aidiyet Alt Boyutu	-0.214	-.248	-3.971	.007
Kentte yaşama süresi	-0.195	-.202	-2.234	.028

Sonuçlara göre etnik kökene verilen önem düzeyi arttıkça; kentte yaşama süresi ve kente aidiyet düzeyi düştükçe ayrılma stratejisinin daha yüksek düzeyde kullanıldığı söylenebilir

6.1.2.2. Türk Göçmenlerin Kültürlenme Stratejileri: Türk göçmenlerin üç kültürlenme stratejisinden (asimilasyon, ayrılma ve bütünleşme) aldıkları puan ortalamalarının çeşitli değişkenlere (sosyo-demografik değişkenler, göç deneyimine ilişkin değişkenler ve kente bağlılık düzeyi vb.) göre farklılaşıp farklılaşmadığı temel istatistik yöntemleri ile incelenmiştir. Analizler sonucunda elde edilen ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 36 ve 37’de sunulmakla birlikte bu bölümde istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmaların saptandığı ilişkiler üzerinde durulacaktır.

Tablo 36. Türk göçmenlerin kültürlenme stratejileri puan ortalamaları - Bağılantısız örneklem için T testi sonuçları

	<i>Kültürlenme Stratejileri</i>					
	Asimilasyon		Ayrılma		Bütünleşme	
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss
Cinsiyet						
Kadın	37,57	9,74	32,78	8,91	31,50	9,18
Erkek	36,08	9,31	38,36**	10,18	32,31	8,22
Göç biçimi						
Yalnız	34,35	9,74	40,26*	9,50	30,61	8,71
Aile ile birlikte	37,42	10,00	34,69	9,86	32,15	8,81
Aile tipi						
Çekirdek aile	37,05	9,62	35,44	9,98	31,93	8,63
Geniş aile	35,81	9,15	37,00	10,06	31,96	8,84
Geri Dönüş İsteği						
Evet	33,10	7,23	39,67***	9,41	32,61	7,95
Hayır	39,96***	10,13	32,63	9,55	31,24	9,19
Göç Niyeti						
Evet	38,60*	9,75	35,01	10,85	32,43	9,55
Hayır	34,17	8,66	36,84	8,67	31,23	7,29

*p <.05; ** p<.01; *** p=.000

Bağılantısız örneklemeler için t testi sonuçlarına göre erkek katılımcıların ayrılma stratejisinden aldıkları puan ortalamaları, kadın katılımcıların puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir $t(111) = -3,069$ $p < .01$. İzmir'e tek başına göç ettiğini belirten katılımcıların ise ayrılma stratejisini, ailesi ile birlikte göç eden katılımcılardan daha yüksek düzeyde benimsediği görülmüştür $t(110) = 2,428$ $p < .05$ (Bkz. Tablo 36).

İmkanları olsa geri dönmek istediğini ifade eden katılımcıların ise ayrılma stratejisinden aldıkları puan ortalaması geri dönüş niyeti olmadığını belirten katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek iken $t(108) = 3,864$ $p = .000$; geri dönüş isteği olmadığını ifade eden katılımcıların asimilasyon stratejisinden aldıkları puan ortalamaları, geri dönmeyi dileyen katılımcıların ortalamasından anlamlı düzeyde yüksektir $t(108) = -3,994$ $p = .000$. Başka bir şehre göç etme niyeti olmadığını ifade eden katılımcılar ise asimilasyon stratejisini göç etme niyetinde olan katılımcılardan daha yüksek düzeyde kullanmaktadır $t(110) = 2,474$ $p < .05$ (Bkz. Tablo 36).

Tablo 37'den izlenebileceği üzere gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizleri sonucunda "yaş" ve "kent merkezi kullanım düzeyi" dışındaki tüm değişkenler ile kültürlenme stratejileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmalar tespit edilmiştir. Sonuçlara göre kentte 26 yıl ve daha uzun süredir yaşamakta olan katılımcıların şehirde daha kısa süredir yaşayan katılımcılara kıyasla asimilasyon stratejisinden aldıkları puan ortalamalarının daha yüksek $F(2, 112) = 5,74$ $p < .01$; ayrılma stratejisinden aldıkları puan ortalamalarının ise kentte 11-25 yıldır katılımcıların ortalamasından anlamlı düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür $F(2, 212) = 4,04$ $p < .05$.

Kentte uzun süredir yaşamının etkisine benzer biçimde, göç dönemine göre de kültürlenme stratejilerinden alınan puan ortalamaları farklılaşmaktadır. İzmir'e 1980 yılı öncesinde yerleşen Türk göçmenlerin, 1991 yılı ve sonrasında yerleşen katılımcılara kıyasla asimilasyon stratejisini daha yüksek düzeyde benimsedikleri $F(2,110) = 5.82$ $p < .01$; kente 1991-1999 yılları arasında göç eden katılımcıların ise

1980 yılı öncesinde göç eden katılımcılara kıyasla ayrılma stratejisini daha fazla onayladıkları saptanmıştır $F(2,110) = 5.35$ $p < .01$ (Bkz. Tablo 37).

Tablo 37. Türk göçmenlerin kültürlenme stratejileri puan ortalamaları -Tek yönlü varyans analizi sonuçları

	<i>Kültürlenme Stratejileri</i>					
	Asimilasyon		Ayrılma		Bütünleşme	
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss
Yaş						
30 yaş ve altı	36,14	8,25	36,28	9,98	34,28	8,87
31-45 yaş	37,65	10,24	35,62	9,97	31,25	8,27
46 yaş ve üzeri	36,35	9,50	35,73	10,16	31,52	8,84
Kentte yaşama süresi						
1-10 yıl	33,31	8,01	37,91	9,40	33,18	8,39
11-25 yıl	34,50	7,72	38,42	9,19	32,15	7,51
26 yıl ve üzeri	39,83**	10,37	33,04*	10,19	31,26	9,54
Göç Dönemi						
1980 yılı öncesi	41,27**	9,60	32,64	10,04	31,33	8,35
1980-1990	35,81	9,55	35,48	10,19	31,72	9,34
1991-1999	34,00	8,15	40,52**	8,18	32,64	9,14
2000 yılı ve sonrası	33,30	7,84	37,73	9,48	32,69	8,00
Göç Memnuniyeti						
Düşük	32,26	7,64	40,00	10,16	31,86	7,02
Orta	37,39	8,79	35,97	9,46	31,90	8,91
Yüksek	39,70**	10,36	32,37**	9,47	31,77	9,36
İzmirli Hissetme						
Düşük	31,34***	7,88	42,07***	9,34	31,89	6,97
Orta	36,88	8,06	33,22	8,95	31,22	9,16
Yüksek	41,02	9,47	32,19	8,77	32,63	9,56
Kente Bağlılık						
Düşük	35,07	8,57	36,32	9,97	31,60	7,78
Orta	34,41	8,62	38,79	9,89	32,18	7,48
Yüksek	41,69**	10,06	31,08**	9,02	31,80	10,82
Kente Uyum						
Düşük	35,00	8,35	37,28	8,88	30,97	6,96
Orta	36,79	9,91	35,52	10,01	33,45	8,95
Yüksek	40,44	9,85	33,00	11,39	30,92	10,73

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p = .000$

Kendini düşük düzeyde İzmirli hissettiğini ifade eden katılımcılar, kendini orta ve yüksek düzeyde İzmirli hissettiğini belirten katılımcılara kıyasla daha yüksek düzeyde ayrılma stratejisini $F(2,111) = 13.21$ $p = .000$; daha düşük düzeyde de asimilasyon stratejisini kullanmaktadırlar $F(2,111) = 14.09$ $p = .000$.

Göç memnuniyeti ile kültürlenme stratejileri arasındaki ilişki incelendiğinde ise İzmir'e göç etmiş olmaktan yüksek düzeyde memnun olan katılımcıların

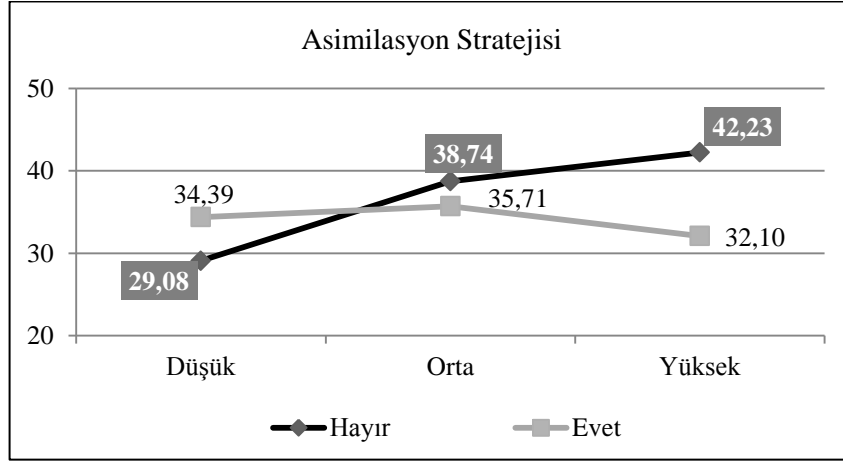
asimilasyon stratejisinden aldıkları puan ortalamaları, diğer gruplara kıyasla anlamlı düzeyde yüksek iken $F(2,110) = 5.82$ $p < .01$; ayrılma stratejisinden aldıkları puan ortalamaları anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur $F(2,110) = 5.35$ $p < .01$.

Kente bağlılık düzeylerine göre Türk göçmenlerin kültürlenme stratejilerinden aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında ise, kente yüksek düzeyde bağlı olduğunu dile getiren katılımcıların daha düşük düzeyde bağlı olduğunu ifade eden katılımcılara kıyasla asimilasyon stratejisinden aldıkları puan ortalaması istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek $F(2,106) = 7.11$ $p = .000$; ayrılma stratejisinden aldıkları puan ortalamaları ise daha düşüktür $F(2,106) = 6.39$ $p < .01$ (Bkz. Tablo 37).

a. Göç Memnuniyeti, göç niyeti, göç biçimi ve kültürlenme stratejileri:

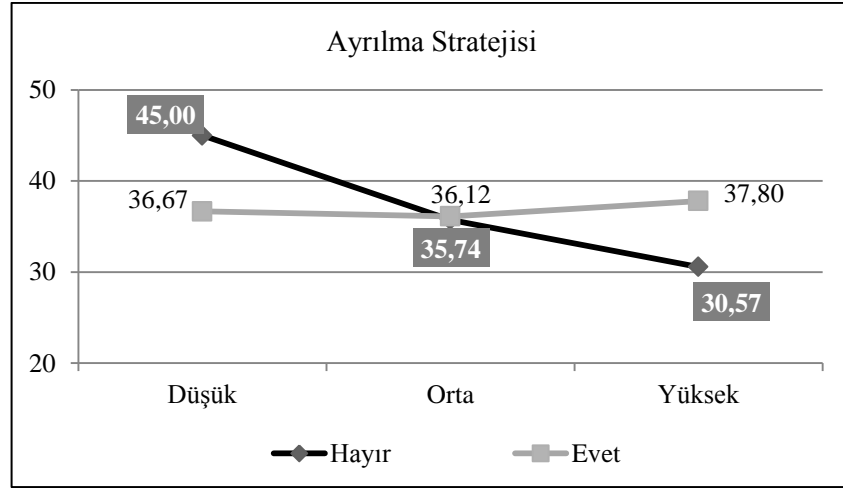
İzmir'e göç eden Türklerin üç kültürlenme stratejisinden aldıkları puan ortalamalarının İzmir'e göç etmiş olmaktan memnuniyet düzeyi ile gelecek dönemde başka bir şehre göç etme isteğine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, göç biçiminin (yalnız veya aile ile birlikte) ana etkisi kontrol edilerek incelenmiştir.

Bu amaçla 2 (Başka bir şehre göç etme isteği. Evet-Hayır) X 3 (Göç Memnuniyeti: Düşük-Orta-Yüksek) çok yönlü kovaryans analizi gerçekleştirilmiştir. *Pillai's Trace* değerlerine göre göçten memnuniyet düzeyi $V=0.95$ $F(6,204) = 1.69$ $p > .05$ ile başka bir şehre göç etme isteğinin $V=0.43$ $F(3,101) = 1.51$ $p > .05$ ana etkilerinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı, ancak bu iki bağımsız değişken arasındaki enteraksiyonun anlamlı olduğu görülmüştür $V=0.15$ $F(6,204) = 2.69$ $p < .05$. Ana etkisi kontrol edilen ortak değişken: göç etme biçiminin ise etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür $V=0.08$ $F(3,101) = 2.94$ $p < .05$.



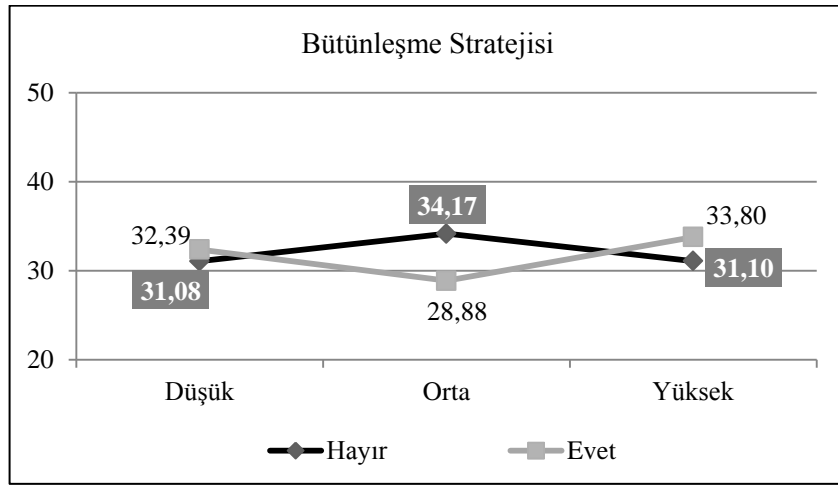
Grafik 4. Göç memnuniyeti ve göç etme niyetine göre Türk göçmenlerin asimilasyon stratejisi puan ortalamaları

Gelecekte İzmir'den başka bir şehre göç etme isteği ile İzmir'e göç etmiş olmaktan memnun olma düzeyi arasındaki enteraksiyonu yorumladığımızda İzmir'e göç etmiş olmaktan memnun olan ve gelecekte de bu şehirde yaşama niyetinde olan Türk göçmenlerin asimilasyon stratejisinden aldıkları puan ortalaması istatistiksel açıdan belirgin bir yükseliş gösterirken; ayrılma stratejisinden aldıkları puan ortalamalarının da belirgin bir biçimde düştüğü görülmüştür (Bkz. Grafik 4 ve 5).



Grafik 5. Göç memnuniyeti ve göç etme niyetine göre Türk göçmenlerin ayrılma stratejisi puan ortalamaları

Parametrik tahmin değerlerine göre, ortak değişken olarak belirlenen göç etme biçiminin asimilasyon ve ayrılma stratejilerinin benimsenme düzeyi ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Ailesi ile birlikte göç eden katılımcıların, yalnız göç eden katılımcılara kıyasla asimilasyon stratejisini benimseme düzeyleri daha yüksektir ($b = .892$). Bununla birlikte, yalnız göç eden katılımcıların ayrılma stratejisini benimseme düzeylerinin, ailesiyle göç eden katılımcılardan daha yüksek olduğu saptanmıştır ($b = -3.118$).



Grafik 6. Göç memnuniyeti ve göç etme niyetine göre Türk göçmenlerin bütünleşme stratejisi puan ortalamaları

Bütünleşme stratejisinden alınan puan ortalamalarının ise sözü edilen değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür (Bkz. Grafik 6).

b. Türk göçmenlerin “Asimilasyon” ve “Ayrılma” stratejilerini kullanma düzeylerini yordayan değişkenlerin incelenmesi: Türk göçmenlerin “Asimilasyon” stratejisinden aldıkları puanları en iyi şekilde yordayan değişkenleri saptamak için çoklu doğrusal regresyon analizinden yararlanılmıştır. Uygun regresyon modeli belirlenirken adım adım seçim yöntemi (stepwise) kullanılmıştır. Regresyon analizindeki bağımsız değişkenler şunlardır: “Cinsiyet, kentte yaşama süresi, Kente Bağlılık Ölçeği'nin üç alt boyutu (Aidiyet, Gelecek ve Karşılaştırma alt boyutları),

kent merkezini kullanım düzeyi, göç memnuniyeti, başka bir şehire göç etme isteği ve kentin hangi noktasında İzmir’de gibi hissedildiği”.

Regresyon analizi sonucunda, bağımlı değişkeni en iyi şekilde yordayan denkleme dahil olan değişkenlerin; *Kentte yaşama süresi ve göçten memnuniyet düzeyi* olduğu görülmüştür, $F(2, 101) = 12.081, p = .000$. Modelin çoklu korelasyon katsayısı .44’tür. Denkleme giren bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki varyansın % 20’sini açıklamaktadır (Bkz. Tablo 38).

Tablo 38. Türk göçmenlerin asimilasyon stratejisi regresyon katsayıları

	Regresyon	Standardize edilmiş	t	p
	katsayıları	regresyon katsayıları		
	B	Beta		
(Sabit)	25.675	-	10.063	.000
Kentte yaşama süresi	0.196	.284	3.050	.003
Göç Memnuniyeti	1.260	.275	2.948	.004

Sonuçlara göre kentte yaşama süresi ve göçten memnuniyet düzeyi arttıkça asimilasyon stratejisini kullanma düzeyi yükselmektedir (Bkz. Tablo 38).

Türk göçmenlerin “Ayrılma” stratejisinden aldıkları puanları en iyi şekilde yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla, bir önceki regresyon analizinde kullanılan aynı bağımsız değişkenlerin modele dahil edilmesiyle çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir

Türk göçmenlerin “Ayrılma” stratejisini benimseme düzeylerini en iyi yordayan değişkenler sırasıyla: *Cinsiyet, Kentte yaşama süresi, Aidiyet Alt Boyutu ve Karşılaştırma Alt Boyutu’dur* $F(4, 101) = 9.808, p = .000$ (Bkz. Tablo 38). Modelin çoklu korelasyon katsayısı .54’tür. Denkleme giren bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki varyansın % 29’unu açıklamaktadır (Bkz. Tablo 39).

Tablo 39. Türk göçmenlerin ayrılma stratejisi regresyon katsayıları

	Regresyon katsayıları	Standardize edilmiş regresyon katsayıları		
	B	Beta	t	p
(Sabit)	28.708	-	5.768	.000
Cinsiyet	8.812	.428	4.714	.000
Kentte yaşama süresi	-0.159	-.217	-2.188	.031
Aidiyet Alt Boyutu	-0.329	-.382	-3.190	.002
Karşılaştırma Alt Boyutu	-0.677	-.258	-2.296	.024

Sonuçlara göre erkek katılımcıların kadınlara kıyasla bu stratejiyi daha fazla kullandıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca kentte yaşama süresi, kente aidiyet düzeyi ve kenti diğer kentlere kıyasla daha yaşanılacak bir şehir olarak görme düzeyi yükseldikçe ayrılma stratejisinin daha düşük düzeyde kullanıldığı görülmektedir.

6.1.3. Göçmenlerin Kent Merkezi Kullanımları ve Kente Bağlılık Düzeyleri

Göçmenlerin kent merkezi kullanımları ve kente bağlılık düzeyleri, çeşitli sosyo-demografik özelliklerinin yanı sıra göç deneyimleri ile ilişkileri bağlamında incelenmiştir. Türk ve Kürt göçmenler kentin benzer bölgelerinde yaşamalarına karşın, göç deneyimleri (göç nedenleri, göç dönemleri), göçten memnuniyet düzeylerinin farklı olması nedeniyle yukarıda sözü edilen sosyal psikolojik yapılar arasındaki ilişkiler iki etnik grup için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla sunulmaktadır.

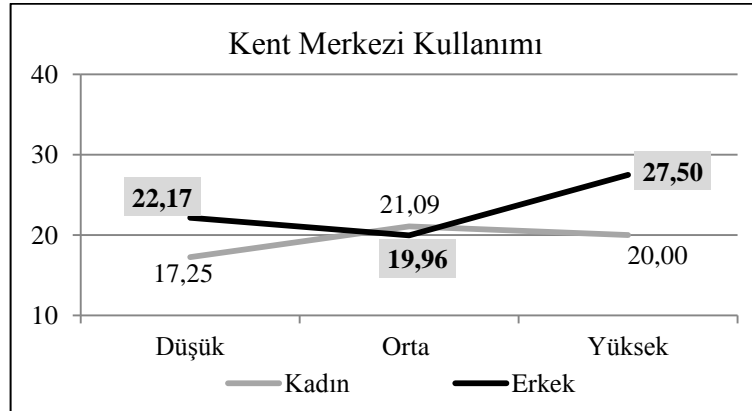
6.1.3.1. Kürt Göçmenlerin Kent Merkezi Kullanımları ve Kente Bağlılık Düzeyleri: Kürt göçmenlerin yaşadıkları kente bağlılık düzeyleri ve kent merkezini kullanım düzeylerinin çeşitli değişkenlerle ilişkileri incelemek amacıyla bir dizi çok yönlü varyans, kovaryans ve çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla sunulmaktadır.

a. Kürt göçmenlerin kent merkezi kullanımları ve kente bağlılık düzeylerinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisi: Kürt göçmenlerin “Kent Merkezi Kullanım Ölçeği” ve “Kente Bağlılık Ölçeği” puan ortalamalarının birden fazla bağımsız değişkenin etkileşimi ile farklılaşıp farklılaşmadığını

incelemek amacıyla bir dizi çok yönlü varyans ve kovaryans analizi gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde anlamlı istatistiksel ilişkilerin saptandığı analiz bulgularına yer verilmiştir.

Kürt göçmenlerin kent merkezi kullanımları ile kente bağlılık düzeylerinin cinsiyet ve göçten memnuniyet düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, Türkçe bilme düzeyi ve yaşın ana etkileri kontrol edilerek (ortak değişken olarak atanarak) incelenmiştir.

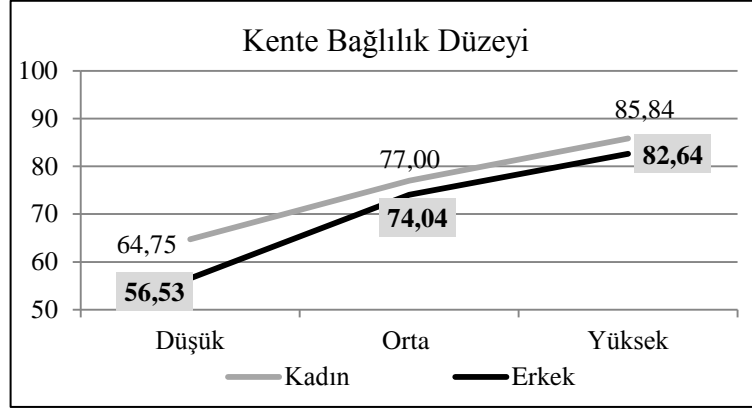
Bu amaçla 2 (Cinsiyet: Kadın ve Erkek) X 3 (Göç Memnuniyeti: Düşük-Orta-Yüksek) çok yönlü kovaryans analizi gerçekleştirilmiştir. *Pillai's Trace* değerleri cinsiyetin $V=0.18$ $F(2, 131) = 14.15$ $p=.000$ ve göçten memnuniyet düzeyinin $V=0.31$ $F(4,264) = 11.92$ $p=.000$ ana etkileri ile cinsiyet ve göçten memnuniyet düzeyi arasındaki enteraksiyonun $V=0.12$ $F(4,264) = 4.07$ $p<.01$ istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu göstermiştir. Ana etkisi kontrol edilen ortak değişkenler; yaş $V=0.12$ $F(2, 131) = 8.84$ $p=.000$ ve Türkçe bilme düzeyinin $V=0.10$ $F(2,131) = 6.93$ $p=.001$ etkileri de istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.



Grafik 7. Cinsiyet ve göç memnuniyetine göre Kürt göçmenlerin kent merkezi kullanımı puan ortalamaları

Sonuçlara göre Kürt kökenli erkek katılımcıların kent merkezini kullanım düzeyleri, kadın katılımcıların kullanım düzeyinden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bununla birlikte göç memnuniyeti düzeyinin ana etkisine bakıldığında, İzmir'e göç

etmiş olmaktan yüksek düzeyde memnun olan katılımcıların kent merkezi kullanımları ve kente bağlılık düzeyleri, göçten daha düşük düzeyde memnun olan katılımcılara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur (Bkz. Grafik 7 ve 8).



Grafik 8. Cinsiyet ve göç memnuniyetine göre Kürt göçmenlerin kente bağlılık puan ortalamaları

Cinsiyet ve göçten memnuniyet düzeyi arasındaki enteraksiyon etkisinin kent merkezi kullanımı üzerinde anlamlı olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre İzmir'e göç etmiş olmaktan yüksek düzeyde memnun olduğunu belirten Kürt kökenli erkek katılımcıların kent merkezini kullanım düzeyleri diğer gruplara kıyasla belirgin düzeyde yükseliş göstermektedir (Bkz. Grafik 7).

Parametrik tahmin değerlerine göre, ortak değişkenler olarak belirlenen Türkçe bilme düzeyi ve yaş değişkeninin kent merkezi kullanım düzeyi ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Türkçe bilme düzeyi arttıkça kent merkezini kullanım düzeyi artmaktadır ($b = 1.359$). Bununla birlikte yaş arttıkça merkez kullanımının azaldığı saptanmıştır ($b = -0.14$).

b. Kürt Göçmenlerin kent merkezi kullanım düzeylerini yordayan değişkenler: Kürt göçmenlerin Kente Merkezi Kullanım Ölçeği'nden aldıkları puanları en iyi şekilde yordayan değişkenleri saptamak için adım adım seçim yöntemi ile çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Regresyon analizindeki bağımsız değişkenler şunlardır: “Cinsiyet, İzmirli hissetme düzeyleri,

kentte yaşama süresi, göç memnuniyeti, kentin hangi noktasında İzmir’de gibi hissedildiği, Türkçe bilme düzeyleri ve etnik kökenin önem düzeyi”.

Regresyon analizi sonucunda, bağımlı değişkeni en iyi şekilde yordayan denkleme dahil olan değişkenlerin; *Cinsiyet ve Türkçe bilme düzeyi* olduğu görülmüştür, $F(2, 144) = 11.771, p = .000$. Modelin çoklu korelasyon katsayısı .38’dir. Denkleme giren bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki varyansın % 14’ünü açıklamaktadır (Bkz. Tablo 40).

Tablo 40. Kürt göçmenlerin kent merkezi kullanımları regresyon katsayıları

	Regresyon katsayıları	Standardize edilmiş regresyon katsayıları	t	p
	B	Beta		
(Sabit)	6.426	-	1.998	.048
Cinsiyet	3.829	.282	3.615	.000
Türkçe bilme düzeyi	1.527	.275	3.532	.001

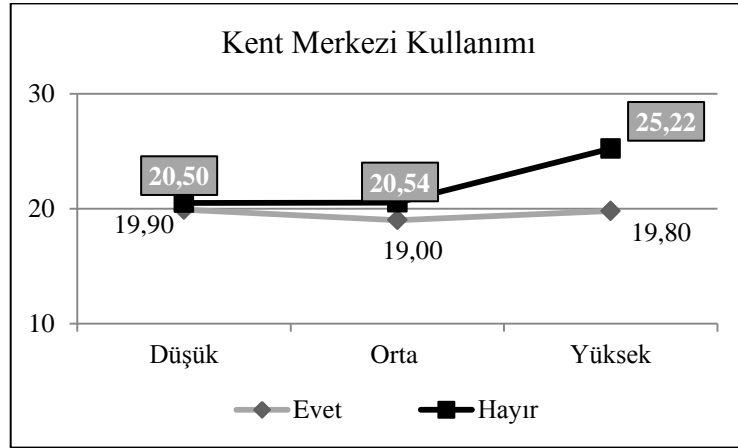
Regresyon analizi sonuçlarına göre Kürt göçmenlerin kent merkezi kullanımlarını belirleyici temel değişkenler cinsiyetleri ve Türkçe bilme düzeylerine ilişkin algılarıdır. Dil konusunda kendini yeterli gören erkek katılımcıların kent merkezi kullanımlarının belirgin bir biçimde artış gösterdiği söylenebilir.

6.1.3.2. Türk Göçmenlerin Kent Merkezi Kullanımları ve Kente Bağlılık Düzeyleri: Türk göçmenlerin yaşadıkları kente bağlılık düzeyleri ve kent merkezini kullanım düzeylerinin çeşitli değişkenlerle ilişkileri incelemek amacıyla bir dizi çok yönlü varyans, kovaryans ve çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda surasıyla sunulmaktadır.

a. Türk Göçmenlerin Kent Merkezi Kullanımları ve Kente Bağlılık Düzeylerinin Çeşitli Sosyo-Demografik Değişkenlerle İlişkisi: Türk göçmenlerin “Kent Merkezi Kullanım Ölçeği” ve “Kente Bağlılık Ölçeği” puan ortalamalarının birden fazla bağımsız değişkenin etkileşimi ile farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla çok yönlü varyans ve kovaryans analizleri gerçekleştirilmiştir.

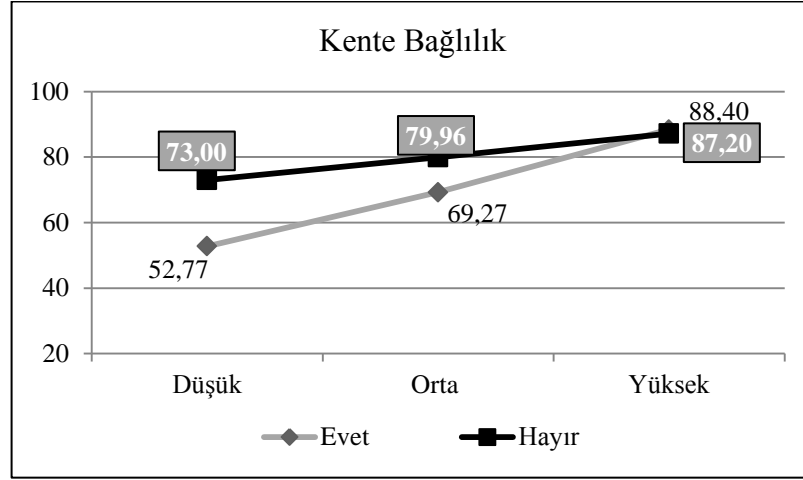
Bu bölümde anlamlı istatistiksel ilişkilerin saptandığı analiz bulgularına yer verilmiştir.

Türk kökenli katılımcıların kente uyum ve kente bağlılık ölçeği puan ortalamalarının göçten memnuniyet düzeyi ve geri dönüş isteğine göre farklılaşp farklılaşmadığı, cinsiyetin ana etkisi kontrol edilerek incelenmiştir. Bu amaçla 2 (Geri Dönüş İsteği: Evet-Hayır) X 3 (Göç Memnuniyeti: Düşük-Orta-Yüksek) çok yönlü kovaryans analizi gerçekleştirilmiştir. *Pillai's Trace* değerleri geri dönüş isteği $V=0.08$ $F(2, 119) = 5.46$ $p < .01$ ve göçten memnuniyet düzeyinin $V=0.22$ $F(4, 240) = 7.29$ $p = .000$ ana etkileri ile bu iki bağımsız değişken arasındaki enteraksiyonun $V=0.08$ $F(4, 240) = 2.42$ $p < .05$ istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu göstermiştir. Ana etkisi kontrol edilen ortak değişken: cinsiyetin $V=0.05$ $F(2, 119) = 3.11$ $p < .05$ etkisi de istatistiksel açıdan anlamlıdır.



Grafik 9. Göç memnuniyeti ve geri dönüş isteğine göre Türk göçmenlerin kent merkezi kullanımı puan ortalamaları

Sonuçlara göre gelecekte de İzmir’de yaşamak isteyen katılımcıların, geri dönüş yapmak isteyen katılımcılara kıyasla kent merkezi kullanım düzeyleri ve kente bağlılık düzeyleri daha yüksektir. Göç memnuniyeti düzeyinin ana etkisine bakıldığında ise, memnuniyet düzeyi arttıkça kente bağlılık ölçeği puan ortalamalarının da istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yükseldiği görülmektedir (Bkz. Grafik 9 ve 10).



Grafik 10. Göç Memnuniyeti ve geri dönüş isteğine göre Türk göçmenlerin kente bağlılık puan ortalamaları

Geri dönüş isteği ve göçten memnuniyet düzeyi arasındaki enteraksiyon etkisinin kente bağlılık düzeyi üzerinde anlamlı olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre geri dönüş isteği olmayan Türk göçmenlerin, İzmir'e göç etmiş olmaktan yüksek düzeyde memnuniyet duyduklarında kente bağlılık düzeyleri de belirgin bir biçimde yükselmektedir (Bkz. Grafik 10).

Parametrik tahmin değerlerine göre, ortak değişken olarak belirlenen cinsiyet değişkeninin kent merkezi kullanım düzeyi ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür ($b=2.616$). Bir diğer deyişle, erkek katılımcıların kent merkezi kullanımları, kadın katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksektir.

b. Türk Göçmenlerin Kent Merkezi Kullanımlarını Yordayan Değişkenler: Türk göçmenlerin "Kente Merkezi Kullanım Ölçeği"nden aldıkları puanları en iyi şekilde yordayan değişkenleri saptamak için adım adım seçim yöntemi ile çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Regresyon analizindeki bağımsız değişkenler şunlardır: "*Cinsiyet, İzmirli hissetme düzeyleri, kentte yaşama süresi, göç memnuniyeti, kentin hangi noktasında İzmir'de gibi hissedildiği*".

Regresyon analizi sonucunda, bağımlı değişkeni en iyi şekilde yordayan denkleme dahil olan değişkenlerin; *İzmirli hissetme ve cinsiyet* olduğu görülmüştür,

$F(2, 135) = 20.015, p = .000$. Modelin çoklu korelasyon katsayısı .48'dir. Denkleme giren bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki varyansın %23'ünü açıklamaktadır (Bkz. Tablo 41).

Tablo 41. Türk göçmenlerin kent merkezi kullanımları regresyon katsayıları

	Regresyon katsayıları	Standardize edilmiş regresyon katsayıları		
	B	Beta	t	p
(Sabit)	11.904	-	6.149	.000
İzmirli hissetme düzeyi	1.247	.438	5.758	.000
Cinsiyet	-2.509	-.199	-2.622	.010

Sonuçlara göre İzmirli hissetme düzeyi arttıkça, kent merkezi kullanımı da artmaktadır. Ayrıca kent merkezi kullanımında cinsiyetin de yordayıcı bir değişken olduğu, erkeklerin kadınlara kıyasla şehir merkezinde daha yüksek sıklıkla buldukları anlaşılmıştır.

6.2. Başat Grup Üyeleriyle Yürütülen Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde Türkiye'de ilk kez Göregenli'nin (2014) göç araştırmasında geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yaptığı "Çok-Kültürlü İdeoloji Ölçeği"nin Açımlayıcı Faktör Analizi ile incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara; başat grup üyelerinin çok kültürlü ideolojilerinin çeşitli sosyo-demografik değişkenler ve kente bağlılık düzeyleri ile ilişkilerine ve başat grup üyelerinin kentle kurdukları aidiyet ilişkisinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle ilişkilerine yer verilmiştir.

6.2.1. Çok-Kültürlü İdeoloji Ölçeği'nin Faktörel Yapısının İncelenmesi

Çok-kültürlü İdeoloji Ölçeği'nin geçerliğini sınamak amacıyla gerçekleştirilen "Temel Bileşenler Faktör Analizi" (Varimaks rotasyonu kullanılarak) sonuçlarına göre öz değeri 1'in üzerinde olan ve toplam varyansın % 48,29'unu açıklayan iki faktör ortaya çıkmıştır. Toplam varyansın %27,24'ünü açıklayan birinci faktör ölçeğin 4. 5. ve 6. maddelerinden oluşmaktadır. İkinci faktör toplam varyansın %21,05'ini açıklamakta ve ölçeğin 1. 2. 3. 7. ve 8. maddelerinin toplamından oluşmaktadır (Bkz. Tablo 42).

Toplam 8 maddeden oluşan bu ölçeğin güvenilirlik analizinden elde edilen Cronbach Alpha katsayısı .61'tir. Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda elde edilen iki alt ölçeğin güvenilirlik katsayıları ise sırasıyla şu şekildedir: 1. Faktör için .49 ve 2. Faktör için .75 olarak kaydedilmiştir.

Analiz sonucunda elde edilen bu iki faktör isimlendirilmemiştir. Faktörlere dahil edilen madde içerikleri incelediğinde, çok kültürlülüğe ilişkin benzer yapıları ölçtükleri düşünülebilecekken, birinci faktörün “*kültürel çeşitliliği destekleme*” ikinci faktörün ise “*kültürel sürekliliği desteklemeye*” ilişkin tutumlarla ilişkili olduğu ve bu nedenle iki ayrı faktörel yapı olarak da nitelendirilebileceği görülecektir (Bkz. Tablo 42). Bu iki faktörün, Kente Bağlılık Ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarıyla arasındaki korelasyon değerleri ve bu ilişkilerin yönleri de farklı iki yapıyı ölçen boyutlar olduğu fikrini desteklemektedir. İlgili değişkenler arasındaki korelasyonlar bir sonraki bölümde tanıtılmaktadır (Bkz. Tablo 44).

Tablo 42. Çok-kültürlü ideoloji ölçeği açımlayıcı faktör analizi sonuçları

<i>Madde No:</i>	<i>Maddeler</i>	<i>Faktör 1</i>	<i>Faktör 2</i>
Madde 6.	Çeşitli kültürel gruplardan oluşan bir toplum, diğer toplumlara kıyasla ulusal bütünlük konusunda daha fazla sorun yaşarlar (ters çevrildi).	0,81	-0,08
Madde 4.	Çeşitli kültürel gruplardan oluşan bir toplum, yeni sorunlara açık bir toplumdur (ters çevrildi).	0,81	-0,03
Madde 5.	Bu şehirdeki birlik ve beraberlik, farklı kültürlerden gelenlerin kendi kültürlerine bağlı kalması nedeniyle bozulmaktadır (ters çevrildi).	0,77	0,19
Madde 2.	İzmir'deki farklı kültürel toplumlara, kendi kültürel miraslarını korumaları için yardım edilmelidir.	0,08	0,73
Madde 7.	İzmir'de yaşayan herkes, İzmir'deki farklı kültürlerden gelen grupların örf ve adetlerini öğrenmek için daha fazla çaba göstermelidir.	-0,07	0,56
Madde 1.	İzmir'de yaşayan herkes, İzmirliilerin farklı kültürlerden oluşan bir toplum olduğunun farkında olmalıdır.	-0,21	0,54
Madde 3.	İzmir için en iyisi, tüm insanların kendi kültürel geçmişlerini biran önce unutmaları/geride bırakmalarıdır (ters çevrildi).	0,34	0,53
Madde 8.	Göçmen aileleri, çocuklarını kendi kültür ve geleneklerini sürdürmeleri konusunda teşvik etmelidir.	0,30	0,47
<i>Açıklanan Varyans:</i>		27,24	21,05

6.2.2. Başat Grup Üyelerinin Kente Bağlılık Düzeylerinin Çok-kültürlü İdeolojileri ile İlişkisi

Başat grup üyelerinin kente bağlılık ve çok-kültürlü ideoloji ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları incelediğinde (Bkz. Tablo 43), çok-kültürlü ideoloji ölçeği puan ortalamalarının ortalama bir değere yakın olduğu; kente bağlılık skorlarının ise ortalama değer üzerinde yer aldığı anlaşılmıştır. Alt ölçeklere ilişkin elde edilen değerler ise tablodan takip edilebilir.

Tablo 43. Başat grup üyelerinin ölçek toplam ve alt ölçek puan ortalamaları

	N	En Düşük Değer	En Yüksek Değer	Ort.	Ss
1.Çok-Kültürlü İdeoloji Toplam Puan	173	6,00	30,00	17,90	4,62
2.Çok-Kültürlü İdeoloji Faktör 1	173	3,00	15,00	7,50	3,13
3.Çok-Kültürlü İdeoloji Faktör 2	175	5,00	25,00	17,54	3,50
4.Kente Bağlılık Toplam Puan	170	40,00	100,00	88,88	10,61
5.Kente Bağlılık Aidiyet Alt Boyutu	171	19,00	55,00	49,36	5,99
6.Kente Bağlılık Gelecek Alt Boyutu	173	12,00	25,00	21,73	3,56
7.Kente Bağlılık Karşılaştırma Alt Boyutu	176	4,00	20,00	17,55	2,79

Çok-kültürlü İdeoloji Ölçeği toplam puanının, alt boyutlarla ilişkilerine bakıldığında iki alt faktörle de pozitif yönde ilişkili olduğu ancak birinci faktörle ilişkisinin daha güçlü olduğu görülmektedir ($r=.84$). Bu ölçeğin Kente Bağlılık toplam ve alt boyut toplam puanları ile ilişkileri incelendiğinde ise istatistiksel açıdan anlamlı olmayan negatif yönlü ilişkilerin varlığı dikkati çekmektedir. Ölçek toplam puanı Kente Bağlılıkla ilişkisiz görünmektedir (Bkz. Tablo 44).

Çok-kültürlü ideoloji ölçeğinin alt boyutlarının Kente Bağlılık toplam ve alt faktör toplam puanları ile ilişkilerine bakıldığında ise iki alt faktörün bu yapılarla tersi yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Çok-kültürlü İdeoloji ölçeği birinci faktörü Kente Bağlılık toplam puanı ($r=-.19$); Aidiyet Alt Boyutu ($r=-.20$) ve Gelecek Alt

Boyutu ($r=-.16$) ile negatif yönde ilişkili iken; Çok-kültürlü ideoloji ölçeği ikinci faktörü Kente Bağlılık toplam puanı ($r=.20$), Aidiyet Alt Boyutu ($r=.19$), Gelecek Alt Boyutu ($r=.17$) ve Karşılaştırma Alt Boyutu ($r=.16$) ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür.

Tablo 44. Çok-kültürlü ideoloji ve kente bağlılık ilişkisi

	1	2	3	4	5	6	7
1.Çok-Kültürlü İdeoloji Toplam Puan	1	,84**	,63**	-,06	-,07	-,08	,00
2.Çok-Kültürlü İdeoloji Faktör 1		1	,19*	-,19*	-,20**	-,16*	-,08
3.Çok-Kültürlü İdeoloji Faktör 2			1	,20**	,19*	,17*	,16*
4.Kente Bağlılık Toplam Puan				1	,94**	,81**	,80**
5.Kente Bağlılık Aidiyet Alt Boyutu					1	,61**	,68**
6.Kente Bağlılık Gelecek Alt Boyutu						1	,51**
7.Kente Bağlılık Karşılaştırma Alt Boyutu							1

* $p < .05$; ** $p < .01$

Elde edilen bu bulgular sonucunda, başat grup üyelerinin çok-kültürlü ideolojilerinin kente bağlılık düzeyleri ile istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ancak bu yapısal ilişkiler hakkında genellenebilir ve güvenilir sonuçlar elde edebilmek amacıyla daha geniş örneklemlerle araştırmalara ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim Göregenli'nin (2014) Türkiye'de 6 farklı şehirde yaklaşık 900 kişilik başat grup örneklemiyle gerçekleştirdiği çalışmada ölçeğin diğer sosyal psikolojik yapılarla ilişkilerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.

6.2.3. Başat Grup Üyelerinin Çok-kültürlü İdeolojilerinin Çeşitli Sosyo-Demografik Değişkenlerle İlişkileri

Başat grup üyelerinin Çok-kültürlü İdeoloji Ölçeği toplam puan ortalamalarının çeşitli değişkenlere (sosyo-demografik değişkenler, kente bağlılık düzeyi vb.) göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağlantısız örneklemler için t testi ve tek yönlü varyans analizi teknikleri kullanılarak incelenmiştir. Analizler sonucunda elde edilen ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 45'de sunulmuştur.

Tablo 45. Başat grup üyelerinin çok-kültürlü ideoloji ölçeği toplam puan ortalamaları

	<i>Çok-kültürlü İdeoloji</i>	
	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>
Cinsiyet		
Kadın	18,10	4,93
Erkek	17,72	4,35
	$t(171) = 0.541 p > .05$	
Yaş		
30 yaş ve altı	19,37	5,34
31-45 yaş	17,39	5,05
46 yaş ve üzeri	17,60	3,96
	$F(2,172)=2.305 p > .05$	
Eğitim		
Ortaokul ve altı	17,84	4,24
Lise	17,21	4,05
Yüksekokul ve üzeri	18,56	5,42
	$F(2,169)=1.213 p > .05$	
Gelir		
900tl ve altı	19,11	4,57
901-2000 tl	17,62	4,47
2001 tl ve üzeri	17,21	4,85
	$F(2, 170) = 2.292 p > .05$	
Kentte yaşama süresi		
30 yıl ve altı	19,24*	5,03
31 yıl ve üzeri	17,42	4,39
	$t(171)=2.305 p < .05$	
Kente Bağlılık Düzeyi		
Düşük	18,30	4,31
Orta	16,86	4,11
Yüksek	17,91	5,08
	$F(2,165)=1.090 p > .05$	

* $p < .05$

Tablo 45’de sunulan analiz sonuçlarından da takip edilebileceği üzere kentte yaşama süresi değişkeni dışında diğer değişkenlerle başat grup üyelerinin ölçek toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Kentte yaşama süresi değişkeninin ana etkisine baktığımızda ise kentte 30 yıldan daha uzun bir süredir yaşayan katılımcıların, daha kısa süredir yaşayan katılımcılara kıyasla çok-kültürlülük ideolojisini daha düşük düzeyde destekledikleri anlaşılmıştır.

6.2.4. Başat Grup Üyelerinin Kente Bağlılık Düzeylerinin Çeşitli Sosyo-Demografik Değişkenlerle İlişkileri

Başat grup üyelerinin Kente Bağlılık Ölçeği’nden aldıkları toplam ve alt ölçek puan ortalamalarının çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı

temel istatistik analizleri gerçekleştirilerek incelenmiştir. Analizler sonucunda elde edilen ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 46’da sunulmuştur. Bu bölümde istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmaların olduğu ilişkiler üzerinde durulacaktır.

Tablo 46. Başat grup üyelerinin kente bağlılık ölçeği toplam ve alt ölçek puan ortalamaları

	Kente Bağlılık Toplam Puan		Aidiyet Alt Boyutu		Gelecek Alt Boyutu		Karşılaştırma Alt Boyutu	
	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>
Cinsiyet								
Kadın	89,85	9,12	49,96	4,62	21,96	3,57	17,79	2,53
Erkek	88,11	11,76	48,83	6,95	21,53	3,55	17,33	2,99
Yaş								
30 yaş ve altı	87,53	9,77	48,27	5,26	20,91	3,93	17,24	2,50
31-45 yaş	89,81	12,65	49,57	7,58	22,77	3,09	17,14	3,46
46 yaş ve üzeri	88,87	9,77	49,64	5,28	21,49	3,56	17,68	2,48
Eğitim								
Ortaokul ve altı	90,57	9,34	50,10	5,21	22,28	3,25	17,70	2,70
Lise	89,44	11,45	49,28	5,91	21,67	3,59	17,35	3,08
Y.okul ve üzeri	87,31	11,07	48,50	6,83	21,15	3,82	17,55	2,67
Gelir								
900 TL ve altı	87,61	11,54	48,42	6,41	21,38	3,63	17,27	3,16
901-2000 TL	90,27	9,08	50,12	4,79	22,21	3,26	17,88	2,46
2001 TL ve üzeri	87,62	11,97	48,95	7,23	21,22	3,95	17,22	2,92
Kentte yaşama süresi								
30 yıl ve altı	86,45	10,36	48,00	5,59	20,68	3,62	17,28	2,84
31 yıl ve üzeri	89,67	10,60	49,82	6,06	22,09*	3,48	17,64	2,77

* $p < .05$

Tablo 46’ dan da takip edilebileceği üzere kentte yaşama süresi dışında diğer değişkenlere göre başat grup üyelerinin kente bağlılık skorlarının farklılaşmamaktadır. Kente 31 yıl ve daha uzun süredir yaşayan katılımcıların kentte gelecek yıllarda da yaşamaya yönelik isteklilik düzeyinin daha kısa süredir yaşayan katılımcılara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür $t(171) = -2.299 p < .05$.

6.3. Tüm Katılımcıların Kente Bağlılık Düzeylerinin Karşılaştırılması

Göçmen ve başat grup üyelerinin birarada değerlendirildiği örneklem grubu **220 Kadın** ve **255 Erkek** olmak üzere toplam **475 kişiden** oluşmaktadır. **298 göçmen** ve **177 başat** grup üyesinden oluşan tüm katılımcıların yaş ortalaması **41,7'**dir ($Ss=14,42$). Katılımcıların yaş aralığı 18 ile 80 arasında değişmektedir.

Tüm katılımcıların Kente Bağlılık Ölçeği'nden aldıkları toplam ve alt ölçek puan ortalamalarının çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı temel istatistik analizleri gerçekleştirilerek incelenmiştir. Bu analizler sonucunda katılımcıların “cinsiyetlerine”; “yerli veya göçmen olmalarına”; “etnik kökenlerine”; “gelir düzeylerine” ve “kentte yaşama sürelerine” göre ölçekten aldıkları toplam ve alt ölçek puan ortalamalarının farklılaştığı görülmüştür (Bkz. Tablo 47 ve 48).

Sonuçlara göre kadın katılımcıların Kente Bağlılık toplam puan ortalamaları $t(446)=1.98$ $p<.05$ ile aidiyet $t(446)=1.98$ $p<.05$ ve karşılaştırma $t(446)=1.98$ $p<.05$ alt boyutlarından aldıkları toplam puan ortalamaları erkek katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Başat grup üyelerinin, göçmenlerle karşılaştırıldığında ölçek toplam puan ve alt ölçek toplam puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür: Kente bağlılık $t(446)= -9.56$ $p=.000$; aidiyet alt boyutu $t(452)= -10.7$ $p=.000$; Gelecek alt boyutu $t(462)= -5.63$ $p=.000$; Karşılaştırma alt boyutu $t(468)= -5.49$ $p=.000$.

Etnik köken açısından ölçek toplam puanı ve alt ölçek toplam puanları incelediğinde ise, Türklerin Kente Bağlılık Ölçeği toplam puan ortalamalarının $t(446)= -5.43$ $p=.000$; aidiyet $t(452)= -6.56$ $p=.000$ ve gelecek $t(462)= -3.89$ $p=.000$ alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının Kürtlerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 47).

Tablo 47. Tüm katılımcıların kente bağlılık ölçeği toplam ve alt ölçek puan ortalamaları – Bağlantısız örneklem için T testi sonuçları

	Kente Bağlılık Toplam Puan		Aidiyet Alt Boyutu		Gelecek Alt Boyutu		Karşılaştırma Alt Boyutu		
	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	
Cinsiyet									
Kadın	81,48*	16,04	43,62*	10,65	20,74	4,28	17,04*	2,77	
Erkek	78,21	18,30	42,53	11,19	19,63	5,21	15,95	3,84	
Başatlık- Göçmenlik									
Göçmen grup	74,14	18,29	39,21	11,49	19,20	5,23	15,80	3,61	
Başat grup	88,87***	10,61	49,36***	5,98	21,73***	3,56	17,54***	2,79	
Etnik köken									
Kürtler	73,55	18,17	38,44	11,51	18,92	5,25	16,09	3,54	
Türkler	82,75***	16,13	45,30***	9,92	20,74***	4,50	16,63	3,36	

* $p < .05$; *** $p = .000$

Gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizleri sonuçlarına göre kentte yaşama süresinin ve gelir düzeyinin kente bağlılık skorları ile istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır (Bkz. Tablo 48). Kentte 10 yıl ve daha kısa bir süredir yaşamakta olan katılımcıların, toplam puan ortalamaları $F(3,427)=31.01$ $p=.000$; aidiyet alt boyutu $F(3,433)=39.95$ $p=.000$; gelecek alt boyutu $F(3,443)=14.56$ $p=.000$ ve karşılaştırma alt boyutu $F(3,448)=6.80$ $p=.000$ puan ortalamalarının kentte 10 yıldan daha uzun bir süredir yaşamakta olan diğer gruplardan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür.

Gelir düzeyine göre bakıldığında ise aylık geliri toplam 450 TL ve altında olan katılımcıların ölçek toplam puan ortalamaları $F(4, 440)=4.11$ $p<.01$ ile aidiyet $F(4,445)=4.85$ $p<.01$ ve gelecek alt boyut $F(4,453)=3.54$ $p<.01$ puan ortalamalarının aylık geliri 1.500 TL ve üzerinden olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 48. Tüm katılımcıların kente bağlılık ölçeği toplam ve alt ölçek puan ortalamaları– Tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Kente Bağlılık Toplam Puan		Aidiyet Alt Boyutu		Gelecek Alt Boyutu		Karşılaştırma Alt Boyutu	
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss
Yaş								
30 yaş ve altı	78,64	17,61	41,81	11,34	19,94	4,92	16,75	3,42
31-45 yaş	79,02	17,98	42,64	11,43	20,34	4,73	15,92	3,66
46-60 yaş	79,99	17,12	43,50	10,57	19,91	4,95	16,54	3,27
61 yaş ve üzeri	83,72	15,37	46,00	9,12	20,84	4,55	16,88	3,15
Kentte Yaş.								
Süresi								
1-10 yıl	62,31***	17,65	31,57***	10,91	16,38***	5,29	14,54***	3,69
11-25 yıl	74,38	18,24	38,99	11,53	19,23	5,22	16,16	3,49
26-40 yıl	82,04	14,90	44,82	9,16	20,62	4,32	16,45	3,31
41 yıl ve üzeri	87,01	12,04	48,37	6,92	21,44	3,94	17,19	3,01
Gelir								
450 TL ve altı	72,07**	19,78	38,02**	11,04	18,00**	5,42	15,87	3,67
451-900 TL	79,81	15,82	42,98	10,13	20,53	4,32	16,32	3,39
901-1500 TL	78,15	17,38	42,06	10,96	19,66	4,95	16,46	3,46
1501-2000 TL	81,75	18,50	44,30	11,86	20,67	5,13	16,69	3,25
2000 TL ve üzeri	84,83	15,64	46,75	9,78	20,95	4,53	16,70	3,62

** $p < .01$; *** $p = .000$

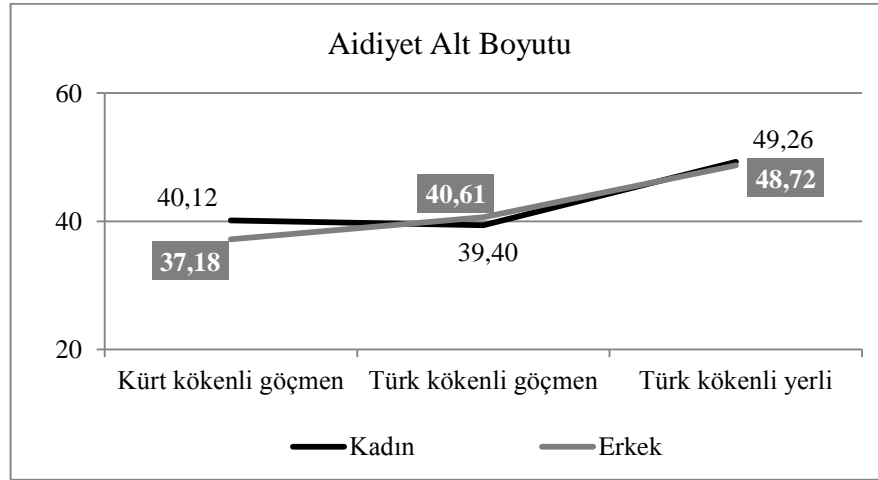
6.3.1. Cinsiyet, Başatlık-Göçmenlik, Etnik Kökenin Önemi, Kentte Yaşama Süresi ve Kente Bağlılık İlişkisi

Kente Bağlılık Ölçeği'nin alt boyutları olan "Aidiyet", "Gelecek" ve "Karşılaştırma" alt boyutlarından alınan puan ortalamalarının cinsiyet, başatlık-göçmenlik ve etnik kökene göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı, kentte yaşama süresinin ana etkisi kontrol edilerek incelenmiştir.

Bu amaçla gerçekleştirilen 2 (Cinsiyet: Kadın ve Erkek) X 3 (Köken ve Başatlık-Göçmenlik: Kürt kökenli göçmenler-Türk kökenli göçmenler-Türk kökenli yerliler) çok yönlü kovaryans modelinin incelenmesi sonucunda elde edilen *Pillai's*

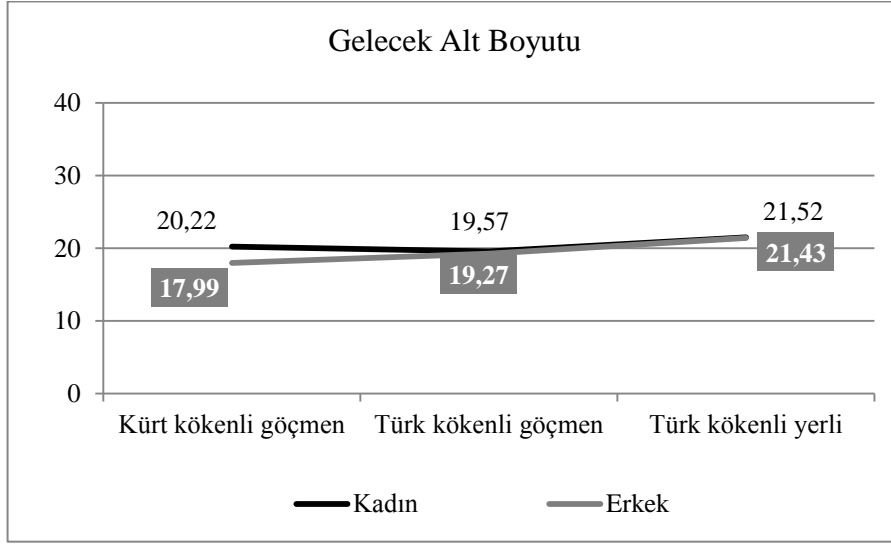
Trace değerleri cinsiyet değişkeninin “Gelecek ve Karşılaştırma” alt boyutlarından $V=0.34$ $F(3,419)=4.87$ $p<.01$; köken-başatlık-göçmenlik değişkeninin ise “Aidiyet” alt boyutundan alınan puan ortalamaları üzerinde ana etkilerinin anlamlı olduğu $V=0.09$ $F(6,840)=6.92$ $p=.000$ görülmüştür.

Ancak bu iki bağımsız değişken arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir enteraksiyona rastlanmamıştır $V=0.21$ $F(6,840)=1.48$ $p>.05$. Ana etkisi kontrol edilen ortak değişken; kentte yaşama süresinin ise Kente Bağlılık Ölçeği'nin üç alt boyutundan da alınan puan ortalamaları üzerinde etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür $V=0.09$ $F(3,419)=13.78$ $p=.000$.



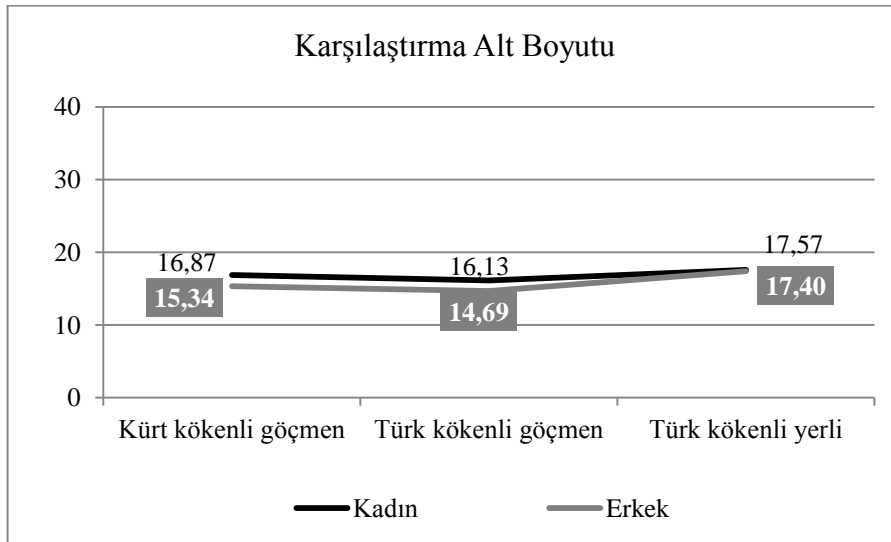
Grafik 11. Cinsiyet ve köken-başatlık/göçmenlik değişkenine göre tüm katılımcıların aidiyet alt boyutu puan ortalamaları

Kadın ve erkek katılımcıların aidiyet alt boyutu puan ortalamaları farklılaşmamakla birlikte; Türk kökenli başat grup üyelerinin bu alt ölçek puan ortalamasının Kürt göçmenlerin puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Türk kökenli başat grup üyeleri ile Türk göçmen grubu üyelerinin aidiyet alt ölçeği puan ortalamaları istatistiksel açıdan farklılaşmamaktadır (Bkz. Grafik 11).



Grafik 12. Cinsiyet ve köken-başatlık/göçmenlik değişkenine göre tüm katılımcıların gelecek alt boyutu puan ortalamaları

Grafik 12’de gösterildiği üzere kadın katılımcıların gelecek alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları, erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir.



Grafik 13. Cinsiyet ve köken-başatlık/göçmenlik değişkenine göre tüm katılımcıların karşılaştırma alt boyutu puan ortalamaları

Kadın katılımcıların karşılaştırma alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları, erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir (Bkz. Grafik 13).

Parametrik tahmin değerlerine göre, ortak değişken olarak belirlenen kentte yaşama süresinin Kente Bağlılık Ölçeği üç alt boyutu ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür: Aidiyet ($b=3.799$); Gelecek ($b=1.333$); Karşılaştırma ($b=0.484$). Bir diğer anlatımla, kentte yaşama süresi arttıkça üç alt ölçekten alınan puan ortalamaları da yükselmektedir.

7.BÖLÜM: TARTIŞMA

Kültürlerarası psikoloji yaklaşımıyla, "kültürlenme" kavramı bağlamında önerilen kavramsal çerçevede ve sosyal psikoloji yaklaşımıyla yapılan ve göç sürecini bir gruplararası ilişkiler süreci olarak kavramsallaştıran çalışmalarda, göç edilen yerin mekansal özelliklerinin, göçmenlerin uyum süreçlerinde önemi vurgulansa da pek az çalışmada temel değişkenlerden biri olarak değerlendirilmiştir. Göçmenlerin yeni fiziksel çevreye uyumları daha çok çevre psikolojisi alanında, davranışın doğal, kültürel ve ekolojik habitatı içinde incelenmesi gerektiğini savunan yaklaşımların (Altman & Chemers, 1980; Barker, 1976; Gibson, 1979) öncülüğünde gerçekleştirilen çalışmalarda (Boğaç, 2009; Brown & Perkins, 1992; Fried, 1982; 2000; Hidalgo ve Hernandez, 2000; Ng, 1998; Dixon & Durrheim, 2001; 2004) ele alınmıştır.

Bu araştırmada, literatürdeki bu eksikliğin giderilmesine katkıda bulunulacağı düşüncesiyle, Türkiye'nin farklı boyutlardaki yerleşim birimlerinden İzmir'e göç eden kişilerin, göç sonrasında dahil oldukları yeni kentsel çevreye mekansal ve kültürel uyumları arasındaki ilişkiler ile kendini "İzmirli ve kentin yerlisi" olarak tarif eden başat grup üyelerinin göçmenlere yönelik algıları ve kente aidiyetleri arasındaki ilişkilerin kültürlerarası ve çevre psikoloji bakış açılarını içeren disiplinlerarası bir kuramsal çerçevede incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu çerçevede, göçmenlerin göç ettikleri şehirde yeni kültürle ilişkilerini değerlendirmek amacıyla ele alınan kültürlenme kavramına göre "bu süreç, belirli bir zaman ve yerde yani kültürel bir bağlam içinde gerçekleşmektedir. Bu bağlam, ilişkide olan grupların sosyo-politik geçmişlerini ve ilişkiye geçme nedenlerini içermektedir. Bu nedenle anlamlı bir kültürlenme bilgisine ulaşabilmek için bu kültürel bağlamların iyi bir biçimde anlaşılması gerekir" (Sam & Berry, 2006: s.22). "Kültürlenme süreci" içinde tanımlanan grup ya da bireyler genellikle "göçmenler, mülteciler, sığınmacılar, konuklar, etnokültürel gruplar ve yerliler"dir. Bu grupların kim oldukları ve gruplar tanımlanırken kullanılan kavramlar, bazı sosyo-politik faktörlere bağlı olarak ülkeden ülkeye değişmektedir (Cohon, 1981). Kültürlenme

literatürüne bakıldığında daha çok ülke dışına göç eden grupların kültürlenme stratejilerinin araştırma konusu edildiği ancak ülke içinde yer değiştiren farklı etno-kültürel grupların kültürlenme pratiklerine çok az sayıda çalışmada (Göksen & Cemalcılar, 2010; Göregenli, 2014; Gui ve ark., 2012; Qian ve ark., 2011; Yang ve ark., 2010; Yağcıoğlu, 2005) yer verildiği dikkati çekmektedir. Bu çalışmada iç göç bağlamında kente uyum sürecinde ele alınan kültürlenme kavramının, farklı kültürlerin İzmir'e göç etmesi sonucunda karşılaşmasıyla oluşan çok-kültürlü bir bağlamın anlaşılmasına katkıda bulunmak amacıyla kullanılmıştır.

Kırdan kente göç, kentte yaşayan etnik grupların kent çevresine uyum sağlamalarını ve bu uyum sürecinde ortaya çıkabilecek sorunlarla baş etmelerini gerektirmektedir (Erman, 1998). Farklı ülkelerde bu çerçevede yapılan çalışmalar (Akand, 2005; Göregenli, 2014; Gui ve ark., 2012; Qian ve ark., 2011; Yağcıoğlu, 2005) kentte ve kırsal alanda yaşayan insanlar arasındaki refah düzeyi farklılığı ile kent ve kır yaşamı arasındaki ikili yapının iki farklı kültürün varlığına işaret ettiğini göstermiştir. Bu iki farklı kültürel yapı, aynı ülke içinde yaşanan göç ve gruplararası ilişkiler bağlamında bir kültürlenme sürecine öncülük etmektedir. Gui ve arkadaşları (2012), kırsal alanlar ile kentlerin iki farklı kültürel yapıyı oluşturduğuna ilişkin görüşlerini, sanayi, ulaşım sistemi, alt yapı sistemi, pazar ekonomisi, sosyal ağların genişliği, değerler açısından gözlenen farklılıklar çerçevesinde tanımlamıştır. Türkiye'de Göregenli (2014) ve Yağcıoğlu'nun (2005) çalışmaları da, kültürlenme modelinin iç göç sürecinde de etkili, ayırdedici bir kavramsallaştırma olduğunu ampirik olarak göstermiştir. Bu çalışmada da kültürlenme kuramının, kırdan kente göç sürecinde farklı etno-kültürel grupların göç ettikleri yeni yerleşim yerinde yaşadıkları kültürlenme sürecini anlamada hem teorik hem de ampirik olarak temsil edici bir yaklaşım olduğu görülmüştür. Alan araştırmasına katılan başat grup üyeleri ile göçmen katılımcıların, doğum yeri, gelir ve eğitim düzeylerinin belirgin biçimde farklılık göstermesinin yanı sıra kentle kurdukları aidiyet ilişkisinin de farklılaştığı görülmüştür.

Bu çalışmanın kuramsal modelinin önemli bir diğer ögesi de, kültürlenmenin sadece farklı "sosyal" ve "kültürel" gruplar arasında değil aynı zamanda farklı "mekansal" bağlamlar arasında gerçekleşen karşılıklı bir dönüştürme sürecini kapsadığına ilişkin önermesidir. Bu açıdan bakıldığında da, kültürlenme modelinin iç göçlerde uyarlanabilir olduğu görülmüştür. Aşağıda ayrıntılı biçimde tartışılan bulgularımıza göre, İzmir'e göçler çoğunlukla kırsal alanlardan göç biçiminde gerçekleşmektedir ve kırsal-kentsel bağlamların oluşturduğu yaşam çevresi farklılıkları, ülke dışı ve içi göçler açısından benzerlikler oluşturmaktadır.

Gruplar arasında var olan bu sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda, yerli ve göçmen katılımcıların iki farklı kültürü temsil ettiği söylenebilir. Bu anlamda bu çalışmanın, kültürlenme araştırmasının temel öncüllerinden olan kültür farklılığının ortaya koyulması gerekliliği önermesini (Sam & Berry, 2006) elde edilen niceliksel bulgular ışığında karşıladığı görülmüştür. Bu araştırmaya katılan göçmen gruplarının taşıdıkları sosyo-kültürel çeşitliliğe benzer biçimde, Göregenli'nin (2014) benzer bir teorik çerçevede 6 farklı şehirde gerçekleştirdiği çalışma bulguları da iç göç hareketliliğine dahil olan grupların kültürel ve dilsel çeşitliliğinin yüksek olduğunu; kentsel ve kırsal alanlar arasında hem coğrafik hem de kültürel açıdan büyük farklılıklar bulunduğunu dolayısıyla kültürlenme modelinin iç göçe uyarlanabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda göç öncesi ve sonrası yaşam alanlarının kültürel bağlamları ile gruplar arasındaki bu sosyo-kültürel farklılıkların yer aldığı heterojen bir toplumsal yapıda kültürlenme modelinin geçerli olabileceği söylenebilir.

Öte yandan kırdan kente göç sonrasında yaşanan kültürlenme sürecinde, "kent kültürü"nü belirleyici ya da baskın kültür olması iç göç bağlamında yaşanan kültürel dönüşümde ayırt edici bir özellik taşımaktadır. Bu anlamda kırdan kente göç edenlerin, ulus aşırı göç edenlere kıyasla, kültürlenme sürecinde, kendi kültürlerinden radikal olarak farklı bir otantik kültürle karşılaşmadıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle katılımcıların göçle birlikte yaşamlarında otantik gelenek ve göreneklerinden çok alıştıkları yaşam pratiklerinin dönüştüğü

söylenir. Kentleşmenin hızla arttığı günümüzde kırsal alanlardan farklı zamansal, mekansal ve sosyal özelliklere sahip olan kentsel alanlar, göçmenlerin kültürlenme yaşantılarının temel belirleyicisi olmaktadır (Gui ve ark., 2012). Bu açıdan düşünüldüğünde, kırsal alanların birçok açıdan yetersiz koşullara sahip olması buna karşılık kentsel alanların “çekici” ekonomik ve sosyal koşulları, göçmenlerin göreceli olarak kentsel alanlara gönüllü biçimde göç etmelerine neden olmaktadır (Akand, 2005; İçduygu & Sirkeci, 1999; Tekeli, 2001; 2011). Bu tip göç deneyiminde sosyo-ekonomik koşulları görece daha iyi olan katılımcıların kent yaşamına daha kolay ve çabuk uyum sağladıkları; “kentlilik” kültürünü, alıştıkları günlük yaşam pratiklerini kısmen terk ederek daha gönüllü bir biçimde benimsedikleri söylenebilir. Göç öncesinde, göç edilecek yerle ilgili olumlu duygu ve beklentilerin olmasının, ekonomik ya da diğer nedenlerle göçe zorlanış halinin getirdiği psikolojik, sosyal ve ekonomik zorluklarla baş etmeyi ve göç sonrası yeni yerleşim yerine uyum sağlamayı kolaylaştırıcı bir etkisi olmaktadır. Bu çalışmada da göçmenlerin göç etme gerekçeleri arasında İzmir’in hem sosyo-kültürel ve sosyo-politik özellikleri hem de sahip olduğu birtakım fiziksel ve coğrafi özellikleri ile sevilen bir şehir olmasının da İzmir’e göç etme kararının alınmasında etkili olduğu görülmüştür. Bu noktada kültürlenme sürecinin göç kararının alındığı dönemde, göç edilecek yerle ilgili alınan ön bilgiler, göç edilecek yerde bulunan aile yakını, hemşeri ya da tanıdıkların tavsiyeleri ile edinilen olumlu sosyal temsiller eşliğinde başlayabildiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Tabor & Milfont da (2011) kültürlenme araştırmalarında göç öncesi kültürlenme sürecini (*preacculturation*) göz önünde bulunduran çalışma sayısının oldukça az olduğunu belirtmekle birlikte, bu hazırlık sürecinin kültürlenme araştırmalarına dahil edilmesinin, göç deneyiminin daha bütüncül bir biçimde anlaşılmasını sağlayacağını ifade etmişlerdir.

Göçmenlerin kültürlenme süreçleri ile ilgili değerlendirmelere geçmeden önce bu katılımcı grubunun sosyo-demografik özellikleri, göç deneyimleri ve kent içi yerleşimleri ile ilgili bilgilere değinmekte fayda vardır. Göçmen gruplarının tabakalı örnekleme yoluyla seçiminde ve araştırma bulgularının değerlendirilmesi aşamasında

uygulamaların, kentin benzer bölgelerinde yaşayan; etnik, kültürel ve sosyo-ekonomik koşullar açısından benzeyen ve farklılaşan grupları temsil edecek şekilde yapıldığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Aynı ilçe ve mahallelerde yaşayan kişiler arasından seçilen Türk ve Kürt göçmenlerin büyük bir çoğunluğu Buca ve Bayraklı ilçelerinde ikamet etmektedir. Her iki göçmen grubunun da büyük bir çoğunluğu İzmir’de en az 11 yıldır yaşayan katılımcılardan oluşmaktadır. Kürt göçmenlerin büyük bir bölümü, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde siyasi çatışmaların en yoğun olduğu dönem olan 1980-1999 yılları arasında güvenlik kaygısı ya da devlet tarafından uygulanan baskılar nedeniyle göçe zorlanan katılımcılardır. Çatışma kökenli yerinden edilen bu katılımcıların göç nedenlerine ilişkin açık olarak verdikleri yanıtlar arasında “köy yakılması, devlet, baskı, her akşam ve sabah yapılan operasyonlar vb.” yanıtlar yer almaktadır. Siyasi çatışmalar dışında Kürt göçmenleri göçe zorlayan diğer temel nedenler ise ekonomik sorunlar ve başka bir şehirde iş bulma beklentisidir. Katılımcıların önemli bir bölümü yaşadıkları geçim sıkıntısı, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunlar nedeniyle göç etmek zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir. Kürt göçmenlerin göç nedenlerine ilişkin elde edilen bu bulgular, İzmir’de yaşayan zorunlu göç mağdurlarıyla ilgili yürütülen araştırma bulguları (Arı, 2010; Mutlu, 2009; Göregenli, 2014) ile de tutarlılık göstermektedir. Türk göçmenlerin İzmir’e göç etme dönemleri daha çok 1990 yılı öncesine dayanmakta ve başlıca göç etme gerekçeleri ekonomik nedenlere dayanmaktadır. Kürt göçmenlerin “zorunlu” olarak andıkları göç yaşantılarının ardında, yaşadıkları yerdeki siyasi çatışmalar ve bu çatışma nedeniyle yerinden edilmeleri yatmaktadır. Türk göçmenlerin göç edişlerini "zorunlu" olarak tarif etmeleri ise ekonomik sıkıntılara dayalı bir göçe zorlanış haline işaret etmektedir.

Ekonomik koşulları iyileştirmeye yönelik göçler her ne kadar bir gönülsüzlük duygusu eşliğinde gerçekleşiyor olsa da, literatürde bu göç tipinin “gönüllü/isteğe bağlı göç” adı altında sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu sınıflandırmada, üzerinde durulan ayırt edici nokta, göç kararının göç eden kişinin iradesi ve isteği dahilinde

verilip verilmemesidir. Zorunlu göç/yerinden edilme ise bireylerin, “siyasi çatışmalar, doğal felaketler veya gelişme- kalkınma faaliyetleri nedeniyle, kendi istek ve iradeleri dışında, devlet kurum ve/veya kuruluşları tarafından göçe zorlanmaları veya göç ettirilmeleri olarak tanımlanmaktadır (Tümtaş, 2007; Ünalın ve ark., 2008). Ancak kimi zaman bu ekonomik ve zorunlu koşullar birbirini takip etmekte veya bir arada gerçekleşebilmektedir. Son 15 yıllık dönem içinde Türkiye’de iç göç hareketliliği ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar (Barut, 2001; Çağlayan ve ark., 2011; Güvenç ve ark., 2011; Kaya ve ark., 2009; Yüksekler, 2008) göstermektedir ki 1990’lar boyunca Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri’nden diğer bölgelere göç kararının alınış sürecinde ekonomik ve zorunlu nedenler bir arada etkili olmuştur. Güvenlik kaygısı, iş bulma beklentisi ve daha iyi yaşam koşullarında yaşama isteği bireyleri göç etmeye zorunlu kılmıştır. Ülke içinde yerinden edilme, bu süreç içinde ve sonrasında ortaya çıkan olumsuz koşullar göz önüne alındığında, göç, üzerinde özel olarak durulması gereken tarihi, siyasi ve sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim araştırmamızın sonuçlarına bakıldığında, göç edişlerini “zorunlu” olarak değerlendiren katılımcıların göç ettikleri yeni yerleşim alanındaki sosyal ve kültürel yaşantılarının, ekonomik nedenlerle göç ettiğini dile getiren katılımcılara kıyasla daha olumsuz olduğu dikkati çekmektedir.

Kürt göçmenlerin göç noktası olarak İzmir’i seçme nedenleri arasında ilk sırada “aile ve akrabaların varlığı” yer alırken; Türk göçmenlerin yanıtları arasında ilk sırayı “ekonomik nedenler” almaktadır. Kürt göçmenler daha çok geçmiş yıllarda ekonomik ya da diğer nedenlerle İzmir’e göç eden aile büyüklerini takip eden zincirleme bir göç hikayesine sahiptir. Türk göçmenlerin ise daha çok aile içi birtakım kişisel nedenlerle (çocuk bakımı, yaşlı bakımı vb.) yakınlarının yanlarına geldikleri anlaşılmıştır. Kent içinde yaşanılacak ilçenin seçiminde ise “aile ve akrabaların varlığı” her iki grup içinde benzer düzeyde etkilidir. Tanıdık bir sosyal çevre ve ilişkiler ağı, her iki grup için de İzmir’e ilk göç edildiğinde nerede yaşanacağı konusunda etkili olmaktadır. Göç edilecek yerin ve göç sonrası

yerleşilecek yerin seçimine ilişkin elde edilen bu bulgular, Türkiye’de 1980 sonrası döneme ilişkin gerçekleştirilmiş iç göç araştırma sonuçlarını (Barut, 2001; Çağlayan ve ark., 2011; Göksen & Cemalcılar, 2010; Güvenç ve ark., 2010; Kaya ve ark., 2009; Tezcan, 2008) destekler niteliktedir.

Ayrıca “benzer kültürel özelliklere sahip insanların varlığı”, hem Kürt hem de Türk göçmenlerin dile getirdiği diğer nedenler arasındadır. Tanıdık kişiler, hemşeriler (aynı köyden göç eden diğer kişiler) ve “kendi insanı” gibi algıladığı diğerlerinin varlığına verilen önem, yaşanacak yerin seçiminde sınıfsal, etnik ve kültürel benzerliklere dikkat edildiğini göstermektedir. Bu yanıtlar arasında iki etnik grup açısından farklılaşan boyut, Kürt göçmenler arasında gruplar arası benzerliğin daha çok etnik kimlik, Türk göçmenler arasında ise sınıfsal kimlik aracılığıyla inşa edilmesidir. Elde edilen bu bulgular, çevre psikolojisi literatüründe sosyo-kültürel açıdan homojen olarak algılanan mahallelerde yere bağlılığın daha yüksek olduğu ve mekana ilişkin güvenlik algısının güçlendiği yönündeki çalışma bulgularını (Kasarda ve Janowitz, 1974; Leigh, 2006; Lewicka, 2010; 2011; Stolle ve ark., 2008) desteklemektedir.

Dış göçler konusunda gerçekleştirilen araştırmalar açısından kültürlerarası literatüre bakıldığında çoğu çalışmada (Berry, 1997; Berry & Kim, 1988; Berry ve ark., 1987; Liebkind, 2001; Liebkind & Jasinskaja-Lahti, 2000; Phinney, Chavira & Williamson, 1992) göçmenlerin en yüksek oranda bütünleşme stratejisini benimsedikleri ifade edilmekle birlikte, diğer bazı araştırma bulgularına göre göçmenler ayrılma stratejisini, bütünleşme stratejisine kıyasla daha yüksek oranda onaylamaktadır. Örneğin Kanada ve Almanya’ya göç eden Türk göçmenlerin en yüksek oranda ayrılma stratejisini onayladıkları görülmüştür (Ataca & Berry, 2002; Piontkowski ve ark., 2000). Bu araştırmanın bulgularıyla sözü edilen dış göç çalışmalarından elde edilen bulguları doğrudan karşılaştırma imkanı bulunmamakla birlikte, dış göç literatürüne benzer biçimde, Kürt göçmenlerin öncelikle ayrılma stratejisini kullandıkları saptanmıştır. Bu stratejiyi sırasıyla asimilasyon ve bütünleşme stratejileri izlemektedir.

Türk göçmenler ise öncelikle asimilasyon daha sonra da sırasıyla ayrılma ve bütünleşme stratejilerini kullanmaktadırlar. Sonuçlardan da anlaşılacağı üzere, kent içi hakim kültür ve başat grup üyeleriyle etnik, dilsel ve kültürel benzerlik ya da farklılıkların göçmen grupların kültürlenme stratejileri üzerinde etkisi belirgin bir biçimde görülmektedir. Türk kökenli başat grup üyeleriyle etnik, dilsel ve kültürel açıdan benzer özellikler taşıyan Türk göçmenlerin Asimilasyon stratejisini; başat grup üyeleriyle farklılaşan sosyal ve kültürel özelliklere sahip Kürt göçmenlerin ise ayrılma stratejisini daha yüksek düzeyde kullandıkları görülmüştür. Elde edilen bu sonuçlar dış göç ve Türkiye’de iç göç bağlamında farklı kimlik gruplarının kültürel uyumunu inceleyen geçmiş çalışma bulgularıyla da tutarlıdır (Göregenli, 2014; Piontkowski ve ark., 2000; 2002; Rohmann ve ark., 2006; Yağcıoğlu, 2005). Türk ve Kürt göçmenlerin stratejilerine ilişkin elde edilen bulgular, göçmen ve başat gruplar arasında: gruplar arası benzerlik, gruplar arası temas ve gruplararası sınırların ne kadar geçirgen algılandığının, göçmen grupların kullandıkları stratejiler üzerinde etkili olduğunu doğrulamaktadır. Kültürlenme stratejilerinden alınan puanlar etnik kökene göre karşılaştırıldığında da Kürt göçmenlerin, Türklere göre ayrılma stratejisini daha yüksek düzeyde benimsedikleri görülmüştür.

Marjinalleşme stratejisinin onaylanma düzeyi ise her iki göçmen grubunda da en düşüktür ve bu bulgu uluslar arası ve ulusal göç literatürü ile de tutarlılık göstermektedir (Arends-Toth & van de Vijver, 2003; Berry, 1997; Göregenli, 2014; Phinney, Berry, Sam & Vedder, 2006; Yağcıoğlu, 2005). Marjinalleşme ölçeğinden elde edilen skorların düşük olması bir anlamda kültürel yaşama uyum sürecinde bu stratejinin tercih edilmediği anlamına gelmektedir. Marjinalleşme stratejisi teorik olarak göçmen bir bireyin ne kendi öz, miras kültürel grubuna ne de içine dahil olduğu yeni kültürel gruba aidiyet duygusu yaşamadığı durumda tercih edilen bir kültürel tutum olarak değerlendirilebilir. Türkiye’de hakim kültürün daha çok toplulukçuluk eğilimleriyle tanımlanıyor (Kağıtçıbaşı, 1996; 2007) olmasının da "marjinalleşme stratejisi" için uygun koşulların oluşması önünde engel olduğu düşünülebilir. Marjinalleşme stratejisini, “anomi” ve “bireycilik” stratejileri olarak

iki farklı kültürel tutum altında inceleyen Bourhis ve arkadaşları (1997), bazı göçmenlerin, marjinalleşmesinin nedeninin, bir tercih olmaktan ziyade kendilerini göçmen veya ev sahibi çoğunluğun bir üyesi olarak tanımlamak yerine, sadece “bir birey” olarak tanımlamalarından ileri gelen bireyci yönelimleri olabileceğini belirtmişlerdir. Bu gruba dahil edilen kişiler, grup aidiyetlerini inkar etmekte ve diğer kişilere de herhangi bir grubun üyesi olarak değil “bir birey” olarak yaklaşmaktadır. Yazarlar, bu tip bir yönelimin ise, toplulukçu kültürlerden ziyade bireyci kültürlerde meydana geldiğinin göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamışlardır.

Kağıtçıbaşı ve Berry (1989) sosyo-ekonomik durumun da kültürlerarası araştırmaya dahil edilmesi gerektiğini, bu sayede sosyo-demografik özelliklerden kaynaklanabilecek etkilerin, kültür ve etnisiteden kaynaklanan etkilerden ayırt edilmesi gerektiğine işaret etmişlerdir. Bu çalışmada da sosyo-demografik değişkenlerin, kültürlenme stratejileri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Eğitim ve gelir düzeyi yüksek olan göçmenler Asimilasyon stratejisini; eğitim ve gelir düzeyi düşük olan göçmenler ise Ayrılma stratejisini daha yüksek düzeyde kullanmaktadır. Bu bulgular, iç göç ve dış göçle ilişkili bazı araştırma bulguları (Örn. Ataca & Berry, 2002; Celano & Tyler, 1990; Göregenli, 2014; Kim & Berry, 1985; Portes & Rumbaut, 1990; Yağcıoğlu, 2005) ile de tutarlılık göstermektedir. Kültürlenme stratejileri ve sosyo ekonomik değişkenler birlikte değerlendirildiğinde, eğitim düzeyinin ve gelir düzeyinin artmasıyla, göçmenlerin kent içi mekanları daha fazla kullandıkları ve kentin sunduğu çeşitli sosyo-kültürel aktiviteler çerçevesinde başat grup üyeleriyle daha sık karşılaştıkları ve temas ettikleri, dolayısıyla da bütünleşme ve asimilasyon stratejilerini benimseme düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

Kentte yaşama süresi ile kullanılan stratejiler arasındaki ilişkilere bakıldığında ise hem Türk hem de Kürt göçmen grubunda kente uzak geçmişte göç edenlerin, yakın geçmişte göç edenlere kıyasla; İzmir’de 26 yıl ve daha uzun süredir yaşayan göçmenlerin daha kısa süredir yaşayan katılımcılara kıyasla Asimilasyon stratejisini daha yüksek düzeyde, Ayrılma stratejisini ise daha düşük düzeyde kullandıkları anlaşılmıştır. Uluslar arası literatüre bakıldığında ise, yaşama süresine

ilişkin öne sürülen bulguların kültürel bağlama göre farklılık gösterdiği söylenebilir. Örneğin Kuzey İrlanda'ya göç eden Çinli göçmenlerin kültürlenme stratejilerini inceleyen Saissy (2009) ve Amerika'da yaşayan Vietnam kökenli Amerikalıların stratejilerini inceleyen Pham ve Harris (2001) yaşama süresi arttıkça etnik kültürle ilişkilerin zayıfladığını ve ev sahibi kültürle ilişki ve özdeşim kurma düzeyinin arttığını ileri sürerlerken; Kim & Berry (1985) ise Kanada'da yaşayan Koreli göçmenlerin, yaşama yılı arttıkça, Koreli kimliği ile özdeşimlerinin arttığını ve kendi kültürel değerlerini daha fazla koruduklarını belirtmişlerdir.

Bu araştırmanın temel varsayımlarından bir diğeri göçmenlerin yeni çevrelerindeki kültürel ve mekansal uyumlarının birbiriyle ilişkili olduğudur. Kültürlenme literatüründe çok az sayıda araştırmada göçmenlerin göç sonrasında yaşadıkları fiziksel değişimlere ve yeni bir fiziksel çevreyi öğrenme ve bu çevreyle baş etme süreçlerinin kültürlenme sürecindeki etkilerine değinilmiştir. Göç edilen yerin mekansal yapı ve özelliklerinin yarattığı ve göçmenler açısından oluşturduğu değişim, göç araştırmalarında genellikle ihmal edilmiş, bu konu daha çok Çevre Psikolojisi alanında yapılan çalışmalarda ele alınmıştır.

Göçmenlerin kentsel deneyimleri ve kültürel uyumları arasındaki ilişkileri değerlendirmeye geçmeden önce kent merkezi kullanımları ve İzmir'de merkez olarak algıladıkları noktaları hatırlatmakta fayda olacaktır. Göçmenlerin kent merkezine ilişkin algıları, Konak İlçesi'nin merkez olarak algılandığına ilişkin yaygın bir zihinsel temsilin varlığını ortaya koymuştur. Kentin farklı noktalarında yaşayan göçmenler en büyük sıklıkla, Konak İlçesi'ni merkezi nokta olarak algılamaktadır. Konak İlçesi dışında merkez olarak algılanan diğer noktalara bakıldığında ise göçmenlerin, yaşadıkları ilçelerin merkezi noktalarını da şehir merkezi olarak zihinlerinde temsil ettiğidir. Elde edilen bu bulgu, kent merkezi olarak bir nokta ya da yerin değil birden fazla noktanın merkez olarak algılanabileceğini göstermiştir. Günlük yaşam içinde alışveriş, spor, eğitim, çalışma, eğlence, kültürel ve sanatsal aktiviteler gibi faaliyetlerin ilçe merkezlerinde de gerçekleştirilebiliyor olması, ilçe merkezlerinin de birer şehir merkezi gibi

algılanmasına neden olmaktadır. İlçe merkezlerinde sözü edilen bu faaliyetler yoluyla göçmenler, kentin yerlisi ya da başat grup üyeleriyle ya da diğer sosyokültürel gruplarla karşılaşma ve temas etme imkanı bulmaktadır. Merkezi nokta olarak Konak İlçesi dışında yakın mesafeli noktaların algılanıyor ve kullanılıyor olması aynı zamanda bu süreçte proksemik yasanın da etkili olduğunu göstermektedir. “Zira iki insan veya iki grup arasında bir iletişim kanalı kurmanın pahası, mesafeye bağlıdır ve bu nedenle insanlar arası ilişkilerin sosyal organizasyonu, her şeyden önce yakınlık etkisine göre gerçekleşmektedir” (Bilgin, 2003: s.298). Bu nedenle göçmen katılımcıların kent merkezi kullarımlarına yönelik değerlendirmelerin, hem İzmir’in merkezi noktası olarak kabul edilebilecek Konak İlçesi’ni hem de yaşadıkları ilçeye yakın mesafeli noktaların kullanımını içerdığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu araştırmada göçmenlerin kültürel ve mekansal uyumlarına yönelik sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, İzmir’e göç etmiş olmaya dair genel memnuniyet düzeyinin her iki göçmen grubunun da kent merkezini kullanma sıklıkları ile yakından ilişkili olduğu görülmüştür. Göç kararından memnun olan katılımcıların, kent merkezi kullarımları ve kent içi hareketlilik düzeyleri daha yüksektir. Bununla birlikte İzmir’e göç etmiş olmaktan memnun olan ve kent merkezi kullanım düzeyi yüksek olan katılımcıların yaşadıkları kente genel bağlılık düzeyleri de yüksektir. Kent çevresi fiziksel anlamda daha tanınır ve kent içi mekanlar daha kullanılabilir hale geldikçe kentle kurulan duygusal bağın da güçlendiği; katılımcıların kendilerini daha yüksek düzeyde “İzmirli” olarak tarif ettikleri söylenebilir. Göçmenler kent çevresi ve kent içi farklı mekansal birimlere ilişkin olumlu anlamlar atfettikçe, yeni kent çevresinin ya da yerli/başat grubun temsil ettiği kültürel yaşama dahil olma düzeyi de artmaktadır. Göçmenlerin kentsel ve kültürel uyumları arasındaki bu ilişkiler, Göregenli’nin (2014) Türkiye’de 6 farklı şehirde gerçekleştirdiği araştırma bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir.

Kültürlenme süreci, mekân ve sosyal gruplar arasında karşılıklı etkileşimlerle şekillenen ve kendine has dinamikleri olan özgün bir süreçtir. Bu araştırmanın

bulguları çerçevesinde düşünüldüğünde de göçmenlerin kendi kültürel alışkanlıklarını devam ettirmek veya göç ettikleri yerdeki kültürün normlarını, değerlerini ve kültürel pratiklerini içselleştirmek yönündeki istekleri; göçmenlerin başat kültürün üyeleriyle ne düzeyde etkileşim kurdukları ve göçmenlerin kentsel yaşama fiziksel ve sosyal anlamda ne kadar dahil oldukları kültürlenme sürecini şekillendirdiği görülmektedir. Bu çalışmada göçmenlerin kültürlenme yönelimlerine genel olarak bakıldığında iki temel stratejisinin ortaya çıktığı görülmektedir: Bu stratejiler Kürt göçmenler için Ayrılma stratejisi, Türk göçmenler için ise Asimilasyon stratejisidir. Burada her iki göçmen grubunun da farklı yaşam alanlarına ve içinde bulunulan kültürel bağlama bağlı olarak diğer stratejileri de kullanıyor olmasına karşın, göç sonrası kültürel ve mekansal uyumlarında öne çıkan bu iki stratejinin diğer değişkenlerle olan ilişkileri değerlendirilmiştir.

Ayrılma stratejisini daha yüksek düzeyde kullanan Kürt göçmenlerin İzmir'e göç etmiş olmaktan düşük düzeyde memnun oldukları; kendilerini daha düşük düzeyde İzmirli hissettikleri; İzmir'e bağlılıklarının benzer biçimde daha düşük olduğu ve kent içi günlük yaşamda diğerleriyle iletişim konusunda dilden kaynaklanan birtakım zorluklar yaşadıkları anlaşılmıştır. Dille ilgili yaşanan sıkıntılar, Kürt göçmenlerin kent merkezine giderek orada vakit geçirmekten ve sosyal ilişkilere dahil olmaktan kaçınmalarına sebep olmaktadır. Öte yandan dilde yetersizlik duygusu yaşayan Kürt göçmenlerin daha çok orta yaş ve üzerindeki kadın katılımcılar oldukları da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu grupta yer alan göçmenlerin, kent merkezi kullanım oranları belirgin bir biçimde düşmektedir. Göçmenlerin göç alan yerdeki baskın dili anlama ve konuşma yeterliliğinin (Ataca & Berry, 2002; Barut, 2001; Çağlayan ve ark., 2011; Krishnan & Berry, 1992) , göç sonrası psikolojik ve sosyokültürel uyumlarında önemli bir rolü olduğu geçmiş araştırmalarda da dile getirilmiştir.

Ayrılma stratejisinin benimsenme düzeyi, kente bağlılık toplam ve alt boyutlarından alınan puan ortalamaları arttıkça, düşmektedir. Literatürdeki bulgularla birlikte değerlendirildiğinde bir yanılla göçmenlerin kendi kültürel miraslarına

ilişkin süreklilik duygularını ve etnik gruplarına aidiyet duygularını tatmin eden ayrılma stratejisi, diğer yanıyla göçmenlerin kent deneyimlerini ve kentin diğer sakinleriyle olan iletişimlerini sınırlandırmaktadır (Çağlayan ve ark., 2011; Kaya ve ark., 2009; Mutlu, 2009, Yılmaz, 2008). Göçmenlerin hem sosyal yaşamları hem de çalışma hayatları kentin sadece belirli bir mahallesiyle sınırlı olduğunda, kentsel deneyim dar bir ölçekte kendine benzer olanla anlamlandırılan bir yaşantıya dönüşmektedir. Nitekim Kürt göçmenlerin yaşadıkları ilçeyi seçme nedenlerinde etnik ve kültürel benzerliğe verdikleri önem de Kürt göçmenlerin kentsel ve kültürel yaşamdan ayrı durma yönelimlerini desteklemektedir. Bazı araştırma bulguları, nispeten daha büyük ölçekli kentlerle yapılan çalışmalar, nüfus yoğunluğu ve yerleşim düzensizliği nedeniyle kent bölgeleri ve mahalleler arasındaki algılanan sınırların belirsizleşmesinin, mahalleye bağlılığa izin vermediğini, daha belirgin ve daha somut sınırlara sahip olan mekânlar olan kentlere bağlılığın artmasına neden olduğunu göstermektedir (Hidalgo ve Hernandez, 2001; Lewicka, 2005). İzmir'in yerleşim özelliklerine bakılacak olursa, göçmenlerin yaşadıkları mahalle sınırlarıyla çevrelenebilen bir kültürlenme süreci yaşamalarına ve ayrılma stratejilerini benimsemelerine olanak tanıdığı söylenebilir. Çünkü kentin fiziksel ve sosyo-kültürel yapısı kendi içlerinde homojen kültürel özelliklere sahip göçmen grupların yaşayabileceği kapsül alanlara izin verebilmekte, bu nedenle ayrılma stratejisi, görece olarak benimsenmeye olanaklı hale gelmektedir. Kürt göçmenler açısından bakıldığında kente bağlılık düzeylerinin, kültürlenme süreçleri içinde benimsedikleri uyum pratikleri ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir.

Kürt göçmenlerin kültürlenme stratejileri üzerinde etkili bir diğer değişken ise etnik gruplarına aidiyet düzeyleridir. Etnik kimlik özdeşimi bir diğer deyişle iç grup aidiyeti yüksek olan Kürt göçmenlerin Ayrılma stratejisini, düşük olan Kürt göçmenlerin ise Asimilasyon stratejisini daha fazla kullandıkları anlaşılmıştır. Niceliksel analizler aynı zamanda etnik kimliğe verilen önem düzeyinin Kürt göçmenlerin bu iki stratejiyi kullanma düzeylerini yordayan temel bir değişken olduğunu göstermiştir. Elde edilen bu bulgular, dış ve iç göç literatüründe

(Göregenli, 2014; Piontkowski ve ark., 2000; 2002) yer alan geçmiş araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Göç tipinin etkisine bakıldığında ise gönüllü göç eden katılımcıların, ülke içinde yerinden edilen katılımcılara kıyasla asimilasyon stratejisini daha yüksek oranda tercih ederken, zorunlu göç edenlerin en ağırlıklı olarak ayrılma stratejisini kullandıkları görülmüştür. Elde edilen bu sonuçlar, zorunlu göç eden grupların kültürlenme stratejilerini inceleyen Göregenli'nin (2014) çalışma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir.

Kültürlenme stratejileri bireyden bireye, gruptan gruba ya da toplumdan topluma değişmekle birlikte ilişki kuran iki grubun etkileşiminden dolayı da değişebilmektedir (Berry, 2006). Bu çalışmada etnik, dilsel ve kültürel açıdan farklı özellikler taşıyan Türk ve Kürt göçmenlerin kültürlenme stratejilerinin farklılaştığı, Türk göçmenlerin kültürel uyumlarında Kürt göçmenlerin kültürlenme pratiklerine benzer öğeler olmakla birlikte, farklılaşan özelliklerin de olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bulgular, dış ve iç göç literatüründe farklı kültürel grupların gruplararası ilişkiler bağlamında, kültürlenme stratejilerinin farklılaştığı, gruplararası etnik, dilsel ve kültürel benzerliklerin benimsenen stratejiler üzerinde etkili olduğunu ortaya koyan sonuçları (Örn. Piontkowski ve ark., 2000; 2002) doğrular niteliktedir.

Asimilasyon stratejisini daha yüksek düzeyde kullanan Türk göçmenlerin başat grup olarak tarif edilen İzmir'in yerlileri ile etnik, dilsel ve kültürel açıdan Kürt göçmenlere kıyasla görece daha benzer özellikler taşımaları; gruplar arası ayrımcılık ya da önyargılar açısından Kürtlere kıyasla daha avantajlı olmaları bu göçmen grubunun kültürel anlamda uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır. Ancak, etnik, dilsel, dinsel ya da kültürel benzerlikler kent içi başat kültüre uyumu kolaylaştıran bir “kültürel bagaj” (Tabor & Milfont, 2011) oluşturmakla birlikte, göçmen bireyin, arzulanıldığı durumda, kendini “oralı ya da İzmirli” olarak tarif etmesini sağlamaya yetmemektedir. Niceliksel analizler Türk göçmenlerin de hakim kentsel kültürel yapı ile benzerlik algıladıkları ölçüde kent merkezine daha sıklıkla gittiklerini, merkezde

daha fazla vakit geçirdiklerini ve kent merkezini daha iyi tanıdıklarını göstermiştir. Günlük yaşamda bu göçmen grubunun dille ilgili bir engellerinin olmamasına karşın, kendilerini ne kadar “İzmirli” olarak hissettiklerinin kent yaşamına katılımları üzerinde önemli etkileri vardır. Türk göçmenlerin, başat grupla aralarında sosyal ve kültürel bir mesafe algılamaları, göç öncesinde yaşanan yerin kültürel ve kentsel bağlamı ile İzmir’in mekansal ve kültürel bağlamının farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Türk göçmenlerin kültürlenme pratiklerinin aynı zamanda İzmir’e göç etme biçimi; gelecekte başka bir şehre göç etme isteği ve göç öncesi yaşanan yere geri dönme isteği ile yakından ilişkili olduğu görülmüştür. İzmir’e tek başına göç ettiğini belirten Türk göçmenler ailesi ile birlikte göç eden katılımcılara kıyasla Ayrılma stratejisini, daha yüksek düzeyde kullanmaktadır. Bununla birlikte geri dönüş isteği ya da başka bir şehre göç etme niyeti güçlendikçe, Ayrılma stratejisini benimseme düzeyi artmaktadır.

Kürt katılımcılara benzer biçimde, Türk göçmenlerin de kente bağlılık düzeyleri arttıkça Asimilasyon stratejisini daha fazla, Ayrılma stratejisini ise daha düşük düzeyde kullandıkları anlaşılmıştır. Türk göçmenlerin Asimilasyon stratejisini kullanma yönelimlerini yordayan değişkenler kentte yaşama süresi ve göçten memnuniyet düzeyleri iken; Ayrılma stratejisini kullanma eğilimlerini “cinsiyet, kentte yaşama süresi, kente bağlılık ölçeği alt boyutları arasında yer alan gelecek ve karşılaştırma alt boyutları”nın yordadığı görülmüştür. Kentte yaşama süresinin aynı zamanda kente bağlılık duygusunun ve köklülük hissinin gelişmesinde önemli bir etkisi olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, katılımcıların kentsel yaşama fiziksel, sosyal ve kültürel anlamda dahil oldukça, kentte vakit geçirdikçe bu şehre bağlanmakta ve asimilasyon stratejisini daha fazla tercih etmektedir. Türk göçmenlerin ayrılma stratejisini tercih etmelerinde en etkili yordayıcı değişkenin cinsiyet olması önemli bir bulgudur. Kürt göçmenlere benzer biçimde, Türk göçmenler için de cinsiyet yeni kentsel ve kültürel yaşama katılımında temel bir rol oynamaktadır.

Bu çalışmada da cinsiyet değişkeni geçmiş göç araştırmalarının bulgularını destekler bir biçimde, kültürel ve mekansal uyumda etkili bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Kadın ve erkek göçmenlerin ağırlıklı olarak kullandıkları kültürlenme stratejilerine bakıldığında hem Türk hem de Kürt göçmenler arasında erkek katılımcılar, kadın katılımcılara kıyasla ayrılma stratejisini daha yüksek düzeyde tercih etmektedir. Kadınların ise asimilasyon stratejisini istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmamakla birlikte daha yüksek düzeyde tercih ettikleri görülmüştür. Bununla birlikte Kürt kökenli kadın katılımcıların kente bağlılık düzeyleri yüksek olduğunda asimilasyon stratejisini kullanma düzeylerinin belirgin bir şekilde yükseldiği görülmektedir.

Dış ve iç göç bağlamında yürütülen kültürlenme araştırmalarında cinsiyete ilişkin elde edilen bulgular farklılık göstermekle birlikte kadınların erkeklere kıyasla ayrılma stratejisini kullandıkları ve yeni kültürel yaşama uyum sağlamada daha çok zorluk yaşadığını rapor eden çalışmaların (Ataca & Berry, 2002; Yağcıoğlu, 2005) çoğunlukta olduğu söylenebilir. Yağcıoğlu'nun (2005) İzmir'e Doğu, Güneydoğu Anadolu ve Bulgaristan'dan göç etmiş kişilerin kültürlenme pratiklerini incelediği çalışmasında kadınların yeni kültürel yaşama uyum sürecinde entegrasyon ve ayrılma stratejilerini daha fazla tercih ettikleri gözlenmiştir. Kadınların yeni girdikleri grupta kendi kültürel özelliklerini devam ettirirken bir yandan da yeni kültürel grupla etkileşime girme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Yazar, kadınların daha çok evde oturmaları nedeni ile var olan başat kültürle ilişki kurmadıklarını ve bu nedenle ayrılma stratejisini tercih ettiklerini dile getirmiştir.

Öte yandan Göregenli'nin (2014) çalışmasında ise bu araştırmanın sonuçlarına benzer şekilde kadın katılımcılar, erkek katılımcılara kıyasla Asimilasyon ve Bütünleşme stratejisini daha yüksek düzeyde tercih ettikleri, erkek katılımcıların ise kültürel uyumda başat kültürden ayrılma yönünde stratejiler geliştirmeyi yeğledikleri görülmüştür. Göregenli'nin (2014) araştırmasında cinsiyete ilişkin elde edilen niceliksel ve niteliksel bulgular, birbirini desteklemektedir. Kadın göçmenlerle yapılan görüşmeler, ev kadını olan ve sosyoekonomik düzey açısından

göreceli olarak daha iyi konumda olan kadın göçmenlerin, erkeklere kıyasla kent içi hareketliliklerinin daha yüksek olduğu bu anlamda kentin farklı mekanlarını deneyimleyebildiklerini göstermiştir. Alışveriş, komşu veya arkadaş ziyaretleri, çocukların gezdirilmesi gibi faaliyetler nedeniyle birçok kadın katılımcı, günlük hayatları içerisinde kent merkezine gidip geldiklerini veya alışveriş merkezleri, sinemalar gibi sosyo-kültürel mekânlara gittiklerini belirtmişlerdir. Erkekler ise günlük hayatlarının büyük bir çoğunluğunun iş yerinde geçmesi nedeniyle nadiren, ancak hafta sonları ve maddi koşullar elverişli olursa, kentin merkezini ve farklı mekânlarını deneyimleme imkânı bulabilmektedirler. Kentsel mekan kullanımları daha yüksek olan erkek katılımcıların, sosyal ve kültürel ilişki kurma ağları ise kadınlara göre daha zayıf olduğu görülmüştür (Göregenli, 2014). Kanada'ya göç eden Türk evli çiftlerin kültürlenme stratejilerini inceleyen Ataca ve Berry'nin (2002) çalışmasında ise günlük yaşamları içinde hakim kültürle daha fazla ilişkiye geçen erkekler, ayrımcılığın sosyokültürel uyum üzerinde çok etkili olduğu görülmüştür. Hakim grup üyelerinin ayrımcı tutumları, göçmenlerin topluma uyum sağlama isteğini düşürebilmektedir.

Bu araştırmada da kentle kurulan ilişkide cinsiyetle ilgili farklılaşmalara bakılacak olursa, her iki etnik grup içinde de, erkek göçmenlerin, kadın göçmenlere kıyasla kent merkezini kullanım düzeyleri daha yüksektir. Bu bulgu, Türkiye'de iç göçle ilgili sosyolojik araştırmaların ortaya koyduğu, kadınların (Çağlayan ve ark., 2010; Güvenç ve ark., 2011; Yılmaz, 2008) göç sonrası kentsel yaşama uyumla ilgili yaşadıkları sorunları destekleyen bir diğer örnek olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmada ayrıca göçmen ve başat grup üyelerinin kentle kurdukları aidiyet ve bağlılık ilişkisinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisi temelinde karşılaştırılması amaçlanmıştır. Sonuçlara göre İzmir'e bağlılık duygusunun geliştirilmesi sürecinde “cinsiyet”, “yerli veya göçmen olma”, “etnik köken” ve “kentte yaşama süresi” etkili olmaktadır: Kadın katılımcılar erkek katılımcılara kıyasla; başat grup üyeleri göçmen katılımcılara kıyasla; Türk göçmenlerin Kürt göçmenlere kıyasla; kentte 10 yıldan uzun bir süredir yaşayanların 10 yıldan kısa bir

süredir yaşayanlar kıyasla kendilerini İzmir'e daha ait hissetmektedirler. Tüm örnekleme kadın katılımcıların İzmir'e daha ait hissettikleri; İzmir'i diğer şehirlerle karşılaştırdıklarında daha yaşanılacak bir şehir olarak gördükleri ve gelecek yıllarda da bu şehirde yaşamak istedikleri görülmüştür. Cinsiyete ilişkin elde edilen bu bulgu Türkiye'de farklı şehirlerde yere bağlılıkla ilgili yürütülen çalışma bulgularıyla (Örn. Karakuş, 2007; Göregenli & Karakuş, 2008; Göregenli ve ark., 2013; Göregenli, 2014) tutarlıdır.

Türk katılımcıların, Kürt katılımcılara kıyasla kente bağlılık skorlarının daha yüksek olması, yukarıda söz edilen kentsel ve kültürel deneyimlere ilişkin iki grubun sahip olduğu farklı pratikler göz önünde bulundurulduğunda daha anlaşılır olacaktır. İzmir doğumlu ve kendini kentin yerlisi olarak tarif eden Türk kökenli başat grup üyeleriyle sosyo-kültürel açıdan benzer özellikler taşıyan ve hakim kültüre uyum sürecinde asimilasyon stratejisini daha yüksek düzeyde kullanan Türk göçmenlerin, başat grupla benzerlikler açısından daha dezavantajlı olarak nitelendirilebilecek Kürt göçmenlere kıyasla İzmir'e daha ait hissetmeleri bu çalışmanın kültürel ve mekansal uyumun birbiriyle yakından ilişkili olduğuna yönelik temel varsayımını doğrulayan bir diğer sonuç olarak değerlendirilebilir. Göregenli'nin (2014) alt farklı şehirde yürüttüğü iç göç çalışmasında da Türklerin yaşadıkları kentlere Kürtlere kıyasla daha bağlı ve ait hissettikleri saptanmıştır.

Bununla birlikte İzmir'in yerlilerinin şehre göç edenlere kıyasla kente daha ait hissettikleri kendilerini daha yüksek düzeyde "İzmirli" olarak tarif ettikleri görülmüştür. Elde edilen bu sonuçların bir yerin yerlisi olma ile bu yere sonradan yerleşmiş olmanın yere bağlılık üzerindeki etkilerine ilişkin elde edilen diğer araştırma bulgularıyla da (Hay, 1998; Hernandez ve ark., 2007; Karakuş, 2008; Göregenli & Karakuş, 2008; Göregenli ve ark., 2013b; Göregenli ve ark., 2014; Göregenli, 2014) tutarlıdır.

Sosyo-ekonomik özellikler açısından düşünüldüğünde ise literatürde bazı araştırmalarda yüksek sosyo ekonomik düzey ile yere bağlılık arasında pozitif yönlü

doğrusal bir ilişki söz konusuysen (Krannich ve Greider, 1984), diğer bazı araştırmalarda negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. Bu bağlamda insanların sahip oldukları farklı sosyo-ekonomik koşulların, yere bağlılık düzeyleri açısından değil de farklı yere bağlılık biçimlerinin oluşması açısından anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu dile getirilmektedir. Örneğin yüksek sosyo-ekonomik düzeye mensup olan katılımcıların (yüksek eğitim durumu, yüksek gelir düzeyi, evin mülkiyetinin kendinde olması) sosyal etkileşimlerinin sadece mahallelerle sınırlı olmaması ve entelektüel ihtiyaçları üzerinden bir bağlılık geliştirmeleri beklenmektedir. Öte yandan daha düşük sosyo-ekonomik düzeye mensup insanların yaşadıkları yerlere, günlük yaşam pratikleri ve gündelik sosyal ilişkiler üzerinden bir bağlılık geliştirecekleri düşünülmektedir (Lewicka, 2005). Bu çalışmada da başat grup üyelerinin sosyo-ekonomik özelliklerinin, kentsel yaşama daha fazla katılma ve kenti daha yüksek düzeyde deneyimleyebilme imkanı yarattığı söylenebilir. Tümü Türk kökenli katılımcılardan oluşan başat grup üyelerinin büyük bir çoğunluğu İzmir’de 30 yıldan fazla bir süredir yaşamaktadır. Bu katılımcılar en az ortaokul düzeyinde eğitim almış ve büyük bir çoğunluğu orta ve orta üst gelir grubundadır. Ayrıca başat grup üyelerinin ağırlıklı olarak özel sektör çalışanları, esnaf ve zanaatkarlar ile serbest meslek sahibi olan kişiler olduğu görülmüştür.

Bu çalışmanın başat grup üyelerine yönelik temel önermelerinden bir diğeri ise kendini hakim kentsel kültürün bir parçası olarak tarif eden bu katılımcıların, İzmir’e bağlılık düzeylerinin (kentle kurulan aidiyet, gelecek ve karşılaştırma ilişkileri) çok-kültürlü ideolojileri ve İzmir’de yaşayan farklı kültürel gruplara yönelik tutumları ile ilişkili olduğudur. Öncelikle tüm katılımcıların çok-kültürlülük puan ortalamalarına bakıldığında, ölçekten alınabilecek ortalama değerinin altında olduğu görülmüştür. Elde edilen bu sonuçtan hareketle, başat grup üyelerinin genel olarak çok-kültürlülüğü destekleme düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir. Nitekim dış göç literatüründe başat grup üyelerinin yaşadıkları ülkede farklı kültürel grupların kültürel sürekliliğini çoğunlukla desteklemediği yönünde araştırma bulguları (Ho, 1990; Simon & Lynch, 1999; Zick ve ark., 2001) yer almaktadır.

Çok-kültürlü İdeoloji Ölçeği'nden elde edilen toplam puan ortalamasının kente bağlılık skorlarıyla ilişkileri incelediğinde ise başat grup üyelerinin çok-kültürlülük yönelimlerinin, kente bağlılığın farklı göstergeleri ile negatif yönde istatistiksel açıdan anlamlılık kriterini karşılamayan ilişkilerinin olduğunu görülmüştür. Çok-kültürlü ideoloji ve kente bağlılık skorları arasında saptanan negatif yöndeki bu ilişkiler, her ne kadar istatistiksel açıdan anlamlı bir değere ulaşmamış görünse de daha geniş örneklemlerle bir çalışmada bu anlamlılığın karşılanma olasılığı yüksektir. Nitekim Göregenli'nin (2014) Türkiye'de 6 farklı şehirde yaklaşık 900 kişilik başat grup örneklemiyle gerçekleştirdiği çalışmada ölçeğin diğer sosyal psikolojik yapılarla ilişkilerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Elde edilen bu negatif yönlü ilişkilerden hareketle, yerli katılımcıların çok-kültürlü ideolojiyi yüksek düzeyde desteklemeleri durumunda kente bağlılık skorlarının düştüğü söylenebilir. Kentle kurulan aşinalık ve köklülük hisleri güçlendikçe, kent içinde farklı kültürlerden gelen grupların varlığını tanıma ve bu grupların kültürel sürekliliklerini destekleme düzeyleri düşmektedir. Kente ilişkin geliştirilen duygusal anlamlar ya da temsiller zayıfladığı durumda ise, kent içinde farklı sosyal ve kültürel grupların varlığı daha yüksek düzeyde kabul edilmekte ve bu kültürel grupların gelenek ve göreneklerini sürdürmeleri konusunda teşvik edilmeleri gerektiği düşüncesi daha fazla desteklenmektedir.

Sonuçlara göre, çok kültürlü bir toplumsal yapının yüksek düzeyde benimsenmesi, kentte yaşama süresiyle anlamlı bir şekilde ilişkilidir. Kentte yaşama süresi arttıkça, yaşanılan kentin kültürel çeşitliliğini onaylama ve destekleme düzeyinin düştüğü anlaşılmaktadır. Elde edilen bu bulgulardan hareketle, yerli katılımcıların sahiplendikleri şehirdeki çok-kültürlü yapıyı desteklemelerinde, o kentte ne kadar süre yaşadıklarının etkili olduğu saptanmıştır.

Öte yandan katılımcıların diğer sosyo-demografik özelliklerine göre çok-kültürlülüğü destekleme düzeylerinin istatistiksel açıdan farklılaşmadığını

göstermiştir. Ancak Göregenli'nin (2014) çalışmasında bu ideolojinin başat grubun etnik kökenine bağlı olarak da değiştiği; yerli katılımcılar arasında Kürt kökenli katılımcıların yaşadıkları şehirdeki farklı kültürel topluluklardan oluşan çok-kültürlü bir yapıyı, Türk kökenli yerli katılımcılara kıyasla daha yüksek düzeyde destekledikleri anlaşılmaktadır.

Bu çalışmanın göçmenlere yönelik bulgularını genel olarak değerlendirdiğimizde, göçmenlerin kültürel ve mekansal uyumlarının birbirleriyle yakın ilişkili olduğunu ve karşılıklı etkileşime dayalı olan bu sürecin psikolojinin farklı alanlarında derinlemesine araştırmalar yapılmasını gerektiren çok katmanlı yapıyı ortaya koyduğu söylenebilir.

Günümüzde tek bir göçmen grubunun kültürlenme stratejisinin çalışıldığı araştırma geleneğinden ziyade göçmen gruplarının boylamsal modellerle çalışıldığı; aynı ülke içinde farklı grupların ya da aynı etnik arka plana sahip göçmenlerin yönelimlerinin farklı ülkelere göre incelendiği çalışmalar gibi karşılaştırmalı araştırmalara ihtiyaç vardır (Liebkind, 2001; Sam, 2006; Yağmur & Van de Vijver, 2012). Türk ve Kürt göçmenlerin kültürlenme süreçlerinde gözlenen benzer ve farklı yönler, farklı kültürel grupların göç sonrası kullandıkları stratejilerin farklılaştığını ve her grubun stratejilerinin kendi bağlamsal koşulları içinde incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu çalışmanın kuramsal ve ampirik modeli, başat grup üyeleri ile göçmenlerin karşılıklı beklentilerini ve algılarını içeren etkileşimsel bir modele dayanmasa da her bir grubun kendi içinde değerlendirilmesinden elde edilen bu bulgular, göçmen gruplar ve başat toplumun çok-kültürlü bir ortam içindeki ilişkilerini (göçmenlerin algıladığı ayrımcılık ve önyargılar, iç grup yanlılığı, gruplar arası benzerlik, belirli göçmen gruplarına yönelik tutumlar vb.) bir araya getiren etkileşimli bir kültürlenme araştırmasının (Bourhis ve ark., 1997; Piontkowski ve ark., 2000) gerekliliğine işaret ettiği söylenebilir. Etkileşimsel ya da gruplararası kültürlenme yönelimleri arasındaki uyum üzerine odaklanan bir bakış açısının,

sadece Türkiye'de gerçekleşen göç ve kültürlenme süreçleri açısından değil toplumsal çatışmaların anlaşılması ve özel olarak cinsiyet ve etnik kimliğe dayalı ayrımcılığın önlenmesi bakımından da önemli olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte dış göç bağlamında yürütülen çalışmalar (Arends-Toth ve Van de Vijver, 2003; Navas ve ark., 2005; Zick ve ark., 2001), özel ve kamusal alan ayrımının hem göçmen grupların kültürel uyum pratiklerinde hem de başat grubun göçmenlere yönelik kültürlenme beklentilerini farklılaştıran önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu nedenle kültürlenme araştırmasında, uyum stratejilerinin farklı yaşam alanlarına bağlı olarak değişebileceği; farklı yaşam alanlarına ve özel-kamusal alan ayrımına bağlı olarak diyalektik bir doğasının olduğu dikkate alınması gereken bir diğer önemli husustur.

Kadın ve erkeklerin göç deneyimleri ve kentsel yaşantıları bir arada değerlendirildiğinde toplumsal cinsiyet rollerinin kent deneyimlerini ve kent içi hareketliliği ve kentsel yaşamla kurulan ilişkileri dolaylı olarak etkilediğini göstermektedir. Kentsel alan kullanımları, toplumsal cinsiyet rolleri açısından değerlendirildiğinde, cinsiyetçi roller ve cinsiyete dayalı eşitsizlikler nedeniyle, kadınların ve erkeklerin farklı kent deneyimlerine sahip oldukları söylenebilir. Bu nedenle kültürlenme ve kente aidiyet süreçlerinin izlenmesinde kadınlara özgü deneyimlerin daha derinlemesine incelenmesine ve bu sürece toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde ele alınmasına ihtiyaç vardır. Bu değerlendirme sayesinde kentsel mekânların cinsiyete dayalı eşitsizliklerin ve ayrımcılıkların sürdürülmesinde ne kadar da etkin bir role sahip olduğunun görünür olacağı söylenebilir.

Son olarak bu çalışmadan elde edilen bilgilerin, hem göçmenler hem de kentlerin yerlileri bakımından ortaya çıkan gruplararası ilişkileri anlamamıza katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çerçevede yapılacak araştırmaların sonuçları, sadece göçmenlerin uyum süreçlerini kolaylaştırma konusunda değil aynı zamanda büyük kentlerin gerek fiziksel gerek sosyal yapılanmalarının, herkes için daha

yaşanılır kentler ve hayatlar yaratılmasında kamu politikalarının nasıl dönüştürülmesi ve geliştirilmesi gerektiği konusunda uygulamalı bilgiler vereceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA:

- Akand, M.K. (2005). Folk Culture and Urban Adaptation: A Case Study of the Paharia in Rajshahi. *Asian Folklore Studies*, 64, 39-52.
- Aker, A. T. (2008). Hakkari İli Alan Araştırması Değerlendirmesi: Yerinden Edilmenin Nedenleri, Ruhsal ve Toplumsal Sonuçları ve Geri Dönüş Süreci. Kurban, D., Yüksek, A.B., Çelik, T., Ünal, A. & Aker, T. (Der.). *Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye'den Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası* içinde (238-248). Ankara: TESEV Yayınları.
- Allen, J., Vaage, A.B. & Hauff, E. (2006). Refugees and asylum seekers in societies. In Sam, D. L. & Berry, J.W (Eds.), *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (198-217). Cambridge: Cambridge University Press.
- Altman, I. & Chemers, M.M. (1980). Cultural aspects of environmental-behavior relationships. In H.C. Triandis & R.W. Brislin, Eds. *Handbook of Cross-cultural Psychology*, Vol.5. Boston: Allyn & Bacon.
- Arends-Toth, J. V. & Vijver, F.J.R. van de. (2003). Multiculturalism and acculturation: Views of Dutch and Turkish-Dutch, *European Journal of Social Psychology*, 33, 249-266.
- Arends-Toth, J. V. & Vijver, F.J.R. van de. (2004). Dimension and domains in models of acculturation: Implicit theories of Turkish-Dutch. *International Journal of Intercultural Relations*, 28, 19-35.
- Arends-Toth & van de Vijver (2006). Assessment of psychological acculturation. In Sam, D. L. & Berry, J.W (Eds.), *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (141-160). Cambridge: Cambridge University Press.

- Arı, E. (2010). *Educational perception of the internally displaced families' children: Evidence from Izmir and Diyarbakir*. Unpublished Master Dissertation Report. Ankara: METU, The Graduate School of Social Sciences.
- Ataca, B. & Berry, J. W. (2002). Psychological, sociocultural, and marital adaptation of Turkish immigrant couples in Canada. *International Journal of Psychology*, 37, 13-26.
- Balta M.Ö, & Eke F. (2011). Spatial Reflection of Urban Planning in Metropolitan Areas and Urban Rent; a case study of Cayyolu, Ankara. *European Planning Studies*, 19, 1817-1838.
- Barker, R. (1976). On the Nature of the Environment. Proshansky, Ittelson, Rivlin (2nd Ed.). *Environmental Psychology. People and their Physical Settings*. Holt, Rinehart and Winston, Inc. (12-26)
- Barrette, G., Bourhis, R. Y., Personnaz, M. & Personnaz, B. (2004). Acculturation orientations of French and North African Undergraduates in Paris. *International Journal of Intercultural Relations*, 28, 415-438.
- Barut, M. (2001). *Zorunlu Göçe Maruz Kalan Kürt Kökenli T.C. Vatandaşlarının Göç Öncesi ve Göç Sonrası Sosyoekonomik, Sosyokültürel Durumları, Göçün Ortaya Çıkardığı Sorunlar. Askeri Çatışma ve Gerginlik Politikaları Sonucu Yaşam Alanlarını Terk Eden Göç Mağdurlarının Geri Dönüş Eğilimleri*. Yayınlanmamış Rapor, İstanbul: Göç-Der.
- Beck, R. (1970). Spatial Meaning and the Properties of the Environment. In Proshansky, H. M., Ittelson, W. H., Rivlin, L. G. (Eds.) *Environmental Psychology, Man and His Physical Setting* (134-141). New York: Holt Rinehart.

- Bell, P.A., Fisher, J. D., & Loomis R.J. (1978) .City. *Environmental Psychology*. London: W.B. Saunders Company
- Berry, J.W. (1970). Marginality, stress and ethnic identification in an acculturated Aboriginal community. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 1, 239-252.
- Berry, J. W. (1974). Psychological aspects of cultural pluralism, *Topics in Culture Learning*, 2, 17-22.
- Berry, J.W. (1980). Social and cultural change. In H.C. Triandis & R. Brislin (Eds.), *Handbook of cross-cultural psychology, Vol. 5. Social*. (211-279). Boston: Allyn & Bacon.
- Berry, J. W. (1984). Multicultural policy in Canada: A social psychological analysis. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 16, 353–370.
- Berry, J. W. (1990). The role of psychology in ethnic studies. *Canadian Ethnic Studies*, 22, 8-21.
- Berry, J.W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation". *Applied Psychology: An International Review*, 46, 5–68.
- Berry, J. W. (1999). Intercultural relations in plural societies. *Canadian Psychology*, 40, 12–21.
- Berry, J.W. (2001). A psychology of immigration. *Journal of Social Issues*, 57, 615-631.
- Berry, J. W. (2003). Conceptual approaches to acculturation. In K. M. Chun, P. B. Organista & G. Marin (Eds.), *Acculturation, advances in theory, measurement, and applied research* (17–37). Washington, DC: American Psychological Association.
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 697-712.

- Berry, J. W. (2006). Contexts of acculturation. In Sam D.L & Berry J.W. (Eds.) *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (27-42). Cambridge University Press.
- Berry, J. W. (2009). A critique of critical acculturation. *International Journal of Intercultural Relations*, 33, 361-371.
- Berry, J. W. (2010). Mobility and acculturation. In S. Carr. (Ed.). *The psychology of global mobility* (193-210). New York: Springer.
- Berry, J. W. (2011). Integration and Multiculturalism: Ways towards Social Solidarity. *Papers on Social Representation*, 20, 1-21.
- Berry, J. W. (2013). Kültürel Açidan Çoğulcu Toplumlarda Bir Arada Yaşamak: Kültürlenme ve Çok-kültürlülüğü Anlamak ve Yönetmek. S. Bekman, A. Aksu-Koç (Ed.), A. Onacak (Çev.), *İnsan Gelişimi, Aile ve Kültür: Farklı Bakış Açıları içinde* (275-286). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları 35.
- Berry, J.W. & Annis, R.C. (1974). Acculturative stress: The role of ecology, culture and differentiation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 5, 382-406.
- Berry, J. W. & Kalin, R. (1995). Multicultural and ethnic attitudes in Canada: An overview of the 1991 National Survey. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 27, 301-320.
- Berry, J.W., Kalin, R. & Taylor, D. (1977). *Multiculturalism and ethnic attitudes in Canada*. Ottawa, Ontario, Canada: Supply and Services.
- Berry, J. W., Kim, U., Minde, T. & Mok, D. (1987). Comparative Studies of Acculturative Stress, *International Migration Review: Special Issue: Migration and Health*, 21, 491-511.
- Berry, J. W., Kim, U., Power, S., Young, M. & Bujaki, M. (1989). Acculturation attitudes in plural societies. *Applied Psychology: An International Review*, 38, 185-206.

- Berry, J.W. & Sabatier, C. (2010). Acculturaton, discrimination and adaptationamong second generation immigrant youth in Montreal and Paris. *International Journal of Intercultural Relations*, 34, 191-207.
- Bilgin, N. (1997). Yer Kimliği ve Kentsel Yurttaşlık. *Siyaset ve İnsan*. (102-110) İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü. Kavramlar, Yaklaşımlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık
- Bilgin, N. (2005). Cemaatte Mekan, Mekanda Cemaat. *Siyaset ve İnsan* (156-170). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bochner, S. (2006). Sojourners. In Sam, D. L. & Berry, J.W. (Eds.). *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (181-197). Cambridge: Cambridge University Press.
- Boğaç, C. (2009). Place attachment in a foreign settlement. *Journal of Environmental Psychology*, 29, 267-278.
- Bourhis, R. Y., Dayan, J. & Sioufi, R. (2012). Political Identification and Acculturation Orientations toward Valued and Devalued Minorities in Israel. In E. Tartakovsky (Ed.), *Immigration: policies, challenges and impact*. NY: Nova Science Publishers.
- Bourhis, R. Y., Moise, L.C., Perreault, S. & Senecal, S. (1997). Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach. *International Journal of Psychology*, 32, 369-386.
- Bourhis, R. Y. & Montreuil, A. (2013). Methodological Issues Related to the Host Community Acculturation Scale (HCAS) and the Immigrant Acculturation Scale (IAS): An update. *UQAM Working Paper*, Department de Psychologie, Universite du Quebec, Montreal.

- Bourish, R. Y., Montreuil, A., Barrette, G. & Montrauil, E. (2009). Acculturation and Immigrant-host Community Relations in Multicultural Settings. In S. Demoulin, J.P. Leyens & J. Dovidio (Eds.). *Intergroup Misunderstandings: Impact of Divergent Social Relations*. New York: Psychology Press.
- Brown, B. B. & Perkins, D.D. (1992). Disruptions in place attachment. In I. Altman & S.M. Low (Eds.). *Place Attachment*. (279-304). New York & London: Plenum Press.
- Brown, B., Perkins, D.D ve Brown, G. (2003). Place attachment in a revitalizing neighbourhood: Individual and block levels of analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 23, 259-271.
- Castles, S. & Miller, M.J. (2008). Giriş. Bal, B.U. & Akbulut, İ. (Çev.). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslar arası Göç Hareketleri*. Göç Çalmaları 8. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Celano, M. P., & Tyler, F. B. (1990). Behavioral acculturation among Vietnamese refugees in the United States. *Journal of Social Psychology*, 131, 373–385.
- Citrin, J., Sears, D. O., Muste, C. & Wong, C. (2001). Multiculturalism in American Public Opinion. *British Journal of Political Science*, 31, 247-275.
- Cohon, J. D. (1981). Psychological adaptation and dysfunction among refugees. *International Migration Review*, 15, 255–275.
- Çağlayan, H., Özar, Ş. & Doğan, A. T. (2011). *Ne Değişti? Kürt Kadınların Zorunlu Göç Deneyimleri*. Bora, A. (Ed.) Ankara: Ayizi Yayınları 11.
- Çelik, A. B. (2008). Batman İli Alan Araştırması Değerlendirmesi: Ülke İçinde Yerinden Edilmenin Sosyo-Ekonomik Sonuçları ve Geri Dönüş Önündeki Engeller. Kurban, D., Yüksek, A.B., Çelik, T., Ünal, A. & Aker, T. (Der.). *Zorunlu Göç ile Yüzleşmek, Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası* içinde. (177-195). İstanbul: TESEV Yayınları.

- Danış, D. & Üstel, F. (2008). Giriş: Türkiye'den Fransa'ya Göçün Toplumsal ve Tarihsel Boyutları. D. Danış & V. İrtiş (Eds.) *Entegrasyonun Ötesinde: Türkiye'den Fransa'ya Göç ve Göçmenlik Halleri* içinde (1-32). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 210. Göç Çalışmaları 8.
- Dixon, J. & Durrheim, K. (2000). Displacing place-identity: A discursive approach to locating self and other. *The British Journal of Social Psychology*, 39, 27-45.
- Dixon, J. & Durrheim, K. (2004). Dislocating identity: Desegregation and the transformation of place. *Journal of Environmental Psychology*. 24, 455-473.
- Diyarbakır Kalkınma Merkezi Derneği, (2006). *Zorunlu Göç ve Diyarbakır Araştırma Raporu*. İstanbul: Gün Matbaacılık.
- Diyarbakır Kalkınma Merkezi Derneği, (2010). *Zorunlu Göç ve Diyarbakır Araştırma Raporu*. İstanbul: Gün Matbaacılık.
- Erman, T. (1998). Becoming urban or remaining rural: the views of Turkish rural-to-urban migrants on the integration question. *International Journal of Middle East Studies*, 30, 541-561.
- Fried, M. (1982). Residential attachment: sources of residential and community satisfaction, *Journal of Social Issues*, 38, 107-119.
- Fried, M. (2000). Continuities and discontinuities of place. *Journal of Environmental Psychology*, 20, 193-205.
- Fullilove, M. (1996). Psychiatric implications of displacement. *American Journal of Psychiatry*, 20, 193-205.
- Gibson, J. J. (1979). *An Ecological Approach to Visual Perception*. Boston: Houghton Mifflin.

- Gifford, D. (1987). *Environmental Psychology. Principles and Practices*. Allyn and Bacon, Inc. London
- Gifford, R., Scanell, L., Kormos, C., Smolova, L., Biel, A. ve Boncu, S., (2009). Temporal pessimism and spatial optimism in environmental assessment: an 18-nation study. *Journal of Environmental Psychology*, 29, 1–12.
- Golledge, R.G. (1987). Environmental Cognition. In Stokols, D. & Altman, I. (Ed.). *Handbook of Environmental Psychology*. John Wiley & Sons.
- Göksen, F. & Cemalcılar, Z. (2010). Social capital and cultural distance as predictors of early school dropout: Implications for community action for Turkish internal migrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 34, 163-175.
- Göregenli, M. (1991). *Toplu Konutlarda İnsan-Mekan İlişkileri*. Yayınlanmamış Sosyal Psikoloji Doktora Tezi, İzmir.
- Göregenli, M. (1997) *Kent Kimlikleri ve Kent Kültürleri*. I. Ulusal Kültür Kongresi Bildirileri. İKSEV Yayınları: 1-12.
- Göregenli, M. (2013). *Çevre Psikolojisinde Temel Konular*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Göregenli, M. (2014). *Kente Entegrasyonun, Yer Kimliği, Bireycilik-Toplulukçuluk ve Kültürlenme Süreçleri Açısından İncelenmesi*. TÜBİTAK Proje Sonuç Raporu (Proje No: 111K249).
- Göregenli, M. & Karakuş, P. (2008). İzmit'te Yer Kimliği ve Kentin Bilişsel Temsilleri. E. Y. Özgen (Der.). *İzmit'in Değişen Yüzü* içinde (9-45). İzmit: Saraybahçe Belediyesi Yayınları.

- Göregenli, M., Karakuş, P., Umuroğlu, G. İ. & Kösten, Y.Ö. (2014?). Mahalleye Bağlılık Düzeyinin Yer Kimliği ile İlişkisi İçinde İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi* (Yayına kabul edildi).
- Göregenli, M., Karakuş, P., Umuroğlu, İ. & Ömüriş, E. (2013b). *Selçuk Kent Belleği: Dün, Bugün ve Geleceğin Zihinsel Temsilleri*. Selçuk Belediyesi, Selçuk Efes Kent Belleği Yayınları. İzmir: Mediform Ambalaj Matbaacılık Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti. (ISBN: 978-60-88682-3-6).
- Göregenli, M., Krause, U., Karakuş, P. & Südaş, İ. (2013a). *Comenius Project "European Values Education". A Cross-Cultural Comparison Between Dutch and Turkish Students. Preliminary Results*. Araştırma raporuna <http://www.atlasofeuropeanvalues.eu/new/lesmateriaal.php> on the "Research and Publications" sekmesinden ulaşılabilir.
- Göregenli, M., Ömüriş, E. & Karakuş, P. (2009). Kemeraltı Envanter Çalışması. M. Göregenli (Der.), *Kemeraltı* içinde (73-208). İzmir Ticaret Odası Yayınları No:166.
- Greif, M. J. (2009). Neighborhood attachment in the multiethnic metropolis. *City & Community*, 8, 27-45.
- Gui, Y., Berry, J. W. & Zheng, Y. (2012). Migrant worker acculturation in China, *International Journal of Intercultural Relations*, 36, 598-610.
- Gustafson, P. (2001). Meanings of place: Everyday Experience and Theoretical Conceptualizations. *Journal of Environmental Psychology*. 21, 5-16.
- Gün, Z. (2006). Psikolojide, Göç Çalışmalarındaki Metodolojik Problemler ve Çözüm Önerileri, *Türk Psikoloji Bülteni*, 38, 27-42.
- Güvenç, S., Teselli, F.Ş. & Barut, M. (2011). *Zorla Yerinden Edilenler İçin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Araştırma Raporu*. Göç Platformu.

- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE). “Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması”. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tygona/tygona.htm>, Son erişim tarihi: 15.03.2012.
- Hay, R. (1998). Sense of Place in Developmental Context. *Journal of Environmental Psychology*. 18, 5-29.
- Hernandez, B., Hidalgo, M.C., Salazar-Laplace, M.E. & Hess, S. (2007). Place attachment and place identity in natives and non-natives. *Journal of Environmental Psychology*, 27, 310-319.
- Hidalgo, M.C. & Hernandez, B. (2001). Place Attachment: Conceptual and Empirical Questions. *Journal of Environmental Psychology*. 21, 273-281.
- Ho, R. (1990). Multiculturalism in Australia: a survey of attitudes. *Human Relations*, 43, 259-272.
- Hopkins, N. & Dixon, J. (2006). Space, place, and identity: Issues for political psychology. *Political Psychology*, 27, 173-185.
- Horenczyk, G. & Ben-Shalom, U. (2006). Acculturation in Israel. In Sam, D. L. & Berry, J.W. (Eds.). *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (294-310). Cambridge: Cambridge University Press.
- Horenczyk, G. (1996). Migrant identities in conflict: Acculturation attitudes and perceived acculturation ideologies. In Breakwell, G.M. (Ed.). *Changing European Identities: Social Psychological Analyses of Social Change*. Oxford: UK, Butterworth-Heinemann.
- Işık, O. & Pınarcıoğlu, M. M. (2002). *Nöbetleşe Yoksulluk. Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği*. Araştırma İnceleme Dizisi 14. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Işık, O. (1994). Değişen toplum/mekân kavrayışları: mekânın politikleşmesi, politikanın mekansallaşması. *Toplum ve Bilim*, 7-39.
- Işık, Ş. (2009). 1995-2000 Döneminde İzmir'e Yönelik Göçler. *Türk Coğrafya Dergisi*, 52, 9-16.
- Ittelson, W.H. (1973). Environment perception and contemporary conceptual theory. In W.H. Ittelson (Ed.), *Environment and Cognition* (1-19). New York: Seminar Press.
- İçduygu, A. & Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde göç hareketleri. O. Baydar (Der.). *75 Yılda Koylerden Sehirlere içinde*. Editör: İstanbul: Tarih Vakfı.
- İçduygu, A. Sirkeci, İ. & Aydınğün, İ. (1997). Türkiye'de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi. A. İçduygu, İ. Sirkeci & İ. Aydınğün (Der.). *Türkiye'de İçgöç Konferansı. Bolu: 6-8 Haziran 1997 içinde*. (207-240). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- İçduygu, A. & Ünalın, T. (1997). Türkiye'de içgöç: sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri. İçduygu, A., Sirkeci, İ. & Aydınğün, İ. (Der.). *Türkiye'de İçgöç Konferansı. Bolu: 6-7 Haziran 1997 içinde* (38-55). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi (2009). *Önemli Göç Alan Kentler olarak İstanbul, İzmir, Ankara ve Bursa'nın Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Problemlerinin Çözümüne Destek Projesi*". Yayınlanmamış Taslak Rapor.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., & Perhoniemi, R. (2007). Perceived ethnic discrimination at work and well-being of immigrants in Finland: Themoderating role of employment status and work-specific group-level control beliefs. *International Journal of Intercultural Relations*, 31, 223–242.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). The autonomous-relational self: A new synthesis. *European Psychologist*, 1, 180-186.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Family, Self and Human Development Across Cultures: Theory and Applications*. (Revised Second Edition). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). Göç ve kültürleşme. *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi* (319-339). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları: 25.
- Kağıtçıbaşı, C. & Berry, J. W. (1989). Cross-cultural psychology: Current research and trends. *Annual Review of Psychology*, 40, 493-531.
- Kalin, R. & Berry, J.W. (1982). The social ecology of ethnic studies in Canada. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 14, 97-109.
- Karakuş, P. (2007). *İzmir Kültürpark'ının İzmirliiler Açısından Anlamı ve Kültürpark Hakkındaki Temsilleri*. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karakuş, P. & Göregenli, M. (2008). Linking place attachment with social identity orientation: An examination of the relationship between place attachment, social identity orientation and integration to city. *International Journal of Psychology*. 43.
- Kasarda, J.D. & Janowitz, M. (1974). Community attachment in mass society. *American Sociological Review*, 39, 328-339.
- Kaya, A., Işık, İ. E., Şahin, B., Elmas, E., Çağlayan, B., Aksoy, P. & Velioğlu, Ş. (2009). Türkiye'de İç Göçler. Bütünleşme mi, Geri Dönüş mü? İstanbul, Diyarbakır, Mersin. Ayhan K. (Der.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 246.
- Keyman, E. F. & Tok, E. (2013). Küreselleşme, Modernleşme ve Türkiye'de Kentsel Dönüşüm. E.F. Keyman. (Ed.) *Türkiye'nin Yeniden İnşası, Modernleşme,*

Demokratikleşme, Kimlik içinde (229-247). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 410, Siyaset Bilimi 45.

Kim, U. (1988). *Acculturation of Korean Immigrants to Canada*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kingston, Ontario: Queen's University.

Kim, U., & Berry, J. W. (1985). Acculturation attitudes of Korean immigrants in Toronto. In Reyes- Lagunes, I. & Poortinga, Y.N. (Eds.) *From a Different Perspective: Studies of Behavior Across Cultures*. Lisse: Swets and Zeitlinger.

King, R. & Skeldon, R. (2010). Mind the Gap. Integrating Approaches to Internal and International Migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 1619-1646.

Knox, P. L. & Marston, S. A. (2010). Geographies of Population. Places and Regions in Global Context. Human Geography. USA: Prentice Hall, Pearson Education International. (p.83-108).

Korpela, K.M. (1989). Place identity as a product of environmental self-regulation, *Journal Environmental Psychology*, 9, 241-259.

Kosic, A. (2002). Acculturation attitudes, need for cognitive closure, and adaptation of immigrants, *Journal of Social Psychology*, 142, 179-201.

Kosic, A. & Phalet, K. (2006). Ethnic categorization of immigrants: The role of prejudice, perceived acculturation strategies and group size, *International Journal of Intercultural Relations*, 30, 769-782.

Krannich, R. S. & Greider, T. (1984). Personal well-being in rapid growth and stable communities: multiple indicators and contrasting results. *Rural Sociology*, 49, 541-552.

- Krishnan, A. & Berry, J. W. (1992). Acculturative stress and acculturation attitudes among Indian immigrants to the United States. *Psychology and Developing Societies*, 4, 187–212.
- Kurban, D., Yüksek, D., Çelik, A.B., Ünal, T. & Aker, A. T. (2008). Birinci Baskı İçin Giriş. Kurban, D., Yüksek, A.B., Çelik, T., Ünal, A. & Aker, T. (Der.). *Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiyede Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası* içinde (18-24). İstanbul: TESEV Yayınları.
- Lalli, M. (1992). Urban-related Identity: Theory, measurement and empirical findings, *Journal of Environmental Psychology*, 12, 285-303.
- Leigh, A. (2006). Trust, inequality and ethnic heterogeneity. *The Economic Record*, 82, 268-290.
- Lewicka, M. (2005). Ways to make people active: role of place attachment, cultural capital and neighborhood ties. *Journal of Environmental Psychology*, 4, 381–395.
- Lewicka, (2010). What makes neighbourhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 35-51.
- Lewicka, M. (2011). Place attachment: how far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31, 207-230.
- Liberman, N., Trope, Y., ve Stephan, E. (2007). Psychological distance. In A. W. Kruglanski, ve E. T. Higgins (Eds.), *Social psychology: Handbook of basic principles* (pp. 353–381). New York: The Guilford Press.
- Liebkind, K. (2001). Acculturation. In Brown, R. & Gaertner, S. (Eds.). *Handbook of Social Psychology: Intergroup Processes* (218-237). UK: Oxford, Blackwell.

- Liebkind, K. & Jasinskaja-Lahti, I. (2000). The influence of experiences of discrimination on psychological stress: A comparison of seven immigrant groups. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 10, 1-16.
- Low, S.M. & Altman, I. (1992). *Place Attachment: Human Behavior and Environment. Advances in Theory and Research. Vol. 12.* Plenum Pres. New York & London.
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City.* Cambridge, Mass: MIT Press.
- Mahçupyan, E. (2008). Sunuş. D. Kurban, D. Yüksek, A. B. Çelik, T. Ünalın & A. T. Aker (Der.). *Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiyede Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası* içinde (s.6). İstanbul: TESEV Yayınları
- Manzo, L.C. (2003). Beyond house and haven: toward a revisioning of emotional relationship with places. *Journal of Environmental Psychology*, 23, 47-61.
- Mazumdar, S, Mazumdar, S, Docuayan, F.& McLaughlin, C.M. (2000). Creating a sense of place: The Vietnamese-Americans and Little Saigon. *Journal of Environmental Psychology*, 20, 319-333.
- Milgram (1972). A Psychological Map of New York City, *American Scientists*. 60, 194-204.
- Miller, A.M., Wang, E., Szalacha, L.A. & Sorokin, O. (2009). Longitudinal changes in acculturation for immigrant women from the Former Soviet Union. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 40, 400-415.
- Moghaddam, F. M. & Taylor, D. M. (1987). The meaning of multiculturalism for visible minority immigrant women. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 19, 121-136.

- Montreuil, A. & Bourhis, R. Y. (2001). Majority Acculturation Orientations Toward Valued and Devalued Immigrants. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 698-719.
- Montreuil, A. & Bourhis, R. Y. (2004). Acculturation orientations of competing host communities toward valued and devalued immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 28, 507-532.
- Mutlu, Y. (2009). *Turkey's Experience of Forced Migration After 1980's and Social Integration: A Comparative Analysis of Diyarbakir and Istanbul*. Unpublished Master Dissertation Report Ankara: METU, The Graduate School of Social Sciences.
- Navas, M., Fernandez, R., Rojas, A.J., & Garcia, M.C. (2007). Acculturation strategies and attitudes according to the Relative Acculturation Model (RAEM): The perspectives of natives versus immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 31, 67-86.
- Navas, M, Garcia, M., Sanchez, J., Rojas, A., Pumares, P. & Fernandez, J. (2005). Relative Acculturation Extended Model. *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 21-37.
- Nesdale, D. & Mak, A. S. (2000). Immigrant Acculturation Attitudes and Host Country Identification. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 10, 483-495.
- Neto, F. (2002). Acculturation strategies among adolescents from immigrant families in Portugal. *International Journal of Intercultural Relations*, 26, 17-38.
- Ng., C.F. (1998). Canada as a new place: The Immigrants experience. *Journal of Environmental Psychology*, 18, 55-67.

- Özcan, Y. Z. (1997). İç Göçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar. A. İçduygu, İ. Sirkeci & İ. Aydınğün (Der.). *Türkiye'de İçgöç Konferansı. Bolu: 6-8 Haziran 1997 içinde.* (78-91). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Phalet, K., Van Lotringen, C. & Entzinger, H. (2000). *Islam in de Multiculturele Samenleving (Islam in the multi-cultural society)*. Utrecht: European Research Centre on Migration and Ethnic Relations.
- Pham, T. B., & Harris, R. J. (2001). Acculturation strategies among Vietnamese Americans. *International Journal of Intercultural Relations*, 25, 279–300.
- Phinney, J. S., Berry, J. W., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). Immigrant youth in cultural transition: Acculturation, identity and adaptation across national contexts. In Berry, J.W., Phinney, J.S., Sam, D. L. & Vedder, P. (Eds.). *Understanding Immigrant Youth: Conclusions and Implications*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Phinney, J., Chavira, V., & Williamson, L. (1992). Acculturation attitudes & self-esteem among high school & college students. *Youth & Society*, 23, 299–312.
- Piontkowski, U., Florack, A., Hoelker, P., & Obdrzalek, P. (2000). Predicting acculturation attitudes of dominant and nondominant groups. *International Journal of Intercultural Relations*, 24, 1-26.
- Piontkowski, U., Rohmann, A. & Florack, A. (2002). Concordance of acculturation attitudes of dominant and non-dominant groups. *International Journal of Intercultural Relations*, 24, 1-26.
- Portes, A., & Rumbaut, R. G. (1990). *Immigrants America: A portrait*. Berkeley and Los Angeles, CA: University of California Press.

- Proshansky, H.M., Fabian, A.K. & Kaminoff, R. (1983). Place-identity: physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3, 57-83.
- Qian, J., Zhu, H. & Liu, Y. 2011. Investigating urban migrants' sense of place through a multi-scalar perspective. *Journal of Environmental Psychology*, 31, 170-183.
- Quarasse, O.A., & Van de Vijver, F.J.R. (2005). The role of demographic variables and acculturation attitudes in predicting sociocultural and psychological adaptation in Moroccans in the Netherlands. *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 251-272.
- Rapoport, A. (1982). *The Meanings of Built Environment. A Nonverbal Communication Approach*. Sage Publications.
- Reicher, S., Hopkins, N & Harrison, K. (2006). Social Identity and Spatial Behavior: The Relationship between National Category Salience, the Sense of Home, and Labour Mobility across National Boundaries. *Political Psychology*. 27, 247-263.
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. London: Pion.
- Rodríguez, L., Zagefka, H., Navas, M. & Cuadrado, I. (2014). "Explaining majority members' acculturation preferences for minority members: A mediation model", *International Journal of Intercultural Relations*, 38, 36-46.
- Rohmann, A., Florack, A. & Piontkowski, U. (2006). The role of discordant acculturation attitudes in perceived threat: An analysis of host and immigrant attitudes in Germany. *International Journal of Intercultural Relations*, 30, 683-702.
- Safdar, S., Dupuis, D.R., Lewis, R.J., El-Geledi, S. & Bourish, R. Y. (2008). Social axioms and acculturation orientations of English Canadians toward British

- and Arab Muslim immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 32, 415-426.
- Saissy, C. K. M. (2009). Acculturation, self-efficacy and social support among Chinese immigrants in Northern Ireland. *International Journal of Intercultural Relations*, 33, 291-300.
- Sam, D. L. (1995). Acculturation attitudes among young immigrants as a function of perceived parental attitudes to cultural change. *Journal of Early Adolescence*, 15, 238-258.
- Sam, D. L. (2006). Acculturation: conceptual background and core concepts. In Sam, D. L. & Berry, J.W. (Eds.) *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. (11-26). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sam, D. & Berry, J. W. (2006). Introduction. In Sam, D. L. & Berry, J.W (Eds.). *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (1-10). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sands, E., & Berry, J.W. (1993). Acculturation and mental health among Greek-Canadians in Toronto. *Canadian Journal of Community Mental Health*, 12, 117-124.
- Schmitz, P.G. (1994). Acculturation and adaptation process among immigrants in Germany. In Bouvy, A.M., Van de Vijver, F.J.R. & Schmitz, P. (Eds.) *Journeys into Cross-Cultural Psychology*. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- Schmitz, P. G. (1995). *The influence of personality on feelings of well-being: Immigrants' psychosocial adaptation*. 13th World Congress of the International College of Psychosomatic Medicine. Israel: Jerusalem.
- Shamai, S. & Ilatov, Z. (2004). Measuring Sense of Place: Methodological Aspects. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*. 96, 467-476.

- Simon, R. J. & Lynch, J. P. (1999). A comparative assessment of public opinion toward immigrants and immigration policies. *International Migration Review*, 33, 455–467.
- Stedman, R. C. (2002). Toward a social psychology of place: Predicting behavior from place-based cognitions, attitude, and identity. *Environment & Behavior*, 34, 561-581.
- Stevens, G.W.J.M., Pels, T.V.M., Volleberg, W.A.M., & Crijnen, A.A.M. (2004). Patterns of psychological acculturation in adult and adolescent Moroccan immigrants living in the Netherlands. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 35, 689-704.
- Stolle, D., Soroka, S. & Johnston, R. (2008). When does diversity erode trust? Neighborhood diversity, interpersonal trust and the mediating effect of social interactions. *Journal of Leisure Research*, 34, 368-382.
- Südaş, İ. & Mutluer, M. (2013). Beşeri ve Ekonomik Özellikleri Açısından İzmir. E. Öner (Ed.). *Prof. Dr. Asaf Koçman'a Armağan Kitabı* (317-333). Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Yayın No: 180. İzmir.
- Şengül, H. T. (2009). Türkiye’de Kentleşmenin İzlediği Yol Üzerine: Bir Dönemleme Girişimi. *Kentsel Çelişki ve Siyaset. Kapitalist Kentleşme Süreçlerinin Eleştirisi*. (97-152), Ankara: İmge Kitabevi.
- Tabor, A.S. & Milfont, T.L. (2011). Migration change model: Exploring the process of migration on a psychological level. *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 818-832.
- Taylor, D. M. & Lambert, W. E. (1996). The meaning of multiculturalism in a culturally diverse urban American area. *The Journal of Social Psychology*, 136, 727-740

- Tekeli, İ. (2001). *Türkiye modernitesi içinde kent planlaması. Modernite Aşılırken Kent Planlaması*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Tekeli, İ. (2011). *Göç ve Ötesi*. İlhan Tekeli Toplu Eserler-3: Tarih Vakfı Yurdu Yayınları.
- TeLindert, A., Korzilius, H., van de Vijver, F.J.R., Kroon,S. & Arends-Toth, J. (2008). Perceived discrimination and acculturation among Iranian refugees in the Netherlands. *International Journal of Intercultural Relations*, 32, 578-588.
- TESEV (2008). *Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye'den Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Tezcan, T. (2008). *Küçük Türkiye'nin Göç Serüveni*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 361. Göç Çalışmaları 12.
- Tuan, Y. F. (1980). Rootedness versus sense of place. *Landscape*. 24, 3-8.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2012). Göçler. *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekan* içinde (289-300). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümtaş, M. S. (2007). *Türkiye'de İç Göçün Kentsel Gerileme Etkisi: Mersin Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB). (1998). *Bölgeiçi Zorunlu Göçten Kaynaklanan Sorunların Diyarbakır Kenti Ölçeğinde Araştırılması*, TMMOB, Ankara.
- Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB). (2004). *İnsan Hakları Komisyonu. Zorunlu Göç Raporu*, Ankara.
- Twigger-Ross, C.L. & Uzzell, D.L. (1996). Place and Identity processes. *Journal of Environmental Psychology*, 16, 205-220.

- Ünal, S. (2008). *Sosyal Bütünleşme ve Kimlik Bağlamında Balkan Göçmenleri Üzerine Bir Değerlendirme (İzmir'den Bir Örneklem)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Ünal, T. (2008). Ülke İçinde Yerinden Edilme Konusunda Dünyada Durum ve Mevcut Eğilimler. D. Kurban, D. Yüksek, A. B. Çelik, T. Ünal & A. T. Aker (Der.). *Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiyede Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası* içinde (29-38). İstanbul: TESEV Yayınları
- Ünal, T., Çelik, A. B. & Kurban, D. (2008). Türkiye'nin yerinden edilme sorunu: Sorun, mevzuat ve uygulama. D. Kurban, D. Yüksek, A. B. Çelik, T. Ünal & A. T. Aker (Der.). *Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiyede Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası* içinde (69-92). İstanbul: TESEV Yayınları
- Üner, S. (1972). *Nüfus Bilim Sözlüğü*, Ankara: Mars Ticaret ve Sanayi A.Ş. Matbaası.
- Ünverdi, H. (2002). *Sosyo-ekonomik ilişkiler bağlamında İzmir Gecekondualarında Kimlik Yapılanmaları: Karşıyaka Onur Mahallesi ve Yamanlar Mahallesi Örnekleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.
- van Acker, K. & Vanbeselaere, N. (2011). Bringing together acculturation theory and intergroup contact theory: Predictors of Flemings' expectations of Turks' acculturation behavior, *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 334-345.
- van Oudenhoven, J. P. & Eisses, A. M. (1998). Integration and assimilation of Moroccan immigrants in Israel and the Netherlands. *International Journal of Intercultural Relations*, 22, 293-307.

- van Oudenhoven, J., P., Prins, K. S. & Buunk, B.P. (1998). Attitudes of minority and majority members towards adaptation of immigrants. *European Journal of Social Psychology*, 28, 995-1013.
- Verkuyten, M. & Thijs, J. (2002). Multiculturalism among minority and majority adolescents in the Netherlands. *International Journal of Intercultural Relations*, 26, 91-108.
- Ward, C. & Kennedy, A. (1993). Where's the "Culture" in Cross-Cultural Transition? Comparative studies of sojourner adjustment. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 24, 221-249.
- Ward, C. & Kennedy, A. (1994). Acculturation strategies, psychological adjustment, and sociocultural competence during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, 18, 329-343.
- Yağcıoğlu, D. (2005). *Kente Göç Etmiş Bir Örneklemede Bireycilik Toplulukçuluk ve Değerler Açısından Kente Uyum (Kültürlenme) Süreçleri*. Yayınlanmamış doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı.
- Yağmur, K., & Vijver, F.J.R. van de (2012). Acculturation and language orientations of Turkish immigrants in Australia, France, Germany, and the Netherlands. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43, 1110-1130.
- Yalçın, C. (2004). Göç Tanımları ve Çeşitleri. *Göç Sosyolojisi içinde (11-20)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yang, H., Tian, L., Van Oudenhoven, J.P., Hofstra, J. & Wang, Q. (2010). Urban residents' subtle prejudice towards rural-to-urban migrants in China: The role of socioeconomic status and adaptation styles. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 20, 202-216.

- Yılmaz, A. (2008). Göç Sürecinde Kadın: Aile İçi Konumu Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Yükseker, D. (2008). Yerinden Edilme ve Sosyal Dışlanma: İstanbul ve Diyarbakır'da Zorunlu Göç Mağdurlarının Yaşadıkları Sorunlar. D. Kurban, D. Yüksek, A. B. Çelik, T. Ünalın & A. T. Aker (Der.). *Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiyede Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası* içinde (220-237). İstanbul: TESEV Yayınları.
- Yüksel, H. (2008). *Ulus İnşasında Zorunlu Göç Unsuru: Tek Parti Dönemi (1923-1945) İskan Kanunları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez Raporu. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslar arası İlişkiler Bölümü.
- Zagefka, H. & Brown, R. (2002). The relationship between acculturation strategies, relative fit, and intergroup relations: Immigrant-majority relations in Germany. *European Journal of Social Psychology*, 32, 171-188.
- Zagefka, H., Brown, R. & Gonzalez, R. (2009). Antecedents and consequences of acculturation preferences of non-indigenous majority Chileans in relation to an indigenous minority: Longitudinal survey evidence. *European Journal of Social Psychology*, 39, 558-575.
- Zagefka, H., Brown, R., Broquard, M. & Martin, S.L. (2007). Predictors and consequences of negative attitudes toward immigrants in Belgium and Turkey: The role of acculturation preferences and economic competition. *British Journal of Social Psychology*, 46, 153-169.
- Zick, A., Wagner, U., Van Dick, R. & Petzel, T. (2001). Acculturation and Prejudice in Germany: Majority and minority perspectives. *Journal of Social Issues*, 57, 541-557.

ÖZGEÇMİŞ

2003 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü'nden mezun olan araştırmacı, 2003-2007 yılları arasında Ege Üniversitesi Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı'nda "İzmir Kültürpark'ının İzmirliiler Açısından Anlamı ve Kültürpark Hakkındaki Temsilleri" konulu tez projesiyle Yüksek Lisansını tamamlamıştır. 2007-2010 yılları arasında İzmir Ticaret Odası Kamuoyu Araştırma Ofisi'nde Sosyal Psikolog olarak çalışan araştırmacı, eş zamanlı olarak 2008 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı'nda başladığı doktora eğitimine devam etmiştir. 2011-2014 yılları arasında, doktora tez danışmanın yürütücülüğünü yapmakta olduğu iki ayrı TÜBİTAK projesinde bursiyer asistan olarak görev almıştır. Lisans eğitimi sırasında dahil olduğu staj ve eğitim programlarından başlamak üzere, araştırmacı öğrenim hayatı boyunca sosyal ve çevre psikolojisi yaklaşımlarından hareketle gerçekleştirilen çok sayıda araştırma projesinde görev almış; uluslararası alanda düzenlenen çeşitli eğitim programlarına burslu olarak katılma şansı kazanmıştır. Araştırmacının çalıştığı alanlarla ilgili Türkçe ve İngilizce yayınları bulunmaktadır.

TÜRKÇE ABSTRAKT:

Bu araştırmada genel olarak, Türkiye’de sosyal psikoloji alanında çok sınırlı sayıda çalışmada ele alınmış olan iç göç olgusunun, kültürlerarası sosyal psikoloji ve çevre psikolojisi alanlarının bakış açılarından hareketle incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, İzmir’de yaşayan göçmen gruplar ve İzmir doğumlu ve kendini “kentin yerlisi” olarak tarif eden başat grup üyeleriyle gerçekleştirilen iki ayrı alan araştırmasına dayanmaktadır. İlk olarak İzmir’de yaşayan toplam 298 göçmen katılımcı ile bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Göçmen katılımcılara çeşitli sosyodemografik sorular ile Kent Merkezi Kullanımı (Karakuş & Göregenli, 2008); Kente Bağlılık (Lalli, 1992) ve Kültürlenme Ölçekleri’nin (Berry ve ark., 1989) yer aldığı bir soru formu uygulanmıştır. İkinci alan araştırması ise 177 kişilik yerli katılımcının yer aldığı bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Bu katılımcılara çeşitli sosyodemografik sorular ile Kente Bağlılık ve Çok-kültürlü İdeoloji Ölçekleri’nin (Arends-Toth & Van de Vijver, 2003; Berry & Kalin, 1995) yer aldığı bir soru formu uygulanmıştır. Tüm uygulamalar katılımcılarla yüzyüze görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. İki çalışmadan da elde edilen veriler sayısallaştırılarak SPSS İstatistik Paket Programı ve içerik analizi teknikleri yoluyla analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, göçmenlerin göç sonrası dahil oldukları kültürel ve mekansal uyum süreçlerinin birbirleriyle ilişkili olduğunu; Başat grup üyelerinin ise kentle kurdukları ilişkinin, kentin kültürel çeşitliliğini destekleme düzeyleri ve kentte yaşayan göçmen gruplarına yönelik tutumlarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular genel olarak, göç sonrası farklı kültürel grupların karşılaşması sürecinde mekanla kurulan ilişkinin önemini vurgulamakta ve psikoloji alanında benzer teorik çerçevelerde gerçekleştirilecek yeni çalışmaların, sadece göç ve kültürlenme süreçleri açısından değil, toplumsal çatışmaların anlaşılması ve ayrımcılığın önlenmesi bakımından da önemli olduğunu göstermektedir.

İNGİLİZCE ABSTRAKT :

There has been not much effort to understand the internal migration process in Turkey from the view point of social psychology. The general aim of this research was to examine the issue of internal migration from an integrated model which combines the perspectives of cross-cultural social psychology and environmental psychology. The research consisted of two separate field researches which were conducted with the members of migrant group and host majority group living in Izmir. First a field research was conducted with 298 internal migrant participants. These participants were asked to fill out a questionnaire including several socio-demographic questions, Urban-Centre Usage (Karakuş & Göregenli, 2008), (Lalli, 1992), Immigrant Acculturation Scales (Berry et al, 1989). Second field research was conducted with 177 host majority members who were asked to fill out a questionnaire including Urban-Identity and Multicultural Ideology Scales (Arends-Toth & Van de Vijver, 2003; Berry & Kalin, 1995). The findings revealed that the cultural and spatial integration processes of internal migrants were significant associated with each other. Moreover the level of place attachment was significantly related with the multicultural ideology and the attitudes towards internal migrants in host majority group. These significant results emphasized the role of space and place identity in the process of intergroup relations following the migration. The study of migration processes in Turkey is crucial not only to understand acculturation process and but also to understand the dynamics of social conflicts and to prevent the discrimination.